Fatma BAŞAL

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi 2025

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

Hazırlayan
Fatma BAŞAL

Danışman
Prof. Dr. Galip GÜNER

Yüksek Lisans Tezi

Ağustos 2025, KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Fatma BAŞAL

Danışman
Prof. Dr. Galip GÜNER

Ağustos 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatma BAŞAL

T.C.

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinin (TİEM 73) Tematik Söz Varlığı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 292 sayfalık kısmına ilişkin 01.08.2025 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı**: % 4'** dür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 01.08.2025

Danışman: Prof. Dr. Galip GÜNER Öğrenci: Fatma BAŞAL

KILAVUZA UYGUNLUK

"Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinin (TİEM 73) Tematik Söz Varlığı" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan	**Danışman**
Fatma BAŞAL	Prof. Dr. Galip GÜNER

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Turgut KOÇOĞLU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Galip GÜNER danışmanlığında **Fatma BAŞAL** tarafından hazırlanan **"Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinin (TİEM 73) Tematik Söz Varlığı"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı'nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

25/07/2025

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Galip GÜNER**

Üye : Prof. Dr. Hacer TOKYÜREK

Üye : Dr. Öğr. Ü. Erdinç DEMİRAY

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun …. /…./…… tarih ve …….. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

……. /…..…../ ……..…

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda pek çok devlet kuran Türkler, bu süreçte farklı dinlerin etkisinde kalmışlardır. Benimsedikleri dinlerin gereklilikleri doğrultusunda çeşitli yazı sistemleri kullanmışlardır. 10. yy. da İslamiyet'i kitleler halinde kabul ettikten sonra da bu dinin gerekliliklerini anlayıp doğru uygulayabilmek için Kur'an tercümelerine yönelmişlerdir. Tercümeler sırasında kutsal metnin anlamını bozma endişesiyle ve hata yapmanın günah sayılması korkusuyla büyük titizlikle çalışılmıştır. Bu nedenle yapılan tercümeler Türk dili açısından güvenilir kaynakların başında gelir.

Bu çalışma Karahanlı Türkçesi dönemine ait Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73) temel alınarak hazırlanmıştır. TİEM nüshasının söz varlığı kavram alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Kaynak olarak Abdullah Kök' ün *"Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin"* adlı doktora tezi ile Suat Ünlü 'nün *"Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 235v/3-450r7) Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin"* adlı doktora tezleri kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, Türkçenin söz varlığı zenginliğini ve TİEM' in dil özelliklerini ortaya koymaktır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Karahanlı Devleti'nin tarihi, adı ve kökeni, etnik yapısı, Karahanlı Türkçesi, Kur'an'ın Türkçeye tercümesi, Karahanlı Türkçesiyle yapılmış Kur'an tercümeleri, sözlük ve sözlük türleri ile kavram alanı ve kavram alanı sözlükleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise öncelikle eserde yer alan isimler taranmış; tespit edilen kelimelerin anlamları, çeşitli sözlüklerden yararlanılarak ve metin bağlamı dikkate alınarak açıklanmıştır. Ayrıca, kelimelerin metinde geçtiği yerleri göstermek amacıyla madde sonlarında sayfa/varak ve satır numaralarına da yer verilmiştir. Bölümler altında yer alan kelimeler alfabetik olarak sıralanmış, "k, ḳ; n, ng; s, ṣ, s̲; t, ṭ; z, ẓ, ż" barındıran kelimeler "k, n, s, t, z" gibi tek harf kabul edilmiştir. Ayın ve hemze yok kabul edilmiştir. Taranan eserde, Türkçe kökenli olmayan diğer kelimelerin kökenleri belirtilmiş ve varsa aldığı ekler gösterilmiştir. Eserde tespit edilen isimler, kavram alanlarına göre 61 genel başlık ve 724 alt başlık altında gruplandırılmıştır. Her bölüm sonunda, kavram alanlarını oluşturan kelimeler hakkında değerlendirmeler yapılmış olup kelimelerin kökeni ve sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında bilgi, deneyim ve yönlendirmeleriyle bana her zaman destek olan, Eski Türk dili üzerine yürüttüğüm çalışmalarda yolumu aydınlatan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Galip GÜNER' e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olduklarını hissettiren sevgili ailem Erhan-Ayşe BAŞAL' a ve bu süreç boyunca yanımda olan kıymetli arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışmanın Türk dili araştırmalarına katkı sağlamasını ve gelecekte yapılacak benzer çalışmalara ilham vermesini temenni ederim.

Fatma BAŞAL, Kayseri 2025

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

Fatma BAŞAL

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2025
Danışman: Prof. Dr. Galip GÜNER

ÖZET

Sözlük ve söz varlığı çalışmaları, bir milletin dilini, düşünce yapısını, kültürel birikimini ve toplumsal yaşantısını anlamada önemli kaynaklar arasında yer alır. Farklı biçimlerde hazırlanan sözlükler içerisinde, bütüncül bir bakış açısı sunan kavram alanı sözlükleri; milletin kültürünü, toplumsal yaşantısını ortaya koyan önemli kaynaklar arasındadır. Eski dönemlerden bu yana görülen kavram alanı sözlükleri Türk dilinde zaman zaman kesintiye uğramıştır. Ancak son yıllarda bu tür sözlüklere yönelik akademik ilginin artmasıyla kavram alanı temelli çalışmalar da yoğunluk kazanmıştır. Bu çalışmanın da bu alandaki eksikliğe katkı sağlayacağı ve Türk dilinin söz varlığı çalışmaları için bir başvuru kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, Karahanlı Türkçesiyle yazılmış satır-arası Kur'an tercümelerinden TİEM 73 nüshasındaki isimler tespit edilmiş ve kavram alanlarına göre gruplandırılmıştır. Dönemin dil özelliklerini, sosyal ve kültürel yapısını yansıtan kavram alanı çalışması yapılmıştır. İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde Karahanlılar, Karahanlı Türkçesi, Kur'an'ın Türkçeye tercümeleri, Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümeleri ile sözlük ve sözlük türleri, kavram alanı ve kavram alanı sözlükleri hakkında kısa bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde ise tarama yöntemiyle tespit edilen kelimeler, kullanıldıkları bağlam içinde değerlendirilmiş ve anlam ilişkilerine göre ilgili başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Eserde yer alan isimler; insan ve insan toplulukları, duygular, kişilik özellikleri, barınma, eğitim, felsefe, din, hukuk, coğrafya, yer-yön, bitki, hayvan, tıp, sağlık, renk, giyim, ticaret, matematik, yiyecek-içecek ve zaman gibi başlıklar altında, alt-üst anlam ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir.

Bu yönüyle çalışma hem Karahanlı döneminin söz varlığını ortaya koymakta hem de tematik sözlükçülük alanına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kavram alanı, sözlük, Kur'an tercümeleri, TİEM Nüshası, söz varlığı.

THE THEMATIC VOCABULARY OF THE KARAKHANID TURKISH QUR'AN TRANSLATION (TIEM 73)

Fatma BAŞAL

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master's Thesis, August 2025
Supervisor: Prof. Dr. Galip GÜNER

ABSTRACT

Lexicography and vocabulary studies are among the key sources for understanding a nation's language, way of thinking, cultural heritage, and social life. Among the various types of dictionaries, conceptual field dictionaries—which offer a holistic perspective—are important resources that reveal a nation's culture and social structure. Although conceptual field dictionaries have been observed since ancient times, such works in the Turkish language have occasionally experienced interruptions. However, in recent years, with growing academic interest in these types of dictionaries, studies based on conceptual fields have also gained momentum. It is believed that this study will contribute to addressing the gap in this area and serve as a reference for vocabulary studies in the Turkish language.

In this context, nouns from the interlinear Qur'an translation written in Karakhanid Turkish, specifically the TİEM 73 manuscript, have been identified and grouped according to their conceptual fields. A conceptual field study has been conducted, reflecting the linguistic features and the social and cultural structure of the period. This study, consisting of two parts, first provides brief information about the Karakhanids, Karakhanid Turkish, Qur'an translations into Turkish, Karakhanid Turkish Qur'an translations, types of dictionaries, conceptual fields, and conceptual field dictionaries. In the second part, the words identified through scanning methods are evaluated within the context in which they are used and classified under relevant headings according to their semantic relationships. The nouns found in the work are examined within the framework of hierarchical semantic relationships under headings such as humans and human communities, emotions, personality traits, shelter, education, philosophy, religion, law, geography, direction and location, plants, animals, medicine, health, color, clothing, trade, mathematics, food and drink, and time.

In this respect, the study both reveals the vocabulary of the Karakhanid period and contributes to the field of thematic lexicography.

Keywords: Conceptual field, dictionary, Qur'an translations, TİEM Manuscript, vocabulary.

İÇİNDEKİLER

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI ..... **ii**
KILAVUZA UYGUNLUK ..... **iii**
KABUL VE ONAY TUTANAĞI ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **vii**
ABSTRACT ..... **viii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xxxv**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAHANLILAR

1.1. Karahanlılar 5
1.1.1. Karahanlı Devleti Tarihi 5
1.1.2. Karahanlı Devleti Adı ve Kökeni 8
1.1.3. Karahanlı Devleti'nin Etnik Yapısı 9
1.2. Karahanlı Türkçesi 9
1.3. Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümesi 10
1.4. Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümeleri 12
1.4.1. TİEM (Türk İslam Eserleri Müzesi) Nüshası 12
1.4.2. Rylands Nüshası 13
1.4.3. Özbekistan İlimler Akademisi Nüshası 14
1.5. Sözlük ve Sözlük Türleri 14
1.6. Kavram Alanı ve Kavram Alanı Sözlükleri 17

İKİNCİ BÖLÜM

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

2.1. İnsan ve İnsan Toplulukları ile İlgili Kavramlar 20

2.1.1. İnsan 20
2.1.2. Cinsiyete Göre İnsanlar 20
2.1.2.1. Kadın 20
2.1.2.2. Erkek 21
2.1.3. Yaşam Sürecinde İnsan 21
2.1.3.1. Hamilelik 21
2.1.3.2. Bebek 21
2.1.3.3. Çocuk 21
2.1.3.4. Genç 22
2.1.3.5. Orta Yaş 22
2.1.3.6. Yaşlı- Yaşlılık 22
2.1.4. İnsan Toplulukları 23
2.1.4.1. Soy- Nesil 23
2.1.4.2. Aile 24
2.1.4.3. Akrabalık 24
2.1.4.3.1. Kan Yoluyla Akrabalık Bildiren Kavramlar 24
2.1.4.3.1.1. Ebeveyn 24
2.1.4.3.1.2. Anne 25
2.1.4.3.1.3. Baba 25
2.1.4.3.1.4. Evlat- Çocuk 25
2.1.4.3.1.5. Torun 25
2.1.4.3.1.6. Kardeş 25
2.1.4.3.1.7. Teyze 26
2.1.4.3.1.8. Dayı 26
2.1.4.3.1.9. Hala 26
2.1.4.3.1.10. Amca 26
2.1.4.3.1.11. Yeğen 27
2.1.4.3.1.12. Kuzen 27
2.1.4.3.2. Evlilik Yoluyla Olan Akrabalıkları Bildiren Kavramlar 27
2.1.4.3.2.1. Karı- Koca- Eş 27
2.1.4.3.2.2. Kayınbaba 27
2.1.4.3.3. Akrabalık Bildiren Diğer Kavramlar 27

2.1.4.3.3.1. Yetim- Öksüz 28
2.2. Duygular ile İlgili Kavramlar 29
2.2.1. Olumlu Duygular 29
2.2.1.1. Sevgi 29
2.2.1.2. Sevinç- Mutluluk 29
2.2.1.3. Sakinlik- Rahatlık- Huzur 29
2.2.1.4. İstek- Arzu 30
2.2.1.5. Seçim- Tercih 30
2.2.1.6. Beğeni- Rıza 30
2.2.1.7. Umut 30
2.2.1.8. Güven 31
2.2.1.9. Cesaret 31
2.2.1.10. Şaşkınlık 31
2.2.2. Olumlu Duygu Sahibi 32
2.2.2.1. Sevilen- Sevimli 32
2.2.2.2. Sevinçli 32
2.2.2.3. İstekli 32
2.2.2.4. Hoşnut 32
2.2.2.5. Ümitli 33
2.2.2.6. Cesaretli 33
2.2.2.7. Şüphesiz- Saf 33
2.2.3. Olumsuz Duygular 33
2.2.3.1. Üzüntü- Sıkıntı- Ağlama 33
2.2.3.2. Feryat 34
2.2.3.3. Öfke- Kızgınlık- Nefret 34
2.2.3.4. Korku 35
2.2.3.5. Telaş- Acele 35
2.2.3.6. Şüphe 36
2.2.3.7. Vesvese 36
2.2.3.8. Pişmanlık 36
2.2.3.9. Utanma 37
2.2.3.10. İntikam 37

2.2.3.11. Tiksinti 37
2.2.3.12. Sakınma- Çekinme- Yüz Çevirme 37
2.2.4. Olumsuz Duygu Sahibi 37
2.2.4.1. Ümitsiz 37
2.2.4.2. Öfkeli 37
2.2.4.3. Sakınan- Yüz Çeviren 38
2.2.4.4. Şüpheli 38
2.2.4.5. Telaşlı 38
2.2.4.6. Pişman 38
2.2.4.7. Korkak 38
2.2.4.8. Hırslı 39
2.2.4.9. İsteksiz- Memnun Olmayan 39
2.3. Kişilik Özellikleri ile İlgili Kavramlar 40
2.3.1. Davranış 40
2.3.1.1. Olumlu Kişilik Özellikleri 40
2.3.1.1.1. İyi- İyilik 40
2.3.1.1.2. Sabır- Sabırlı 41
2.3.1.1.3. Mülayim- Alçakgönüllü 42
2.3.1.1.4. Uyumlu 42
2.3.1.1.5. Karar- Kararlı 42
2.3.1.1.6. Dürüst 43
2.3.1.1.7. Yardımsever 43
2.3.1.2. Olumsuz Kişilik Özellikleri 43
2.3.1.2.1. Kötü- Fena- Nankör 43
2.3.1.2.2. Kıskanç 44
2.3.1.2.3. Fitne- Fesat 45
2.3.1.2.4. Kararsız 45
2.3.1.2.5. Alçaklık- Aşağılama 45
2.3.1.2.6. Cimri 46
2.3.1.2.7. Kibir 47
2.3.1.2.8. Aciz- Güçsüz 47
2.3.1.2.9. Sert- Hırçın 48

2.3.1.2.10. Zalim 48
2.3.1.2.11. Azgın- Sapık 49
2.3.1.2.12. Tembellik- Gevşeklik 50
2.3.1.2.13. Aç Gözlülük 51
2.3.1.2.14. Yalan- Yalancı 51
2.3.1.2.15. Rahatsız Etme 52
2.3.1.2.16. Münafık- İki Yüzlü 52
2.3.1.2.17. Şımarık 52
2.3.1.2.18. Geveze 52
2.3.1.2.19. İsyankâr- Asi 53
2.3.1.2.20. Hain- Hainlik 53
2.4. Toplumsal İlişkiler ile İlgili Kavramlar 54
2.4.1. Bağ- İlgi 54
2.4.1.1. Arkadaşlık- Dostluk 54
2.4.1.2. Komşuluk 55
2.4.1.3. Misafirlik 56
2.4.1.4. Yakın- Yakınlık 56
2.4.1.5. Uzak- Yabancı 56
2.4.2. Saygıdeğer- Üstün 57
2.4.3. Selamlaşma 57
2.4.4. Dilek- Temenni 58
2.4.5. Söz Verme- Vaat Etme 58
2.4.6. Vefa 58
2.4.7. Öğüt- Nasihat 58
2.4.8. Tartışma- Kavga- Karışıklık 59
2.4.8.1. Anlaşmama- Ayrılık 59
2.4.9. Özür- Telafi 59
2.4.10. Sohbet 60
2.4.11. Övgü- Övülme 60
2.4.12. Şöhret 60
2.4.13. Düşman- Düşmanlık 60
2.4.14. Yardım -Yardım Etme 61

2.4.15. Ant- Yemin- Sözleşme 61
2.4.16. Dedikodu.....62
2.4.17. Hile- Aldatma.....62
2.5. Toplumsal Âdetler ve Batıl İnançlar ile İlgili Kavramlar.....63
2.5.1. Toplumsal Âdetler.....63
2.5.1.1. Gelenek 63
2.5.1.1.1. Evlenme.....64
2.5.1.1.2. Boşanma 64
2.5.1.1.3. Bayram 64
2.5.1.1.4. Armağan 65
2.5.1.1.5. Ölüm.....65
2.5.2. Batıl İnançlar.....66
2.5.2.1. Batıl.....66
2.5.2.2. Fal- Büyü.....66
2.5.2.2.1. Falcı- Büyücü 66
2.5.2.3. Kısmet- Baht- Talih 67
2.5.2.3.1. Uğurlu- Uğursuz.....67
2.6. Eğitim ile İlgili Kavramlar 68
2.6.1. Eğitim- Öğretim.....68
2.6.2. Okuma.....68
2.6.3. Araştırma -İnceleme.....68
2.6.4. Eğitim Materyalleri.....68
2.6.4.1. Kitap.....68
2.6.4.2.Sayfa.....68
2.6.4.3 Kalem 68
2.6.4.4. Eğitim ile İlgili Diğer Kavramlar.....69
2.6.4.4.1. İlim 69
2.7. Düşünce ile İlgili Kavramlar 69
2.7.1. Düşünce- Fikir 69
2.7.2. Anlama- İdrak 70
2.7.2.1. Anlayış- Anlayışsızlık 70
2.7.3. Akıl.....70

2.7.4. Hafıza 70
2.7.5. Gereklilik 71
2.7.5.1. Gereksiz- Boş 71
2.8. Söz ile İlgili Kavramlar 72
2.8.1. Söz- Konuşma 72
2.8.1.1. Kötü Söz 72
2.9. Felsefe ile İlgili Kavramlar 73
2.9.1. Bilgi Felsefesi 73
2.9.1.1. Bilgi 73
2.9.1.2. Bilgelik 73
2.9.1.3. Bilgili- Alim 73
2.9.1.4. Anlama- Bilme 73
2.9.1.4.1. Bilmeme- Gaflet 74
2.9.1.5. Bilgisiz- Cahil 74
2.9.1.6. Doğru- Yanlış 75
2.9.1.6.1. Doğru 75
2.9.1.6.1.1. Doğru -Gerçek 75
2.9.1.6.1.2. Uygun 76
2.9.1.6.2. Yanlış 76
2.9.1.6.2.1. Yanlış -Yanlışlık 76
2.9.1.7. Düşünce 77
2.9.1.8. Gizem- Sır 77
2.9.2. Varlık Felsefesi 78
2.9.2.1. Varlık 78
2.9.2.2. Var Oluş 78
2.9.2.3. Yok Oluş 78
2.9.2.4. Öz 79
2.9.2.5. Asıl 79
2.9.3. Ahlak Felsefesi 79
2.9.3.1. Edep- Edepli- İffetli 79
2.9.3.2. Edepsizlik- İffetsizlik 80
2.9.3.3. Ayıp- Ayıplama 80

2.9.3.4. İyi- İyilik 81
2.9.3.5. Kötü- Kötülük 81
2.10. Edebiyat ve Yazı ile İlgili Kavramlar 83
2.10.1. Sözlü Edebiyat 83
2.10.1.1. Söz 83
2.10.1.2. Sözlü Edebiyat Ürünleri 83
2.10.2. Yazılı Edebiyat 84
2.10.2.1. Yazı- Yazılı 84
2.10.2.2. Şiir 84
2.10.2.2.1. Anlam 85
2.10.2.2.1.1. Açıklama 85
2.10.2.2.2. Şair 85
2.11. Dil ve Diller ile İlgili Kavramlar 86
2.11.1. Dil 86
2.11.2. Diller 86
2.12. Hayat ve Ömür ile İlgili Kavramlar 86
2.12.1. Hayat- Ömür 86
2.12.2. Can- Ruh 86
2.13. Ebedî- Sonsuz ile İlgili Kavramlar 87
2.13. Din ile İlgili Kavramlar 87
2.13.1. Allah 87
2.13.1.1. Allah'ın İsimleri/ Esma-i Hüsna 88
2.13.1.2. Allah'ın Özellikleri 97
2.13.1.2.1.Kudret 97
2.13.1.2.2. İrade 98
2.13.1.2.3. Sübhaniyet 99
2.13.1.2.4. Tevhid (Birlik) 100
2.13.1.2.4.1. Vahdaniyet 100
2.13.1.2.5. Bilgi ve Hikmet 100
2.13.1.2.5.1. İlim 100
2.13.1.2.5.1.1. Deneme- İmtihan 101
2.13.1.2.5.2. Hikmet 101

2.13.1.2.5.2.1. Hidayet 101
2.13.1.2.6. Adalet ve Merhamet 102
2.13.1.2.6.1. Adalet 102
2.13.1.2.6.1.1. Hükümdar 102
2.13.1.2.6.1.2. Hüküm- Karar 104
2.13.1.2.6.1.3. Karşılık- Ceza- Ödül 105
2.13.1.2.6.1.3.1. Ceza Aletleri 106
2.13.1.2.6.2. Merhamet- Şefkat 106
2.13.1.2.6.2.1. Himaye 108
2.13.1.2.6.2.2. Bağışlama- Af 108
2.13.1.2.7. Kabul Etme 109
2.13.1.2.8. İcazet 109
2.13.2. Peygamber 109
2.13.2.1. Peygamber Adları, Sıfatları ve Dini Şahsiyetler 110
2.13.3. Halife 113
2.13.3.1. Halife Adları 114
2.13.4. Peygamberi Tanıyanlar 114
2.13.4.1. Sahabe 114
2.13.5. Peygamber ile İlgili Diğer Kavramlar 114
2.13.5.1. Ensar 114
2.13.5.2. Şefaat 114
2.13.5.3. Mucize- Vahiy 114
2.13.6. Doğaüstü Varlıklar 115
2.13.6.1. Melek 115
2.13.6.2. Şeytan 116
2.13.6.3. Cin- Peri 116
2.13.7. Kutsal Kitaplar 117
2.13.7.1. Kur'an-ı Kerim 117
2.13.7.1.1. Kur'an-ı Kerim'in Bölümleri 121
2.13.7.1.1.1. Ayet- Sure 121
2.13.7.2. Tevrat 123
2.13.7.3. İncil 124

2.13.7.4. Zebur 125
2.13.8. Dinler 125
2.13.8.1. İslamiyet 125
2.13.8.2. Hristiyanlık 125
2.13.8.3. Yahudilik 126
2.13.9. İbadet 126
2.13.9.1. Takva 127
2.13.9.2. İbadete Hazırlık 128
2.13.9.2.1. Tövbe 128
2.13.9.2.2. Abdest 128
2.13.9.2.2.1. Abdestli Olmama 129
2.13.9.2.3. Dua 129
2.13.9.2.4. Beddua- Lanet 129
2.13.10. Namaz 130
2.13.10.1. Zikir 131
2.13.10.1.1. Takdis ve Tenzih Etme 131
2.13.11. Farz 132
2.13.12. Vacip 132
2.13.13. Sünnet 132
2.13.14. Oruç 132
2.13.15. Hac 132
2.13.16. Kurban 133
2.13.17. Zekât 134
2.13.18. Kader- Kaza 134
2.13.19. Sevap 134
2.13.20. Sadaka 134
2.13.21. Dinî Kurallar 135
2.13.21.1. Helal- Haram 135
2.13.21.2. Nefis 135
2.13.21.3. Günah- Günahkâr- Günahtan Kurtuluş 135
2.13.21.3.1. Günah 136
2.13.21.3.2. Günahkâr 137

2.13.21.3.3. Günahtan Kurtuluş 137
2.13.21.3.4. Günahsız.....138
2.13.21.4. Şükür 138
2.13.21.5. Tevekkül 138
2.13.21.6. İnanç -İman.....139
2.13.21.6.1. İmana Davet.....139
2.13.21.6.2. İnanç Sahibi 140
2.13.21.6. İnançsız- İnançsızlık.....143
2.13.22. İbadet Yerleri.....145
2.13.22.1. Kutsal Yerler.....145
2.13.23. Kutsal Gün ve Geceler.....146
2.13.24. Putlar.....146
2.13.25. Kutsallık.....147
2.13.25.1. Kutsal Yemin.....147
2.13.25.2. Adak 148
2.13.26. Ölüm- Ahiret- Kıyamet.....148
2.13.26.1. Ölüm.....148
2.13.26.1.1. Ölü.....149
2.13.26.1.2. Mezar.....149
2.13.26.1.3. Miras- Vasiyet.....149
2.13.26.2. Ahiret.....150
2.13.26.2.1. Amel Defteri.....150
2.13.26.2.2. Sorgulama.....151
2.13.26.2.3. Azap- Eziyet 151
2.13.26.2.4. Hüsran 152
2.13.26.3. Kıyamet.....153
2.13.26.3.1. Dirilme.....154
2.13.27. Makam/ Mertebe- Cennet ve Cehennem 154
2.13.27.1. Makam/ Mertebe 154
2.13.27.2. Cennet 155
2.13.27.3. Cehennem.....158
2.14.1. Topluluk- Grup ile İlgili Kavramlar.....164

2.14.1. Topluluk- Grup.....165
2.14.2. Topluluk Adları.....166
2.14.3. Millet- Vatandaş.....167
2.15.Sosyal Sınıf- Statü ile İlgili Kavramlar.....168
2.15.1. Üst Düzey Sınıf.....168
2.15.1.1. Soylu- Soysuz.....168
2.15.1.2. Efendi- Sahip.....168
2.15.2. Alt Düzey Sınıf.....168
2.15.2.1. Kul- Köle- Cariye.....168
2.16. Güç ile İlgili Kavramlar.....169
2.16.1. Güç- Kuvvet.....169
2.16.2. Hakimiyet.....170
2.16.3. Devlet.....170
2.16.4. Meclis.....170
2.16.5. Yönetenler.....170
2.16.5.1. Başkan- Önder.....170
2.16.5.2. Hükümdar.....170
2.16.5.2.1. Hükümdarlık Alametleri.....171
2.16.5.2.1.1. Taht.....171
2.16.5.2.1.2. Emir- Buyruk- Ferman.....171
2.16.5.2.1.3. Damga- Mühür.....171
2.16.5.2.1.4. Rütbe- Makam- Mevki.....171
2.16.6. Yardımcılar.....171
2.16.6.1. Kul- Köle- Cariye.....171
2.16.7. Yönetilenler.....172
2.16.7.1. Halk.....172
2.16.8. Bağlılık.....172
2.16.9. Muhalefet.....172
2.16.10. İsyan.....173
2.17. Hukuk ile İlgili Kavramlar.....173
2.17.1. Hak- Hukuk.....173
2.17.1.1. Adalet.....173

2.17.1.2. Adil- Adaletli 174
2.17.1.3. Haksız- Haksızlık 174
2.17.2. Yargı 174
2.17.2.1. Hakem 174
2.17.2.2. Dava 174
2.17.2.3. Davacı 174
2.17.2.4. Tanık 175
2.17.2.5. Suç 175
2.17.2.5.1. Suçlama 175
2.17.2.5.2. Suç Çeşitleri 175
2.17.2.5.2.1. Hırsızlık 175
2.17.2.5.2.2. Tehdit 175
2.17.2.5.2.3. Hile- Aldatma 175
2.17.2.5.2.4. Kaçma- Kaçış 176
2.17.2.5.3. Hapis 176
2.17.2.5.4. İtiraf 176
2.17.2.5.5. Suçsuzluk 176
2.18. Yerleşim ile İlgili Kavramlar 177
2.18.1. Barınma- Yerleşim 177
2.18.2. Makam- Mekân- Yer- Yurt 178
2.18.3. Ülke- Şehir 178
2.18.3.1. Ülke- Şehir Adları 179
2.18.4. Kasaba 180
2.18.5. Kale 180
2.18.6. Mimari 180
2.18.6.1. Mimari Ögeler 180
2.18.6.1.1. Tavan- Çatı- Dam 180
2.18.6.1.2. Dam- Duvar- Kapı 180
2.18.6.1.3. Sütun- Direk 181
2.18.6.1.4. Havuz 181
2.18.6.2. Ev- Konak 181
2.18.6.3. Saray- Köşk 181

2.18.6.4. Çadır 181
2.18.6.5. Yapı Malzemeleri 181
2.18.6.5.1. Yapıların İç Bölümleri 182
2.18.6.6. Eşya 182
2.18.6.6.1. Mutfak Eşyaları 182
2.18.6.6.2. Bebek Eşyası 182
2.18.6.6.3. Oturma Eşyaları 183
2.18.6.6.4. Diğer Eşyalar 183
2.19. Ordu ile İlgili Kavramlar 184
2.19.1. Asker- Ordu 184
2.19.2. Savaş 185
2.19.2.1. Savaşa Hazırlık 185
2.19.2.2. Savaş Malzemeleri 185
2.19.3. Zafer 186
2.19.4. Ganimet 186
2.19.5. Yenilgi 186
2.19.6. Fidye 186
2.19.7. Esir 187
2.19.8. Hür Olma- Kurtuluş 187
2.20. Dünya, Gökyüzü ve Astronomi ile İlgili Kavramlar 187
2.20.1. Astronomi 187
2.20.1.1. Güneş 187
2.20.1.2. Ay 187
2.20.1.3. Yıldız 187
2.20.1.4. Gezegenler 188
2.20.2. Gökyüzü ve Gök Cisimleri 188
2.20.2.1. Astrolojik Burçlar 188
2.20.2.2. Gök- Gökyüzü 188
2.20.3. Dünya- Kâinat 189
2.21. Hava ve Atmosfer Olayları ile İlgili Kavramlar 189
2.21.1. Hava 189
2.21.2. Bulut 190

2.21.3. Rüzgâr- Yel 190
2.21.4. Yıldırım- Şimşek.....190
2.21.5. Yağmur.....191
2.21.6. Dolu 191
2.21.7. Kar 191
2.21.8. Soğuk- Soğuk Hava 191
2.21.9. Sıcak- Sıcak Hava.....191
2.22. Coğrafya ile İlgili Kavramlar 192
2.22.1. Çamur.....192
2.22.2. Taş- Kaya 192
2.22.3. Toz.....192
2.22.4. Toprak- Kum.....192
2.22.4.1. Arazi 193
2.22.5. Yeryüzü Şekilleri.....193
2.22.5.1. Yüksek Yerler- Dağlar.....193
2.22.5.1.1. Dağ Adları 194
2.22.5.2. Düz Yerler 194
2.22.5.3. Vadi 194
2.22.5.3.1. Vadi Adları.....195
2.22.5.4. Mağara.....195
2.22.5.5. Uçurum- Çukur- Kuyu- Tünel.....195
2.22.6. Yeryüzü 195
2.22.6.1. Su 196
2.22.6.1.1. Suya Batma- Boğulma.....196
2.22.6.1.2. Su Kaynakları.....196
2.22.6.1.2.1. Çeşme- Pınar 196
2.22.6.1.2.2. Akarsu- Nehir- Irmak 196
2.22.7. Deniz.....197
2.22.7.1. Dalga 197
2.22.7.2. Kıyı.....197
2.22.8. Doğal Afetler 197
2.22.8.1. Sel.....197

2.22.8.2. Tufan 197
2.23. Felaket- Tehlike- Bela ile İlgili Kavramlar 198
2.24. Isı- Sıcaklık ile İlgili Kavramlar 199
2.24.1. Isı- Sıcaklık 199
2.24.2. Alev 199
2.24.3. Ateş- Yanma 199
2.24.4. Kıvılcım -Kor 200
2.24.5. Duman 200
2.24.6. Yakacak 200
2.24.7. Sönme 200
2.25. Maden- Değerli Taş ile İlgili Kavramlar 201
2.26. Bitkiler ile İlgili Kavramlar 201
2.26.1. Genel Kavramlar 201
2.26.2. Bitki Çeşitleri 202
2.26.2.1. Ot 202
2.26.3. Bitki Kısımları 202
2.26.3.1. Tohum- Tomurcuk- Çekirdek 202
2.26.3.2. Yaprak- Dal- Budak- Kabuk 202
2.26.4. Çiçek 203
2.26.5. Ağaç 203
2.26.5.1. Ağaç Adları 203
2.26.6. Tarım 203
2.26.6.1. Yetiştirme 203
2.26.6.2. Hasat 203
2.26.6.3. Bağ- Bahçe 204
2.27. Hayvanlar ve İlgili Kavramlar 204
2.27.1. Genel Kavramlar 204
2.27.2. Omurgasız Hayvanlar 204
2.27.2.1. Sölenterler 204
2.27.2.2. Solucanlar 204
2.27.2.3. Eklem Bacaklılar 204
2.27.3. Omurgalı Hayvanlar 205

2.27.3.1. Kurbağalar.....205
2.27.3.2. Balıklar.....205
2.27.3.3. Sürüngenler.....205
2.27.3.4. Kuşlar.....205
2.27.3.5. Memeli Hayvanlar.....206
2.27.4. Hayvanların Çıkardığı Sesler.....207
2.27.5. Hayvan Uzuvları.....207
2.27.6. Hayvanlara Ait Eşyalar/ Aletler.....208
2.27.7. Hayvansal Ürünler.....208
2.27.8. Hayvanlar ile İlgili Diğer Kavramlar.....208
2.28. Sağlık ve Hastalık ile İlgili Kavramlar.....209
2.28.1. Sağlık.....209
2.28.1.1. Sağlıklı- Güçlü.....209
2.28.2. Hastalık.....209
2.28.2.1. Hasta.....210
2.28.2.2. Hastalık Belirtileri.....210
2.28.2.3. Hastalıklar.....210
2.28.2.3.1. Psikolojik/ Psikiyatrik Hastalıklar.....210
2.28.2.3.2. Duyu Sistemi Hastalıkları.....210
2.28.2.3.3. Deri ve Zührevi Hastalıklar.....211
2.28.2.3.4. Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları.....211
2.28.2.4. Tedavi.....211
2.29. Saflık- Temizlik- Kirlilik ile İlgili Kavramlar.....212
2.29.1. Saf- Katıksız.....212
2.29.2. Temiz- Temizlik.....212
2.29.3. Kir- Pislik.....212
2.30. Tıp ile İlgili Kavramlar.....213
2.30.1. İnsan Vücudu.....213
2.30.2. İnsan Vücudunun Bölümleri.....213
2.30.2.1. Baş.....213
2.30.2.1.1. Alın.....213
2.30.2.1.2. Yüz- Yanak.....213

2.30.2.1.3. Ağız 214
2.30.2.1.4. Burun 214
2.30.2.1.5. Çene 214
2.30.2.1.6. Göz 214
2.30.2.1.7. Kulak 214
2.30.2.2. Boyun 214
2.30.2.2.1. Boğaz 215
2.30.2.3. Gövde 215
2.30.2.3.1. Göğüs 215
2.30.2.3.2. Karın 215
2.30.2.3.3. Sırt 215
2.30.2.4. İç Organlar 215
2.30.2.4.1. Dolaşım Sistemi Organları 215
2.30.2.4.1.1. Dolaşım Sistemi Sıvıları 216
2.30.2.4.2. Sindirim Sistemi Organları 216
2.30.2.4.3. Genital Sistem Organları 216
2.30.2.4.4. Hemotoloji Organları 216
2.30.2.5. Duyu Organları 216
2.30.2.5.1. Duyular 216
2.30.2.5.1.1. Görme 217
2.30.2.5.1.2. Koku Alma 217
2.30.2.5.1.3. İşitme 217
2.30.2.5.1.3.1. Ses- Seslenme- Sessiz 217
2.30.2.5.1.4. Dokunma 218
2.30.3. Vücut Sistemleri 218
2.30.3.1. Sindirim Sistemi 218
2.30.3.2. Sinir Sistemi 218
2.30.3.3. Solunum Sistemi 218
2.30.3.4. Üreme Sistemi 218
2.30.3.4.1. Kadın Üreme Sistemi 219
2.30.3.4.1.1. Doğum 219
2.30.3.4.1.2. Doğum Sancısı 219

2.30.3.4.1.3. Hamile....219
2.30.3.4.1.4. Menstrüasyon....219
2.30.3.4.2. Erkek Üreme Sistemi....219
2.30.3.4.2.1. Erkek Üreme Sistemi Salgıları....219
2.30.3.4.2.2. Kısır- Kısırlık....220
2.30.3.4.3. Diğer Kavramlar....220
2.30.3.5. Kemik Sistemi....220
2.30.3.5.1. İskelet Sistemi....220
2.30.3.5.1.1. Gövdede Bulunan Kemikler....220
2.30.3.5.2. Kollar ve Bacaklar....220
2.30.3.5.2.1. Kol....220
2.30.3.5.2.1.1. Kolun Bölümleri....220
2.30.3.5.2.1.1.1. El....221
2.30.3.5.2.1.1.1.1. Elin Bölümleri....221
2.30.3.5.2.2. Bacak....221
2.30.3.5.2.2.1. Bacağın Bölümleri....221
2.30.3.5.2.2.1.1. Ayak....221
2.30.3.5.2.2.1.1.1. Ayağın Bölümleri....222
2.30.3.5.2.2.1.1.1.1. Topuk....222
2.30.3.5.3. Eklem- Sinir....222
2.30.3.5.4. Deri....222
2.30.3.5.5. Saç- Kıl....222
2.30.4. Vücut Sıvıları....222
2.30.5. Nöroloji....223
2.31. Renkler ile İlgili Kavramlar....224
2.31.1. Genel Kavramlar....224
2.31.2. Renkler....224
2.31.2.1. Kızıl- Yakut....224
2.31.2.2. Çakır- Yeşil....225
2.31.2.3. Ak- Beyaz....225
2.31.2.4. Kara- Siyah....225
2.31.2.5. Sarı....225

2.31.2.6. Karışık Renkler....225
2.32. Giyim ile İlgili Kavramlar....226
2.32.1 Giyim- Giysi....226
2.32.2. Giysi Malzemeleri....226
2.32.2.1. İp- İğne- Düğüm....227
2.32.2.2. Örtü....227
2.32.3. Süs- Süs Eşyaları....227
2.33. Eğlence ile İlgili Kavramlar....228
2.33.1. Oyun- Eğlence....228
2.33.1.1. Oyuncu....228
2.33.2. Şaka....228
2.34. Yemek ile İlgili Kavramlar....228
2.34.1. Yiyecek- İçecek....228
2.34.2. Yeme- İçme Durumu....229
2.34.2.1. Yeme....229
2.34.2.2. İçme....230
2.34.2.2.1. Sarhoşluk....230
2.34.2.3. Açlık- Susuzluk....230
2.34.2.4. Tat -Lezzet....230
2.34.3. Yemek İle İlgili Diğer Kavramlar....231
2.34.3.1. Sofra....231
2.34.3.2. Sebze- Meyve....231
2.34.3.3. Tahıl....232
2.34.3.3.1. Buğday- Darı- Mercimek....232
2.35. Ticaret ile İlgili Kavramlar....233
2.35.1. Alışveriş....233
2.35.2. Pazar- Çarşı....233
2.35.3. Satış....233
2.35.3.1. Satıcı....233
2.35.4. Sermaye....233
2.35.5. Gelir- Kazanç....234
2.35.5.1. Riba....234

2.35.6. Gider- Harcama....235
2.35.7. Geçim- İhtiyaç....235
2.35.8. Para....235
2.35.8.1. Parasal İşler....235
2.35.8.1.1. Fiyat....235
2.35.8.1.2. Ücret....235
2.35.8.2. Parasal İşlemler....236
2.35.8.2.1. Borç....236
2.35.8.2.2. Borçlu....236
2.35.9. Mal- Mülk....236
2.35.9.1. Hazine....236
2.35.9.2. Pay- Hisse....236
2.35.10. Vergi....237
2.36. Ulaşım ile İlgili Kavramlar....237
2.36.1. Yol....237
2.36.2. Yolcu....237
2.36.3. Yolculuk....238
2.36.4. Yürüme- Gezinme- Yaya....238
2.36.5. Araç....238
2.36.6. Ulaşma- Geçme....238
2.36.7. Gelme- Getirme....239
2.36.8. Ulaştırma- Götürme- Gönderme....239
2.36.9. Kavuşma- Karşılaşma....239
2.36.10. Kalma- Durma....240
2.36.11. Ayrılma- Göç Etme....240
2.37. Matematik....241
2.37.1. Sayılar....241
2.37.1.1. Asıl Sayılar....241
2.37.1.2. Kesir Sayıları....245
2.37.1.3. Sıra Sayıları....245
2.37.1.4. Üleştirme Sayıları....246
2.38. Ölçü ile İlgili Genel Kavramlar....246

2.38.1. Ölçü- Ölçek....246
2.38.2. Miktar....247
2.38.2.1. Bütün- Tam....247
2.38.2.2. Yarım....248
2.38.2.3. Parça....248
2.39. İş- Eylem ile İlgili Kavramlar....249
2.39.1. İş....249
2.39.2. İşi Yapan....249
2.39.3. İcra- Performans....249
2.39.4. Teşvik- Gayret....249
2.39.5. Usta- Sanat....250
2.39.6. Görev- Yükümlülük....250
2.39.7. Zorluk- Meşakkat....250
2.39.8. Kolaylık....251
2.39.9. Fırsat- İmkân....251
2.40. Meslekler ve Kişileri ile İlgili Kavramlar....251
2.41. Maddi Durum ile İlgili Kavramlar....252
2.41.1. Zengin- Zenginlik- Bolluk....252
2.41.2. Orta Hâl....253
2.41.3. Fakirlik- Yoksulluk....253
2.42. Fizik ile İlgili Kavramlar....253
2.42.1. Optik....254
2.42.1.1. Işık- Aydınlık....254
2.42.1.2. Gölge....254
2.42.1.3. Karanlık....254
2.43. Hareketler- Davranışlar- Durumlar ile İlgili Kavramlar....255
2.43.1. Yavaş Hareket Etme....255
2.43.2. Açma- Kapama....255
2.43.3. Alma- Verme....255
2.43.4. Akıtma- Dökme....256
2.43.5. Atma- Çıkarma- Koyma....256
2.43.6. Bitiştirme- Ekleme....256

2.43.7. Bağlama 256
2.43.8. Buruşturma- Bükme 257
2.43.9. Çarpma- Vurma 257
2.43.10. Çökme- Oturma 257
2.43.11. Doldurma- Dolu 257
2.43.12. Düşme 258
2.43.13. Girme- Sokma 258
2.43.14. Hareket- Hareket Etme- Ayağa Kalkma- Hareketsiz Kalma 258
2.43.15. Kaldırma- İndirme 259
2.43.16. Kuşatma- Kaplama 259
2.43.17. Katma- Eritme 259
2.43.18. Parçalama- Kesme 260
2.43.19. Sarsma- Sarsılma 260
2.43.20. Sürme 260
2.43.21. Toplama 260
2.43.22. Yarma- Yıkma 261
2.43.23. Yükselme 261
2.43.24. Yürüme- Koşma 261
2.43.25. Hâl -Durum 262
2.43.25.1. Açıklık- Belirginlik 262
2.43.25.2. Kesinlik 262
2.43.25.3. Vazgeçme- Terk Etme 263
2.43.25.4. Sunma- Arz Etme 263
2.44. Haber- Müjde ile İlgili Kavramlar 264
2.44.1. Genel Kavramlar 264
2.44.1. Haber Verme 264
2.45. Nitelik ile İlgili Kavramlar 264
2.45.1. Genel Kavramlar 264
2.45.2. Sağlam- Dayanıklı 265
2.45.3. Bozuk 265
2.45.4. Yeni 265
2.45.5. Zayıf 265

2.45.6. Sivri- Keskin 265
2.45.7. Yüksek 266
2.45.8. Mükemmel 266
2.46. Tezatlık- Denklik- Benzerlik- Farklılık ile İlgili Kavramlar 266
2.46.1. Tezatlık 266
2.46.1.1. Uzaklık- Yakınlık 267
2.46.1.2. Uzunluk- Kısalık 267
2.46.1.3. Küçüklük- Büyüklük 267
2.46.1.4. Düzlük- Eğrilik 268
2.46.1.5. Darlık- Genişlik 268
2.46.1.6. Çok- Fazla, Az 268
2.46.1.7. Kuru- Islak 269
2.46.1.8. Taze- Çürük 269
2.46.1.9. Kalın- İnce 270
2.46.1.10. Ağır- Hafif 270
2.46.1.11. Güzel- Çirkin 270
2.46.1.12. Uygun- Uygunsuz 271
2.46.1.13. Yeterli- Eksik 271
2.46.1.14. Düzen- Sıra- Dizi, Düzensiz- Dağınık- Karışık 272
2.46.1.15. Fayda- Yarar, Faydasız- Yararsız 273
2.46.1.16. Farklı- Çeşitli, Eş- Benzer 273
2.46.2. Eşitlik- Denklik 274
2.46.2.1. Eşit- Denk 274
2.47. Yön ile İlgili Kavramlar 275
2.47.1. Taraf- Yön 275
2.47.2. Coğrafi Yön 276
2.47.2.1. Ana Yön 276
2.47.2.1.1. Doğu- Doğuş 276
2.47.2.1.2. Batı- Batış 276
2.47.3. Aşağı- Alt 277
2.47.4. Yukarı -Üst 277
2.47.5. Sağ 278

2.47.6. Sol 278
2.47.7. Ön- Karşı 278
2.47.8. Orta- Ara 278
2.47.9. Arka- Geri 279
2.47.10. Dış- Dışarı 279
2.47.11. İç- İçeri 279
2.47.12. Köşe- Yan 279
2.47.13. Çapraz 279
2.48. Zaman ile İlgili Kavramlar 280
2.48.1. Genel Kavramlar 280
2.48.2. Dönem- Çağ 281
2.48.3. Mevsim 281
2.48.3.1. Yaz 281
2.48.3.2. Kış 281
2.48.4. Yıl 281
2.48.5. Ay 281
2.48.6. Gün ve Gece 281
2.48.6.1. Gün 281
2.48.6.1.1. Gün İçerisindeki Vakitler 282
2.48.6.1.1.1. Seher Vakti 282
2.48.6.1.1.2. Sabah 282
2.48.6.1.1.3. Öğle Vakti 282
2.48.6.1.1.4. İkindi Vakti 282
2.48.6.1.1.5. Kuşluk Vakti 282
2.48.6.1.1.6. Akşam 283
2.48.6.2. Gece 283
2.48.7. Süre- Süreç 283
2.48.7.1. Uzun Süre- Devamlı 283
2.48.7.2. Şimdiki Zaman 284
2.48.7.3. Kısa Zaman 284
2.48.7.4. Hiçbir Zaman 284
2.48.7.5. Ertelenmiş Zaman 284

2.48.7.6. Belirsiz Zaman 285
2.48.7.7. Geçmiş Zaman- Önce.....285
2.48.7.8. Gelecek Zaman- Sonra.....286
2.49. Kişi Adları ile İlgili Kavramlar.....286
2.49.1. Unvan- Lakap 288
2.50. İşaret- Belirti ile İlgili Kavramlar.....289
2.51. Bahane- Sebep ile İlgili Kavramlar 290
2.52. Başlangıç ile İlgili Kavramlar 290
2.53. Kanıt- Delil ile İlgili Kavramlar 290
2.54. İbret ile İlgili Kavramlar.....291
2.55. Gözetleme- Bekleme ile İlgili Kavramlar 291
2.56. Soyut Engel ile İlgili Kavramlar.....291
2.57. Biçim ile İlgili Kavramlar.....292
2.58. Rızık- Nimet- Bereket ile İlgili Kavramlar.....292
2.59. Soru- Cevap ile İlgili Kavramlar 293
2.60. Uyarı ile İlgili Kavramlar 293
2.61. Köpük ile İlgili Kavramlar 293
SONUÇ VE ÖNERİLER 294
KAYNAKÇA 299

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

1. Dil Kısaltmaları

Ar. : Arapça

Çin. : Çince

Far. : Farsça

Mog. : Moğolca

Skr. : Sanskritçe

Sogd. : Soğdca

T. : Türkçe

Tac. : Tacikce

Yun. : Yunanca

2. Eser Kısaltmaları

TİEM : Türk İslam Eserleri Müzesi 73 numarada kayıtlı olan nüsha

3. Diğer Kısaltmalar

C. : cilt

H. : hicri

M. : miladi

mec. : mecaz anlam

s. : sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : ve benzeri

yy. : yüzyıl

4. İşaretler

~ : Değişken şekil.

/ : veya

< : Bu şekilden gelir, bir dilden başka bir dile geçiş.

( ) : parantez içindeki ifadeyi veya ekin yardımcı ünlü/ünsüzünü gösterir.

GİRİŞ

Tezin Konusu

"Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinin (TİEM 73) Tematik Söz Varlığı" adlı çalışmanın konusunu, Kur'an tercümesi TİEM 73'te yer alan kelimelerin çeşitli konular/temalar altında incelenerek esere ait tematik söz varlığının ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Tezin ana malzemesini, Abdullah Kök'ün *"Karahanlı Türkçesi satır-arası Kur'an tercümesi (Tiem 73 1v-235v/2) giriş-inceleme-metin-dizin"* isimli doktora tezi ile Suat Ünlü' nün *"Karahanlı Türkçesi satır-arası Kur'an tercümesi (Tiem 235v/3-450r7) giriş-metin-inceleme-analitik dizin"* isimli doktora tezleri oluşturmaktadır. Çalışmada ele alınacak kavramlar bu çalışmalardaki söz varlığı ile sınırlandırılmıştır. Tez yazımı aşamasında bahsi geçen çalışmalardaki söz varlığının dahil edileceği kavram alanları belirlenerek tasnif düzeni oluşturulmuştur. Kavram alanlarına ait başlıklar ve değerlendirmeler yapılırken kavram alanlarına göre yapılmış söz varlığı çalışmalarındaki yer alan başlıklar ve tasnif düzenleri incelenerek uygun başlıklar hazırlanmıştır. Kavram alanları belirlenirken öncelikle kelimenin ilk anlamına uygun biçimler esas alınmış, birden fazla anlama sahip olan kelimeler numaralandırılarak ilişkili oldukları diğer başlıklar altına yerleştirilmiştir. Böylelikle birden fazla anlama sahip kelimeler kapsadıkları konu başlıklarında doğru bir biçimde değerlendirilerek anlam karışıklığı önlenmeye çalışılmıştır.

Amaç

Bu çalışmada, Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinde (TİEM 73) yer alan isimler çeşitli konular/temalar altında incelenmiştir. Amaç, eserdeki söz varlığı zenginliğini ortaya koymaktır.

Bu çalışma, Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesinin (TİEM 73) söz varlığını bir bütün olarak görebilmeyi, eserde yer alan kelimelerin çeşitli konular/temalar altında tasnif edilerek söz varlığı temelinde incelemesini amaçlamaktadır.

Kavram alanlarına göre oluşturulan tematik sözlükler, bir toplumun söz varlığını ortaya koyarak o toplumla ilgili çok yönlü bilgiler sunar. Toplumun yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, örf ve âdetlerini, dinî, siyasi ve ekonomik yapısını gösterir. Tematik sözlüklerde ilgili alanlara giren kelimeler toplu şekilde görülür. O alanlarla ilişkili sözcüklerin sayısına ve çeşitliliğine bakılarak o dili konuşan toplumun bahsi geçen alanlarla ne kadar ilişkili olup olmadığı kolaylıkla anlaşılır. Alfabetik sözlüklerin aksine bütüncül bir bakış açısı sunar. Bu çalışmayla kavram alanı literatürüne küçük de olsa bir katkı sağlamak ve TİEM 73'teki söz varlığının zenginliğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışmada Karahanlı döneminde yapılan Türkçe Kur'an Tercümelerinden TİEM 73 olarak bilinen nüsha esas alınmıştır. Metinde tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın esas malzemesini ikincil kaynaklar oluşturmaktadır. Tarama yöntemiyle incelenen metinde kelimeler konularına göre tespit edilmiştir. Taranan metinde tespit edilen kelimeler belirli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bütün kelimelerin metinlerde nerede geçtiği madde sonlarında sayfa/varak ve satır şeklinde belirtilmiştir. Türkçe kökenli olmayan diğer kelimelerin kökeni belirtilmiş, varsa aldığı ekler gösterilmiştir. Çeşitli sözlüklerden yararlanılarak ve metin bağlamı da göz önünde bulundurularak kelimeler anlamlandırılmıştır. Her bölüm sonunda kavram alanlarını oluşturan kelimeler hakkında genel değerlendirmeler yapılmış, kelimelerin kökeni ve sayıları hakkında bilgiler verilmiştir. Söz varlığı konusunda Türkçenin tarihî ve çağdaş dönemlerini ilgilendiren pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan hareketle bu tezin şablonu oluşturulmuştur. İncelenen çalışmalar şu şekildedir: Sıla Gen'in *Harezm Türkçesinden Kazakçaya Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı*, Erol Topal'ın *Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesi ile Yeni Uygur Türkçesi Kur'an Tercümesinde Dinî Söz Varlığı*, İsmail Uyanık'ın *Doğu ve Batı Türkçeleriyle Yazılmış İlk Tefsirli Kur'an Tercümelerinde Din Terimleri*, Tuğçe Nur Kesin'in *Karışık Dilli Eserler ile Karahanlı Dönemi Metinlerinin İmla, Ses ve Söz Varlığı Mukayesesi,* Pelin Kocapınar'ın *Kavram Alanı Sözlüğü Olarak Dîvânu Lugâti't-Türk*, Mehmet Mustafa Karaca'nın *Divânu Lugâti't Türk'ün Söz Varlığı*, Yazgı Tuğçe Kurt'un *Harezm Türkçesi Metinlerinde Dinî Terimler,* Neslihan Tosun'un *Karahanlı Dönemi Edebî Eserlerinde İslamî Unsurlar*, Furkan Akçeşme'nin *Karahanlı Türkçesinin Söz Varlığı*, Nalan Şenata'nın *Divânu Lugâti't Türk'te Tematik Söz Varlığı ve Çok Anlamlılık*,

Banu Güzelderen'nin *VIII.- XIII. Yüzyıl Metinlerinde Türkçe Dinî Söz Varlığı*, Can Cüneyt Şahin'in *Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı*, Ömer İlbaş'ın *Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümelerinde Türkçe Dini Kavramlar*, Ceyda Özcan Devrez'in *11-17. Yüzyıl Orta Asya Türkçesinin Söz Varlığı*, Esra Kaan Çelikten'in *Karahanlı Türkçesinin İnançla İlgili Söz Varlığı*, Nurhan Güner'in *Türkçenin Kadınla İlgili Söz Varlığı*, Yasemin Taş'ın *Kıpçak Türkçesinde Askerlikle İlgili Söz Varlığı*, Erol Kuyma'nın *Eski Anadolu Türkçesi Kur'an Tercümelerinde İnançla İlgili Söz Varlığı İncelemesi*, Okan Celal Güngör'ün *Türkçede Çocukla İlgili Söz Varlığı*, İsmail Sökmen'in *Satır altı Türkçe Kur'an Tercümelerinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı*, Hatice Şirin'in *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*, Saydinaz Yıldız'ın *Türkçe İlk Kur'an Tercümesinin Rylands Nüshasındaki Söz Varlığının Kavram Alanları*, Fadime Bozkurt'un *Karışık Dilli Kur'an Tefsiri Söz Varlığının Kavram Alanları*, Zeliha Tuguz'un *Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesinde İsimlerin Kavram Alanları,* Muzaffer Saz'ın *Alî Şîr Nevayî'nin Eserlerinde Tematik Söz Varlığı İncelemesi,* Şükriye Duygu Çağma'nın *Babürnâme'de İsimlerin Kavram Alanlarına Göre Sınıflandırılması*, Pelin Kocapınar'ın *Kavram Sözlükleri ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme* adlı çalışmalar başta olmak üzere kavram alanlarına göre oluşturulan söz varlığı çalışmalarında uygulanan tasnif yöntemleri benimsenmiştir. Buna ek olarak yeri geldiğinde yeni başlıklar açılmıştır.

Tezin Bölümleri

Çalışmanın giriş kısmında tezin konusu, içeriği, amacı ve çalışma yapılırken kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde Karahanlı devleti hakkında genel bilgiler verilip Karahanlı Türkçesinin dil özelliklerine ana hatlarıyla değinilmiştir. Ardından Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercüme süreci ile Karahanlı Türkçesiyle yazıldığı düşünülen satır arası Kur'an tercümeleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca tarihsel süreçte görülen kavram alanı sözlüklerine ve bu sözlüklerin oluşturulma sistemine de değinilmiştir.

İkinci bölümde ise öncelikli olarak TİEM 73'teki isimlerin taraması yapılmış olup tespit edilen isimlerin çeşitli sözlüklerden faydalanarak ve metin bağlamı da göz önünde bulundurularak anlamları verilmiş, bütün kelimelerin eserlerde nerede geçtiğini göstermek için madde sonlarında sayfa/varak ve satır numaraları belirtilmiştir. Taranan

eserde Türkçe kökenli olmayan kelimelerin kökeni belirtilmiş, varsa aldığı ekler gösterilmiştir. Eserden taranan isimler kavram alanlarına göre 61 genel başlık ve 724 alt başlıkta gruplandırılmıştır. Eserin içerik açısından hangi kavram alanlarından meydana geldiği ortaya konulmuştur. Ayrıca her bölüm sonunda kavram alanlarını oluşturan kelimeler hakkında değerlendirmeler yapılmış olup, kelimelerin kökeni ve sayıları hakkında bilgiler verilmiştir. Sonuç bölümünde ise Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümesi TİEM 73 nüshasından elde edilen veriler ortaya konulmuş, kelimelerin kökenleri ve sayıları hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAHANLILAR

1.1. Karahanlılar

1.1.1. Karahanlı Devleti Tarihi

Karahanlı Devleti Doğu Karlukların yönetimi altında kurulmuştur. Doğu Karluk yabgusu Bilge Anucur, Uygurların yıkılması üzerine kendisinin Afrasiyap (Alp Er Tonga) soyundan geldiğini ifade ederek "Kara Han" veya "Kadir Han" unvanını almıştır. 840 yılında, merkezi Balasagun olan Karahanlı Devleti'ni kurmuştur. Karahanlı Devleti'nin kuruluşu ve Bilge Kadir Han'ın kimliği hakkında nerdeyse hiçbir bilgi yoktur. Zeki Velidi Togan dışında hiçbir araştırmacı, Karahanlıların kuruluşu ve kurucusu hakkında tahminde bile bulunmamıştır. Togan'a göre Bilge Kadir Han, Karluk Türküdür ve köken olarak Fergana hükümdarlarının soyundan gelmektedir (Necef, 2005, s. 184- 185).

Bilge Kadir Han'ın ölümünden sonra Bazir Arslan Kara Han, devletin başına geçmiştir. Kardeşi Oğulcak ise devletin batı kısmını yönetmiştir. 893 yılında Oğulcak, Samanîler karşısında yenik düşmüş ve Samanîler, Karahanlıların Talas bölgesini ele geçirmiştir. Oğulcak, kendisine yeni merkez olarak Kaşgar'ı seçmiştir. Talas yenilgisini fırsat bilen Oğuzlar, Karahanlılara saldırmış ancak yenilgiye uğramışlardır (Necef, 2005, s. 190-193).

Bazir Arslan Kara Han öldüğünde, Satuk Buğra adında altı veya yedi yaşlarında bir oğlu vardı. Satuk küçük yaşta olduğu için amcası Oğulcak tahta çıkmış, abisinin dul kalan eşiyle evlenip merkezi Kaşgar'a taşımıştır. Kısa sürede devlet işlerini kendi kontrolü altına almış, yeğeni Satuk'u yönetimden ve merkezden uzak tutmuştur. 912 yılına kadar Oğulcak'ın faaliyetleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu tarihten sonra Oğulcak ve Satuk Buğra arasında çatışmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu olaylar

943 yılına kadar sürmüştür. Leyla b. Nu'man olayı sırasında Samanîlerin yanında yer alması sebebiyle Buhara sarayında Satuk'a duyulan güven artmıştır. Samanîlerden gördüğü destekle ve bu devletin yönetiminde bulunan Fergana ve Talas'taki Müslüman Karluklardan ordu toplayarak güç kazanan Satuk, Oğulcak'a karşı iyice kuvvetlenmiştir. Uzun süren mücadeleler sonucunda, Satuk Buğra Han'ın emrindeki Müslüman Karluk ordusu devletin batısını tamamen ele geçirmiştir. 943 yılında Kaşgar'a da sahip olmuşlar ve yeni hükümdür "Abdülkerim Satuk Buğra Han" adıyla tahta geçmiştir. 943/944 yılı itibariyle Karahanlılar tarihinde yeni bir dönem açılmıştır. İslam, devletin resmî dini hâline gelmiştir (Necef, 2005, s. 194- 199).

Satuk Buğra Han'ın ölümünden sonra tahta Musa Tonga İlig Han geçmiştir. Bu dönemle ilgili Yarkent'in Karahanlı Müslümanlar tarafından fethedilmesi ve ülkenin kuzeyinde ve doğusunda barınan gayrimüslim Türklere karşı cihat niteliğini taşıyan savaşlar kaynaklara yansıyan iki önemli olaydır. Musa Tonga İlig Han öldükten sonra yerine geçecek varisi bulunmadığı için kardeşi Süleyman b. Abdülkerim devletin başına geçmiştir. Süleyman Han döneminde H. 349 (M. 960) yılında, 200 bin çadırlık Türk topluluğu İslamiyet'i kabul ederek Müslüman olmuştur. Bu dönemde İslamiyet artık devlet içinde geniş ölçüde yayılmış, Karahanlıların hemen hemen tamamı Müslümanlaşmıştır. Bu gelişmelerin ardından, Ali Arslan İlig Han tahta oturur oturmaz yüzünü batıya çevirmiştir. Ali Arslan İlig Han zamanında (975- 998) devlet yükseliş dönemine geçmiştir. Bu dönemde Samanîler ile sürdürülen dostluk ilişkileri son bulmuş, Karahanlı birlikleri Mâverâünnehr içlerine kadar sokulmaya başlamıştır. Ali Arslan İlig Han'ın kardeşi Harun Buğra Han, Mâverâünnehr'in ilk fatihi olarak bilinmektedir. Ali Arslan İlig Han, Karahanlıların Samanîlere kaptırdığı toprakların tamamını almıştır. Bu olaylardan sonra devletin doğusunda gelişen olayları ülke açısından tehlikeli bularak ordunun başına kardeşini geçirmiş ve doğudaki olayları kontrol altına almak için harekete geçmiştir. Ancak çıkan savaşların birinde şehit düşmüştür. Ali Arslan İlig Han'ın ölümünden sonra yerine oğlu I. Ahmed Togan Han geçmiştir. Kardeşi Nasr İlig Han ise batı kısmının yönetimine atanmıştır. Nasr İlig Han Mâverâünnehr'i ele geçirip Samanilere son verdikten sonra Horasan'a sahip olmak istemiştir. Ancak bu yolda yaptığı her şey Sultan Mahmud tarafından engellenmiş ve Nasr İlig Han askeri sıkıntıya düşmüştür. Sıkıntısını gidermek için Hoten hâkimi Yusuf Kadir Han ve abisi Ahmed Togan Han'dan yardım talebinde bulunmuştur. Togan Han yardım talebine yanaşmamıştır. Togan Han'ın

adı devletin büyük hakanlarından biri olarak Karahanlı tarihine geçmiştir. Onun döneminde Karahanlılar Mâverâünnehr topraklarını fethetmiş, Samanîleri ortadan kaldırmış, ülke Karahıtay işgalinden kurtarılarak sınırlar güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu dönemde Togan Han bütün Müslümanların dini liderliğini sembolize eden Abbasi halifesini resmen tanımıştır. Ahmed Togan Han'ın ölümünden sonra kısa süren bir iktidar mücadelesi yaşanmıştır. Togan Han öldükten sonra devletin başına geçecek olan iki nüfuzlu han bulunmaktaydı. Bunlardan biri Hoten, Yarkent ve Kaşgar hâkimi Yusuf Kadir Han diğeri ise devletin batı kısmının hâkimi Ebu Mansur Arslan Han'dı. Sonuç olarak Ebu Mansur Arslan Karahanlıların yeni hakanı olmuştur. Yusuf Kadir Han bu olay üzerine Gazneli Sultan Mahmud'dan yardım talebinde bulunmuştur. Sultan Mahmud bilinmeyen nedenden dolayı yardımda bulunmaktan vazgeçmiştir. Bunun üzerine Yusuf Kadir Han, Ebu Mansur ile anlaşma yapmıştır. Anlaşmaya göre Yusuf Kadir Han Ebu Mansur'un hâkimiyetini tanıyacak ve Sultan Mahmud'a karşı kendisine askeri yardımda bulunacaktı. Belh yakınlarında iki ordu karşı karşıya gelmiş ve Karahanlılar yenilgiye uğratılmıştır. Savaş sonucu Yusuf'un elinde bulunan ordu gücünü tamamen yitirmiş, bu durum Ebu Mansur Han'ın da işine gelmiştir. Bu olaylardan sonra Ebu Mansur ile Gazneli Sultan Mahmud arasında sıkı bir dostluk kurulmuştur. Ebu Mansur, H. 415 (M. 1024/25) yılında kendi isteğiyle tahtı Yusuf Kadir Han'a bırakmıştır. "Hoten Fatihi" unvanıyla tanınan Yusuf Kadir Han döneminde devlet büyük sıkıntılar çekmiş, merkezi otorite iyice zayıflamıştır. Karahanlı Devleti bölünmenin eşiğine gelmiştir (Necef, 2005, s. 203- 220).

Yusuf Kadir Han'ın ölümünden sonra Karahanlı Devleti, Doğu Karahanlılar ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Necef, 2005, s. 325).

Yusuf Kadir Han'ın soyundan gelenler tarafından kurulan Doğu Karahanlılar, siyasi ve idari merkez olarak Balasagun'u; dinî ve kültürel merkez olarak ise Kaşgar'ı seçmişlerdir. Ali Tigin'in soyundan gelenler tarafından kurulan Batı Karahanlılar ise Buhara'yı merkez edinerek Hocent, Batı Fergana ve Mâverâünnehr bölgelerinde egemenlik kurmuşlardır. Doğu Karahanlı Devleti, 1211 yılında Nayman hükümdarı Küçlüg Han tarafından sona erdirilmiştir. Batı Karahanlı Devleti ise, 1141 yılındaki Karahıtay istilasının etkileri sonucunda zayıflamış ve 1211 yılında sona ermiştir (Akar, 2005, s. 137-139).

1.1.2. Karahanlı Devleti Adı ve Kökeni

Hanedan boyunun kimliği ve devletin adı, Karahanlı tarihinin tartışılan konularının başında gelmektedir. "Karahanlı" adı, devletin hükümdarlarının unvanlarında geçen "Karadır" veya "Kara" adından türetilmiştir. Karahanlı adı, bu devletin gerçek adı değildir; bu ad V. V. Grigoryev tarafından verilmiş takma bir isimdir ve bu isim zamanla yaygınlaşmıştır (Necef, 2005, s. 127).

Omeljan Pritsak, kara kelimesinin "kuvvetli" ve "büyük" anlamlarına geldiğini, "Kara Han" kelimesinin "Büyük Han" anlamını ifade ettiğini ileri sürmektedir. Karahanlılar için karakteristik bir unvandan dolayı "İlek (İlig) Hanlar" adı da kullanılmaktadır (Akar, 2005, s. 136).

Arapça ve Farsça kaynaklarda Karahanlı devleti için çeşitli adlar kullanılmıştır. Bunlar arasında "Han Oğulları" anlamına gelen "Evlad el-Haniye", "Alp Er Tonga oğulları" anlamına gelen "el-Afrasiyab", "Nebire-i Afrasiyab", "Âl-i Afrasiyab" gibi adlar yer almaktadır. Uygurlar ise genelde tüm Müslümanlar için "Çomak" veya "Çomak Eri" ismini kullanmışlardır. Uygurların tek Müslüman komşusu Karahanlılar olduğu için bu isimleri onlar için kullandıkları düşünülmektedir. Karahanlılar kendilerini Alp Er Tonga Oğulları, Hakanlı veya Hakanîler, Karluk Devleti veya Karluklar olarak tanıtmış olabilirler (Necef, 2005, s. 127- 130).

Karahanlı hükümdarlarının hangi Türk boyuna mensup olduğu, tarihçiler arasında tartışılan konular arasındadır. Bu tartışma özellikle Karluk ve Yağma boyları etrafındadır. Yağma tezine göre Karahanlı hükümdarları, Yağmalar üzerinden Uygurlara dayanmaktadır. Zeki Velidi Togan Yağma tezini kabul eder. Ona göre Karahanlılar Yağmalara, Yağmalar da Dokuz Oğuzlara dayanır. Dokuz Oğuzların da Köktürkler gibi Aşina sülalesinden indiğini düşünür. Reşat Genç ve Barthold gibi araştırmacılar da Yağma tezini savunanlar arasındadır. Karluk tezinin en büyük savunucusu ise Omeljan Pritsak' tır. Ona göre Karluklar, tarihte Uygurlarla sürekli mücadele içinde olmuş ve 840 yılında Uygur Devleti'nin yıkılmasıyla kağanlıklarını ilan etmişlerdir. İbrahim Kafesoğlu ve Peter Golden gibi önemli tarihçiler de Karluk tezini savunanlar arasındadır (Ercilasun, 2004, s. 291).

Karahanlıların kökeni hakkında araştırmacılar tarafından ortaya konulan tezleri şu şekilde sıralayabiliriz: 1.Uygur tezi, 2.Türkmen tezi, 3.Yağma tezi, 4.Karluk tezi, 5. Karluk-Yağma tezi, 6.Çiğil tezi, 7. Tu-chue (Tukyu- Göktürk) tezi (Kök, 2004, s. 9).

1.1.3. Karahanlı Devleti'nin Etnik Yapısı

Karahanlı Devleti'nin ortaya çıktığı coğrafya, günümüzde Doğu Türkistan olarak anılmaktadır. Bu coğrafyaya daha sonra Mâverâünnehr toprakları da katılmıştır. Bölge, milattan önceki dönemlerden itibaren Türklerin siyasî ve etnik kontrolü altındadır. Bu yüzden Türklerin bu coğrafya ile temasları çok eskilere dayanmaktadır. Önceleri Ti boylarının, ardından Hun ve Töles gruplarının yerleşim merkezi olan bu bölge, Karahanlılar döneminde gerçek anlamda bir Türk yurdu özelliği kazanmıştır. Araştırmalara göre Karahanlıların temel etnik yapısını, devletin kurucuları olan Karluk boyları ve devlete tâbi olan Tölesler' in On-ok boyları oluşturmaktadır (Necef, 2005, s. 62).

1.2. Karahanlı Türkçesi

Karahanlı Türkçesi, 11. yüzyıldan itibaren Türkler tarafından üretilen eserlerin yazı diline verilen addır. Eski Türkçe (Köktürk- Uygur) yazı geleneğinin devamı olarak, Uygur yazı dilinin geliştiği ortamda şekillenmiştir. Bu yazı dili, Eski Türkçenin fonetik ve morfolojik özelliklerini büyük ölçüde korumakla birlikte bazı küçük değişikliklerle ondan ayrılmıştır (Güner, 2021, s. 19).

Türk dilini Eski, Orta ve Yeni Türkçe olarak üç döneme ayıran Türkologlara göre Karahanlı Türkçesi, Orta Türkçenin ilk dönemini oluşturur. Bu şekilde düşünen Türkologlara göre 10-15. yüzyıllar arası Orta Türkçe dönemidir. Karahanlı Türkçesinden sonraki Harezm, Kıpçak ve Eski Oğuz Türkçeleri de Orta Türkçenin diğer dönem ve alanlarıdır. Bazı Türkologlara göre 13. yüzyıldan itibaren Türk yazı dili, (Kuzey-) Doğu ve (Güney-) Batı olarak iki kol halinde gelişmiştir. Bu görüşe göre Karahanlı Türkçesi, Köktürk ve Eski Uygur Türkçesiyle birlikte Eski Türkçe dönemine dâhil edilmektedir. Karahanlı Türkçesinin sonunda Türk yazı dili Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılır (Ercilasun, 2004, s. 348- 349).

Karahanlı Türkçesi, 10.-12. yüzyıl Doğu Türklüğünün müşterek yazı dili olmayı başarmış, Türk dillerini aynı yazı dili etrafında birleştirmiştir. Bu yüzyıllar bilim, dil, sanat, edebiyat bakımından Türk dünyasının en parlak dönemi olmuştur. Bilim dünyasında "Müşterek Orta Asya Türkçesi" ve "Hakaniye Türkçesi" olarak anılan Karahanlı Türkçesi, Müslüman Karahanlı Devleti'nin resmî dilidir. İlk Türk- İslam dönemi eserleri bu dil ile kaleme alınmıştır (Argunşah ve Sağol Yüksekkaya, 2021, s. 14-16).

1.3. Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümesi

Tarih boyunca pek çok dine mensup olan Türkler, mensup oldukları dinlerin kutsal metinlerini eski Uygurlar döneminden itibaren Türkçeye çevirmeye başlamışlardır. Uygur dönemine ait Budizm ve Maniheizm inançlarına dair Türkçeye çevrilmiş dinî metinler önemli yer tutmaktadır. Bu tercümeler din değişiminin dile nasıl yansıdığını görmek ve Türklerin yeni benimsedikleri din için, önceki dinlerden hangi terimleri kullanmaya devam ettiklerini anlamak için önemli başvuru kaynaklarıdır (Ünlü, 2007, s. 15).

Türkler, Karahanlılar döneminde Satuk Buğra Han zamanında kitleler halinde İslamiyet'i kabul etmiştir. Dinin gerekliliklerini öğrenebilmek, dini iyi bir şekilde anlayabilmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların başında Kur'an-ı Kerim'i tercüme faaliyetleri gelir. Kur'an-ı Kerim'i anlayıp uygulamaya koymak için bu kitabın dilini öğrenmek gerekmektedir. Herkesin Arapçayı öğrenebilmesi güç olduğu için tercüme yoluna gidilmiştir (Üşenmez, 2006, s. 90).

Kur'an-ı Kerim'in tüm yönleriyle başka bir dile eksiksiz olarak çevrilmesi mümkün değildir. Çünkü Kur'an, sadece anlamıyla değil, harf seçimi, kelimelerin cümledeki dizilişi ve bu dizilişten doğan ahengiyle bir mucizedir. Bu nedenle hiçbir çeviri, Kur'an'ın aslının yerini tutamaz ve onun ifade gücünü yansıtamaz. Çünkü Kur'an, ilahi vahiydir (Ünlü, 2007, s. 11).

Farklı dillerin varlığını İslam, Allah'ın yaratıcılık vasfının bir işareti olarak kabul eder (Kur'an, 30/22). Bu nedenle, Arap olmayan ve İslamiyet'i kabul etmiş kimseler, halk

tabakalarına Kur'an'ın içerdiği bilgileri ulaştırabilmek için kendi dillerini kullanmışlardır (Hamidullah, 1964, s. 65).

Kur'an-ı Kerim' in tamamının ya da surelerinin Arapçadan başka dillere çevrilmesine İslamiyet'in ilk yıllarında başlanmıştır. Özellikle Hz. Muhammed döneminde bazı surelerin Farsçaya çevrildiği bilinmektedir. Bu çeviri faaliyetleri zamanla gelişmiş, Kur'an birçok Doğu ve Batı dillerine çevrilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesinin ilk olarak ne zaman, kim ya da kimler tarafından yapıldığı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Kur'an-ı Kerim'in bir dile çevirisi ilk kez 10. yüzyılda Samanoğullarından Emir Mansur Nûh (H.350- 365 / M. 961- 976) zamanında Farsçaya olmuştur. Bu tercüme, Muhammed bin Cerir-i Taberî'nin Arapça olarak yazdığı 40 ciltlik Kur'an tefsiri esas alınarak Horosan ve Maveraünnehrli âlimlerden oluşan bir heyet tarafından gerçekleştirilmiştir (Yelten, 2014, s. 249).

Zeki Velidi Togan'a göre Kur'an'ın Türkçeye tercümesi de Farsça tercüme ile aynı zamanda, belki aynı komisyonun Türk üyeleri tarafından yapılmıştır. Çünkü Samanîler devrinde dili Türkçe olduğunu bildiğimiz İsbicab ve Mebus şehirlerinden olan iki âlimin, komisyon üyesi olarak yer aldığı bilinmektedir (Togan, 1959- 1960, s. 135). Fuad Köprülü'ye dayanan Abdülkadir İnan'a göre ise 11. yüzyılın ilk yarısında yapılmış olmalıdır (İnan, 1961, s. 8).

Kur'an tercümelerinde en sık karşılaşılan yöntem satır arası adı verilen tercüme yöntemidir. Bu yöntemle Arapça kelimelerin her birine Türkçe karşılık verilmiştir. Her bir kelimeye Türkçe karşılık vermek, Türkçe kelime türetme ve ekleri işlek hale getirmek için iyi bir yöntemdir. Fakat bu yöntem Türkçenin cümle yapısını bozmaktadır (Üşenmez, 2010, s. 366).

Satır arası çeviri yöntemiyle yapılan tercümelerde Türkçe sözcük, daha küçük ve ince harflerle Arapça sözcüklerden farklı bir yazı stiliyle Arapça kelimelerin tam altına yazılıdır (Kök, 2004, s. 14).

Türk dili tarihinde Arapça ve Farsça söz varlığı açısından ilk uyarlamalar Türkçe Kur'an tercümeleri ve dinî eserler yoluyla ortaya çıkmıştır. Türk diline yerleşen ilk Arapça

kelimeler Türk dilinin Kur'an kavramlarını karşılayamamasından değil, yeni dine bağlanma ve kendini dinin içinde hissetme ihtiyacındandır (Şimşek, 2021, s. 114- 115).

Kur'an, hayatın bütün alanlarını düzenleyen hukuki bir metin niteliğindedir. Bu nedenle, farklı alanlara ait pek çok kavram ve kelimeyi içermektedir (Ünlü, 2007, s. 18). Burada "hayatın bütün alanları" ifadesiyle sadece dinî kavramlar değil; ticaret, ekonomi, eğitim, aile hayatı (evlilik, boşanma, miras vb.) ve adalet gibi günlük yaşamla ilgili bütün alanlar kastedilmektedir. Kur'an'ın hukuki bir metin niteliği taşıması ise, bazı ayetlerinin yasalar koyan nitelikte olması ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirlemesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle Kur'an tercümeleri, kavram alanı çalışmaları için önemli kaynaklardır. Söz varlığı açısından oldukça zengin metinlerdir.

1.4. Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümeleri

Satır arası Kur'an tercümelerinden Karahanlı Türkçesiyle yazıldığı kabul edilen üç nüsha vardır.

1.4.1. TİEM (Türk İslam Eserleri Müzesi) Nüshası

Kim ya da kimler tarafından ve ne zaman çevrildiği bilinmeyen Türkçe Kur'an tercümesi, gösterdiği dil özellikleri bakımından Karahanlı çevresi metinleri arasına dahil edilmektedir. 11. yüzyılda yapıldığı varsayılan ilk Türkçe Kur'an tercümesine en yakın metin olduğu söylenebilir (Kök, 2004, s. 21).

Yazma nüshası İstanbul, Türk İslam Eserleri Müzesi 73 numarada kayıtlıdır. Bir hayırsever tarafından Eyüp Sultan Türbesine vakfedilmiş, 1922 yılında Müessesatı Vakfiye'den müzeye getirilmiştir (Erdoğan, 1938, s. 47).

Yazma nüshanın sonunda yer alan Arapça ketebe kaydından metnin istinsah tarihinin H.734/ M. 1333/1334 olduğu ve müstensihinin Muhammed b. El- Hâcc Devletşah eş-Şirazî olduğu ortaya çıkmaktadır. Metnin istinsah tarihinden İlhanlı devleti Abû Sa'îd (1317-1336) dönemine rastladığını, müstensihin adından onun Şirazlı olduğu anlaşılmaktadır (Kök, 2004, s. 22).

Kur'an-ı Kerim'in kelime kelime tam tercümesidir. Bu nüsha Taberî tefsirini esas alarak yapılan Farsça Kur'an çevirisine dayanmaktadır (Güner, 2021, s. 23). Bu tercümede

Arapça ve Farsça kelimelere çok az yer verildiği görülmektedir. Kur'an- Kerim'in ilk Farsça tercümesini yapanlar örnek alınarak, metindeki bütün kavramlar Türkçe kelimelerle karşılanmaya çalışılmıştır (Ünlü, 2007, s. 28).

TİEM 73, söz varlığı bakımından Kutadgu Bilig ve Divânu Lügati-t Türk ile örtüşmesi; ayrıca bu iki eserde geçen tek veri sözcüklerin TİEM 73 de geçmesi, bazı sözcüklerin ilk kez TİEM 73'te görülmesi, eseri Türk dili tarihi açısından farklı bir yere konumlandırmaktadır. Türklerin İslamiyet'i devlet dini olarak kabul etmesinin üzerinden 300-350 yıllık süreden sonra Kur'an'ın Türkçeye çevrilmiş en eski nüshası TİEM 73'tür (Kök, 2004, s. 29- 30).

Yazma bordo meşin kaplı mukavvadan oluşmaktadır. Yazmanın cildi, yaldız zencirekli, salbekli beyzî şemseli olup sertaplı ve mirkeplidir. Sonradan cilt, yeşil cilt bezi ile kaplanmıştır. Eserin ilk iki yaprağı serlevhalıdır. Duraklar hizip ve cüz gülleri yaldızlıdır. Kur'an metni siyah reyhanî hatla, satır arası Türkçe çeviri ise kırmızı mürekkeple yazılmış olup nesih yazı özellikleri göstermektedir. Yazma eser 36 x 27 cm ölçülerinde, 14 cm kalınlığındadır. Toplam 451 varak olan metinde her sayfada 9 satır Arapça 9 satır Türkçe olmak üzere 18 satır bulunmaktadır. Ancak son varakta(450v-450r) bu sayı 14 satıra düşmektedir (Kök, 2004, s. 22).

Eser üzerine ilk çalışma Abdülkadir Erdoğan tarafından yapılmıştır. *"Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri"* adlı çalışmasıyla TİEM 73'ü tanıtmıştır. Eserin baştan sona Oğuz Türkçesi ile tercüme edildiği ileri sürülmektedir (Kök, 2004, s. 24).

Eser üzerinde Abdullah Kök ve Suat Ünlü tarafından doktora çalışması yapılmıştır. Bizim çalışmamızda bu doktora tezleri esas alınmıştır.

1.4.2. Rylands Nüshası

Manchester, Rylands Kitaplığı Arapça yazmalar bölümü 28-38' de kayıtlı olan eser, satır arası tercümedir. Kim tarafından, ne zaman ve nerede istinsah edildiği bilinmemektedir. Bu tercüme, her satırın altında hem Farsça hem de Türkçe çeviri içermektedir. Her sayfada sadece üçer satırlık Arapça, Farsça ve Türkçe metin içerdiği için çok hacimli bir eserdir. Eksik olan bu nüsha, 1145 varaktan oluşmakta ve 14 cilt halindedir. Eseri ilk

olarak tanıtan Mingana, yazı özelliklerine dayanarak eseri 15. yüzyıl olarak tarihlendirmiş ve dil özellikleri bakımından Rabguzî' nin Kısasü'l Enbiya'sına benzetmiştir. Abdülkadir İnan ise Farsça çeviri de içermesinden dolayı bu nüshanın, asıl nüshaya daha yakın olmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. Eserin sözlüğü Janos Eckmann tarafından hazırlanmıştır. Eserin tam metni ve dizini ise Aysu Ata tarafından *"Türkçe İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası) Karahanlı Türkçesi : Giriş- Metin- Notlar- Dizin"* adıyla yayımlanmıştır. Ata bu nüshayı Kur'an'ın Türkçeye yapılmış ilk çevirisi olarak nitelendirmiştir (Argunşah ve Sağol Yüksekkaya, 2021, s. 40).

1.4.3. Özbekistan İlimler Akademisi Nüshası

Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan el Biruni adlı Şarksinaslık Enstitüsü'nde 2008 numarada kayıtlı olan bu nüsha, satır arası Farsça-Türkçe tercümelidir. 273 varaktan oluşan eksik bir nüshadır. Nüshanın nerede, kim tarafından, ne zaman ve niçin yazıldığı hakkında bir bilgi yoktur. Kur'an tercümesini bilim dünyasına tanıtan A. A. Semanov' dur (Üşenmez, 2013, s. 31, 32). Bu nüsha üzerine yapılan son kapsamlı çalışma ise Emek Üşenmez 'in *"Türkçe İlk Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası (Giriş- İnceleme- Metin- Sözlük- Ekler Dizini- Tıpkıbasım)"* adlı eseridir.

1.5. Sözlük ve Sözlük Türleri

Dilin işlevleri ve işlevselliği, yapısı, o dile ait söz varlığı hakkında sözlükler ve dizinler bilgi vermektedir. Sözlükler bir dili nesilden nesle aktarmakta ve o dilin öğrenilmesinde temel başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır (Bozkurt, 2022, s. 7- 8).

TDK sözlük kelimesini "*Bir dilin bütün zamanlarda veya belli bir çağda kullanılmış kelimelerini, kelime gruplarını deyim ve atasözlerini genellikle alfabe sırasına göre alarak sözcük türünü, okunuşunu, yabancı kökenliyse hangi dilden geldiğini, kullanım alanlarını gösterip tanımlarını yapan, varsa başka dillerdeki karşılıklarını veya Türkçe karşılıklarını veren, örnek cümlelerle destekleyen eser; kamus, lügat*." şeklinde tanımlamıştır. [1]

[1] TDK *Güncel Türkçe Sözlük*, Erişim: 18 Haziran 2025, https://sozluk.gov.tr/

Pelin Kocapınar ise sözlük kelimesini "*Bir dilin bütün kelimelerini veya belli bir kesitinin / kesitlerinin kelimelerini, belli bir sistem içinde bir araya getirip anlamlarını aynı dilde veya başka dilde / dillerde veren / açıklayan / tanımlayan eser*" şeklinde tanımlamıştır. Yaptığı tanımı ise şu cümleler tamamlamaktadır. "*Burada kesit kelimesi; tarihî kesit, meslek kesiti, ağız kesiti gibi söz varlığının çeşitli bölümlerini içine almaktadır. "Belli bir sistem" ifadesi ise kavram alanı sözlükleri ile alfabetik, manzum sözlüklerin hepsini kapsar. "Veren / açıklayan / tanımlayan" ifadeleri de sadece tek kelimeyle anlam verenleri, tanım yapanları, örnek cümle vb. ile açıklama yapanları da içine alır. Son olarak tanımda geçen "eser" kelimesi, elektronik ortamı da, yazmayı da, basılı kitabı da içine alır. Hatta Akatların kil tabletlere yazılmış çivi yazılı sözlüklerini de.*" (Kocapınar, 2020, s.1099).

Sözlükler, bir dilin temel başvuru kaynaklarıdır. Bu kaynaklarda, dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir. Sözcüklerin tanımlarını, okunuşlarını, yazılışlarını, kökenlerini, vurgu biçimlerini ve dil bilgisindeki yerlerini gösterir. Yakın ve uzak, gerçek ve mecaz bütün anlamlarını örnekleriyle birlikte ortaya koyar. Kimi zaman etimolojik bilgiler de verir. Sözlükler baştan sona okunan kitaplar değildir. Dilin söz varlığını toplamakla kalmayıp o dilin düzenini, kelime yapısını ve kurallarını korur, bozulup yozlaşmasını engeller. Bu nedenle sözlükler, dilin temel yapı taşıdır (Böler , 2006, s. 102).

Tarih boyunca birçok sözlük çalışması yapılmıştır. Türk dilinin bilinen ilk sözlüğü Dîvânu Lugâti-t Türk'tür. Divânu Lugâti't Türk'te geçen *lugât* kelimesi çoğul olup *diller, lehçeler* anlamında kullanılmıştır. *Divân* kelimesi ise *bu lehçelerin toplanıp bir araya getirilmesiyle oluşan kitap* anlamını yansıtmaktadır. Yani *Türk lehçelerini toplayan kitap* anlamına gelmektedir (Kocapınar, 2020, s. 1090).

Bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerini, yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanış alanları bakımından sözlükler açıklar. Bir dilin sözcüklerini aynı dille tanımlayan sözlükler olduğu gibi farklı dillerdeki karşılıklarını gösteren, açıklayan sözlükler de vardır. Bu özelliklere sahip sözlükler tek dilli, iki dilli veya çok dilli sözlükler olmak üzere adlandırılır. Konu ve kavram ayrımlarına göre düzenlenen sözlük türleri de vardır (Akalın, 2010, s. 268)

Tarihî süreç içerisinde sözlükler çeşitlenmiş, farklı türde sözlükler ortaya çıkmıştır. Kavram alanı sözlükleri de bu sözlüklerden biridir. Bu tür sözlükler alfabetik sözlüklerin aksine bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır.

Doğan Aksan, sözlükleri şu şekilde gruplandırmıştır:

1. Bir ya da birden çok dilin sözvarlığını işleme bakımından:

a. Tek dilli sözlükler

b. Çok dilli sözlükler

2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:

a. Abecesel sözlükler

b. Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri

3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:

a. Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)

b. Lehçebilim sözlükleri

c. Eşanlamlı, eşadlı, ters anlamlı öğeler sözlükleri

ç. Yabancı öğeler sözlükleri

d. Tarihsel sözlükler

e. Köken bilgisi sözlükleri

f. Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri)

g. Argo sözlükleri

h. Deyim ve atasözü sözlükleri

ı. Anlambilim sözlükleri

i. Sanatçı ve metin sözlükleri

j. Yanlış yerleşmiş öğe sözlükleri

k. Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri (Aksan, 2009, s. 75- 76)

Bu tasnifte yer alan sözlük çeşitlerinden olan kavram alanı sözlüğü, klasik sözlüklerin aksine anlama dayalı bilgiler içermektedir. Bir toplumun söz varlığını ortaya koyar ve o toplumun yaşayış biçimi, kültürü hakkında çok yönlü bilgiler verir. O millete ait dili öğretme konusunda da kolaylıklar sağlar.

1.6. Kavram Alanı ve Kavram Alanı Sözlükleri

Kavram alanı sözlüğü konusuna geçmeden önce "kavram" ve "kavram alanı" terimlerinin ne anlama geldiğini açıklamak uygun olacaktır.

Kavram terimi, TDK tarafından "*Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı; mefhum, fehva, konsept, nosyon*" olarak tanımlanmıştır. [2]

Doğan Aksan kavram alanını *"birbiriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eşanlamlıların, içinde düşünüldükleri alan"* olarak tanımlamaktadır (Doğan, 1971, s. 254).

Kavram alanı bir mozaiğe benzetilebilir. Kavram alanında kelimeler birleşerek bir bütünü teşkil eder. Her bir kelimenin aynı kavram alanında bir rolü vardır. Bu kavramlar hem birbirlerine komşudur hem birbirlerini sınırlar hem de birbirlerinin anlam alanının oluşmasına katkıda bulunur. Kavram alanı kuramının kurucusu olarak kabul edilen Jost Trier'e göre, telaffuz edilen hiçbir kelime konuşanın ya da dinleyenin zihninde tek başına yer almaz. Telaffuz edilen her bir kelime, zihinde anlamca yakın ya da uzak başka kelimeleri çağrıştırır (Karçığa, 2015, s. 101- 104).

Kavram alanı sözlüğü "sözcükleri yansıttıkları kavramlar ve ait oldukları kavram alanları bakımından sınıflayan, tanımlayan ve açıklayan" sözlüklerdir (Karçığa, 2015, s. 458).

[2] TDK Güncel Türkçe Sözlük, Erişim: 18 Haziran 2025, https://sozluk.gov.tr/

Aksan kavram alanı sözlüklerine kimi dilbilimcilerin adbilimsel sözlükler dediklerini belirtmiştir. Kendisi ise kavram sözlükleri (kavram alanı sözlükleri) terimini kullanmıştır. Tarihî süreç göz önüne alındığında kavram alanı sözlük çalışmalarının önce isimlerle başladığı düşünüldüğünde adbilimsel teriminin anlamı daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalarda bazı sözlüklerde diğer kelime türlerinin de dahil edildiği görülmektedir (Kocapınar, 2021, s. 7).

Kavram alanı sözlükleri Türk dilinde *adbilimsel sözlükler*, *konusal sözlükler, sistematik sözlükler, düzensel sözlükler* gibi farklı şekillerde adlandırılmıştır. Yabancı dillerde de farklı adlandırılmaları görülen bu tür sözlüklere *alfabetik olmayan (nonalphabetical), ideografik (ideographic), semantik(semantic), konusal(topical), nosyonal (notional)* gibi adlar verildiği Bejoint tarafından ifade edilmektedir. Çeşitli adlarla ve farklı biçimlerde oluşan kavram alanı sözlüklerinin ortak özelliği; bir düşünceden, bir kavramdan, bir anlamdan, bir temadan yola çıkılarak bunlarla ilişkili, aynı kavram alanını paylaşan anlam yakınlığı olan kelimelerin belli sisteme göre sınıflandırılmasıyla oluşmasıdır (Kocapınar, 2021, s. 8-9).

Kavram alanı sözlüklerinin ilk örnekleri dünyada kelime listesi, sözlükçe, dizin şeklinde görülmeye başlanmış, asıl sözlük anlamında ise Araplarda görülmüştür. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi ile bu gelenek Arapça ve Farsça sözlüklerin etkisiyle bize de geçmiştir. Böylece Türk dilinin ilk kavram alanı sözlükleri İslamiyet'in kabulünden sonra görülmektedir (Kocapınar, 2021, s. 2).

Tarihi kavram alanı sözlüklerinde genellikle temel söz varlığını ortaya koyacak isimler kısmı, belli konulara göre oluşturulmuştur. Harezm Türkçesi dönemine ait olan *Mukaddimetü'l Edeb'in* nüshalarında eserin isimler kısmı çeşitli kavram alanlarına göre gruplandırılmıştır. Aynı döneme ait İbni Mühenna Lugatı adlı eserde de çeşitli başlıklar altında sınıflandırmalar görülmektedir. Kıpçak Türkçesi döneminde ise *Codex Cumanicus, Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mogolî, Ed-Dürretü'l Mudiyye fi'l-Lugati't-Türkiyye* gibi sözlükler oluşturulmuştur. Çağatay Türkçesi sahasında *Abuşka Lügati ve Senglâh* gibi sözlükler görülmektedir. 18.yüzyıldan itibaren Osmanlı Türkçesinde alfabetik sözlüklere ağırlık verilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde Latin harflerinin kabul edilmesi ve Türk Dil Kurumunun etkisiyle sözlükçülük çalışmaları artmıştır. Kavram alanlarıyla ilgili belirli çalışmalar yapılsa da

genellikle alfabetik sözlükler oluşturulmuştur. Ancak son yıllarda kavram alanı sözlüklerine ilgi yeniden artmıştır (Kocapınar, 2021, s. 2- 4).

Türk dilinin kavram alanı sözlüğü bulunmamaktadır. Türk dilinde kavram alanına yakın bir çalışma olarak Recai Cin'in Kavramlar Dizini adlı eseri örnek gösterilebilir. Cin, bu çalışmada kavram alanı kuralına göre oluşturduğu kavramları sadece dizin olarak vermektedir. Kavramların anlamlarına dair açıklama bulunmamaktadır (Karçığa, 2015, s. 460).

Bu doğrultuda kavram alanı sözlükçülüğü üzerine yapılan çalışmaların eksikliği düşünülerek Türk dili açısından önemli bir yere sahip olan Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümesi TİEM 73'ün söz varlığı çeşitli bakımlardan ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KARAHANLI TÜRKÇESİ KUR'AN TERCÜMESİNİN (TİEM 73) TEMATİK SÖZ VARLIĞI

2.1. İnsan ve İnsan Toplulukları ile İlgili Kavramlar

2.1.1. İnsan

ādemî (< Ar. *ādem* + < F *-î*) "insan, insanoğlu" (203v/8)

enām (< Ar.) "bütün mahluklar, yaratılmış olan canlılar, insanlar" (318v/7)

ḫalāyıḳ (< Ar.) "insanlar, yaratılmışlar" (126v/8)

kişi "kişi" (18v/3)

özlüg "kişilik" (255r/8)

ten (< Far.) "kişi, şahıs" (230r/1)

yaŋluḳ "insan" (393r/9)

yüzler "zatlar, şahıslar" (233v/9)

2.1.2. Cinsiyete Göre İnsanlar

2.1.2.1. Kadın

ʿayāl (< Ar.) "aile, kadın" (13r/3)

ewgük "kadın, eş, hanım" (436r/7)

ġurbatluḳ (< Ar. *ġurbat* + T. *-luḳ*) "eş, kadın, hanım" (309r/5)

ḫatun "kadın, eş" (27r/7)

kis “kadın, eş” (91r/5)

kisi “kadın, eş” (58r/4)

kişi “kadın, eş” (73v/4)

ḳunçuy “hatun, kadın, eş” (29r/8)

tişi “1. dişi, kadın 2. kadın, eş” (42r/3, 21r/1)

tişi kişi “kadın, eş” (61r/2)

tişilig “dişi” (308r/4)

uraġut “kadın” (203r/1)

2.1.2.2. Erkek

er “er, erkek, adam” (12r/4)

eren “erkek” (83r/6)

erkek “erkek” (41v/3)

2.1.3. Yaşam Sürecinde İnsan

2.1.3.1. Hamilelik

yük “hamile, gebe” (413v/6)

yüklüg “hamile, gebe” (242r/8, 118r/4)

2.1.3.2. Bebek

kençkine “küçük çocuk, bebek” (347r/7)

kesek et “et parçası, cenin” (249v/2)

yüklüg “yavru” (389r/6)

2.1.3.3. Çocuk

beşik içinde oġul “(buluğ çağına ermemiş) çocuk” (224v/4)

kenç “çocuk” (242v/6)

ḳız “kız, çocuk, evlat” (34v/4)

kiçig oġlanlar “ergenlik çağına girmemiş, akıl baliğ olmamış çocuklar, tıfıl” (261r/3)

kiçig oġul “çocuk, köle, genç hizmetçi” (268r/2)

kiçiglig “küçüklük, çocukluk” (36v/9)

oġlan “buluğ çağına yetişmiş çocuk, genç, oğul, evlat” (34v/4, 41v/4,42r/4)

oġulḳına “oğulcuk” (299r/2)

ten (< Far.) “çocuk” (44r/4)

tuġmış oġul ḳız “doğmuş olan çocuk, evlat” (301v/7)

2.1.3.4. Genç

ḳatıġlıḳ “akıl baliğ olma” (208v/3)

kisilig “kadın almaya muktedir olma, gücü yetebilme, evlenme çağına erişme” (58r/9)

ḳoç “genç” (215r/5)

oġul “bıyığı terlemiş delikanlı, genç” (220v/7)

yigit “yiğit, genç” (224r/1)

2.1.3.5. Orta Yaş

ḳatıġlıḳı küçi “kuvvet, kemal çağı” (208v/3)

ḳırġıl “kırçıl saçlı, (metinde) olgun, yetişkin insan” (94r/1)

ḳırḳ yıl “kırk yıl, kırk yaş, olgunluk çağı” (370r/4)

orta yaş “yaşı kemale ermiş, ergin” (42v/5)

2.1.3.6. Yaşlı- Yaşlılık

ābuşḳalıḳ “ihtiyarlık, yaşlılık” (298v/4)

awuçḳa “ihtiyar, yaşlı” (347r/8)

ḫ̆ᵛāce (< Far.) “hoca, yaşlı” (282v/8)

ınġaraḳ “en düşük ihtiyarlık, kocalık hâli, ömrün yaşlılık, acizlik ve bunama hâlindeki son devresi” (165r/8)

ınġaraḳ tiriglik “yaşlılık, hayatın acizlik ve bunama hâlindeki son devresi” (200v/9)

ḳarı “yaşlı, ihtiyar” (8v/4)

ḳarılıḳ “yaşlılık, ihtiyarlık” (223v/1)

ḳurtġa “kocakarı, çok yaşlı kadın, şeyh” (169r/6)

ḳurtġa ḳalmış tişiler “hayızdan ve çocuk yapmadan kesilecek yaşa gelmiş kadınlar” (261r/5)

pîr (< Far.) “yaşlı, ihtiyar, aciz” (169r/6)

pîr uluġ “yaşlı (kişi), ihtiyar” (180r/1)

uluġluḳ “büyüklük, yaşlılık” (41v/4)

uluġluḳluḳ “yaşlılık” (223v/1)

ürüŋ saçlıġ “ihtiyar, orta yaş dönemi” (427r/3)

2.1.4. İnsan Toplulukları

2.1.4.1. Soy- Nesil

ādem oġlanı (< Ar. *ādem* + T. *oġlanı*) “Hz. Âdem soyundan gelenler, Âdemoğulları” (128v/3)

boḍun “kavim” (246r/2, 277r/9)

gürūh (< Far.) “insan topluluğu, nesil” (324r/1)

kök “kavim, kabile, soy” (190r/7)

kölükler urıġı “zürriyet, nesil” (24v/6)

ḳutu “ümmet, zümre, nesil” (15v/9)

oġlan “zürriyet” (322v/9)

oġul ḳız “nesil, soy” (302v/2)

oġul oġlanları “torun, nesil, soy” (46r/9)

turġut “halef, nesil” (128r/5)

uġuş “nesil” (127r/4)

ulaşıḳlıḳ/yawuḳluḳ “nesep, soy, akrabalık, soy bağı” (265v/8)

uruġ “zürriyet” (24v/6)

yėgen “nesil, soy, torun” (16v/2)

yėgençük “torun, nesil, soy” (201r/4)

2.1.4.2. Aile

āl (< Ar.) “aile, hanedan” (223r/7)

2.1.4.3. Akrabalık

aḍaş “akraba” (202v/7)

arḳadaş “ana baba ve öz kardeşlerin dışında mirasçının yakın erkek akrabası” (59v/5)

ḳaḍaş “kardeş, hısım, akraba” (83v/1)

ḳaḍaşlıḳ ~ ḳadaşlıḳ “akrabalık” (139v/1, 355v/5)

uġuş “aşiret, yakınlar, akrabalar, arkadaşlar” (402v/9)

ulaşıḳlıḳ “akrabalık, neseb” (92v/9)

yaġuġlıḳ “yakın, hısım” (389v/8)

yaġuḳluḳ “yakın, hısım”(10r/3)

yawuḳluḳ “yakınlık; akrabalık” (149r/8)

yawuḳluḳ iḍisi “akrabalar, yakınlar, akrabalık, karabet, yakınlık” (137r/9)

2.1.4.3.1. Kan Yoluyla Akrabalık Bildiren Kavramlar

2.1.4.3.1.1. Ebeveyn

ana ata “ebeveyn” (370r/6)

ata ana “ebeveyn” (289r/5)

tuġuruġlı “baba, ebeveyn, ana-baba” (301v/7)

2.1.4.3.1.2. Anne

ana “anne” (29r/2)

2.1.4.3.1.3. Baba

ata “baba, ata, ced” (58v/5)

er ata “baba” (261r/9)

2.1.4.3.1.4. Evlat- Çocuk

ḳız “kız, çocuk, evlat, cariye” (34v/4)

oġlanlıġ “oğlu olan” (418v/8)

oġul “oğul, çocuk, evlat” (34v/4)

oġul ḳız “evlat” (59v/1, 363r/2)

oġulçuḳ “yavrucuk” (173v/3)

oġulḳına “yavrucuk” (166v/5)

tuġmış oġul ḳız “doğmuş olan çocuk, evlat” (301v/7)

2.1.4.3.1.5. Torun

artuḳluḳ “torun” (239v/2)

oġlan “torun” (201r/4)

oġul oġlanları “torun, nesil, soy” (46r/9)

yėgen “torun, nesil, soy” (16v/2)

yėgençük “torun, nesil, soy” (201r/4)

2.1.4.3.1.6. Kardeş

ana oġlı “kardeş” (125v/6)

anam oġlı “kardeş” (125v/6)

arḳadaş “erkek kardeş” (59v/5)

bir tuġmış ḳız ḳarındaş “kız kardeş” (61r/1)

birle tuġma ḳız ḳarındaş “öz kız kardeş” (61r/1)

ėçi “ağabey” (125v/6)

ėkki birle tuġmış ḳarındaş “kız kardeş” (61r/6)

ḳaḍaş “kardeş, hısım, akraba” (83v/1)

ḳarınḍaş ~ ḳarındaş “kardeş” (181r/3, 79r/2)

ḳız ḳarındaş “kız kardeş” (59v/5)

tişi ḳaḍaş “kız kardeş” (229v/8)

tişi ḳarındaş “kız kardeş” (61r/2)

uġuş “kardeş, erkek veya kız kardeş” (402v/9)

2.1.4.3.1.7. Teyze

anaŋız birle tuġma ḳız ḳarındaş “teyze” (61r/1)

eke “büyük kız kardeş, koca veya karının kendinden büyük kız kardeşi, teyze” (261v/3)

taġay eke “teyze” (261v/3)

2.1.4.3.1.8. Dayı

taġay “annenin erkek kardeşi, dayı” (261v/2)

2.1.4.3.1.9. Hala

ataŋıznıŋ tuġma ḳız ḳarındaşı “hala” (61r/1)

birle tuġmış erkek ḳarındaş ḳızları “hala” (61r/1)

2.1.4.3.1.10. Amca

ataŋıŋ er ḳarındaşı “amca” (261v/2)

2.1.4.3.1.11. Yeğen

anaŋnıŋ ḳarındaş ḳızı “kız kardeş kızı, kız yeğen” (309r/4)

bir tuġmış erkek ḳarındaş ḳızları “erkek kardeş kızları, yeğen” (61r/1)

2.1.4.3.1.12. Kuzen

ataŋnıŋ ḳarındaş ḳızı “amca kızı” (309r/4)

yaḳ yawuḳ “amca oğlu, amca oğulları” (223r/6)

2.1.4.3.2. Evlilik Yoluyla Olan Akrabalıkları Bildiren Kavramlar

2.1.4.3.2.1. Karı- Koca- Eş

ʿavrat (< Ar.) “eş” (41v/4)

beg “bey; koca, efendi” (169r/6)

cüft (< Far.) “çift, eş, karı kocadan biri” (235r/4)

ewlüg “hanım, eş, aile efradı” (169v/9)

ḳatun “hanım, eş” (415r/8)

2.1.4.3.2.2. Kayınbaba

ḳayın ata “kayınbaba” (257v/7)

2.1.4.3.3. Akrabalık Bildiren Diğer Kavramlar

ʿayāllıġ (< Ar. *ʿayāl* + T. *-lıġ*) “çocuk, çocuk edinmek, evlatlık alma” (315r/2)

emgü “süt anne” (281v/5)

ögey “üvey” (257v/7)

süt bėrgüçi “emziren, süt anne” (242r/8)

süt emmekdin tişi anaları “süt anneleri” (61r/3)

süt emmekdin tişileriŋiz “süt kardeşi” (61r/3)

ündelmiş oġlanlar “evlatlık” (304v/1)

2.1.4.3.3.1. Yetim- Öksüz

anasız “öksüz, annesi olmayan” (58v/7)

atasız “yetim” (58v/7)

atasız anasız uşaḳlar “öksüz, annesi ve babası olmayan çocuklar” (58r/2)

İnsan ve İnsan Toplulukları ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 147 kelime tespit edilmiştir. İnsan ve İnsan Toplulukları ile İlgili Kavramlar grubunda yer alan “İnsan” bölümünde 2 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe kelime ve 1 Arapça + Farsça ek yapısında kelime bulunmaktadır. “Cinsiyete Göre İnsanlar” bölümünde yer alan “Kadın” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Erkek” başlığı altında 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Yaşam Sürecinde İnsan” bölümünde yer alan “Hamilelik” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Bebek” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Çocuk” başlığı altında 1 Farsça, 9 Türkçe kelime; “Genç” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Orta Yaşlı” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Yaşlı- Yaşlılık” başlığı altında 1 Farsça, 13 Türkçe kelime bulunmaktadır. “İnsan Toplulukları” bölümünde yer alan “Soy-Nesil” başlığı altında 1 Farsça, 14 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Aile” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Akrabalık” başlığı altında 10 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Kan Yoluyla Akrabalık Bildiren Kavramlar” bölümünde yer alan “Ebeveyn” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Anne” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Baba” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Evlat- Çocuk” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Torun” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Kardeş” başlığı altında 13 Türkçe kelime; “Teyze” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Dayı” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Hala” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Amca” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Yeğen” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Kuzen” başlığı altında 2 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Evlilik Yoluyla Akrabalık Bildiren Kavramlar” bölümünde yer alan “Karı- Koca- Eş” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe kelime; “Kayınbaba” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Akrabalık Bildiren Diğer Kavramlar” bölümünde 6 Türkçe kelime ve 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. “Akrabalık Bildiren Diğer Kavramlar” bölümünde yer alan “Yetim- Öksüz” başlığı altında ise 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. İnsan ve İnsan Toplulukları ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 147 kelimeden 133 tanesi Türkçe, 5 tanesi Arapça, 5 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.2. Duygular ile İlgili Kavramlar

2.2.1. Olumlu Duygular

2.2.1.1. Sevgi

ėḏgü sewmek “Allah’ı sevme” (332v/1)

ḳatıġ sewmeklig “muhabbet, aşırı sevgi” (448r/2)

sewmek “sevme, sevgi” (443r/3)

2.2.1.2. Sevinç- Mutluluk

meŋiliglik “sevinç, memnuniyet, mutluluk” (186r/3)

müjde (< Far.) “sevinç” (50r/7)

saʿādet (< Ar.) “saadet, mutluluk” (446v/6)

saʿîd (< Ar.) “mutlu, uğurlu” (171v/9)

sewinç ~ sewünç “sevinç” (18v/1, 118r/4, 336v/6)

sewünçlüg “sevinç” (436r/8)

2.2.1.3. Sakinlik- Rahatlık- Huzur

amru “sakin, rahat” (332v/6)

amrulġu “huzur, sükûnet, ferahlık, kalp rahatlığı, mutmain olma, yatışma” (141r/7)

ārām (< Far.) “sükûn, rahat” (264r/3)

ėnçlik “rahat, huzur” (378r/1)

ėnçrünmek “huzur içinde olma, rahatlama, sakinleşme” (396r/8)

ėrij “rahat, huzur” (247r/3)

inşirāḥ (< Ar.) “açılma, açıklık, ferahlık” (445r/8)

kėŋlik “bolluk, refah, rahatlık, genişlik” (399r/7)

köŋül amrulmaḳı “sükûnet, ferahlık” (31r/7)

rāḥatlanġu (< Ar. *rāḥat* + T. *-la*+ *-n* + *-ġu*) “huzur, rahatlık” (265r/9)

tayanmaḳ “sükûnet bulma” (433v/1)

2.2.1.4. İstek- Arzu

ārzū (< Far.) “arzu, istek” (308r/6)

ārzūlamaḳ (< Far. *ārzū* + T. *-la* + *-maḳ*) “arzulama, arzu” (73r/3)

hevā (< Ar.) “heves, istek” (367r/9)

ḫoşluḳ (< Far. *hoş* + T. *-luḳ*) “güzellik, arzu, istek” (370v/7)

ḳolmaḳ “isteme, rica” (363r/7)

ḳoluġ “istek, dilek” (449v/9)

köŋül tileki “gönül dileği, heves” (74v/1)

küseg “arzu” (13v/2)

küseglik “arzu, istek, şehvet” (278r/5)

nėfs tileki (< Ar. *nefs* + T. *tileki*) “nefis arzusu, heva ve heves, şehvet” (332r/2)

ötüg “rica” (177r/1)

şehvet (< Ar.) “cinsel arzu, şehvet” (62r/2)

tilegli “rağbet eden, meyleden, isteyen” (174v/4)

tilek “dilek, istek” (176v/4)

2.2.1.5. Seçim- Tercih

üḍürmek “tercih etme, seçim yapma” (286v/5)

2.2.1.6. Beğeni- Rıza

ḫoşnūd bolmış (< Far. *ḫoşnūd* + T. *bolmış*) “rıza gösterilen, hoş görülen” (350v/3)

rāżî (< Ar.) “rıza gösteren, kabul eden” (36v/7)

2.2.1.7. Umut

umınç ~ umunç “ümit” (194v/2, 398r/9)

ummaḳ “ümit etme” (400r/2)

2.2.1.8. Güven

çın eḍgürek “güvenilir, sadık” (283r/3)

emānet (< Ar.) “emanet” (37r/7)

emîn (< Ar.) “güvenilir, itimat edilir” (271v/1)

emn (< Ar.) “emniyet, güven” (52v/6)

îmîn (< Ar.) “güvenli, dokunulmaz” (285v/7)

îmînlig (< Ar. *îmîn* + T. *-lig*) “güvenirlilik” (313v/3)

ḳıwanmaḳ “güvenme” (399r/2)

ḳorḳınçsız ~ korkunçsız ~ korkunçsuz “korkusuz, emin, güvenli” (15r/1, 119r/2, 204v/2)

ḳorḳınçsızlıḳ ~ korkunçsızlık “korkusuzluk, eminlik” (103r/1, 260v/3)

ḳorḳunçsuzlar “güven içinde olanlar, güvenliklerinden emin olunanlar” (280v/2)

ḳurtulġan “korkusuz, emin, emniyetli, emniyet içerisinde olan” (47v/1)

ṣıddîḳ (< Ar.) “sadık” (379r/8)

urunçaḳ “emanet” (249r/7)

üstüvār (< Far.) “güvenilir” (142v/2)

2.2.1.9. Cesaret

ḳorḳınçsızlıḳ “cesaret, temkin” (132r/8)

2.2.1.10. Şaşkınlık

ʿaceb (< Ar.) “tuhaf, anlaşılmaz” (92r/4)

bulġaḳ kemişmek “şaşırma” (86v/5)

ḫıyre (< Far.) “şaşkın, donuk, fersiz” (236v/9)

sınamaḳ “şaşırma” (85r/7)

taŋ “şaşılacak, acayip şey” (92r/4)

yitüklüg “şaşkınlık” (181r/9)

2.2.2. Olumlu Duygu Sahibi

2.2.2.1. Sevilen- Sevimli

sewüg “sevilen” (130v/2)

sewüglüg “sevimli” (66v/8)

sewüglügrek “daha sevimli” (19r/9)

sewügrek “daha sevimli” (141r/3)

2.2.2.2. Sevinçli

sewnügli “şımaran, ferah duyan, sevinçli” (164r/1)

sewüngen “şımaran, ferah duyan, sevinçli” (54v/4)

2.2.2.3. İstekli

ḳolıġlı “isteyen” (430v/1)

ḳoluġlı “isteyen” (422r/2)

köŋlün “gönülden gelerek, istekli” (349v/1)

suḳ “düşkün, aşırı istekli, arzulu, haris” (152v/5)

tilegüçi “isteyen” (302r/8)

2.2.2.4. Hoşnut

emgeksiz “sıkıntısız, eziyetsiz” (132r/3)

ḫoşnūd (< Far.) “memnun, hoşnut” (350v/3)

ḫoşnūd bolmış (< Far. *ḫoşnūd* + T. *bolmış*) “rıza gösterilen, hoş görülen” (350v/3)

ḫoşnūdluḳ (< Far. *ḫoşnūd* + T. *-luḳ*) “hoşnutluk, memnuniyet” (39v/2)

ḳaḍġusuz “tasasız, dertsiz” (281v/3)

niʿmet ėtgenler (< Ar. *niʿmet* + T. *ėtgenler*) “hoşnut olanlar, zevk ve safada olanlar” (323v/6)

niʿmet iḍisi (< Ar. *niʿmet* + T. *iḍisi*) “zevk düşkünü, nefsine düşkün olan” (426v/7)

sewnügligü “gönlü hoşnut, memnun, şımarık, mizahçı, güldürücü fıkralar anlatan” (438v/8)

sewünçlüg “hoşnut olanlar, zevk ve safada olanlar” (364v/2)

2.2.2.5. Ümitli

umunçluġ “ümitli” (168v/1)

2.2.2.6. Cesaretli

tonġaraḳ “cesur, yiğit, kahraman” (389v/6)

2.2.2.7. Şüphesiz- Saf

sėziksiz “şüphesiz” (76v/9)

söz ėşitgen “her duyduğuna inanan, saf” (145r/5)

uġraġsız “şüphesiz” (389r/5)

2.2.3. Olumsuz Duygular

2.2.3.1. Üzüntü- Sıkıntı- Ağlama

aġır yüklüg “ağır yük, teşbih yoluyla; günah, tasa” (445v/1)

aġrıtġalı “elem verici, can yakıcı” (3r/4)

aġrıtġan “elem verici, can yakıcı” (377v/8)

aġrıtıġlı “ elem verici, can yakıcı” (77r/6)

iglig ʻaẕab (T. *iglig* + <Ar. *ʻaẕab*) “şiddetli acı çektiren, çok elem veren azap” (40r/5)

ḳor ḳılıġlı “hüsrana uğrayan” (125v/4)

sıġġan “sıkan, bunaltan” (393v/3)

tar “sıkıntıya sokma, sıkıştırma, sıkıntı verme” (414r/1)

tarlıḳ “darlık, sıkıntı” (29v/5)

yufalmaḳ “can sıkılması, istiskal etme, üf manasında” (239r/8)

zār (< Far.) “ağlayıp sızlama, inleme” (180v/5)

2.2.3.2. Feryat

āh (< Far.) “ah, feryat” (169r/9)

feryād (< Far.) “bağırma, imdat, feryat etme, yardım isteme” (132r/5, 370v/2)

ınçıḳlanġan “çok ah çeken, (Allah’a) yalvarıp yakaran, çok içli” (151r/4)

orulaşġu “feryat etme” (344v/2)

tige “feryat etme, yardım isteme” (370v/2)

zārîlıḳ (< Far. *zārî* + T. *-lıḳ*) “yalvarıp yakarma, feryat” (118r/1)

2.2.3.3. Öfke- Kızgınlık- Nefret

bulġamaḳ “öfkelenmek, kızmak” (351v/1)

buraçıġ “kaşlarını çatma” (428r/2)

buşuġ “sıkıntı, öfke” (126r/3)

egrilik “galeyanlı kin” (404v/1)

kîn (< Far.) “kin, öç” (194r/5)

nā-ḫoşnūd bolmaḳ (< Far. *nā-hoşnūd* + T. *bolmaḳ*) “kızma, öfkelenme” (90r/7)

öfke “öfke, hiddet” (354v/9)

öwke “öfke” (83r/5)

ürkmek “ürküntü, nefret” (266r/6)

üz “öfke, kızgınlık” (271v/4)

yigrençlik “öfke, kin” (49v/3)

yigrengüçi “çok darılan, şiddetli buğzeden” (272v/7)

2.2.3.4. Korku

ḳorḳġu “korku” (40v/9)

ḳorḳınç “kalbi dolduran korku, yüreği hoplatan ürperti, dehşete kapılma” (215v/7)

ḳorḳınç “korku, korkunç” (67r/9)

ḳorḳınçlıġ “korkunçluk” (289v/7)

ḳorḳıtġu “korkma” (342v/9)

ḳorḳmaḳ “1. korkma, korku, 2. uyarma, sakındırma” (398v/3, 432r/2)

ḳorḳmaḳ “huşuda bulunma, ürperme, hürmet gösterme, sakin ve sessiz olma, yumuşamak” (214r/7)

ḳorḳmaḳlıḳ “korkma, korku” (400r/2)

ḳorḳuġ “kalbi dolduran korku, yüreği hoplatan ürperti, dehşete kapılma, korku” (52r/7, 35v/5)

ḳorḳunç “1. korku, korkunç, 2. ürperti, heyecan, kalp çarpıntısı (5v/8, 169r/8)

ḳorḳunçıġ “korkunç, korku” (390r/7)

ḳorḳunçluḳ “korkunçluk” (34r/2)

ḳorḳunġu “korkma” (118v/4)

ḳorḳutġu “korkma” (382v/5)

ḳorḳutmaḳ “korkma” (383v/8)

2.2.3.5. Telaş- Acele

ėwekin “acele bir şekilde, hızlı hızlı” (423r/7)

ėweklik “acelecilik” (58v/2)

ėweklikin “acele bir şekilde, tezce” (58v/2)

ėwmek “acele etme, acele davranma ” (439r/6)

terkin “çabucak” (229r/7)

terkrek “daha çabuk” (100v/8)

2.2.3.6. Şüphe

ayıḳ “zan, şüphe” (109r/1)

aymaḳ “şüpheli söz söyleme, zanda bulunma” (108v/4)

kesmek “şüphe” (150v/2)

saḳınmaḳ “zan, varsayım” (45v/5)

sėzik “soru, şüphe” (2v/2)

sėzik “şüphe, tereddüt, zan” (76v/9, 112v/5, 313v/5)

sėzinç “şüphe, zan, sanı” (377r/5)

sėzinmek “şüphe” (368r/6)

şek (< Ar. şekk) “şüphe, tereddüt, kuşku” (38v/6)

2.2.3.7. Vesvese

köŋül bulġaşturmaḳ “dürtükleme, vesvese” (253v/9)

vesvese (< Ar.) “yersiz korku, kuruntu, şüphe” (234r/9)

2.2.3.8. Pişmanlık

ḳaḍġu “şiddetli pişmanlık, fazla nedamet, hasret” (317r/6)

kāşkî (< Far.) “keşke, ne olurdu” (66v/8)

öknügli “pişman” (380r/3)

ökünç “pişmanlık” (98r/2)

ökünçe “pişmanlık” (340r/1)

öküngü “pişmanlık” (225r/6)

pend (< Far.) “şiddetli pişmanlık, fazla nedamet” (421v/8)

2.2.3.9. Utanma

helāk ḳılġu (< Ar. *helāk* + T. *ḳılġu*) “alçaltma, rezil etme, utandırma” (403v/5)

ḥicāb (< Ar.) “perde, utanma, sıkılma, utanç” (332v/2)

uvut “haya, utanma, edep; edep yeri, organı” (4v/2)

uwıt “edep, utanma” (114r/4)

uwtanmaḳ “utanma” (282v/9)

uwutluġ “utanma, utanç” (415v/7)

uyat “utanma, haya etme” (63v/9)

2.2.3.10. İntikam

ḳatıġlıḳ “hınç” (101r/5)

öç “hınç, kin, intikam” (38r/5)

2.2.3.11. Tiksinti

yerindi “iğrenme, tiksinti” (420r/4)

2.2.3.12. Sakınma- Çekinme- Yüz Çevirme

iʿrāż (<Ar.) “yüz çevirme, çekinme, sakınma” (53r/4)

yüz ewürmek “yüz çevirme” (73v/4)

2.2.4. Olumsuz Duygu Sahibi

2.2.4.1. Ümitsiz

nevmîḍ (< Far.) “ümitsiz” (50r/9)

umunçsız “ümitsiz” (180v/6)

2.2.4.2. Öfkeli

buşuġluġ “sıkıntılı, öfkeli” (125v/4)

öfke ḳuḍı siŋrigliler “öfkesini yenenler, öfkesine hâkim olanlar” (343r/4)

öfke sürügli “zorba, inatçı” (189r/8)

öfke sürügli küçlüg boynaġular “inatçı olanlar, zorba olanlar, musallat olanlar” (189r/8)

öfkelengen “öfkeli, kızgın” (232v/3)

öfkelig “öfkeli” (125v/4)

öfkelig buşuġluġ “öfkeli, kızgın” (125v/4)

2.2.4.3. Sakınan- Yüz Çeviren

arḳa bėrigli “yüz çeviren, arka dönen” (238v/9)

keḍigli “sakınan, korkudan dolayı korunan, çekinen” (269v/1)

tilemegli “yüz çeviren” (225v/4)

yüz ewrügli “yüz çeviren, reddeden” (10r/5)

yüz ėwürgen “yüz çeviren, reddeden” (40r/8)

2.2.4.4. Şüpheli

sėziklig “şüpheli” (354v/4)

sėzingen “şüphelenen, zanneden” (316r/9)

sėzinigli “şüphelenen, zanneden” (376v/2)

şek tutġan (< Ar. *şekk* + T. *tutġan*) “şüpheci, tereddüt eden” (44r/2)

şeklig (< Far. *şekk* + T. *-lig*) “şüpheye düşen, şüpheci” (37r/1)

2.2.4.5. Telaşlı

ėwek “aceleci, acele eden” (206v/8)

ḳaḍġuluġ “kaygılı” (125v/5)

2.2.4.6. Pişman

ökünçlüg “pişman olan” (83r/3)

2.2.4.7. Korkak

yüreksiz “yüreksiz, cesaretsiz” (52r/9)

yüreksizlik “yüreksizlik, cesaretsizlik” (135r/9)

2.2.4.8. Hırslı

ḫarîṣ (< Ar.) “hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün” (227v/8)

suḳraḳ “daha düşkün, daha haris” (11v/7)

2.2.4.9. İsteksiz- Memnun Olmayan

nā-ḫoş (< Far.) “hoş olmayan, hoşa gitmeyen” (234v/2)

nā-ḫoşnūd (< Far.) “memnun olmayan” (90r/7)

tanıġlı “çirkin karşılayan, hoşlanmayan” (252v/4)

yėtisiz “isteksiz olarak yaptırma, zorlama” (231v/7)

yüzlerin tügügliler “çehresini ekşiten, suratını iyice asık olanlar” (254r/6)

Duygular ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 196 kelime tespit edilmiştir. “Olumlu Duygular” bölümünde yer alan “Sevgi” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Sevinç- Mutluluk” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe kelime; “Sakinlik- Rahatlık- Huzur” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “İstek- Arzu” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Seçim- Tercih” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Beğeni- Rıza” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Umut” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Güven” başlığı altında 5 Arapça, 1 Farsça, 7 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Cesaret” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Şaşkınlık” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Olumlu Duygu Sahibi” bölümünde yer alan “Sevilen- Sevimli” başlığı altında 4 Türkçe kelime, “Sevinçli” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “İstekli” başlığı altında 5 Türkçe kelime, “Hoşnut” başlığı altında 1 Farsça, 4 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Ümitli” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Cesaretli” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Şüphesiz- Saf” başlığı altında 3 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Olumsuz Duygular” bölümünde yer alan “Üzüntü- Sıkıntı- Ağlama” başlığı altında 1 Farsça, 9 Türkçe, 1 Türkçe + Arapça kelime; “Feryat” başlığı altında 2 Farsça, 3 Türkçe,

1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Öfke- Kızgınlık- Nefret" başlığı altında 1 Farsça, 10 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime; "Korku" başlığı altında 15 Türkçe kelime; "Telaş- Acele" başlığı altında 6 Türkçe kelime; "Şüphe" başlığı altında 9 Türkçe kelime; "Vesvese" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; "Pişmanlık" başlığı altında 2 Farsça, 5 Türkçe kelime; "Utanma" başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "İntikam" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Tiksinti" başlığı altında 1 Türkçe kelime; "Sakınma- Çekinme" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır.

"Olumsuz Duygu Sahibi" bölümünde yer alan "Ümitsiz" başlığı altında 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; "Öfkeli" başlığı altında 6 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime; "Sakınan- Yüz Çeviren" başlığı altında 5 Türkçe kelime; "Şüpheli" başlığı altında 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Telaşlı" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Pişman" başlığı altında 1 Türkçe kelime; "Korkak" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Hırslı" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; "İsteksiz" başlığı altında 2 Farsça kelime, 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. Duygular grubunda tespit edilen 196 kelimeden 149 tanesi Türkçe, 16 tanesi Arapça, 15 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.3. Kişilik Özellikleri ile İlgili Kavramlar

2.3.1. Davranış

ʿādet (< Ar.) "davranış, huy" (306r/7)

ʿamel (< Ar.) "iş, davranış, hareket" (40r/5)

ḫū (< Far.) "asli tabiat, seciye, âdet, huy" (271v/7)

ḳılıḳ "huy, tavır, hareket" (429v/8)

ḳılınç "iş, amel, ahlak, mizaç, huy" (310r/4)

ḳılḳ "huy, gidiş" (152v/5)

meŋizlig "şekil, suret, seciye, karakter" (333v/5)

2.3.1.1. Olumlu Kişilik Özellikleri

2.3.1.1.1. İyi- İyilik

ėḏgü ~ eḏgü "1. iyi, 2. iyi kişi, salih insan, hayırlı insan " (35r/5, 221r/2, 435v/9)

ėḏgü ḳılıġlı “iyilik yapan, iyi davranışlarda bulunan” (26v/7)

ėḏgü saḳınmaḳ “nasihat etmek, öğüt vermek, iyiliğini istemek, sadık kalmak” (166r/2)

edgülük ~ ėḏgülük “iyilik” (18v/6, 22v/4)

eḏgürek ~ėḏgürek “daha iyi” (283r/3, 28v/7)

ḫayr (< Ar.) “hayır, iyilik” (40v/4)

ḫayrāt (< Ar.) “sevap için yapılan işler” (116v/5)

ḫayyire (< Ar.) “her zaman iyilik eden çok hayırlı” (429r/9)

ḳėŋlik iḏileri “servet ve fazilet sahipleri” (256v/7)

körklü “güzel, iyi” (377v/4)

niʿmet (< Ar.) “iyilik, nimet” (191r/2)

söz “iyilik” (407v/4)

yaḫşıraḳ “daha güzel, daha temiz, daha değerli” (36r/7)

2.3.1.1.2. Sabır- Sabırlı

öfkeni yutġanlar “öfkesini yenenler, sabırlı olanlar” (50v/7)

ṣabr (< Ar.) “sabır” (205v/6)

ṣabr ḳılġanlar (< Ar. *ṣabr* + T. *ḳılġanlar*) “sabredenler” (39v/4)

sergen “sabreden, sabırlı” (313v/5)

serigli “sabreden” (352r/9)

seringen “sabreden” (301v/3)

serinigli “sabreden” (356v/3)

serinmek “sabretme, sabır” (422r/4, 443v/8)

serinmeklik “sabırlılık” (123r/6)

sermek “sabır, sabretme” (174v/3)

tayanmaḳ “sabır, sabretme” (53r/5)

2.3.1.1.3. Mülayim- Alçakgönüllü

alçaḳ “yumuşak huylu, ince kişi, uslu” (134v/8)

keçrügli “yumuşak huyluluk, öfkeyi yenme” (169r/9)

ḳotġılıḳ “alçak gönüllülük, yumuşak huyluluk” (7r/9)

könilik iḍisi “halim selim olan kişi” (170v/1)

körklüg keçürmek “güzel ve hoşgörü ile hareket etme, davranma” (195r/9)

ḳutġılıḳ “alçak gönüllülük, yumuşak huyluluk” (7r/9)

ḳutḳı “alçak gönüllülük” (245r/5)

ḳutḳılıḳ “alçak gönüllülük” (246v/8)

ḳutḳılıḳ ḳılmaḳ “tevazuda bulunma, alçak gönüllü olma” (307r/7)

yavaş “yumuşak huylu, iffetli, mülayim” (80v/1)

yawaşlıḳ “yumuşak huyluluk” (258r/4)

yumşaḳlıḳ “yumuşaklık, iyi davranma” (64r/6)

2.3.1.1.4. Uyumlu

körklüg “uyma, örnek edinme” (406r/6)

körklüg aḳıda ḳılmaḳ “uyma, örnek edinme” (306r/7)

2.3.1.1.5. Karar- Kararlı

iḳrār (< Ar.) “karar verme, kabul etme” (46r/5)

ḳarār (< Ar.) “durma, karar kılma” (204v/3)

serilgi “azim, ciddi karar kesinlik” (56r/9)

uġraġ “azim, kararlılık” (234r/5)

uġraġ iḍileri “azim sahipleri, kararlılık gösterenler” (372r/8)

2.3.1.1.6. Dürüst

bütün “doğru, dürüst, bütün” (175r/1)

dürüst (< Far.) “doğru, düzgün” (390v/9)

köni (bir er) “raşid, doğru görüşlü, doğruyu bulan, doğru (kimse)” (169v/6)

köni turmaḳ “doğru hareket etme” (437r/5)

könilik üze “dürüstçe” (242r/1)

ṣavābḳa köndürülmiş (<Ar. *ṣavāb* + T. *-ḳa* + *köndürülmiş*) “raşid, doğru görüşlü, doğruyu bulan, doğru” (171r/9)

vaʿdelig (< Ar. *va'de*+ T. *-lig*) “sözünde duran” (226r/4)

2.3.1.1.7. Yardımsever

feryāḍ tėgdeçi (< Far. *feryāḍ* + T. *tėgdeçi*) “yardıma varan, imdada yetişen” (190r/2)

küç basut bėrigliler “çok yardım edenler, yardımseverler, kurtarıcılar” (89v/3)

meded (< Ar.) “yardım, yardımda bulunma” (222v/7)

yārî bėrigli (< Far. *yārî* + T. *berigli*) “yardım eden” (35r/5)

yārî ḳılıġlı (< Far. *yārî* + T. *kılıglı*) “çok yardım eden, yardımsever, kurtarıcı” (147r/2)

2.3.1.2. Olumsuz Kişilik Özellikleri

2.3.1.2.1. Kötü- Fena- Nankör

ėsiz /yawuz “kötü, fenalık, kötülük” (98r/3)

ėsiz “fena, kötü, haşarı” (72r/9)

ėsizlik “1. büyük küçük her türlü günah, 2. kötülük, fenalık, 3.çirkin, kötü, nahoş” (9v/8, 100r/4, 149v/6)

ėsizrek “daha kötü, çok kötü” (179v/9)

kāfîrlıḳ (< Ar. *kâfir* + T. *-lık*) “nankörlük” (335v/8)

ḳatıġ “kötü, kötülük” (6v/4)

ḳatıġlıḳ “şer, ayıp, kötülük” (430v/7)

ḳatıġraḳ “yaman, beter” (149r/4)

münker iş (< Ar. *münker* + T. *iş*) “kötülük, kötü iş” (145v/7)

nā-sipās (< Far.) “nankör” (163v/8)

nū-sipās (< Far.) “nankör, şükürsüz” (191r/3)

nū-sipāslıḳ (< Far. *nū-sipās*+ T. *-lık*) “nankörlük, şükretmeme” (212v/7)

nū-sipāslıḳ ḳılıġlı (< Far. *nū-sipās*+ T. *ḳılıġlı*) “nankörlük eden, şükretmeyen” (382v/8)

şer(r) (< Ar.) “kötülük” (451r/4)

şerrerek (< Ar. *şerre* + T. *-rek*) “en kötü, en fena, en zararlı” (133r/8)

taplamançıġ “çirkin, uygunsuz, kötü” (220r/9)

taplanılmas iş “kötülük” (146v/1)

yaŋsız iş “kötülük” (126v/5)

yaraġsız yawuz iş “kötülük” (246r/1)

yawlaḳ “kötü, fena, değersiz, yavuz, düşkün” (431v/4)

yawuz “büyük küçük her türlü günah, kötü, kötülük, fena, zararlı, çirkin” (68r/9, 320r/9, 11v/3)

yawuz yaraġsız iş “kötülük” (246r/1)

yawuzluḳ “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük, fenalık, şer, ayıp” (49v/8, 177v/5, 212r/8)

yawuzluḳ ḳılġan “kötülük yapan” (346v/1)

yawuzraḳ “daha kötü, en kötü, şer, ayıp, kötülük” (447r/6, 26r/3)

yazuḳ “çirkinlik, kötü durum, kusur, günah vebal” (378v/4)

2.3.1.2.2. Kıskanç

ḥased (< Ar.) “kıskançlık” (39v/8)

ḥased tutuġlı (< Ar. *ḥased* + T. *tutuġlı*) “çekememezlik eden, kıskanç, haset” (451r/4)

2.3.1.2.3. Fitne- Fesat

artaḳ iş ḳılıġlı “bozguncu” (3r/6)

artaḳ iş ḳılıġlılar “bozguncular” (3r/6)

artaḳ ḳılıġlılar “fesatlık çıkaranlar, bozgunculuk yapanlar” (120v/6)

artaḳlıḳ “bozgunculuk, fesatlık” (143v/8)

artaḳlıḳ ḳılıġlı “ifsat eden, bozguncu, fesatlık yapan” (26v/7)

bulġaḳ “karışıklık, fitne” (22v/9)

ėsiz artaḳ işlig “fitne, fücur, kahpelik” (224v/4)

fesād (< Ar.) “fesat, karıştırma, bozma” (49v/3)

fitne (< Ar.) “fitne, azdırma, karışıklık, sıkıntı” (305v/3)

ġammāzlıḳ (< Ar. *ġammāz* + T. *lıḳ*) “birine, iftira ederek zarar veren, münafık, fitneci” (418v/7)

sınamaḳ “fitne, sapıklık” (339r/9)

şeġab (< Ar.) “fitne” (350v/6)

uluġ artuḳluḳ ḳılmaḳ “fesat çıkarma, kibre kapılma” (206r/6)

yarlıḳdın çıḳıġlı “azan, yoldan çıkan, fitne fücur işleyen” (83v/2)

yawuz işligler “bozgunculuk yapanlar, batılı seçenler” (348r/5)

2.3.1.2.4. Kararsız

başları tutuḳ “bocalayan, kararsız olan” (75v/1)

tutuḳ “kararsız” (75v/1)

2.3.1.2.5. Alçaklık- Aşağılama

denîk (< Far.) “alçak, zillet” (423r/7)

helāk ḳılġu (< Ar. *helāk* + T. *ḳılġu*) “alçaltma, rezil etme, utandırma” (403v/5)

ẖor (<Far.) “hakir, adi, aşağı, değersiz” (239v/1)

ẖor ḳılur (< Far. *ẖor* + T. *ḳılur*) “alçaltan, zillet veren” (40v/3)

ẖorluḳ (< Far. *ẖor* + T. *-luk*) “küçüklük, küçük olma, aşağılık” (107v/1)

ẖurmānıŋ içi ḳabınça (<Far. *ẖurmā* +T. *-nıŋ* + *içi* + *ḳabınça*) “çekirdeğin üzerindeki ince kabuk. *mec*. kıymetsiz, ehemmiyetsiz” (318r/3)

kerb-i şimān (< Far.) “kuru, çöp *mec.* değersiz” (396r/5)

ḳuḍıraḳ “aşağılık, hakirlik” (128r/4)

rüsvā (< Far. *rüsvāy*) “rezil, hakir” (56v/9)

rüsvālıḳ (< Far. *rüsvāy* + T. *-lık*) “rezillik” (14r/1)

rüsvāraḳ (< Far. *rüsvāy* + T. *-rak*) “çok rezil, daha hakir” (350r/1)

uçuz “1. alçak, hor, değersiz, 2. üstün körü, sathi, bayağı, 3. zorlama ve cebir sebebiyle en hor ve hakir hale gelen, daha zelil, daha düşük” (199r/8, 280r/8, 402v/7)

uçuzlaġalı “aşağılayıcı, alçaltıcı” (401r/2)

uçuzlamış “alçaltan, zelil kılan, aşağılık eden” (266v/7)

uçuzluḳ “değersizlik, küçüklük, ucuzluk” (207v/7)

uçuzluḳ/ẖorluḳ “alçaklık, rüsvalık” (243r/4)

uçuzraḳ “en değersiz, daha değersiz, ucuz” (411r/4)

utunluḳ “alçaklık, küstahlık” (326v/4)

2.3.1.2.6. Cimri

baẖîllıḳ (< Ar. *baẖîl* + T. *-lıḳ*) “cimrilik” (305v/9)

berk tutġan “cimri” (213v/6)

ẖayrdın yıġıġlı (< Ar. *ẖayr* + T. *-dın* + *yıġıġlı*) “çok cimrilik gösteren, hayırdan el çeken” (418v/7)

saranlıḳ “cimrilik, pintilik” (63r/6)

sėziklig “cimri, tutucu” (437r/3)

2.3.1.2.7. Kibir

ʿārḫamet (< Ar.) “gurur, kibir” (24v/7)

baş kötrüp boyun kėrigliler “baş kaldıranlar, büyüklük taslayanlar” (168r/5)

boynaġuluḳ “gurur, kibir” (330v/1)

ḳuḍı kemişigliler “başlarını dikerek konuşanlar” (191v/5)

küwez “mağrur” (63r/5)

küwezlig ḳılıġlı “büyüklük taslayan, büyüklenen” (347v/9)

küwezlik “1. gurur, kibirli, 2.burun kıvırma, uzak durma, tenezzül etmemek” (135v/7, 78v/3)

mütekebbir (< Ar.) “kibirlenen, büyüklük taslayan” (341r/6)

mütekebbir ḳılıġlılar (< Ar. *mütekebbir* + T. *ḳılıġlılar*) “kibirlenenler, büyüklük taslayanlar” (395v/3)

tekebbürlük (< Ar. *tekebbür*+ T. *-lük*) “kibirlenme, büyüklük taslama” (5v/1)

uluġ boynaġuluḳ ḳılmaḳ “büyüklük taslama” (263v/9)

uluġsıġlıḳ “büyüklenme, büyüklük taslama” (343v/9)

uluġsılıḳ “büyüklenme, büyüklük taslama” (119v/7)

yüksegli “ululanan, büyüklük taslayan, kibirli” (364v/4)

2.3.1.2.8. Aciz- Güçsüz

ʿāciz (< Ar.) “âciz, zavallı, çaresiz” (246v/3)

ayıġraḳ tiriglik “en kıymetsiz, en zayıf, en âciz” (242v/7)

dermānde (< Far.) “biçare, âciz” (152v/9)

ḫarîż (< Ar.) “güçsüz, takatsiz” (449v/7)

kewrek “zayıf *mec.* aciz, zavallı” (62r/3)

köŋül tarlıḳı “âciz kalma, darlık, sıkışma” (205v/6)

küçsüz “güçsüz, kuvvetsiz” (170v/9)

küçsüz küçsüzlük “zayıflık üstüne zayıflık” (300r/3)

küçsüzlük “kuvvetsizlik, zayıflık” (298v/4)

küçsüzrek “en zayıf, daha güçsüz” (426r/4)

süst (< Far.) “gevşek, zayıf, güçsüz” (51r/5)

unmaslıḳ “yetersizlik, güçsüzlük” (71r/7)

2.3.1.2.9. Sert- Hırçın

ėrig ~ irig “çetin, haşin, kaba, sert” (352v/9, 53v/3)

iriglik “sertlik, haşinlik” (152r/6)

ḳatıġ “katı, sert, haşin” (169v/2)

yawuzluḳ “çetin” (127v/8)

2.3.1.2.10. Zalim

artuḳluḳ ḳılmaḳ “zulüm, fesat, azgınlık, her türlü tecavüz, haddi aşma” (155v/2)

basınç “şiddet, zulüm” (356v/9)

ḳatıġ küç iḍileri “kuvvet sahipleri, zalimler” (377v/3)

küç “şiddet, zulüm, haksızlık” (349v/8)

küç basut bėrigli “zalim, zulmeden” (89v/3)

küç ḳılġan “zulmeden, haksızlık eden” (46v/5)

küç ḳılıġlı “zalim” (5v/3)

küç ḳılıġlılar “zalimler” (191v/4)

küçeyü erk sürgen “yenen, ezen, hâkimiyet ve sultasını sürdüren, diktatörlük eden” (100v/7)

teŋde keçigliler “haddi aşanlar, zulmedenler, hakka tecavüz edenler” (22v/7)

teŋde keçmek “zulmetme, tecavüz etme” (23r/3)

teŋde keçrügliler “haddi aşanlar, zulmedenler, hakka tecavüz edenler” (106v/8)

teŋde keçürdmegli “haddi aşan, zulmeden, tecavüz eden” (110r/3)

ẕulm (< Ar.) “haksızlık, zulüm” (52r/8)

2.3.1.2.11. Azgın- Sapık

azaḳlıḳ “sapma, doğru yolu bulamama, azma” (417r/4)

azdurġu “saptırma, sapık olarak görme” (335v/8)

azġan “azan, yoldan çıkan” (301v/6)

azġanraḳ “daha sapık, daha şaşkın” (353r/3)

azġuç “insanı şaşırtan, yoldan çıkaran nesneler” (211r/2)

azġuçı “sapkın kimse” (254r/8)

azġun “şaşkın, azgın, sapık” (46v/9)

azġunluḳ “şaşkınlık, azgınlık” (54r/4)

azġunraḳ “daha şaşkın, daha azgın” (88r/2)

azıtıġlı “şaşırtan, azdıran, yoldan çıkaran” (329v/8)

azmışraḳ “en çok sapmış, daha çok sapmış, daha sapık” (285r/6)

biligsiz “yoldan çıkmış, azmış” (124r/9)

boynaġuluḳ “haddi aşma, azgınlık” (210v/5)

buġraġu “erkek deve; *mec.* saldırgan, azgın” (72v/3)

çın keçigliler “haddi aşanlar” (249r/6)

ėkki yüzlüg ḳılmaḳ “azma, yoldan sapma” (149v/4)

ḥad (< Ar. ḥadd) “sınır, hadd” (418v/7)

ḥadda kėçigli (< Ar. *ḥadd* + T. *-da* + *kėçigli*) “sınırı aşan, aşırı kaçan” (418v/7)

ḥaddın kėçigli (< Ar. *ḥadd* + T. *-dın* + *kėçigli*) “sınırı aşan, aşırı kaçan” (422v/8)

ḥaddın kėçmek (< Ar. *ḥadd* + T. *-dın* + *kėçmek*) “azgınlık gösterme, haddi aşma” (52r/2)

ḥamiyyet öfke (< Ar. *ḥamiyyet* + T. *öfke*) “cahiliye taassubu ve azgınlık” (378v/6)

ıraḳ azmaḳ içre “sapıklık” (383r/1)

ıraḳ yer içinde “sapıklık” (245r/2)

ıraḳ yol yėtürmek “sapıklığa düşme” (77v/9)

ıraḳ yolsuz bolmaḳ “sapıtma, azma” (65v/8)

ıraḳ yolsuzluḳ “sapkınlık, doğru yoldan ayrılma” (243r/8)

ḳışıġlılar “sapanlar, ayrılanlar” (252v/8)

oruḳdın keçigli “taşkınlık yapan, yoldan çıkan” (120r/6)

utġanraḳ “en yaman, en azgın” (24v/4)

yoldın azġuçılar “doğru yoldan sapanlar, doğru yolu bulamayanlar, doğru yoldan azanlar” (254r/8)

yoldın azıtıġlılar “yoldan şaşırtanlar, doğru yola ulaşmayı engelleyenler, sapıklar, azgınlar” (218v/8)

yoldın azmışlar “doğru yoldan sapanlar, doğru yolu bulamayanlar, doğru yoldan azanlar” (395v/7)

yoldın çıḳıġlı “yoldan çıkmış, azmış” (4v/5)

yoldın ḳışıġlı “yoldan sapan, dönen, yan çizen” (252v/8)

yoldın ḳışıġlılar “yoldan sapanlar, dönenler, yan çizenler” (252v/8)

yolsuz “azma, yoldan çıkma” (102v/1)

yolsuzluġ ~ yolsuzluḳ “sapıklık, şaşkınlık” (115r/1, 391r/1)

yolsuzluḳ ḳılıġlı “azgın, yoldan çıkmış, sapık” (282r/4)

yolsuzraḳ “daha azgın” (211v/4)

2.3.1.2.12. Tembellik- Gevşeklik

kehāl (< Ar. kâhil) “tembel olanlar” (75r/9)

kehl (< Ar.) “tembel” (144v/2)

mühmel (< Ar.) “ihmal edilmiş, bakılmamış, bırakılmış, manasız, boş” (430r/2)

süstluḳ (< Far. *süst* + T. *-luḳ*) “gevşeklik” (51v/9)

2.3.1.2.13. Aç Gözlülük

ṭamaʿ (< Ar.) “aç gözlülük” (307r/7)

2.3.1.2.14. Yalan- Yalancı

ança “uydurulmuş, düzme” (421v/5)

bühtān (< Ar.) “yalan, iftira” (256r/8)

iftirā’ (<Ar.) “birine aslı olmayan suç yükleme, iftira” (97r/5)

ḳoşılmış “uydurulmuş, söylenmiş” (315v/5)

ḳuruġ yala “kuru yalan, iftira” (60v/6)

yalġan “1. yalan, 2. yalancı” (22v/3, 335r/4)

yalġan ayıġlı “yalan söyleyen, iftira atan” (143v/2)

yalġan aytıġlılar “yalan söyleyenler, iftira edenler” (202v/1)

yalġan çatılmış “uydurulmuş, uydurma” (284r/2)

yalġan ḳoşmaḳ “yalan uydurma” (330v/7)

yalġan ḳoşuġlılar “iftiracı, iftiracılar” (126r/1)

yalġan söz “yalan söz” (434r/3)

yalġan sözlegliler “yalancı, düzmeci” (274r/9)

yalġan tutġanlar “yalanlayanlar” (418v/5)

yalġan yaratıġlı “iftiracı” (203v/6)

yalġan yaratmış “uydurma, yalan uydurma” (269r/3)

yalġançı “yalancı” (44r/5)

yalġançı kelmeki “yalanlama” (394v/5)

yalġanḳa tutmaḳ “yalanlama, yalanlama hususunda ileri gitme” (433v/9)

yalġanḳa tutuġlı “çok yalancı, yalan söylemeyi âdet haline getiren” (344r/5)

yalġanlıḳ “yalancılık” (344r/3)

yoḳ söz “iftira” (76v/6)

2.3.1.2.15. Rahatsız Etme

musallaṭ (< Ar.) “rahatsız eden, sataşan” (69r/2)

2.3.1.2.16. Münafık- İki Yüzlü

ėkki yüzliglük “münafıklık” (149v/4)

ėkki yüzlüg “münafık, iki yüzlü” (145v/6)

ėkki yüzlügler “münafıklar, münafıkça davrananlar” (305r/8)

ėkki yüzlüglük “iki yüzlülük, münafıklık” (149r/4)

münāfıḳ (< Ar.)“nifak sokan, iki yüzlülük eden, kendisini Müslüman gibi gösteren” (258r/7)

nifāḳ (< Ar.) “münafık, ikiyüzlülük” (54r/7)

yarlıġdın çıḳıġlı “münafıklar, iki yüzlüler” (145v/8)

2.3.1.2.17. Şımarık

artuḳluḳ ḳılmaḳ “aşırı davranma, taşkınlık etme” (230r/5)

küwezlik “şımarma” (347v/8)

yoḳ yoḍun ḳılġuluḳ “aşırı gidiş, haddi aşma, aşırılık” (216v/9)

2.3.1.2.18. Geveze

gūzāf (< Far.) “saçma sapan konuşma” (359v/2)

kirmek “*mec.* çene çalma” (103v/8)

2.3.1.2.19. İsyankâr- Asi

ʿāsî (< Ar.) “asi” (112v/4)

ʿāsîlıḳ (< Ar. *ʿāsî* + T. *-lıḳ*) “asilik” (308r/1)

boynaġu “asi, itaatsiz, inatçı, isyankâr” (229r/9)

boyun kerigli “asi, isyankâr” (223v/6, 344v/7)

ėsiz “isyankâr, kötü” (239v/9)

fermān sıġlı (< Far. *fermān* + T. *sıġlı*) “asi, isyankâr, baş kaldıran” (225v/2)

yarlıġ sıġan “asi, isyankâr, baş kaldıran” (223v/7)

yarlıḳıġdın çıḳıġlılar “isyankâr, haddi aşanlar, doğru yolda olmayanlar” (405r/6)

2.3.1.2.20. Hain- Hainlik

egri ḳılıġlı “hain, ihanet eden” (71v/1)

egri saḳnıġlı “hain, kötü, kötülük düşünen” (71v/3)

ḫıyānet (< Ar.) “hainlik, ihanet” (343r/5)

kėrtüsizlik “hainlik” (136v/6)

kėrtüsizlik ḳılıġlılar “hainlik yapanlar” (136v/6)

Kişilik Özellikleri ile İlgili Kavramlar grubunda 263 kelime tespit edilmiştir. “Kişilik Özellikleri ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Davranış” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Olumlu Kişilik Özellikleri” bölümünde yer alan “İyi- İyilik” başlığı altında 4 Arapça, 9 Türkçe; “Sabır- Sabırlı” başlığı altında 1 Arapça, 9 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Mülayim- Alçakgönüllü” başlığı altında 12 Türkçe kelime; “Uyumlu” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Karar- Kararlı” başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Dürüst” başlığı altında 1 Farsça, 4 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime; “Yardımsever” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe, 3 Farsça + Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Olumsuz Kişilik Özellikleri” bölümünde yer alan “Kötü- Fena- Nankör” başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 18 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında

kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Kıskanç” başlığı altında 1 Arapça, 1 Arapça + Türkçe kelime, “Fitne- Fesat” başlığı altında 3 Arapça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Kararsız” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Aşağılama- Alçaklık” başlığı altında 4 Farsça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 4 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Cimri” başlığı altında 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime; “Kibir” başlığı altında 2 Arapça, 10 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Aciz- Güçsüz” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 8 Türkçe kelime; “Sert- Hırçın” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Zalim” başlığı altında 1 Arapça, 13 Türkçe kelime; “Azgın- Sapık” başlığı altında 1 Arapça, 34 Türkçe, 3 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Aç Gözlülük” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Yalan- Yalancı” başlığı altında 2 Arapça, 20 Türkçe kelime, “Rahatsız Etme” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Münafık- İki Yüzlü” başlığı altında 2 Arapça, 5 Türkçe kelime; “Şımarık” başlığı altında 3 Türkçe kelime, “Geveze” başlığı altında 1 Farsça, 1 Türkçe kelime, “İsyankâr” başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Hain- Hainlik” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime bulunmaktadır. Kişilik Özellikleri grubunda tespit edilen 263 kelimeden 190 tanesi Türkçe, 32 tanesi Arapça, 16 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.4. Toplumsal İlişkiler ile İlgili Kavramlar

2.4.1. Bağ- İlgi

ara “ara, orta, iki şey arasındaki mesafe, iç; kişilerin birbirine karşı ilgisi” (8v/5)

neseb (< Ar.) “ilgi, bağ, münasebet” (254r/3)

nisbet (< Ar.) “ilgi, münasebet” (38v/9)

nisbetlig (< Ar. *nisbet* + T. *-lig*) “ilgili, alâkalı” (45v/9)

2.4.1.1. Arkadaşlık- Dostluk

arḳaḍaş “arkadaş” (402v/9)

dost (< Far.) “arkadaş” (33r/1)

dostluḳ (< Far. *dost* + T. *-luk*) “muhabbet, dostluk” (32r/9)

dostluḳ ḳadaşlıḳ (< Far. *dost* + T. *-luk* + *ḳadaşlık*) “aşk derecesinde dostluk ve arkadaşlık” (355v/5)

ėş “arkadaş, eş” (223r/7)

ėş dost (T. *ėş* + < Far. *dost*) “1. arkadaş, dost 2. yardım eden, yardımcı, kurtaran, kurtarıcı” (143r/3, 67r/4)

ėş erkligliki “dost, yardımcı” (151r/7)

ėş ḳoldaş “arkadaş, dost, samimi dost” (326v/6, 360v/6)

ėş küḍezçi “dost, sahip” (353v/9)

gürūh (< Far.) “dostlar, yardımcılar, kafa dengi insanlar” (392r/1)

iç dost (T. *iç* + <Far. *dost*) “sırdaş, arkadaş” (140r/6)

iş erkligi “dost” (64r/4)

ḳoldaş “arkadaş, çok yakın dost” (63r/9, 382v/7)

köndürügli dost (T. *köndürügli* + < Far. *dost*) “dost, ahbap” (215v/5)

küḍezçi ėş “dost, veli” (353v/9)

küḍezügli dost (T. *küḍezügli* + < Far. *dost*) “dost, sahip” (415r/6)

nöker (< Mog.) “arkadaş, yoldaş” (217v/5)

savaşyol ėşi “arkadaş, dost” (66v/4)

yalavaç “arkadaş” (315v/9)

yārî dost (< Far. *yārî* + *dost*) “dost, ahbap, yardımcı” (357r/5)

yawuḳ “yakın, eş dost” (169r/1)

yolçı “dost” (338r/3)

2.4.1.2. Komşuluk

ḳoŋşı “komşu” (135v/9)

yawuḳluḳ iḍisi “yakın komşular” (63r/2)

2.4.1.3. Misafirlik

ağırlıġ ḳonuḳ “misafir” (384v/3)

ḳonuḳ “misafir” (220v/3)

ḳonuḳ tutmaḳ “misafir etme, ağırlama” (220v/3)

ḳonuḳluġ “misafirlik” (169v/5)

menzil (< Ar.) “menzil, konak yeri, ev” (205v/9)

misāfir (< Ar.) “misafir” (396r/9)

tüşnek “menzil” (153v/1)

tüşrügli “konuk sever” (178r/7)

tüşük “menzil, misafir ağırlama yeri” (303r/8)

2.4.1.4. Yakın- Yakınlık

ḳoşluġlı “ bir araya gelen, yakınlık kuran şahıslardan her biri” (361v/4)

yaġuġlıḳ “yakın, hısım” (389v/8)

yaġuḳluḳ “yakın, hısım”(10r/3)

yaḳ “yakın” (21r/6)

yaḳın “yakın, en yakın, yakında” (59r/8, 78v/2)

yaḳınlıḳ “yakınlık” (315r/4)

yawuḳluḳ “yakınlık; akrabalık” (149r/8)

yawuḳluḳ iḍisi “akrabalar, yakınlar, akrabalık” (137r/9)

yawuḳraḳ “daha yakın, en yakın” (44v/6)

2.4.1.5. Uzak- Yabancı

aḍnaġu “başkası, yabancı” (112r/8)

aġduḳ “yadırgatıcı, yabancı” (169r/3)

ıraḳ “akrabadan olmayan, garip, yabancı kimse” (281v/4)

tat kişi “yabancı” (384v/5)

yat “yabancı, uzak” (63r/4)

2.4.2. Saygıdeğer- Üstün

aḍruḳluġ “ayrı, üstün, seçkin” (133v/9)

aġırlıġraḳ “en ağır, en değerli” (411r/3)

aġırlıraḳ “en ağır, en değerli” (381r/3)

artuḳluḳ “üstünlük” (116r/5)

artuḳluḳ ḳılmaḳ “kendisini daha üstün sayma, kendisini daha üstün tutma, daha üstün olduğunu iddia etme” (250r/5)

ʿazîzrek (< Ar. *ʿazîz* + T. *-rek*) “daha üstün” (171r/1)

fāżılraḳ (< Ar. *fāżıl* + T. *-raḳ*) “en üstün” (231r/4)

ḫāṣṣ (< Ar.) “yalnız, sadece, seçkin, özel” (268v/9)

havās (< Ar.) “seçkin, saygıdeğer” (143r/6)

ḥayṣ (< Ar.) “itibar, saygı” (403r/9)

pend (< Far.) “büyüklük, şeref” (361r/2)

2.4.3. Selamlaşma

arıġ ḳutluġ “selam verme, esenlik dileme” (261v/5)

āsānlıḳ (< Far. *āsān* + T. *-lıḳ*) “kolaylık, selamet, esenlik” (117r/2)

ėlleşmek “tokalaşmak” (375v/4)

esenlik “selamet, esenlik, selam” (100r/3)

esenlik aymaḳ “esenlik dileme” (224v/8)

esenlik aytmaḳ “selamlama, esenlik dileme” (223v/7)

selām (< Ar.) “selam” (68v/1)

selām ḳılmaḳ (< Ar. *selām* + T. *ḳılmaḳ*) “selam verme” (308v/5)

selām tėmek (< Ar. *selām* + T. *tėmek*) “selamlaşma”(153v/9)

2.4.4. Dilek- Temenni

ʿaleyhi’s-selām (<Ar.) “selam onun üzerine olsun anlamında bir söz” (152v/8)

esenlikiŋ “ömrüne yemin olsun ki ... hayatına and olsun ki anlamında bir söz” (195r/1)

siŋiglig bolsun “afiyet olsun anlamında bir söz” (386v/4)

2.4.5. Söz Verme- Vaat Etme

vaʿad (< Ar.) “söz verme” (232v/5)

vaʿde (< Ar.) “vaat” (230v/8)

2.4.6. Vefa

bütünlük “kesin söz, ahit; kesinlik, bütünlük” (60v/8)

vefā (< Ar.) “vefa, sözünde durma, sözünü yerine getirme” (45v/1)

2.4.7. Öğüt- Nasihat

aʿizuḳa (< Ar.) “vaaz verme, öğüt verme” (167r/3)

erig pend (T. *erig* + Far. *pend*) “öğüt, nasihat” (103v/4)

kerekligrek “çok gerekli olan öğütler ve nasihatler” (28v/7)

ḳızġut “öğüt, nasihat” (364r/1)

ögüt “öğüt, vaaz” (51r/5)

öt “öğüt ” (103v/4)

pend (< Far.) “1. hatıra getirip bilme, hatırlatma, ikaz, öğüt, nasihat 2. hatırlatmaya, ibrete sevk eden nasihat” (383r/9, 421v/7, 364r/1, 86r/6)

pend aḍırmaḳ seçmek (< Far. *pend* + T. *aḍırmaḳ* + *seçmek*) “vaz, nasihat, öğüt” (125r/3)

pend üşkermek (< Far. *pend* + T. *üşkürmek*) “vaz, nasihat, öğüt” (173r/3)

2.4.8. Tartışma- Kavga- Karışıklık

cedel (< Ar.) “münakaşa, tartışma” (247v/9)

çoġı “yüksek ses; gürültü, kavga” (323r/8)

çoġıçı ~ çoġuçı “kavgacı, gürültücü” (196r/4, 361v/8)

ẖuṣūmėt ḳılışmaḳ (< Ar. *ẖuṣūmet* + T. *ḳılışmak*) “karşılıklı husumet besleme, çekişme” (334r/1)

teşevvüş (< Ar.)“karışıklık” (399r/2)

tiş tiş birle “dişe diş, kısas” (86r/1)

2.4.8.1. Anlaşmama- Ayrılık

aḍırt “ihtilâf, ayrılık” (172v/9)

artuḳ eksük “ihtilâf, aykırılık, uygunsuzluk, değişiklik” (416v/5)

ẖilāf (< Ar.) “anlaşmazlık, ihtilâf, ayrılık” (353r/3)

ẖüccet (< Ar.) “ihtilâf, tartışma” (354v/7)

iẖtilāf (< Ar.) “ayrılık, anlaşmazlık, tutarsızlık” (68r/3)

muẖtelif (< Ar.) “ihtilâf eden, birbirine uymayan, zıt, türlü, çeşit çeşit” (337v/3)

taraşıḳ “ihtilâf, ayrılık” (76v/9)

tarılmış “dağınık, müteferrik, dağınık olanlar” (404v/8)

tarsıḳ “ayrılık” (352r/8)

tartım “ayrılık” (366v/8)

tartışıḳ “anlaşmazlık, uyumsuzluk” (20v/1)

yaraşmamaḳ “uyuşmama, ayrılık” (20v/2)

2.4.9. Özür- Telafi

ʿözr (< Ar.) “özür” (127v/7)

ʿözr ḳılġuçı (< Ar. *ʿözr* + T. *ḳılġuçı*) “özür dileyen” (148r/8)

2.4.10. Sohbet

aytıġ “hitap, hatır sorma” (166v/2)

sörçek aytıġlılar “gece sohbetinde bulunanlar, müsamereciler, geceleyin toplantı yapanlar” (252v/1)

söz “karşılıklı konuşma, hitap etme” (331v/5)

sözlemek “konuşma, hitap etme” (358r/1)

sözleşmek “konuşma” (400v/3)

2.4.11. Övgü- Övülme

küwenigli “çok övünen, kendini çok metheden” (164r/1)

küwezlig ḳılıġlı “çok övünen, kendini çok metheden” (399v/3)

ögdi “hamt, övgü, sena” (266r/2)

ögdilig “övülmeye değer” (214r/9)

ögdülmiş “övülmüş, üstün tutulmuş” (74r/4)

ögrünüşmek/ ḳıwanmaḳ “karşılıklı övünme” (399r/2)

2.4.12. Şöhret

ağır “gösterişli” (237r/8)

çav “şöhret, şan, ün” (148v/8)

2.4.13. Düşman- Düşmanlık

düşman (< Far.) “düşman ” (323v/9)

düşmanlıḳ (< Far. *düşman* + T. *-lıḳ*) “düşmanlık”(406r/8)

düşmen (< Far.) “düşman” (5v/5)

düşmend (<Far.)“düşman” (410v/5)

düşmenlıḳ (< Far. *düşman* + T. *-lık*) “düşmanlık” (408r/1)

düşmenraḳ (< Far. *düşman* + T. *-rak*) “daha düşmanca” (90v/1)

ḫuşūmet (< Ar.) “düşmanlık” (42v/2)

ḫuşūmet ḳılıġlı (< Ar. *ḫuşūmet* + T. *ḳılıġlı*) “hasım kesilen, hasımlık yapan” (324v/6)

kîne (< Far.) “haset, düşmanlık” (375r/4)

sewügsizlik ~ sewügsüzlük “düşmanlık, kin” (88v/1, 60v/9)

yaġı “düşman” (109v/3)

yaġılaşmaḳ “düşman olma” (351r/8)

yaġılıḳ “düşmanlık” (82r/3)

2.4.14. Yardım -Yardım Etme

āmān (< Ar.) “aman, yardım” (187v/5)

nafaḳa (< Ar.) “yardım, geçimlik, nafaka” (23r/6)

naṣr (< Ar.) “yardım” (450r/7)

nuṣret (< Ar.) “yardım” (376v/7)

yārî (< Far.) “yardım” (132r/7)

yārî basut (< Far. *yārî* + T. *basut*) “yardım, destek, destekleme, destek verme” (289r/9)

yārî bėrmek (< Far. *yārî* + T. *bermek*) “yardım etme, yardımlaşma” (245v/5)

yārî ḳılmaḳ (< Far. *yārî* + T. *kılmak*) “yardım etme” (426r/5)

yārî tilengü (< Far. *yārî* + T. *tilengü*) “yardım isteme” (174v/3)

2.4.15. Ant- Yemin- Sözleşme

ʿahd (< Ar.) “yemin, verilmiş söz, anlaşma” (48v/9)

and “ant, yemin” (97v/9)

ant “ant, yemin” (158r/7)

baçıġ “ant, sözleşme” (68v/9)

bıçıġ “ant, sözleşme” (139r/7)

ėrig bütünlük “kuvvetli ahit” (305r/2)

tanuḳ “yemin” (255v/3)

vaʿde (< Ar.) “ahd, anlaşma, ahdetme, emretme” (232v/4)

vaḳt urmaḳ (< Ar. *vaḳt* + T. *urmaḳ*) “vadedilen şeyin tahakkuk edeceği, yerine getirileceği yer ve zaman, vaat, sözleşme” (135r/6)

2.4.16. Dedikodu

al “çekiştirme, söylenti” (175v/5)

ġıybet (< Ar.) “gıybet, arkasından konuşma” (380v/8)

2.4.17. Hile- Aldatma

al “hile, tuzak” (155r/5)

al ėtmek “tuzak kurma” (155r/4)

aldamaḳlıḳ “aldatma” (106r/5)

arġuç “aldanma metaı” (320r/5)

arışġu “karşılıklı, birbirini aldatma, karşılıklı aldanma” (412r/5)

armaḳ “aldatma, kandırma” (114r/3)

busuġ “pusu, tuzak” (139r/3)

destān (< Far.) “hile, düzen” (123r/2)

ḥîle (< Ar.) “hile, oyun, kandırmaca”

keyd (< Ar.) “hile, düzen” (67r/7)

mekr (< Ar.) “hile, tuzak” (107v/2)

teġābün (< Ar.) “birbirini aldatma” (411v/1)

yawuz uġraġ “pusu, hile” (320v/1)

Toplumsal İlişkiler ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 167 kelime tespit edilmiştir. “Toplumsal İlişkiler ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Bağ- İlgi” bölümünde 2

Arapça, 1 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. "Bağ- İlgi" bölümünde yer alan "Arkadaşlık- Dostluk" başlığı altında 3 Farsça, 12 Türkçe, 1 Moğolca, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 4 Türkçe + Farsça kelime; "Komşuluk" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Misafirlik" başlığı altında 2 Arapça, 7 Türkçe kelime; "Yakın- Yakınlık" başlığı altında 9 Türkçe kelime; "Uzak- Yabancı" başlığı altında 5 Türkçe kelime bulunmaktadır. "Toplumsal İlişkiler ile İlgili Kavramlar" grubunda yer alan "Saygıdeğer- Üstün" başlığı altında 3 Arapça, 1 Farsça, 6 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; "Selamlaşma" başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Dilek- Temenni" başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; "Söz Verme- Vaat Etme" başlığı altında 2 Arapça kelime; "Vefa" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; "Öğüt- Nasihat" başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe, 1 Türkçe + Farsça kelime, 2 Farsça + Türkçe kelime; " Tartışma- Kavga- Karışıklık" başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "Anlaşmama- Ayrılık" başlığı altında 4 Arapça, 8 Türkçe kelime; "Özür- Telafi" başlığı altında 1 Arapça, 1 Arapça + Türkçe kelime; "Sohbet" başlığı altında 5 Türkçe kelime; "Övgü- Övülme" başlığı altında 7 Türkçe kelime; "Şöhret" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Düşman- Düşmanlık" başlığı altında 1 Arapça, 4 Farsça, 4 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 3 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Ant- Yemin- Sözleşme" başlığı altında 2 Arapça, 6 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, "Dedikodu" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; "Hile- Aldatma" başlığı altında 4 Arapça, 1 Farsça, 8 Türkçe kelime bulunmaktadır. Toplumsal İlişkiler grubunda tespit edilen 167 kelimeden 96 tanesi Türkçe, 32 tanesi Arapça, 11 tanesi Farsça ve 1 tanesi Moğolca kökenli kelimedir.

2.5. Toplumsal Âdetler ve Batıl İnançlar ile İlgili Kavramlar

2.5.1. Toplumsal Âdetler

2.5.1.1. Gelenek

körklüg aḳıda ḳılmaḳ "âdet, gelenek" (306r/7)

oruḳ "adet, gelenek, usul" (378r/7)

ozaḳıların ŋūsı "İslamiyet gelmeden önceki toplulukların ahlakı veya geleneği veya önceki toplulukların uydurması" (271v/7)

żıhār (< Ar.) “Araplar arasında zıhâr geleneği (İslam öncesi Arap toplumunda, bir erkeğin karısına “Sen bana annemin sırtı gibisin” diyerek onu kendine haram saymasıyla oluşan boşama türü) ” (304v/1)

2.5.1.1.1. Evlenme

beglig “beyli, evli olan” (61v/7)

cüftlük (< Far. *cüft* + T. *-lük*) “evlendirme, nikâhlama” (357v/9)

ḫatunluḳ “eşlik, zevcelik” (30r/1)

ḫatunluḳ tügüni “düğün icazeti, nikâh icazeti” (30r/1)

ḫükāb (< Ar.) “mehir” (29v/9)

ḳalıŋ “öncül mehir olarak kadına verilen çeyiz” (58r/6)

kişilig beküti “nikâh bağı” (29v/3)

küyegü “damat” (27v/7)

nikāḥ (< Ar.) “nikâh, evlilik akdi” (258r/5)

tarıġlaġ “tohum ekilecek yer, tarla (metinde) nikâhlı eş” (27r/7)

tişilenmek “nikâhlanmak, evlilik akdi yaparak evlenmek, kocaya varmak” (73v/2)

yaşru iş “sır, gizlilik, nikâh” (363r/1)

2.5.1.1.2. Boşanma

boş “boş, hür, boşanmış, nikâh bağı bozulmuş” (61r/7)

boşanmış “dul” (27v/5)

ṭalāḳ (< Ar.) “boşanma” (27v/4)

tul “dul, eşi ölmüş veya ayrılmış kadın” (258r/2)

üç ay “üç ay, kadınların iddet müddeti” (413v/6)

2.5.1.1.3. Bayram

bayram “bayram” (94v/4)

bezek küni “şenlik günü” (230v/9)

2.5.1.1.4. Armağan

açıġ “armağan, nimet” (171v/2)

belek “armağan” (223r/2)

2.5.1.1.5. Ölüm

aḍrılmaḳ “ayrılık (ölüm)” (429v/8)

atalmış sanlıġ vaḳt (T. *atalmış* + *sanlıġ* + < Ar. *vaḳt*) “ecel” (171v/8)

atalmış vaḳt/zamāne (T. *atalmış* + < Ar. *vaḳt* + *zamane*) “ecel (tayin edilen vaktin sonu) manasında” (236r/2)

atanmış vaḳt (T. *atanmış* + <Ar. *vaḳt*) “ecel” (36v/1)

cān tolmaḳ (< Far. *cān* + T. *tolmaḳ*) “boğma, öldürme, nefesini kesme” (434v/1)

ecel (< Ar.) “ecel, vade” (411r/9)

kėdinki “ölüm vakti” (206r/6)

öldürmek “öldürme” (310v/9)

öldürmişler “maktuller, öldürülenler” (20v/9)

ölgülüg “ölme” (327r/1)

ölmek “ölme” (266r/2)

ölüm “ölüm” (32v/1)

pūdeh (< Far.) “ölme, çürüme” (434v/5)

sėziksizlig “şüphe ve tereddütlerden uzak malumat, ölüm” (448v/4)

taşlamaḳ “öldürme” (364r/7)

tükel alġan “ruhunu kabzeden, öldüren, vefat ettiren” (43v/3)

uḍımaḳ “istirahat, rahatlık, sükûnet/ölüm” (433r/9)

urulmış vaḳt (T. *urulmış* + < Ar. *vaḳt*) “ecel” (100v/6)

vaḳtı belgülüg bolmış (< Ar. *vaḳt* + T. *-ı* + *belgülüg* + *bolmış*) “ecel” (51v/6)

2.5.2. Batıl İnançlar

2.5.2.1. Batıl

artaḳ işlig “batılı iddia eden, hak ve hakikati iptal eden” (299r/2)

artuḳ “batıl, kaymış, boş” (354v/9)

bāṭıl (< Ar.) “işe yaramaz, boş” (432r/2)

yaraġsız “batıl, boş” (212r/5)

yaraġsız işlig “batıl” (292v/6)

yaraġsız ḳılıġlılar “batılı iddia eden, hak ve hakikati iptal edenler” (128v/7)

yoḳ yoḍun boluġlu “faydasız boş şey, hakkın zıddı, batıl” (124r/9)

2.5.2.2. Fal- Büyü

fāl (< Ar.) “fal, uğur, talih” (123v/5)

oḳ birle üleşmek “fal oklarıyla kısmet arama” (80v/8)

yalġan “büyü, sihir” (386r/9)

yėlwiçilig “büyücülük” (96r/3)

2.5.2.2.1. Falcı- Büyücü

bügüçi “büyücü” (160r/9)

cāḍū (< Far.) “büyücü, sihirbaz” (153r/4)

cāḍūluḳ (< Far. *cāḍū* + T. *-luḳ*) “büyücülük, sihirbazlık” (122v/6)

tüy taḳmış kişi “kâhin” (421v/4)

yalġançı “sihirbaz, büyücü” (122v/1)

yalġançı cāḍū (T. *yalġançı* + < Far. *cāḍū*) “büyücü” (361r/8)

yalġançılıḳ “sihirbazlık, büyücülük” (160r/9)

yėlviçilıḳ “falcılık, büyücülük” (428r/3)

yelvilenmiş “büyülenmiş, büyüye kapılmış (kimse)” (193r/2)

yelwikmiş “büyülenmiş, büyüye kapılmış (kimse)” (213v/7)

2.5.2.3. Kısmet- Baht- Talih

ḳıwlıġ “devletli, kutlu, bahtlı” (118r/1)

nîk-baḫt (< Far.) “iyi talihli, talihli” (171v/9)

nîk-baḫtlıḳ (< Far. *nîk-baḫt*+ T. *-lık*) “iyi talihlilik” (163r/2)

yolluġluḳ “kısmetli, talihli, bahtlı” (58v/1)

2.5.2.3.1. Uğurlu- Uğursuz

bed-baḫt (< Far.) “kötü bahtlı, bedbaht” (171v/9)

bed-baḫtlıḳ (< Far. *bed-baḫt* + T. *-lıḳ*) “kötü talihlilik” (254r/8)

ḳutsuz “talihsiz” (172r/1)

ḳutsuzluḳ “uğursuzluk” (321v/6)

ḳutsuzraḳ “daha uğursuz” (444v/8)

naḥs (< Ar.) “uğursuzluk, bahtsızlık” (349v/9)

saġ yan iḍileri “uğur sahipleri” (394v/7)

saʿîd (< Ar.) “mutlu, uğurlu” (171v/9)

sol ḳol iḍileri “uğursuzlar, sol tarafın sahipleri” (395v/1)

sol yan iḍileri “uğursuzlar, sol tarafın sahipleri” (394v/8)

şūm (< Ar.) “uğursuz” (321v/5)

Toplumsal Âdetler ve Batıl İnançlar ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 80 kelime tespit edilmiştir. “Toplumsal Âdetler ve Batıl İnançlar ile İlgili Kavramlar” grubunda “Toplumsal Âdetler” bölümünde yer alan “Gelenek” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Evlenme” başlığı altında 2 Arapça, 9 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Boşanma” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Bayram” başlığı altında

2 Türkçe kelime; “Armağan” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ölüm” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 13 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 2 Türkçe + Arapça kelime; “Batıl İnançlar” bölümünde yer alan “Batıl” başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Fal- Büyü” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Falcı- Büyücü” başlığı altında 1 Farsça, 7 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Farsça kelime; “Kısmet- Baht- Talih” başlığı altında 2 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Uğurlu- Uğursuz” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 7 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Toplumsal Âdetler ve Batıl İnançlar grubunda tespit edilen 80 kelimeden 58 tanesi Türkçe, 9 tanesi Arapça, 5 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.6. Eğitim ile İlgili Kavramlar

2.6.1. Eğitim- Öğretim

oḳımaḳ “ideal, ülkü” (246v/5)

2.6.2. Okuma

oḳıġan “okuyan” (110v/6)

oḳımaḳ “okuma, kıraat etme” (369r/4)

2.6.3. Araştırma -İnceleme

baḳmaḳ “bir bakış, bir inceleme, gözden geçirme” (327v/6)

2.6.4. Eğitim Materyalleri

2.6.4.1. Kitap

keçürmiş bitigi “nüsha” (126r/4)

2.6.4.2.Sayfa

bitig “parça, pay, sayfa, *mec.* yazılı sayfa, yazı” (331r/6)

kāġıd (< Far. kāġaz) “kâğıt” (103v/6)

ṣuḥuf (< Ar.) “sayfa” (236r/8)

2.6.4.3 Kalem

ḳalem (< Ar.) “kalem” (42v/2)

ḳara “mürekkep” (222v/5)

2.6.4.4. Eğitim ile İlgili Diğer Kavramlar

2.6.4.4.1. İlim

bilig içinde taylanmışlar “ilimde derinleşenler, rusuh sahibi olanlar” (77r/6)

ʿilm (< Ar.) “ilim” (39v/8)

ʿilm içinde tölengenler (< Ar. *ʿilm* + T. *içinde* + *tölegenler*) “ilimde derinleşenler, rusuh sahibi olanlar” (38v/3)

ʿilm iḍisi (< Ar. *ʿilm* + T. *idisi*) “ilim sahibi” (179r/5)

yaruḳluḳ “yakîni celbeden deliller, tanıtıcı ilimler” (85v/5)

Eğitim ile İlgili Kavramlar grubunda 15 kelime tespit edilmiştir. “Eğitim ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Eğitim- Öğretim” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Okuma” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Araştırma- İnceleme” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Eğitim Materyalleri bölümünde yer alan “Kitap” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sayfa” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; “Kalem” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Eğitim ile İlgili Diğer Kavramlar” bölümünde yer alan “İlim” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe,2 Arapça + Türkçe kelime bulunmaktadır. Eğitim grubunda tespit edilen 15 kelimeden 9 tanesi Türkçe, 3 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.7. Düşünce ile İlgili Kavramlar

2.7.1. Düşünce- Fikir

ʿaḳl (< Ar.) “fikir, düşünce” (38v/4)

ilhām (< Ar.) “Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma, peygamberlerin kalbine gelen ilâhî düşünceler, gönüle doğan şey” (358r/1)

keŋeşlig “danışma, görüşme, düşünme” (356v/8)

rāylıġ (< Ar. *rāy* + T. *-lıġ*) “görüşlü, fikirli” (165r/8)

saḳınç “derin düşünce” (116v/3)

saḳınçlıġ “düşünceli” (199v/9)

söz “görüş” (384r/3)

2.7.2. Anlama- İdrak

bilmek “bilme, tanıma, anlama” (179v/7)

körgü “basiret, anlayış, idrak” (105r/8)

muvāfaḳat (< Ar.) “başarı, başarılı, başarı gösterme” (426v/4)

saġanraḳ “daha iyi hesap etme, daha iyi kavrama” (215r/4)

2.7.2.1. Anlayış- Anlayışsızlık

köŋ(ü)l “gönül, kalp, yürek, anlayış” (208v/6)

uḳuşluġ “anlayışlı” (165r/8)

uḳuşsuz “anlayışsız” (3r/7)

uḳuşsuzluḳ “anlayışsızlık” (118v/9)

żaʿîf rāylıġ (< Ar. *żaʿîf* + T. *rāylıġ*) “düşüncesiz” (165r/8)

2.7.3. Akıl

belgü “akıl” (230v/4)

ḫıred (<Far.) “akıl” (21r/4)

ḫıredlik (<Far. *hıred* + T. *-lik*) “akıllılık” (15v/2)

ög “akıl” (128r/9)

ögsüz “akılsız” (306r/2)

tüş “akıl” (387r/5)

usluġ “akıllı” (36v/4)

2.7.4. Hafıza

pend (< Far.) “1.belleme, 2. hatıra getirip bilme, hatırlatma, ikaz, nasihat” (420v/6, 383r/9)

pend tutuġlı (< Far. *pend* + T. *tutuġlı*) “tezekkür eden, hatıra getiren” (390v/5)

yāḏ (< Far.) “anma, hatırlatma, hatıra getirme” (119r/2)

2.7.5. Gereklilik

bolġay “kaçınılmaz zarurî, gerekli, sabit” (236r/2)

kereklig “gerekli” (29v/3)

kerekliglik “gereklilik” (21r/2)

sezāsınça “gereğince, gerektiği gibi” (248v/5)

tuşınça “gerektiği gibi, olması gerektiği gibi” (103v/4)

yöni üzė “gerektiği gibi, gerektiğince” (93v/5)

2.7.5.1. Gereksiz- Boş

ajunsuz (< Sogd. *ajun* + T. *-suz*) “bedbaht, mahrum, çalışması boşa giden” (225v/7)

beyhūde (< Far.) “boşuna, boş yere” (441r/4)

kerekmez “gerekli olmaz, hakkı olmaz, uygun olmaz, yakışmaz” (274r/2)

kereksiz “gereksiz, gerekli olmayan” (226v/5)

ḳurıġ “kuru, boş, asılsız” (278r/2)

muʿaṭṭal (< Ar.) “bırakılmış, kullanılmaz, boş, işsiz” (436v/4)

yoḳun “boşu boşuna” (56v/8)

żāyiʿ (< Ar.) “boşa giden, zayi olan” (151v/9)

Düşünce ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 40 kelime tespit edilmiştir. “Düşünce ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Düşünce- Fikir” başlığı altında 2 Arapça, 4 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Anlama- İdrak” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime, “Anlayış- Anlayışsızlık” başlığı altında 4 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Akıl” başlığı altında 1 Farsça, 5 Türkçe,1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Hafıza” başlığı altında 2 Farsça, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Gereklilik” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Gereksiz- Boş” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe, 1 Soğdca

+ Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Düşünce ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 40 kelimeden 26 tanesi Türkçe kökenli, 5 tanesi Arapça kökenli, 4 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.8. Söz ile İlgili Kavramlar

2.8.1. Söz- Konuşma

aydaçı "sözcü, diyen, söyleyen" (254r/2)

ayġuçı "sözcü, diyen, söyleyen" (326v/6)

ayıġ "söz" (13v/7)

ayıġlı "sözcü, diyen, söyleyen" (215v/8)

ayıḳ "söz" (175r/1)

faṣîḥraḳ (< Ar. *faṣîḥ* + T. *-raḳ*) "çok güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan, uz dilli kimse" (283v/8)

kelām (< Ar.) "söz" (173r/1)

keleçü "söz" (384v/3)

kelime (< Ar.) "söz, karar" (155r/1)

oḳıġu "söz" (426v/4)

satu "faydasız, gereksiz (söz)" (98r/4)

saw "söz, haber, salık" (129r/3)

söz "1. söz, 2. ilahi konuşma" (207r/6, 125r/2)

sözlegli "söyleyen, ifade eden" (237v/7)

2.8.1.1. Kötü Söz

arıġsız yıġaç "kötü ağaç, *mec.* (kötü söz)" (190r/9)

ḥanẓala yıġaçı (< Ar. *ḥanẓala* + T. *yıġaçı*) "gövdesi yerden koparılmış kötü bir ağaç, *mec.* kötü söz" (190r/9)

sögüş "sövme, sövüş" (225v/2)

tanmaḳlıḳ “küfür” (335v/3)

Söz ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 18 kelime tespit edilmiştir. “Söz ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Söz- Konuşma” başlığı altında 3 Arapça, 11 Türkçe kelime; “Kötü- Söz” başlığı altında 4 Türkçe kelime tespit edilmiştir. Söz grubunda tespit edilen 18 kelimeden 15 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.9. Felsefe ile İlgili Kavramlar

2.9.1. Bilgi Felsefesi

2.9.1.1. Bilgi

bilig “hikmet, bilgi, akıl” (44v/3)

ḫaber (< Ar.) “haber, bilgi” (101r/7)

nebe’ (<Ar.) “haber” (433r/5)

2.9.1.2. Bilgelik

bekümiş iş “hikmet” (363v/4)

bütün söz “hikmet” (331r/9)

ḥikmet (< Ar.) “doğru olduğu tahakkuk eden her türlü söz ve amel, hikmet” (38r/7)

ḥikmet bilig (< Ar. *ḥikmet* + T. *bilig*) “(Hz. Lut’a) verilen hikmet ve ilim” (239v/5)

üzme bilig “hikmet” (35r/2)

yaraġlıġ “hikmet” (279v/7)

2.9.1.3. Bilgili- Alim

bilgen “bilen, bilgili, âlim” (5r/3, 114v/9)

biliglig “bilgili” (63v/8)

erenler bilgeler “din bilgini, âlim” (85v/6)

ḥikmetlıġ (< Ar. *ḥikmet* + T. *-lıġ*) “hikmetli, hikmet sahibi” (43v/9)

2.9.1.4. Anlama- Bilme

bilmek “bilme, tanıma, anlama” (179v/7)

2.9.1.4.1. Bilmeme- Gaflet

ağırlıġ “ağırlık, idraksizlik (60v/8)

ağırlıḳ “ağırlık, yavaşlık (idraksizlik)” (219r/9)

biligsizin “bilmeyerek, farkında olmaksızın” (105r/3)

biligsizlikin “bilmeyerek” (105v/5)

bilmesler “gafiller” (173v/1)

çın tutmaġlılar “gafiller” (128v/5)

osanuḳ “gafil, dikkatsiz” (9r/6)

osanuḳluḳ “gaflet” (390r/1)

osaŋ “habersiz, gafil” (47v/5)

osayuḳ “gafil” (108r/7)

oslıḳ “gafillik” (225r/6)

örtüg “gaflet” (382v/6)

2.9.1.5. Bilgisiz- Cahil

anadın tuġa bitiyü oḳıyu bilmegli “ümmî, okuma yazma bilmeyen” (127r/1)

biligsiz “bilgisiz, cahil” (266v/1)

biligsizlik “1. bilgisizlik, cahillik 2. taşkınlık, akılsızlık” (60r/6, 380r/2)

bilmez “bilgisiz, cahil” (303r/5)

kitābsiz (< Ar. *kitāb* + T. *-sız*) “ümmî” (40r/1)

örtüg “cahillik, aptallık” (252r/7)

tuġa bitig bilmegli “ümmi” (9v/2)

tuġa bitig bilmes “ümmi” (409r/8)

ümmî (< Ar.) “anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş kimse” (45r/9)

yüŋül usluġ “sersem, aptal, cahil” (36v/4)

2.9.1.6. Doğru- Yanlış

2.9.1.6.1. Doğru

2.9.1.6.1.1. Doğru -Gerçek

bütünlükün “gerçekten, şüphesiz ki, doğrusu şu ki, elbette” (2v/6)

çaḳ “doğru, tam işte, aynı, bir şeyin özünü aynını bildiren kelime” (11v/5)

çın “1. doğru, gerçek 2. gerçekten, kuşkusuz” (222r/3, 4r/8)

çınlıḳ “doğruluk, gerçeklik” (106v/1)

çınoḳ “gerçekten” (17r/4)

çün (< Far.) “kuşkusuz” (107r/2)

ḥaḳîḳat (< Ar.) “doğru, gerçek, kuşkusuz” (49v/9)

ḥaḳîḳat üze (< Ar. *ḥaḳîḳat* + T. *üze*) “gerçekten, şüphesiz ki, doğrusu şu ki” (35v/3)

ḥaḳîḳatda (< Ar. *ḥaḳîḳat* + T. *-da*) “gerçekten şüphesiz ki, doğrusu şu ki” (38v/6)

ḥaḳḳraḳ (< Ar. *ḥaḳḳ* + T. *-raḳ*) “en doğrusu, en gerçeği” (304v/6)

kėrtü “gerçek, doğru, hak” (4v/3)

kėrtü köni “gerçek” (17v/4)

kėrtülüg “gerçeklik, doğruluk” (25v/1)

köni “doğru” (64v/8)

köni iş “hak, gerçek, doğru” (294v/6)

könilik “doğruluk, hak, gerçek” (65r/3, 314r/5, 316r/3)

könirek “daha doğru” (37r/1)

könirekrek “en doğru” (73r/2)

köp köni “dosdoğru” (102v/4)

rast (< Far.) “doğru, düzgün, gerçek” (46v/4, 390v/9)

rāstlıḳ (< Far. *rāst* + T. *-lık*) “doğruluk, hak” (106v/1)

ṣavāb (< Ar.)“doğru, gerçek” (434r/6)

ṣavābraḳ (< Ar. *ṣavāb* + T. *-raḳ*) “çok doğru, en gerçek” (206v/5)

toġru “doğru” (371r/6)

tölengen “sabit ve gerçek” (38v/3)

tüzrek “ daha doğru” (64r/8)

yaraşı “gerçek” (246v/8)

2.9.1.6.1.2. Uygun

ṣāliḥān (< Ar.) “yarar, elverişli, uygun, yakışır” (414v/3)

sezā (< Far.) “uygun, lâyık, yaraşır” (40v/2)

sezāraḳ (< Far. *sezā* + T. *-rak*) “daha lâyık, daha uygun” (140r/1)

sezāvār (< Far.) “münasip, uygun, yaraşır” (31r/3)

sezāvārraḳ (< Far. *sezāvār* + T. *-rak*) “daha münasip, daha uygun, daha yaraşır” (31r/3)

2.9.1.6.2. Yanlış

2.9.1.6.2.1. Yanlış -Yanlışlık

egri “eğri, yanlış” (214v/3)

ḫaṭā (< Ar. ḫaṭā’) “yanlış, yanlışlıkla” (37v/7)

ḫaṭā ḳılıġlılar (< Ar. *ḫaṭā* + T. *ḳılıġlılar)* “hata işleyenler, yanılanlar” (181r/5)

kėrtüsüzlük “yanlışlık, gerçek olmama” (27v/1)

tetrü “ters, yanlış” (165v/2)

tewre “ters, yanlış” (376v/6)

yaŋılmış “yanılmış, yanılan” (304v/5)

2.9.1.7. Düşünce

ʿaḳl (< Ar.) “fikir, düşünce” (38v/4)

ilhām (< Ar.) “Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma, peygamberlerin kalbine gelen ilâhî düşünceler, gönüle doğan şey, içe gönüle doğma” (358r/1)

keŋeşlig “danışma, görüşme, düşünme” (356v/8)

rāylıġ (< Ar. *rāy* + T. *-lıġ*) “görüşlü, fikirli” (165r/8)

saḳınç “derin düşünce” (116v/3)

saḳınçlıġ “düşünceli” (199v/9)

söz “görüş” (384r/3)

2.9.1.8. Gizem- Sır

çüwşeşigli “gizli konuşan, fısıldaşan, sır veren” (209v/2)

ġayb (< Ar.) “bilinmeyen, gizli olan” (42v/1)

ġāyib (< Ar.) “gizli olan, görünmeyen, bilinmeyen” (398v/5)

kemişdeçi “fısıldayan, gizlice konuşan, sırdaş/ birbiriyle gizlice söyleşenler, fısıldaşanlar, birbirine sır verenler” (160v/3)

kizlegli “gizli, örtülü” (276r/6)

kizlenmiş “gizlenmiş, gizli” (303r/5)

oynaş tutuġlı “gizli dost tutan” (61v/5)

örtügli ~ örtüglü “gizli, sırlı, örtülü, saklı” (147r/7, 101r/1)

örtüglüg “gizli, gizli olan, görünmeyen” (381v/3)

örtülügli “gizlenen, gizli olan” (421r/2)

rāz (< Far.) “sır” (228v/7)

rāz aymaḳ (< Far. *rāz* + T. *aymaḳ*) “fısıldaşma, gizli konuşma” (226r/2)

rāz örtüglüg (< Far. *rāz* + T. *örtüglüg*) “çok gizli, en gizli” (228v/6)

sır (< Ar. *sırr*) “gizli olan şey” (155r/2)

yaşru “gizli, gizlice” (29v/2)

2.9.2. Varlık Felsefesi

2.9.2.1. Varlık

bar “var, mevcut” (3r/8)

cān (< Far.) “ruh, can” (212v/1)

rūḥ (< Ar.) “ruh” (78r/7)

2.9.2.2. Var Oluş

bolġuluḳ “olma, oluş” (308r/6)

boluġ “olma, oluş” (392v/1)

çıḳmaḳlıḳ “ortaya çıkma” (382r/6)

2.9.2.3. Yok Oluş

alḳınçı “mahvolma, bitme, tükenme”(392v/8)

çıḳıġlılar “gaybda olan, görünürlerde olmayanlar, kayıplara karışanlar” (437v/6)

helāk (< Ar.) “yok olma” (213v/9)

helāk ḳılınmış (< Ar. *helāk* + T. *ḳılınmış*) “yok edilmiş, mahvedilmiş” (251v/4)

helāklıḳ ~ helāklik (<Ar. *helāk* + T. *-lıḳ*) “helak olma, yok olma, perişanlık” (439r/9, 373r/6)

ḳaldaçılar “geride kalanlar, duranlar veya helak olanlar” (291r/8)

ḳalġuçılar “geride kalanlar, duranlar veya helak olanlar” (120r/8)

ḳalıġlılar “geride kalanlar, duranlar veya helak olanlar” (194v/3)

kesmek “yok etme, kesme” (374v/5)

kitmek ewrülmek “zail olmak, gitmek, ortadan kalkmak” (191v/8)

ḳuyruḳları kesilmiş “kökleri kazınmış olanlar, yok edilenler” (194v/7)

örtüglüg boluġlılar “gaybda olan, görünürlerde olmayanlar, kayıplara karışanlar” (113r/2)

tutmaḳ “helak etme” (391v/5)

yoḍun “bitme, yok olma, ortadan kalkma” (6r/4)

yoḳ boluġlılar “helak olanlar, zayi olanlar” (180v/4)

yoḳ yoḍun ḳılmaḳ “helak etme, dumura uğratma” (206v/3)

yoḳ yoḍunluḳ “helak edici yer” (218v/9)

yoḳadturulġu “yok etme, helak etme” (124r/9)

yoḳaldaçı “helak olucu” (288v/4)

yoḳalġan “yok olan, helak olan” (46v/3)

yoḳatġu “yok etme” (342r/2)

yoḳatmaḳ “1. helak etme, mahvetme, eksiltme, bereketsiz kılma 2. helak, perişanlık” (51r/9, 264v/6)

2.9.2.4. Öz

nefs (< Ar.) “kendi” (29r/9)

öz “kendi, nefis” (6v/1)

öz özi “kendi, kendisi, zat, nefis, ruh” (277r/5)

ten (< Far.) “kendi, nefis” (40v/1)

2.9.2.5. Asıl

aṣ(ı)l (< Ar.) “asıl” (358v/1)

2.9.3. Ahlak Felsefesi

2.9.3.1. Edep- Edepli- İffetli

arıġ “iyi, ahlaklı” (55v/1)

arığlar “iffetli, namuslu kadınlar” (80r/8)

edeb (< Ar.) “terbiye” (101v/2)

közleri yümügli “gözünü çeken, bakmayı bırakan, iffetli” (333v/2)

közleri yümüklüg “gözünü çeken, bakmayı bırakan, iffetli, huri” (393v/9)

küḍezigli “iffetli, namuslu” (61v/5)

uvut ~ uwıt “haya, utanma, edep” (241r/1, 114r/4)

uwtanmaḳ “utanma” (282v/9)

uwutluġ “utanma, utanç” (415v/7)

uyat “utanma, haya etme” (63v/9)

yavaşlıḳ “iffetlilik, iffet sahibi olma” (58v/2)

2.9.3.2. Edepsizlik- İffetsizlik

arığsız “ahlaksız, takva sahibi olmayan” (257r/4)

artaḳ işlig “iffetsiz, kötü, fahişe” (224r/3)

bildükmedük iş “iffetsizlik” (202v/7)

çalpaḳ iş “1. iffetsizlik, iğrençlik 2. fuhuş” (60v/9, 61v/6)

körksüz iş “çirkin ve çok ayıp olan günah, edepsizlik” (48r/6)

yawuz iş “hayasızlık, utanmazlık” (208r/9)

2.9.3.3. Ayıp- Ayıplama

atığ atlığ “kınanmış” (385v/7)

ʿayb (< Ar.) “kusur, eksiklik” (144v/7)

melāmet (< Ar.) “kınama, azarlama” (249r/6)

ṭaʿan (< Ar.) “ayıplama, çekiştirme” (418v/6)

taḳṣîr (< Ar.) “eksik, kusur” (49v/2)

taşra toḳımaḳ “melamet, kınama” (87r/9)

taşra yıḳılmış “kınanmış” (208v/9)

yawuzsız “kusursuz” (275r/6)

yawuzsuzun “ayıpsız olarak, kusursuz bir şekilde” (283v/5)

yėrtilmiş “ayıplanmış, zemmedilmiş” (207r/9)

yėrtilmiş ḳoḍulmış “ayıplanmış, zemmedilmiş” (207v/4)

2.9.3.4. İyi- İyilik

ėḍgü ~ eḍgü “1. iyi, 2. iyi kişi, salih insan, hayırlı insan ” (35r/5, 221r/2, 435v/9)

ėḍgü ḳılıġlı “iyilik yapan, iyi davranışlarda bulunan” (26v/7)

edgülük ~ ėḍgülük “iyilik” (18v/6, 22v/4)

eḍgürek ~ėḍgürek “daha iyi” (283r/3, 28v/7)

ḫayr (< Ar.) “hayır, iyilik” (40v/4)

ḫayrāt (< Ar.) “sevap için yapılan işler” (116v/5)

ḫayyire (< Ar.) “her zaman iyilik eden çok hayırlı” (429r/9)

ḳėŋlik iḍileri “servet ve fazilet sahipleri” (256v/7)

körklü “güzel, iyi” (377v/4)

niʿmet (< Ar.) “iyilik, nimet” (191r/2)

yaḫşıraḳ “daha güzel, daha temiz, daha değerli” (36r/7)

2.9.3.5. Kötü- Kötülük

egri saḳnıġlı “hain, kötü, kötülük düşünen” (71v/3)

ėsiz “fena, kötü, haşarı” (72r/9)

ėsizlik “fenalık, kötülük” (100r/4, 149v/6)

ėsizrek “daha kötü, çok kötü” (179v/9)

ḳatıġ “kötü, kötülük” (6v/4)

ḳatıġlıḳ “şer, ayıp, kötülük” (430v/7)

münker iş (< Ar. *münker* + T. *iş*) “kötülük, kötü iş” (145v/7)

şer(r) (< Ar.) “kötülük” (451r/4)

şerrek (< Ar. *şerr* + T. *-rek*) “en kötü” (133r/8)

taplamançıġ “çirkin, uygunsuz, kötü” (220r/9)

taplanılmas iş “kötülük” (146v/1)

yaŋsız iş “kötülük” (126v/5)

yaraġsız yawuz iş “kötülük” (246r/1)

yawlaḳ “kötü, fena, değersiz, yavuz, düşkün” (431v/4)

yawuz “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük” (68r/9)

yawuzluḳ “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük” (49v/8)

yawuzluḳ ḳılġan “kötülük yapan” (346v/1)

yawuzraḳ “1. daha kötü, en kötü 2. şer, ayıp, kötülük” (447r/6, 26r/3)

Felsefe ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 187 kelime tespit edilmiştir. “Bilgi Felsefesi” bölümünde yer alan “Bilgi” başlığı altında 2 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Bilgelik” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Bilgili- Alim” başlığı altında 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Anlama- Bilme” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Bilmeme- Gaflet” başlığı altında 12 Türkçe kelime; “Bilgisiz- Cahil” başlığı altında 1 Arapça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Doğru- Gerçek” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 18 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 3 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Uygun” başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Yanlış- Yanlışlık” başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Düşünce” başlığı altında 2 Arapça, 4 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Gizli- Sır” başlığı altında 3 Arapça, 1 Farsça, 9 Türkçe, 2 Farsça + Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Varlık Felsefesi” bölümünde yer alan “Varlık” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; “Var Oluş” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Yok Oluş” başlığı altında 1 Arapça, 19 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Öz” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Asıl” başlığı altında 1 Arapça kelime bulunmaktadır.

“Ahlak Felsefesi” bölümünde yer alan “Edep- Edepli- İffetli” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe kelime; “Edepsizlik- İffetsizlik” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Ayıp- Ayıplama” başlığı altında 4 Arapça, 7 Türkçe kelime; “İyi- İyilik” başlığı altında 3 Arapça, 7 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Kötü- Kötülük” başlığı altında 1 Arapça, 15 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Felsefe grubunda tespit edilen 187 kelimeden 138 tanesi Türkçe, 25 tanesi Arapça, 8 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.10. Edebiyat ve Yazı ile İlgili Kavramlar

2.10.1. Sözlü Edebiyat

2.10.1.1. Söz

aydaçı “sözcü, diyen, söyleyen” (254r/2)

ayġuçı “sözcü, diyen, söyleyen” (326v/6)

ayıġ “söz” (13v/7)

ayıġlı “sözcü, diyen, söyleyen” (215v/8)

ayıḳ “söz” (175r/1)

kelām (< Ar.) “söz” (173r/1)

keleçü “söz” (384v/3)

kelime (< Ar.) “söz karar” (155r/1)

saw “söz, haber, salık” (129r/3)

söz “söz” (207r/6)

2.10.1.2. Sözlü Edebiyat Ürünleri

ḳaṣaṣ (< Ar.) “kıssalar, hikâyeler” (280v/7)

ḳıṣṣa (< Ar.) “hikâye” (182v/7)

ötüg “hikâye” (276r/2)

saw “kıssa, hikâye, takip etme, anlatılma, hikâye edilme” (129r/3)

sörçek “masal” (97v/3)

2.10.2. Yazılı Edebiyat

2.10.2.1. Yazı- Yazılı

bitig “kitap, yazı” (2v/2)

bitig “parça, pay, sayfa, *mec.* yazılı sayfa, yazı” (331r/6)

bitigçi “1. yazan, kaydeden, kâtip 2. yazışan, akitleşen, aralarında resmi anlaşma olan” (37r/6, 437v/4)

bitigli “yazışan, akitleşen” (241r/4)

bitiglig “yazılı” (126v/4)

bitilmiş “yazılmış, kitap” (71r/6)

bitimiş “yazılı, yazılmış olan” (392r/2)

bitimiş bitig “yazılmış, okunaklı ve düzgün yazı” (318v/7)

imlā (< Ar.) “doldurma, dolma, söyleyip yazdırma” (262v/5)

siccîl (< Ar.) “Bu söz, içerisinde kâfirlerin azabı yazılı olan divana=büyük kayıt defterine alemdir. Taşların bu divandan olmasının manası ise; taşların, içerisinde kâfirlerin cezalandırılması tedvin edilmiş olan divandaki hükümden dolayı atılmasıdır” (448r/9)

2.10.2.2. Şiir

ḳoşmaḳ “yazma, şiir söyleme” (330v/7)

şā‘ir sözi (< Ar. *şā‘ir* + T. *sözi*) “şiir” (421v/3)

şi‘r (< Ar.) “şiir” (324r/7)

2.10.2.2.1. Anlam

2.10.2.2.1.1. Açıklama

açmaḳ “açıklama, beyan” (51r/5)

aḍra seçe belgürtmek “tafsil etme, genişçe açıklama, ayrı ayrı izah etme” (207r/1)

aḍrılmış seçilmiş “genişçe açıklanmış” (106r/8)

aḍrılmışlar “tafsil edilenler, ayrı ayrı izah edilenler” (123v/8)

belgü “açıklama” (292v/6)

belgürtmek “açıklama, beyan” (429v/5)

beyān (< Ar.) “açıklama, izah” (392r/6)

soŋ yanış “tevil, murat edilen manayı beyan etme” (117v/3)

söz yanışı “tabir, yorumlama, (murat edilen manayı) beyan etme” (65v/5)

sözler yanışı “tabir, yorumlama, (murat edilen manayı) beyan etme” (173v/5)

teʿvîl (< Ar.) “açıklama, izah, yorum” (38v/2)

tüşler yoruġı “tabir, yorumlama, (murat edilen manayı) beyan etme” (177r/5)

yanış “tabir, yorumlama, (murat edilen manayı) beyan etme” (221r/3)

yorıġ ~ yoruġ “açıklama, tabir etme, rüya tabiri, yorum” (177r/5, 182r/1)

yörüg “açıklama, tabir” (220v/4)

2.10.2.2.2. Şair

ḳam “kam, şaman, kâhin” (387r/4)

söz ḳoşġuçı “söz ustası, şair” (235v/9)

söz ḳoşuġçı “şair” (274r/9)

söz ḳoşuġlı “şair” (326r/8)

şāʿir (< Ar.) “şair, ozan” (421v/3)

Edebiyat ve Yazı ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 48 kelime tespit edilmiştir. "Sözlü Edebiyat" bölümünde yer alan "Söz" başlığı altında 2 Arapça, 8 Türkçe kelime; "Sözlü Edebiyat Ürünleri" başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. "Yazılı Edebiyat" bölümünde yer alan "Yazı- Yazılı" başlığı altında 2 Arapça, 8 Türkçe kelime; "Şiir" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "Anlam" bölümünde yer alan "Açıklama" başlığı altında 2 Arapça, 13 Türkçe kelime, "Şair" başlığı altında ise 1 Arapça, 4 Türkçe kelime bulunmaktadır. Edebiyat ve Yazı ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 48 kelimeden 37 tanesi Türkçe, 10 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.11. Dil ve Diller ile İlgili Kavramlar

2.11.1. Dil

til "dil organı; dil, lisan" (225v/9)

2.11.2. Diller

tāzîçe (< Far. *tāzî* + T. *-çe*) "Arapça" (187r/3)

Dil ve Diller ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 2 kelime tespit edilmiştir. "Dil ve Diller ile İlgili Kavramlar" grubunda yer alan "Dil" başlığı altında 1 Türkçe kelime; "Diller" başlığı altında 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Dil ve Diller ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 2 kelimeden 1 tanesi Türkçe kökenli kelimedir.

2.12. Hayat ve Ömür ile İlgili Kavramlar

2.12.1. Hayat- Ömür

atalmış üḍ "takdir edilmiş zaman, ömür" (95v/4)

atalmış vaḳt "takdir edilmiş zaman, ömür" (158r/2)

tiriglik "1. dirilik, canlılık 2. dünya hayatı 3. ömür 4. hayat" (21r/4, 10v/2, 238r/5, 421r/4)

yaş "ömür, çağ" (42v/5)

2.12.2. Can- Ruh

cān (< Far.) "ruh, can" (212v/1)

rūḥ (< Ar.) "ruh" (78r/7)

Hayat ve Ömür ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 6 kelime tespit edilmiştir. "Hayat ve Ömür ile İlgili Kavramlar" grubunda yer alan "Hayat- Ömür" başlığı altında 4 Türkçe kelime; "Can- Ruh" başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça kelime bulunmaktadır. Hayat ve Ömür ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 6 kelimeden 4 tanesi Türkçe kökenli, 1 tanesi Arapça kökenli, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.13. Ebedî- Sonsuz ile İlgili Kavramlar

cāviḍāne (< Far.) "sonsuz, ebedî" (51r/3)

ḳaldaçı "kalıcı, baki" (218r/7)

ḳalıġlılar "baki olanlar" (327v/2)

ḳalıġlıraḳ "daha kalıcı olan" (286r/4)

ḳalmış "baki olan, baki olanlar" (227v/2)

meŋgü "sonsuz, ebedî" (46v/6)

meŋgü ḳalıġlı "ebedî kalıcı, baki" (60r/1)

meŋgü ḳalınmışlar "bekası devam ettirilenler, kalıcı kılınanlar" (395r/2)

meŋgülüg "sonsuzluk" (48v/2)

tutuş "daimî, sonsuz" (38r/1)

Edebî- Sonsuz ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 10 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 9 tanesi Türkçe, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.13. Din ile İlgili Kavramlar

2.13.1. Allah

bayat "Allah" (87v/9)

iḍi "Allah (1v/1)

inşā'allāh (< Ar.) "Allah isterse anlamında Arapça bir söz" (419r/1)

körklüg eḍgü atlar "en güzel isimler, Esma-i Hüsna" (163r/5)

lā ilāhe illa'llāh (< Ar.) "Allah'tan başka Tanrı yoktur anlamında Arapça söz" (228r/2)

taŋrı “Allah, Tanrı, ilah” (45v/1)

taŋrılıḳ “yalnız Allah’ın bilgisinde olan” (74r/9)

taŋrınıŋ yarlıġları “Allah’ın sözü” (301r/5)

teŋri “Allah, Tanrı, ilah” (401v/5)

teŋrilig “Allah’ın bilgisinde olan” (267r/9)

uġan “kadir, Tanrı” (3v/9)

2.13.1.1. Allah’ın İsimleri/ Esma-i Hüsna

açḳan “çok iyi hüküm veren, iyilik kapılarını açan, hakemlik yapan, el-Fettâh” (314r/5)

açuḳluġ “varlığını ve birliğini belgeleyen pek çok delinin bulunması açısından aşikâr olan Tanrı, Esma-i Hüsna’dan eẕ-Ẓâhir” (397r/5)

aġırlıġ iḍisi “azamet sahibi, azametli Allah, Esma-i Hüsna’dan zü’l-Celâli ve’l İkrâm” (392v/9)

aġırlıġı arıġ turur “azamet ve yüceliğini izhar eden, el-Mütekebbir ” (405v/3)

aġırlıġraḳ “fazilet türlerinin hepsine sahip, el- Kerim”(446r/4)

arıġlıḳ Taŋrı “her eksiklikten münezzeh, Esma-i Hüsna’dan el-Kuddüs” (253v/3)

arındurulġan keçürgen“ acele ve kızgınlıkla muamele etmeyen, Esma-i Hüsna’dan el-Hâlim” (413r/1)

baġırsaḳ “lütufla muamele eden Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Raûf” (307v/3)

baġırsaḳ iḍi “çok merhametli (yalnız Allah’a ıtlak edilir), Esma-i Hüsna’dan er-Raûf” (321v/3)

baġışlaġan “çokça bağışta bulunan, kullarına hiçbir karşılık almaksızın bol bol nimet veren, fazl ve ihsanda bulunan Allah Teâlâ, Esma-i İlâhiye’den el-Vehhab” (332v/5)

barçada burun “varlığının başlangıcı olmayan, Esma-i Hüsna’dan el-Evvel” (397r/4)

barçada soŋra “varlığının sonu olmayan, Esma-i Hüsna’dan el-Âhir” (397r/4)

barçada yüksek “kadri çok yüce, çok yüksek olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Aliy” (358v/1)

barınça anıŋ ḳudreti içinde turur (T. *barınça* + *anıŋ* + <Ar. *ḳudret* +T. *-i* + *içinde* + *turur*) “rızıkları belli bir ölçüye göre veren, ruhları kabzeden, el-Kâbiz” (340v/5)

bezegen “tasvir eden, suret veren, şekillendiren, şekil veren Esma-i Hüsna’dan, el-Musavvir” (405v/4)

bilgen “1. her şeyi bilen, Esma-i Hüsna’dan el-Alim 2. işin iç yüzünü bilen Esma-i Hüsna’dan el-Habir” (138v/2, 411r/9)

bir “eşi ve benzeri olmayan, Esma-i Hüsna’dan el-Vahid” (97r/2)

bütün işlig “hakîm, her işi hikmetle yapan, el-Hâkim” (5r/6)

cevāb bėrigli (< Ar. *cevāb* + T. *bėrigli*) “dilek ve dualara karşılık veren, Esma-i Hüsna’dan el-Mucib” (328r/9)

ėlig erklig “melik, sultan, hükümdar, Esma-i İlâhiye’den mülkünde istediği gibi tasarruf eden, her şeye hükmedebilen Esma-i Hüsna’dan el-Melik” (31r/3)

emîn ḳılġan (< Ar. *emîn* + T. *ḳılġan*) “koruyup gözeten (Allah) kollayıp gözeten, Esma-i Hüsna’dan el-Emin” (405v/2)

esir ėtgen (< Ar. *esir* + T. *ėtgen*) “kâinatın bütün işlerini gözetip, yöneten, Esma-i Hüsna’dan el-Müheymin” (405v/2)

ėşitgen “işiten, duyan, Esma-i Hüsna’dan es-Semi” (351v/2)

ėşitigli “işiten, duyan, Esma-i Hüsna’dan es-Semi” (420v/7)

faẓl iyesi (< Ar. *faẓl* + T. *iyesi*) “kerem sahibi, lütufkâr, Esma-i Hüsna’dan el-Fazl” (45r/6)

ilki törütür “ilk yaratan, Esma-i Hüsna’dan el-Mübdî” (156v/5)

îmîn ḳılġan (< Ar. *îmîn* + T. *ḳılġan*) “emniyete kavuşturan, güven veren, Esma-i Hüsna’dan el-Mü’min” (405v/2)

keçürgen “affeden, bağışlayıcı, Esma-i Hüsna’dan el-Afüvv” (400v/5)

kėŋ bilgen “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Âlim” (45r/6)

kėŋrü ʿaṭālıġ (T. *kėŋrü* + < Ar. *ʿaṭā* + T. *-lıġ*) “lütfu geniş olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Latif” (35r/2)

keŋrü berigli “içine alan, kaplayan, mal zenginliği, varlıklı olma Esma-i Hüsna’dan el-Vasi” (258r/4)

kėŋrü biligli “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el -Alim” (102v/6)

kėŋrü biligli “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el -Alim” (121r/3)

kėŋrü yarlıḳaġlı “içine almak, kaplamak, mal zenginliği, varlıklı olma Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (389r/5)

key bilgen (< Sogd. *key* + T. *bilgen*) “her şeyi bilen, Esma-i Hüsna’dan el-Âlim” (35v/3)

ḳoparur “ölümden sonra dirilten, Esma-i Hüsna’dan el-Bâ’is” (243r/1)

köndürgüçi “doğru yol gösteren, Esma-i Hüsna’dan el-Hâdi” (344v/3)

köndürügli “1. doğru yolu gösteren, hidayete erdiren, Esma-i Hüsna’dan el Hadi, 2. kullarına doğru yolu gösteren, irşat eden, bütün işleri isabetli olan, Esma-i Hüsna’dan er-Reşid” (337r/6, 2246v/8)

köni “fiilen var olan, mevcudiyeti ve uluhiyeti gerçek olan, Esma-i Hüsna’dan el-Hakk” (247r/9)

körgen “1. her şeyi gören Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Basîr, 2. yaratılmışların bütün ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilip sezilmez yollarla karşılayan, Esma-i Hüsna’dan el-Latif” (39v/2, 417r/7)

körügli “her şeyi gören, Esma-i Hüsna’dan el-Basîr” (207r/8)

kötürgen “yükselten, yücelten, izzet ve şeref veren, er-Râfi” (394v/5)

ḳuḍı ıḍġan “düşüren, alçaltan, indiren, alçaltan, zillete düşüren, Esma-i Hüsna’dan el-Hâfid” (394v/5)

küç iḍisi “güç ve kudret sahibi olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Metîn” (330r/7)

küçep erk sürgen “çok üstün, ebedî hâkimiyet sahibi, her şeyi saltanatı ve idaresi altında tutan, Esma-i Hüsna’dan el-Kahhar” (184v/8)

küçlüg “güçlü, kuvvet ve kudret sahibi, Esma-i Hüsna’dan el-Kavî” (245v/8)

küçlüg küç iḍisi “güç sahibi olan Allah, yenilmeyen, yegâne galip, Esma-i Hüsna’dan el-Aziz” (437r/1)

küḍezçi “1. her şeyi gözetleyen, koruyan, Esma-i Hüsna’dan el-Hafîz, 2. her şeyi refakat eden, gözetleyen, Esma-i Hüsna’dan el-Vekil” (304r/8, 164r/4)

ḳüḍezçi anuḳ “ gözetleyip, kontrol eden, Esma-i Hüsna’dan er-Rakib” (382v/3)

küḍezçi erklig “vekil, koruyucu, gözetleyici, bakıcı, üstlenen, yardımcı, Esma-i Hüsna’dan el-Vekil” (105v/4)

küḍezçi Taŋrı “her şeyi gözetleyen, koruyan, Esma-i Hüsna’dan el-Hafîz” (304r/8)

küḍezigli “Esma-i Hüsna’dan el-Veli” (415r/6)

küsüş baġışlaġan “çok lütufta bulunan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Vahhab” (330v/9)

küsüş bilgen iḍi “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Alîm” (358v/6)

küsüş bütün işlig “hüküm ve hikmet sahibi Esma-i Hüsna’dan el-Aziz, el-Hâkim” (296r/6)

küsüş küçlüg “kuvvetli ve galip olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Kavi, el-Aziz” (355r/5)

küsüş ögdülmiş Taŋrı “övgüye layık olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Hamid” (440r/3)

küsüş örtgen “tövbe edenleri bağışlayan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (416v/4)

küsüş örtügli “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (334r/2)

küsüş yarlıḳaġan “üstün ve merhamet eden Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, el-Aziz” (270v/8)

küsüş yarlıḳaġlı “üstün ve merhamet eden Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, el-Aziz” (267v/5)

küsüş yazuḳ örtgen “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (335r/8)

küsüş yazuḳ örtügli iḍi “çok bağışlayıcı, mağfireti bol Allah, olan Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (345r/7)

küşüş bilgen iḍi “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Alîm” (341v/6)

küşüş bütün işlig “hüküm ve hikmet sahibi Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Hâkim” (397r/3)

küşüş küçlüg “kuvvetli ve galip olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Kavî, el-Aziz” (402v/7)

küşüş öç almaḳ iḍisi “galip ve öç alan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Aziz” (338r/4)

küşüş ögdülmiş iḍi “mutlak galip ve hamde layık olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Aziz, el-Hamid” (312r/8)

küşüş örtgen “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (416v/4)

küşüş uġan “her şeye gücü yeten, çok güçlü olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Azîm” (405v/2)

küşüş yarlıḳaġlı “çok merhamet eden, çok bağışlayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (269v/8)

küşüş yazuḳ örtgen “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (319r/2)

küşüş yazuḳ örtügli iḍi “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (345r/7)

mîrās boluġlılar (< Ar. *mîrāŝ* + T. *boluġlılar*) “her şey yokluğa döndükten sonra da varlığı ile hükümranlığı devam eden Esma-i Hüsna’dan el-Vâris” (287r/1)

öç alıġlı “suçlulardan öç alan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Müntekim” (303v/4)

ögdülmiş “övülmüş olan Allah, hamda layık, Esma-i Hüsna’dan el-Hamîd” (300r/1)

ölügni tirgürgen “ölüden diri çıkaran Allah, ölüleri tekrar dirilten Allah, Allah Teâlâ’nın vasfiyeti, Esma-i Hüsna’dan el-Muhyî” (351v/7)

örtgen “bağışlayıcı, affedici, Esma-i Hüsna’dan Gafûr” (335r/8)

örtüglüg “hasselerle idrak edilemeyen zat-ı mukaddes olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Bâtın” (397r/5)

peyveste örelig “devam eden, kalıcı, daima koruyan, idare edip ayakta tutan Allah, Esma-i Hüsna’dan, el-Ḳayyum” (38r/2)

raḫmān (< Ar.) “rahmeti ile bütün yaratıklarını kaplayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahman” (227v/9)

raḫmān iḍi (< Ar. *raḥmān* + T. *iḍi*) “rahmeti ile bütün yaratıklarını kaplayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahman” (321r/7)

raḫmān taŋrı (< Ar. *raḥmān* + T. *taŋrı*) “rahmeti ile bütün yaratıklarını kaplayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahman” (238r/3)

rūzî bėrdeçi (< Far. *rūzî* + T. *bėrdeçi*) “rızık veren Allah, Esma- Hüsna’dan er-Râzık” (79r/7)

rūzî bėrgen (< Far. *rūzî* + T. *bėrgen*) “rızık veren Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Râzık” (385v/9)

rūzî bėrigli (< Far. *rūzî* + T. *bėrigli*) “çok merhametli olan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (242r/4)

rūzî bėrigli iḍi (< Far. *rūzî* + T. *bėrigli* + *iḍi*) “çok merhametli olan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (237r/2)

rūzî bėrigli Taŋrı (< Far. *rūzî* + T. *bėrigli* + *Taŋrı*) “çok merhametli olan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (237v/5)

saḳış ḳıldaçı “hesap gören Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Hasîb” (238v/1)

selāmatlıḳ bėrgen (< Ar. *selāmatlıḳ* + T. *bėrgen*) “eminlik veren Allah, Esma-i Hüsna’dan es-Selâm” (405v/2)

sewgen “Allah sevendir, Esma-i Hüsna’dan el-Vedud” (440r/9)

soyurḳaġan “acıyan, esirgeyen, bağışlayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, er-Rahman” (255r/2)

şefîʿçi (<Ar. *şefîʿ* + T. *-çi*) “şefaat edenlerin en iyisi olan Allah, Esma-i Hüsna’dan eş-Şafî” (428v/8)

şükr yanutı bėrgen (< Ar. *şükr* + T. *yanutı* + *bėrgen*) “çok karşılık veren Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Hamd” (319v/2)

tanuḳ “her şeye tanık olan Allah, muttali, Esma-i Hüsna’dan eş-şahit” (401r/4)

taŋrı bir turur “tek, eşi ve benzeri olmayan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Aḥad” (450v/7)

taŋrı uḳġan turur “Allah her şeyi bilendir, Esma-i Hüsna’dan el-Habîr” (405r/4)

taŋrı uḳḳan “Allah her şeyi bilendir, Esma-i Hüsna’dan el-Habîr” (301r/9)

taŋrı yinçge körgen bilgen “Esma-i Hüsna’dan el-Latif, el-Habîr” (247v/2)

taŋrı yinçge körgen uḳḳan ol “Esma-i Hüsna’dan el-Latif, el-Habîr” (300r/9)

taŋrı yinçge körügli turur “Allah kullarına lütufkârdır, Esma-i Hüsna’dan el-Latif” (355r/4)

tegme nerseni bilgen “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Alîm” (412v/1, 262r/5)

tegme nerseni biligli “her şeyi bilen Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Alîm” (401r/8, 308v/2)

tėgme nerseni körügli “her şeyi gören Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Basîr” (417v/5)

terk saḳışlıġ taŋrı “kullarını hesaba çeken, el-Hasîb” (24r/9)

tevbe bezerlegen (< Ar. *tevbe* + T. *bezerlegen*) “tövbeleri kabul eden Allah, Esma-i Hüsna’dan et-Tevvâb” (5v/6)

tevbe bezerlegen taŋrı “tövbeleri kabul eden Allah Esma-i Hüsna’dan el-Afv” (255v/8)

tevbe bezerlegli “tevbeleri kabul eden Allah, Esma-i Hüsna’dan et-Tevvâb” (341v/7)

tevbeni ḳabul ḳılġan (< Ar. *tevbe* + *ḳabul* + T. *ḳılġan*) “tövbeleri kabul eden Esma-i Hüsna’dan et-Tevvâb” (450r/9)

tirig “ebedi hayatla diri, el-Ḥayy” (347r/2)

törütgen “yaratan yaratıcı, Rab, takdirine uygun bir şekilde yaratan, Esma-i Hüsna’dan el-Hâlik” (324r/1)

törütgüçi “yaratan, yaratıcı, Rab, takdirine uygun bir şekilde yaratan, Esma-i Hüsna’dan el-Hâlik” (340r/8)

törütügli “yaratan, yaratıcı, takdirine uygun bir şekilde yaratan, Esma-i Hüsna’dan el-Hâlik” (316v/7)

tüzün iḍi “engin kerem sahibi olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Kerim” (437v/1)

uḳġan “haberdar, Esma-i Hüsna’dan el-Habîr” (377r/4)

uḳḳan “haberdar, Esma-i Hüsna’dan el-Habîr” (300r/9)

uluġ “1. zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılmayacak kadar ulu, Esma-i Hüsna’dan el-Kebir, 2. her şeyden yüce olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Azim, 3. şanlı, şerefli, Esma-i Hüsna’dan el-Mâcid” (315r/2, 32v&, 440r/9)

uluġ artuḳluḳ eḍgülük iḍisi “hayır sahibi, kerem sahibi Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Latif” (134r/1)

uluġ artuḳluḳ iḍisi “lütuf sahibi Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Latif” (13r/1)

uluġluḳ iḍisi “azametli, azamet sahibi Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Azim” (392v/9)

üküş bilgen “alim, Esma-i Hüsna’dan el-Alîm” (142r/5)

üküş tevbe bezerlegen “tövbeleri kabul eden Allah, Esma-i Hüsna’dan et-Tevvâb” (151v/3)

vekîl ḳılınmış (< Ar. *vekîl* + T. *ḳılınmış*) “vekil kılınmış, Esma-i Hüsna’dan el-Vekil” (55r/1)

yalŋuz Taŋrı “tek ve bir olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Vâhid” (334r/1)

yaratġan “bir örneği olmadan canlıları yaratan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Bârî” (405v/3)

yaratığlı “yoktan var eden, yaratıcı Esma-i Hüsna’dan el-Hâlık” (346v/7)

yarattaçı “yoktan var eden, yaratıcı, Esma-i Hüsna’dan el-Hâlık” (275r/3)

yarlıḳadaçı “merhamet eden, Esma-i Hüsna’dan er-Rahman” (2v/2)

yarlıḳaġan “1. daima affeden, tekraren bağışlayan, Esma-i Hüsna’dan el-Gaffar, 2. şefkatli ve merhametli olan Allah, Esma-i Hüsna’dan, er-Rauf, er-Rahîm” (440r/8, 397v/6)

yarlıḳaġan Taŋrı “bağışlayıcı, mağfiret edici, Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, el-Gafûr” (255v/2)

yarlıḳaġan/yazuḳ örtgen “merhametli ve günahları affeden Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, el-Gafûr” (258r/9)

yarlıḳaġan/yazuḳ örtügli “merhametli ve günahları affeden Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm, el-Gafûr” (312r/1)

yarlıḳaġlı “1. kullarına lütuf ve ihsanı ile iyilikte bulunan, çok itaatkâr Esma-i Hüsna’dan el-Berr, 2. merhamet edici, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm” (387r/3, 308v/5)

yarlıḳamaḳ iḍisi “mağfiret eden, bağışlayan Allah, Esma-i Hüsna’dan er-Rahîm” (352r/4)

yarutuġlı “nurlandıran, nur kaynağı, Esma-i Hüsna’dan en-Nûr” (258v/1)

yazuḳ keçrü ḳoldaçı “dost (Allah), tövbeler kabul eden, Esma-i Hüsna’dan et-Tevvâb”(101v/4)

yazuḳ keçrü tilegüçi “şefaatçi (Allah), Esma-i Hüsna’dan eş-Şefi” (302r/8)

yazuḳ örtgen “bütün günahları bağışlayan Allah, el-Gafûr” (247r/8)

yazuḳ örtügli “bütün günahları bağışlayan Allah, günahları affeden Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (194r/6)

yazuḳ yarlıḳaġan “günahları affeden, günahları bağışlayan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr, er-Rahîm” (61v/8)

yazuḳ yarlıḳaġlı “çok bağışlayıcı, mağfireti bol olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Gafûr” (341v/6)

yinçge işlig “pek iyi bilen Allah, , Esma-i Hüsna’dan el-Habîr” (105r/8)

yinçge işlig uḳḳan ol “idrak edilemeyen, rıfkı ile ve sağlamca yapmak suretiyle bütün inceliklerine varıncaya kadar yerine getiren, güzelce tadbir ve idare eden, düzenleyen, ihsan eden, lütufla muamele eden, Esma-i Hüsna’dan el-Latîf” (105r/8)

yinçge körgen “idrak edilemeyen, rıfkı ile ve sağlamca yapmak suretiyle bütün inceliklerine varıncaya kadar yerine getiren, güzelce tadbir ve idare eden, düzenleyen, ihsan eden, lütufla muamele eden, Esma-i Hüsna’dan el-Latîf” (247v/2)

yinçge körügli “idrak edilemeyen, rıfkı ile ve sağlamca yapmak suretiyle bütün inceliklerine varıncaya kadar yerine getiren, güzelce tadbir ve idare eden, düzenleyen, ihsan eden, lütufla muamele eden, Esma-i Hüsna’dan el-Latîf” (181v/9)

yüksek “1. yüce ve büyük olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Kebîr, 2. yüce, âli, Esma-i Hüsna’dan el-Âlî” (301v/2, 62v/8)

yüksek Taŋrı “yüce olan Allah, Esma-i Hüsna’dan el-Aziz” (254v/6)

yüksek uluġ “Allah çok yüce ve büyük olandır Esma-i Hüsna’dan, el-Âlî, el-Kebîr” (247v/1)

yüksek uluġ “izzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce olan, Esma-i Hüsna’dan el-Âlî” (353r/9)

yüksekrek “en üstün, Esma-i Hüsna’dan el-A’lâ” (231r/8)

ziyān açıġlı taŋrı “istediğine zarar veren, Esma-i Hüsna’dan el-Dârr” (97v/6)

2.13.1.2. Allah’ın Özellikleri

2.13.1.2.1.Kudret

erk sürgen “kudretli, güç sahibi olan” (100v/7)

erkli “ kudretli, güçlü”(31r/3)

erklig “sahip, mâlik, hâkim, güçlü ve muktedir; veli, vasi, hami” (1v/3)

erkligli “sahip, mâlik, hâkim, güçlü ve muktedir; veli, vasi, hami” (248v/9)

ʿizzet (< Ar.) “güç, kudret, şeref” (334v/3)

ḳudret (< Ar.)“güç, kuvvet” (421v/6)

öç iyesi “mutlak güç sahibi” (38r/5)

ötgürügli “*mec.* çok güçlü, gücüne karşılık verilemeyen” (176v/4)

saḳlanġu “çekinilen, korkulan” (210r/8)

türk “hâkimiyet, güç, kuvvet” (117v/9)

üstüvār (< Far.) “çok güçlü, çok kuvvetli, sapsağlam, çok çetin, çok kuvvetli ” (386r/1)

yiŋen “hâkimiyet sahibi kudretli” (38r/7)

2.13.1.2.2. İrade

açıġlı “ortadan kaldıran, yok eden” (338r/6)

ḫālıḳ (< Ar.) “yaratan, yaratıcı, Allah” (450v/7)

ḳanatlar iḍisi “kanatlı elçiler yaratan yani melekler yaratan (Allah)” (316v/4)

kesigli “yok eden, ortadan kaldıran Allah” (276v/3)

ölüg tirgürdeçi “ölüleri dirilten Allah” (298r/7)

tėgme nersenіŋ törütügi “her şeyin yaratıcısı olan Allah” (302v/1)

tėŋlemek “takdir, takdir edilme, Allah’ın takdiri” (322v/6)

tirgürdeçi “dirilten, canlandıran” (298r/7)

tirgürgėn “dirilten, canlandıran” (351v/7)

tirgüzmek “diriltme, canlandırma, hayat verme” (372r/6)

törütmek “yaratılış, yaratma” (395r/9)

yandurdaçı “dirilten, döndüren” (288r/7)

yaratıġlıġ “yaratıcı, yaradan” (7r/2)

yaratmaḳ “yaratma, yaratış” (346r/8)

yoḳ yoḍun ḳılıġlı “yok eden, helak eden” (108r/6)

yoḳadtaçı “helak edici” (286r/1)

yoḳdın bar ḳılıġlı “hiç benzeri olmayan şeyleri, acib ve hayret verici alemleri icat eden” (105r/3)

2.13.1.2.3. Sübhaniyet

a‘lā (< Ar.) “ yüce, ulu, büyük” (440r/3)

aḍaḳın tutuglı “bütün mahlûkatın idaresini yürüten” (32v/1)

aġırlıġ “1. büyüklükle muttasıf olmak, büyüklük sahibi olmak, 2. üstün ve ileri tutulan, büyük bilinen, kadri yüceltilen” (405v/3, 392v/9)

aġırlıḳ iḍisi “celal ve ikram sahibi olan Allah” (392v/9)

arıġlıġ Taŋrı “eksiklikten münezzeh olan Allah” (275r/2)

ʿazîz (< Ar.) “değerli, yüce” (40v/3)

ʿazîzlik (< Ar. *ʿazîz* + T. *-lik*) “üstünlük, yücelik” (74v/9)

bereketlig iḍi (< Ar. *bereket* + T. *-lig* + *idi*) “mukaddes ve münezzeh olan, hissi yahut manevi hayrı bol olan, şanı yüce olan Allah” (347r/2)

boynaġularnıŋ boynın sıġlı “çok üstün, ebedî hâkimiyet sahibi, her şeyi saltanatı ve idaresi altında tutan Allah” (335r/5)

edizrek “en yüksek, en yüce, en üstün” (296r/6)

köt(ü)rigli “yüksek, âli” (342v/8)

ḳutluġluḳ iḍi “yüce olan Allah” (266r/6)

küsüş “arzu; (metinde) üstün, aziz” (318r/7)

küsüşlüg “izzetli” (159r/7)

muŋsuz ögdülmiş “övgüye değer olan Allah” (247v/3)

tilekçe iş ötgürügli “çok üstün, ebedî hâkimiyet sahibi, her şeyi saltanatı ve idaresi altında tutan” (176v/4)

uçuzlap keçrügli “kahredici, kahredici üstünlüğe sahip olan” (123r/8)

uluġ “büyük, ulu, üstün, yüce” (2v/1, 381v/6)

uluġ ʿarş iḍisi (T. *uluġ* < Ar. *ʿarş* + T. *iḍisi*) “büyük Arşın Rabbi” (253r/9)

uluġ taḫt iḍisi (T. *uluġ* < Ar. *taḫt* + T. *iḍisi*) “büyük arşın sahibi olan Allah” (152v/7)

uluġ yüksek “yüce, ulu” (247v/1)

uluġ yükseklik iḍisi “yüce olan Allah, ulu olan Allah, izzet ve şeref bakımından en yüce Allah” (184r/2)

uluġluḳ “1.büyüklük, azamet, herhangi bir kayıt altında olmama, saltanat 2.mukaddees ve münezzeh olan, hissi yahut manevi hayrı bol olan, şanı yüce olan” (368v/3, 394v/2)

üstünrek “daha üstün, en üstün” (143r/5)

yüksek “mukaddes ve münezzeh olan, hissi yahut manevi hayrı bol olan, şanı yüce olan Allah” (32v/5, 262r/8)

2.13.1.2.4. Tevhid (Birlik)

2.13.1.2.4.1. Vahdaniyet

bir “bir, tek, eşi ve benzeri olmayan” (211r/8, 15v/8)

yalġuz “tek, eşsiz” (343r/1)

yalŋuzun “yalnız, tek” (209v/1)

2.13.1.2.5. Bilgi ve Hikmet

2.13.1.2.5.1. İlim

bilgen “bilen, bilgili” (14r/3)

bilgen iḍi “her şeyi bilen Allah” (318r/5)

enneʿllāhe (< Ar.) “ben (onların gizleyeceklerini de açıklayacaklarını da bilen) Allah’ım anlamında Arapça söz” (197r/6)

ġaybnı biligli (< Ar. *ġayb* + T. *-nı* + *biligli*) “gizli olanı bilen Allah” (426r/6)

ḳapsayu bilgen “bilgisi ile her tarafı kuşatan, her şeyden haberdar olan” (353r/6)

köküzler iyesi “göğüslerin (kalp) içindekini bilen Allah” (49v/7, 53r/4)

köŋüller iḍisi “kalplerdeki gizli ve açık olanı bilen Allah” (81r/4)

köŋüllerdekini biligli iḍi “kalplerdeki açık ve gizli her şeyi bilen Allah” (163r/9)

küḍezgüçi “her şeye şahit olan Allah” (283r/7)

örtüglügni biligli iḍi “gizli olanı bilen Allah” (150r/2)

saḳış biliglilerde terkrek biligli “çabuk hesap eden, çabuk sayan Allah” (100v/9)

yinçge işlig “her şeyi bilen haberdar olan (Allah)” (105r/8)

2.13.1.2.5.1.1. Deneme- İmtihan

sınaġ “deneme, imtihan” (124v/4, 237v/4)

sınaġu “deneme, imtihan” (86v/2)

sınaġuçı “deneyen, imtihan eden” (31v/1)

sınamaḳ “sınama, deneme, tecrübe etme, imtihan” (425v/7)

2.13.1.2.5.2. Hikmet

bütün işlig “hikmet sahibi” (15v/2)

2.13.1.2.5.2.1. Hidayet

ıḍġan “gönderen, gönderici” (394v/5)

ıḍıġlı “gönderen, gönderici” (316v/6)

köndürdeçi “doğru yolu gösteren, hidayete erdiren” (298v/1)

köndürgen “doğru yolu gösteren, hidayete erdiren” (444v/7)

köndürmek “doğru yolu gösterme, hidayete erdirme” (279v/5)

köni yolḳa köndürdeçi “doğru yola giren, hidayete eren Allah” (186v/5)

köni yolḳa köndürmaḳ yarlıḳamaḳ “doğru yolu gösterme, hidayete erdirme” (182v/9)

köni yolḳa köndürmek “doğru yolu gösterme, hidayete erdirme” (279v/5)

köni yolḳa köndüzmėk “doğru yolu gösterme, hidayete erdirme” (2v/2)

yol köndürdeçi “hidayet veren, irşat eden, doğru yolu gösteren” (298v/1)

yol körkütügli “doğru yolu gösteren, irşat eden, hidayet veren” (183v/9)

2.13.1.2.6. Adalet ve Merhamet

2.13.1.2.6.1. Adalet

rāst üḍ urmaḳ (< Far. *rāst* + T. *üḍ* + *urmaḳ*) “gerçeği vadetmek” (189v/9)

2.13.1.2.6.1.1. Hükümdar

aġırlıġ ʿarş iḍisi (T. *aġırlıġ* + < Ar. *ʿarş* + T. *iḍisi*) “Kerim arşın sahibi” (254v/7)

ajunlug(lar) iḍisi (Sogd. *ajun* + T. *-lug* + *-lar* + *iḍisi*) “bu dünya ve öte dünyanın sahibi, Tanrı” (122r/6)

ʿarş erkligligi (< Ar. *ʿarş* + T. *erkligligi*) “göğün sahibi olan Allah” (228v/5)

ʿarş iḍisi (< Ar. *ʿarş* + T. *iḍisi*) “arşın sahibi olan Allah, arşın Rabbi” (236v/6)

ėkki ġarb iḍisi (T. *ėkki* + <Ar. *ġarb* + T. *iḍisi*)“iki doğunun ve iki batının sahibi olan Allah” (392v/4)

ėlig “hâkim, hüküm süren, hükümdar” (405v/2)

ėlig bir iḍi “tek hükümdar, kendinden başka hüküm koyucu olmayan Allah, Ha Mim karşılığı olarak kullanılmış” (348v/8)

ėliglik “hükümranlık” (262r/9)

ėllig “saltanat, mülk” (65r/1)

ew iḍisi “Kabe’nin Rabbi” (449v/3)

iḍe “sahip” (414r/4)

iḍi “geniş bir saltanata sahip olan” (392r/3)

iḍi “Tanrı, sahip” (4r/2)

isi “sahip” (442v/7)

iye “sahip ” (45r/6)

kesigli “hâkim, hükmeden” (106r/7)

kökler erki “göklerin ve (yerin) sahibi, hükümran olan (Allah)” (440r/3)

kökler erkligi “göklerin ve yerin hükümranı olan (Allah)” (13r/3)

kökler erkligliki “göklerin ve (yerin) sahibi, hükümranı olan (Allah)” (397r/8)

kökler erklikligi taḳı yerniŋ “göklerin ve yerlerin sahibi olan (Allah)” (338v/8)

kökler iḍisi “göklerin ve (yerin) sahibi, hükümranı olan (Allah)” (238v/8)

kökler iḍisi yme yerler iḍisi “göklerin ve yerlerin sahibi olan (Allah)” (363r/2)

kökler yerler erkligi “göklerin ve yerin sahibi olan (Allah)” (330v/9)

kökler yerler iḍisi “göklerin ve yerin sahibi olan (Allah)” (334r/2)

kün batısıġ iḍisi “batının Rabbi” (268r/9)

kün tuġusuġ iḍisi “doğunun sahibi olan Allah” (268r/9)

maġrıb iḍisi (< Ar. *maġrıb* + T. *iḍisi*) “(doğunun) ve batının Rabbi” (426v/5)

maġrıblar iḍisi (< Ar. *maġrıb* + T. *-lar* + *iḍisi*) “(doğunun) ve batının Rabbi” (423r/4)

maşrıḳ maġrıb iḍisi (<Ar. *maşrıḳ* + *maġrıb* T. *iḍisi*) “doğunun ve batının sahibi olan Rab ” (426v/5)

maşrıḳlar iḍisi (<Ar. *maşrıḳ*+ *T. -lar* + *iḍisi*) “doğunun ve (batının) sahibi olan Allah” (324r/8)

oŋay söz “İsrailoğullarına verilen hikmet yani hükümranlık” (366v/6)

şi’rā yulduz iḍisi (< Ar. *şi’rā* + T. *yulduz* + *iḍisi*) “Şira yıldızının Rabbi” (389v/5)

taḫt iḍisi (< Far. *taḫt*+ T. *iḍisi*) “arşın sahibi olan Allah” (363r/3)

yaŋluḳlar erkliki “insanların Rabbi olan Allah” (451r/6)

yaŋluḳlar iḍisi “insanların Rabbi olan Allah” (451r/6)

yer iḍisi “yerin sahibi ve yaratıcısı olan Allah” (268r/7)

yerler erkligi “yerlerin hükümdarı olan Allah” (13r/3)

yerler iḍisi “yerin sahibi ve yaratıcısı olan Allah” (238v/8)

yerler kökler erkligi “yerin ve göğün sahibi ve yaratıcısı olan Allah” (330v/9)

yerler kökler iḍisi “yerin ve göğün sahibi ve yaratıcısı olan Allah” (334r/2)

yėti ḳat kök erkligliki “yedi kat göğün sahibi olan Allah” (363r/6)

yėti ḳat kök erkligliki yme yerniŋ “yedi kat göğün ve yerin sahibi olan Allah” (363r/6)

yėti ḳat kök yerniŋ mîrāṣları “göklerin ve yerin mirasına sahip olan Allah” (397v/7)

yėti ḳat kökler iḍisi “yedi kat göğün Rabbi olan Allah” (253r/9)

2.13.1.2.6.1.2. Hüküm- Karar

aḍırġuçı “hakem, hüküm veren, ayıran” (85v/3)

aḍırmaḳ “kesin hüküm verme” (355r/8)

aḍrıġlı “hakem, hüküm veren, ayıran” (62v/9)

aḍrıġlı seçigli “hakem, hüküm veren, ayıran” (62v/9)

aḍrıġlı seçigli “kesin hüküm veren, en doğru hüküm veren (100r/9)

aḍrılmış seçilmiş ”hakem” (106r/8)

bıçġanraḳ “en iyi kesen, hüküm veren” (446r/1)

biçmek “hüküm, hüküm verme” (176v/6)

çıġay aşı “orucu tutamayanların bir fakiri doyurması hükmü” (21v/3)

fermān (< Far.) “ferman, emir, buyruk” (117v/9)

fermānlaġlı (< Far. *fermān* + T. *-la +-ġlı*)“şiddetle emreden, emreden, buyruk sahibi” (177v/8)

ḥükm (< Ar.) “karar” (86v/7)

ḥükm ḳılıġlılar (< Ar. *ḥükm* + T. *ḳılıġlılar*) “hükmedenler, hüküm ve karar verenler” (121r/4)

ḥükm ḳılmaḳ (< Ar. *ḥükm* +T. *ḳılmaḳ*) “hüküm ve karar verme, karar, hüküm” (308r/8)

iş “emredilen husus” (349v/2)

kesgen bıçġanraḳ “en iyi hüküm veren” (446r/1)

kesmek “hüküm, hüküm verme” (331r/9)

könilik “hüküm, hükme bağlama, verilen hüküm” (288v/4)

könilik iş “hüküm” (286v/7)

nişān (< Far.) “yapılması gereken şeyler, vazifeler, alâmetler” (245r/2)

seçgüçi “hakem” (85v/3)

üzmek “hüküm, hüküm verme” (176v/6)

yarlıġ “emir, emredilen, husus, durum, hâl, iş, ferman, buyruk” (144r/1, 294v/1)

yarlıġlı “emir, ferman, buyruk” (427r/3)

yıġıġ “Tanrı hükmü” (401r/1)

2.13.1.2.6.1.3. Karşılık- Ceza- Ödül

açıġ “ ödül” (434r/3)

bedel (< Ar.) “karşılık” (45v/2)

bėrilgü “karşılığını verme” (367r/7)

cezā (< Ar.) “ceza, kötü karşılık” (46v/5)

işiniŋ soŋı “kötü netice, ağır, ceza, vebal” (414r/8)

işiniŋ yazuḳı “kötü netice, ağır, ceza, vebal” (92r/4)

ʿiväż (< Ar.) “bedel, karşılık” (86r/4)

ḳınġuçı “cezalandırıcı, ceza verme ehliyetine sahip” (444v/1)

ḳızġut “ceza, ibret verici ceza” (182v/8)

küsüş öç almaḳ iḍisi “inkarcılara hak ettiği cezayı verecek olan yegâne varlık (Allah)” (338r/4)

saḳışçı “hesap sorucu” (207r/3)

saḳışlıġ “hesaplı, hesap gören” (57v/4)

taŋ ḳın “şiddetli ceza” (424r/8)

tapar “ecir, mükafat, ödül” (56r/5)

terk ḳınlıġ “cezalandırması çabuk olan (Allah)” (112v/2)

terk saḳışlıġ “çabuk hesaba çeken, cezalandıran (Allah)” (24r/9)

tutmaḳ “ceza” (171v/6)

üküş yanut bėrgen “karşılığını çok veren (Allah)” (355v/6)

yanut “karşılık, bedel” (57r/7)

yanut bėrdeçi “iyiliğin ve kötülüğün mükafatını veren (Allah)” (90v/7)

yanut bėrgen “çok karşılık veren (Allah)” (319r/5)

2.13.1.2.6.1.3.1. Ceza Aletleri

berge “sopa, değnek” (255r/5)

temürdin topuz “başı kıvrımlı sopa, topuz” (244r/3)

2.13.1.2.6.2. Merhamet- Şefkat

aġırladaçı “değer veren” (244r/1)

aġırlıġ “çok şerefli, büyük kerem sahibi” (440v/2)

artuġluḳ eḍgülük “hayır, iyilik, fazl, kerem” (11r/4)

artuḳ eḍgülük “lütuf, Allah’tan bir lütuf” (55r/2)

artuḳlıḳ “lütuf, kerem, inayet, ihsan” (45r/5)

artuḳluḳ belgülüg “Allah tarafından verilen apaçık bir lütuf” (275v/3)

artuḳluḳ ėḍgülük “lütuf” (78v/9)

artuḳluḳ iḍisi “lütuf ve kerem sahibi olan Allah” (30v/2)

ʿaṭā (<Ar.) “bağış, lütuf, kerem” (172r/4)

ʿaṭā bėrmek (< Ar. *ʿaṭā* + T. *bėrmek*) “lütuf, kerem” (172r/4)

ʿaṭālıġ (<Ar. *ʿaṭā*+ T. *-lıġ*) “lütuf, kerem, bağış” (35r/2)

ʿayb örtgen (< Ar. *ʿayb* + T. *örtgen*) “kusur gizleyen Allah” (95v/1)

baġırsaḳ “merhametli, gönül alıcı, şefkatli” (1v/1)

baġırsaḳlıḳ “merhametli, şefkatli” (400r/1)

baḫşîş ḳılġan (< Far. *baḫşîş* + T. *ḳılġan*) “lütfeden” (38v/6)

berekāt iḍisi (< Ar. *berekāt* + T. *iḍisi*) “nimet ve bolluk sahibi olan Allah” (416v/2)

bereketlig iḍi (< Ar. *bereket* + T. *-lig* + *idi*) “kerem ve lütuf sahibi Allah” (347r/2)

duʿānıŋ ėşitgeni (< Ar. *duʿā* + T. *-nıŋ* + T. *ėşitgeni*) “duaları kabul eden Allah” (42r/1)

eḍgü artuḳluḳ “hayır, iyilik, fazl, kerem, mükemmellik” (72r/2)

egtülegen iḍi “besleyen ve doyuran Allah” (1v/2)

eksüksüz ülüşlerini tükel ḳılıġlı “kullarının nasiplerini eksiksiz ödeyen Allah” (172r/6)

ʿiṭālıġ (< Ar. *ʿiṭā*+ T. *-lıġ*) “rahmet verme” (342r/5)

keçürgen “yumuşak huylu, mütevazı” (413r/1)

küḍezçi “muhasip, kâfi, kefil” (308r/9)

küḍezçi ap yme yazuḳ keçrü “dost ve şefaatçi olan Allah” (302r/8)

mihrbān (< Far.) “şefkatli, merhametli” (112v/4)

mihrbānlıḳ (< Far. *mihrbān* + T. *-lık*) “merhameti olan, şefkatli olan” (223v/5)

niʿmetlıġ (< Ar. *niʿmet* + T. *-lıġ*) “iyilik, lütuf, ihsan, bahşiş” (252r/8)

perverdigār (< Far.) “besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı” (347r/2)

raḥmet (< Ar.) “acıma, esirgeme” (34r/2)

raḥmet ḳılġan (< Ar. *raḥmet* + T. *ḳılġan*) “merhametli” (41r/5)

raḥmetlig (< Ar. *raḥmet* + T. *-lig*) “esirgeyen, rahmet sahibi” (38r/1)

soyurḳamaḳ “rahmet” (118r/4)

tüzün “yumuşak huylu” (277r/6)

tüzün iḍike “engin kerem sahibi olan Allah” (437v/1)

uluġ artuḳluḳ “lütuf sahibi” (13r/1)

yarlıḳamaḳ “acıma, merhamet etme” (18v/3)

yarlıḳamaḳlıḳ “rahmet” (400r/2)

yüŋülmek “kefaret” (86r/2)

2.13.1.2.6.2.1. Himaye

aḍaḳın turuġlı “gözetici, gözetleyici” (186v/2)

iş oŋardaçı “vekil, koruyucu” (206r/4)

işengen “vekil, koruyucu, gözetleyici” (426v/6)

ḳutġardaçı “kurtaran, emin kılan Allah” (291r/9)

küḍezçi “gözetici, koruyucu” (171r/4)

sawçı “nezaret eden, koruyan, gözeten” (55r/1)

vekîl (< Ar.) “gözetleyici, nezaret eden” (55r/1)

2.13.1.2.6.2.2. Bağışlama- Af

ʿafv (< Ar.) “bağışlama, af” (50v/8)

ʿafv ḳılġan (< Ar. *ʿafv* + T. *ḳılġan*) “bağışlayan, affeden” (50v/8)

artuġluḳ “iyilik, ihsan, bağış” (11r/4)

baġışlaġlı “bağışlayan, affeden” (187v/5)

baġışlaġu “bağışlama” (214v/2)

baḫşîş (< Far.) “bağış, lütuf, ihsan” (38v/6)

bėrgen “lütuf, bağış” (207v/2)

bėrgü “lütuf, bağış” (332v/7)

keçrütülmek “şefaat etme, bağışlama” (31b/9)

keçürmek “af, affetme” (338v/8)

kerāmet (< Ar.) “kerem, bağış” (205v/9)

örtmek “affetme, bağışlama, bağış, mağfiret” (34r/2, 387v/2)

yanduruġlı “geri veren, bağışlayan” (201r/2)

yarlıġamaḳ “rahmet” (8r/8)

yarlıḳaġanraḳ “bağışlaması sınırsız” (125v/9)

yazuḳ keçürmek “bağış, af” (338v/8)

yazuḳ örtüglilerde yėgreki “bağışlayanların en iyisi olan Allah” (126r/9)

2.13.1.2.7. Kabul Etme

alıġlı “kabul eden, alan” (281r/5)

bîʿat (< Ar.) “uyma, kabul etme” (376v/7)

icābet (< Ar.) “kabul etme” (168r/9)

ḳabūl (< Ar.) “benimseme, kabul etme” (41v/5)

ḳabūl ḳılġan (< Ar. *ḳabūl* + T. *ḳılġan*) “kabul eden” (450r/9)

2.13.1.2.8. İcazet

buyruḳ “izin, müsaade” (43r/2)

destūr (< Far.) “izin, ruhsat, müsaade”(153r/6)

yarlıġ “izin, müsaade, hüküm” (12r/1)

2.13.2. Peygamber

enbiyā (< Ar.) “peygamberler” (235v/2)

ıḍılmış “gönderilmiş, peygamber” (270v/9)

ıḍılmışlar “Allah tarafından gönderilmişler, peygamberler” (321r/1)

ḳorḳıtıġlı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, peygamber” (417r/3)

ḳorḳıttaçı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, peygamber” (418r/4)

ḳorḳutġuçı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, peygamber” (265v/5)

ḳorḳuttaçı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, peygamber” (246v/2)

ḳorḳutuġlı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, peygamber” (316r/1)

köni bütün “saygıya değer (peygamber) ” (364r/5)

müjde bėrigli (< Ar. *müjde* + T. *berigli*) “müjdeleyici, sevinç veren (peygamberler)” (77v/5)

ozaḳı ḳorḳutġuçılar “İslam gelmeden önceki topluluklarının peygamberleri” (389v/8)

ozaḳılar “(mucizelerle gönderilen) önceki peygamberler, elçiler” (235v/9)

peyġāmber (< Far.) “elçi, peygamber” (41v/3)

peyġāmberlıḳ (< Far. *peyġāmber* + T. *-lık*) “peygamberlik” (45v/8)

resūl (< Ar.) “elçi, peygamber” (16v/9)

sawçı “elçi, peygamber” (225r/8)

sawçılıḳ “peygamberlik” (103v/1)

yalavaç “peygamber” (10v/7)

yalavaç sawçı “peygamber” (226r/4)

yalavaçlıḳ “peygamberlik” (316v/3)

yalawaç “peygamber” (42v/3)

yalġanḳa tutulmışlar “yalanlanmış peygamberler” (98r/6)

yumuşçı “elçi, peygamber” (207r/5)

2.13.2.1. Peygamber Adları, Sıfatları ve Dini Şahsiyetler

ādem (< Ar.) “Hz. Âdem, ilk insan ve ilk peygamber” (5r/6)

aġırlıġ “Hz. Muhammed” (137r/6)

aġırlıġ yalavaç “Hz. Muhammed” (306v/9)

aḫmed (< Ar.) “Hz. Muhammed” (408r/8)

anadın tuġup bitig bilmegli “ümmi peygamber, Hz. Muhammed” (126v/3)

arıġ oġlan “Hz. İsa”(224r/2)

ʿazîzlik (< Ar. *ʿazîz* + T. *-lik*) “izzet sahibi Hz. Muhammed” (411r/3)

balıḳ iḍisi “Hz. Yunus” (240v/3)

başı bürgengen “örtünen, yorgana bürünen peygamber, Hz. Muhammed” (427v/5)

buġday eŋlig “buğday tenli, Hz. Âdem için metonimli kullanım” (113r/7)

buştı bėriçi “müjde veren, müjdeleyen, Hz. Muhammed” (308v/6)

bürgenigli kilim “örtünen, örtüye bürünen, gizlenen Hz. Muhammed” (426v/2)

çın sözlüg “Hz. Yusuf” (177r/7)

çınlıḳ “Hz. Muhammed” (337v/7)

çınlıḳ yalavaç belgürtügli “haklılığı herkes tarafından bilinen Hz. Muhammed” (360r/2)

dāvud (< Ar.) “Hz. Davud” (240r/1)

ėḍgülüḳ ḳılıġlı “iyilik yapan, güzel muamelede bulunan, Hz. Muhammed” (300v/9)

ėkki ata “Hz. Âdem ile Hz. Havva” (114v/4)

esenlik kişiler “İlyas peygamber ve beraberindekiler” (329r/1)

eyyūb (< Ar.) “Hz. Eyüp” (77v/3)

fetḥu’llāh (< Ar.) “Hz. İshak” (176v/1)

hārūn (< Ar.) “Hz. Harun” (83r/9)

ḫıżr (< Ar.) “Hz. Hızır” (220r/8)

hūd (< Ar.) “Hz. Hud” (167v/4)

ḫüccet (< Ar.) “Hz. Muhammed” (78v/7)

ıḍılmış “Hz. Muhammed” (321r/1)

ibrāhîm (< Ar.) “Hz. İbrahim” (15r/1)

idrîs (< Ar.) “Hz. İdris” (226r/6)

ʿîsā (< Ar.) “Hz. İsa” (16r/5)

ʿîsā şerîf (< Ar. *ʿîsā* + *şerîf*) “(dünyada ve ahirette) saygın olan Hz. İsa” (42v/4)

isḥāḳ (< Ar.) “Hz. İshak” (328r/9)

ismāʿîl (< Ar.) “Hz. İsmail” (16v/2)

ḳamuġ yalavaçlarnıŋ tamġası “Hatemü’l- Enbiya, Hz. Muhammed” (308v/1)

kelime (< Ar.) “Hz. İsa için metonimli kullanım” (42v/3)

ḳınadaçı “cezalandıran, azaba uğratan, Hz. Muhammed” (133r/6)

kilîm bürgenigli (< Far. *kilîm* + T. *bürgenigli*) “örtünen, bürünen, Hz. Muhammed” (426v/2)

ḳorḳutġuçı “korkutucu, kötü sonuca karşı uyaran, uyarıcı, Hz. Muhammed” (308v/5)

köni sözlüg sawçı “doğru sözlü peygamber, Hz. Muhammed” (225r/8)

küç iḍisi “Hz. Davud” (331r/7)

küç iḍisi “Hz. Muhammed” (437r/1)

lūṭ (< Ar.) “Hz. Lut”(239v/5)

meryem oġlı (< Ar. *meryem* + T. *oġlı*) “Hz. İsa” (251v/5)

mesāḥet (< Ar.) “Hz. İsa” (78r/6)

mesîḫ (< Ar.) “Hz. İsa” (89v/1)

mihrbān (< Far.) “Hz. Muhammed” (152v/5)

muḥammed (< Ar.) “Hz. Muhammed” (337v/8)

mūsā (<Ar.) “Hz. Musa” (46r/9)

nūḥ (< Ar.) “Hz. Nuh” (165v/8)

oḳıġuçı “okuyucu, seslenen, Hz. Muhammed” (308v/6)

rūḫ (< Ar.) “Hz. İsa” (78r/7)

saḳnuḳraḳ “en iyi sakınan, Allah’tan en çok korkan, Hz. Muhammed” (389r/7)

ṣāliḫ (< Ar.) “Hz. Salih” (120r/1)

sewinç bėrigli “müjdeci, Hz. Muhammed” (214r/3)

sewünç bėrigli “müjdeci, Hz. Muhammed” (376v/5)

süleymān (< Ar.) “Hz. Süleyman” (12r/8)

şuʿayb (< Ar.) “Hz. Şuayb” (120v/9)

tanuḳ “tanık, şahit, Hz. Muhammed” (63v/3)

taŋrı ḳulı “Allah’ın kulu, Hz. Muhammed” (425v/8)

taŋrı niʿmeti (T. *taŋrı* + <Ar. *ni'met* + T. *-i*) “Allah’ın nimeti, Hz. Muhammed” (201r/5)

tolun ay “dolunay, Hz. Muhammed” (228v/3)

yaḫyā (< Ar.) “Hz. Yahya” (103r/5)

yaʿḳūb (< Ar.)“Hz. Yakup” (15v/5)

yaruḳ çerāġ “aydınlık veren, aydınlatan, Hz. Muhammed” (308v/6)

yaşnaġlı yulduz “halkı hak dine ve doğru yola irşat eden, Hz. Muhammed” (440v/5)

yesaʿ (< Ar.) “Hz. İlyas” (103r/6)

yūnus (< Ar.) “Hz. Yunus” (103r/6)

yūsuf (< Ar.) “Hz. Yusuf” (175r/2)

zekeriyyā (< Ar.) “Hz. Zekeriyya” (41v/6)

z̲ü’l-kifl (< Ar.) “Hz. Zülkifl” (240v/2)

2.13.3. Halife

başlaġlı “halife” (154r/8)

başlaġuçı “halife” (112v/1)

ẖalîf (< Ar.) “birinin yerine geçen kimse, temsilci” (397v/2)

kėḏin keldeçiler “halife, yerine geçen, halef olan” (278v/6)

keḏin kelip başlaġlı “halife, yerine geçen, halef olan” (332r/1)

kėnki “müteakip, son; (metinde) halife” (119v/5)

2.13.3.1. Halife Adları

ebū bekr (< Ar.) “Hz. Ebu Bekir” (143r/3)

ʿosman (< Ar.) “Hz. Osman” (379r/8)

ʿömer (< Ar.) “Hz. Ömer” (379r/5)

2.13.4. Peygamberi Tanıyanlar

2.13.4.1. Sahabe

ḏurūd iḏileri (< Far. *ḏurūd* + T. *iḏileri*) “Bedir’de şehit düşen on dört sahabe” (18v/3)

müẕāret bin e’r-rabîʿ (<Ar.) “Tebük seferine katılmayan üç sahabeden biri” (151v/1)

2.13.5. Peygamber ile İlgili Diğer Kavramlar

2.13.5.1. Ensar

yārî bėrigli (< Far. *yārî* + T. *berigli*) “ensar” (149v/1)

2.13.5.2. Şefaat

ḳoldaçı “isteyen, (şefaat) isteyen” (270v/6)

severçilig “şefaat, iltimas” (14v/7)

şefāʿat (< Ar.) “aracılık” (233v/7)

şefāʿatçı (< Ar. *şefāʿat* + T. *-çı*) “şefaat eden” (338v/7)

şefîʿçı (< Ar. *şefî* + T. *-çı*)“şefaat eden” (428v/8)

2.13.5.3. Mucize- Vahiy

belgü “mucize” (167v/5)

belgü nişān “mucize, delil” (17r/9)

belgülüglük “belge, mucize” (119v/3)

cebraʿil demi (< Ar. *cebraʾil* + < Far. *demi*) “ruh, vahiy ve nübüvvet durumu” (416r/8)

dāmi (< Far.) “ruh, vahiy ve nübüvvet durumu” (415r/8)

muʿcizāt (< Ar.) “büyük mucizeler” (259v/7)

nişān (< Far.) “işaret, alâmet, belirti, mucize” (229r/8, 369r/2)

uḳturmaḳ “vahy etme, kulunun kalbine düşünceyi doğurma” (334r/3)

vaḥy (< Ar.) “vahiy” (288r/7)

2.13.6. Doğaüstü Varlıklar

2.13.6.1. Melek

aġırlıġ bitigçiler “insanın sağında ve solunda bekleyen yaptıklarını bir bir kaydeden iki melek, Kirâmen Kâtibin” (437v/4)

arıġ cān (T. *arıġ* + < Far. *cān*) “Cebrail” (10v/6)

ʿarş tegresi ḳapsaġlı ferişteler (< Ar. *ʿarş* + T. *tegresi* + *ḳapsaġlı* + < Far. *ferişte* + T. *-ler*) “Hamele-i Arş (Allah’ın Arş’ını taşıyıp etrafını kuşatan melekler” (341v/2)

cabrā’il (< Ar.) “Cebrail” (168v/9)

ferişte (< Far.) “melek” (12v/1)

ferişteler yaḳın ḳılınmışlar (< Far. *ferişte* + T. *-ler* + *yakın* + *kılınmışlar*) “uluhiyet makamına yakın melekler” (78v/1)

hārūt (< Ar.) “Marut adlı melekle birlikte Babil halkına sihir öğreten meleğin adı, Harut” (12v/1)

isrāfîl (< Ar.) “İsrafil” (3v/5)

ḳatıġ küçlüg “Cebrail” (388r/4)

kėŋeşigli ferişteler “iş düzenleyen, yöneten melekler” (434v/2)

ḳorḳunçsuz cān (T. *ḳorkunçsuz* + < Far. *cān*) “Cebrail” (273v/3)

küḑezçi “koruyucu melekler” (101v/7)

mālik (< Ar.) “yedi cehennemin hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebanileri idare eden melek” (362v/7)

mārūt (< Ar.) “Harut adlı melekle birlikte Babil halkına sihir ve büyü öğreten meleğin adı, Marut” (12v/1)

melekūt (< Ar.) “melekler” (205v/9)

mîkāʿil (< Ar.) “Mikail” (12r/2)

oḳıdaçı “İsrafil” (390r/7)

ölüm erkligi “Azrail” (302v/6)

yoḳadturuġçı “helak edici melekler” (291r/6)

2.13.6.2. Şeytan

awuḳ “şeytana atılacak taş” (416v/8)

dîv (< Far.) “şeytan” (109v/2)

dîv adımları (<Far. *dîv* + T. *adımları*) “şeytanın yolu, şeytanın alışkanlıkları (109v/2)

iblîs (<Ar.)“şeytan” (35v/6)

rahmetdin nevmîḑ bolmış (< Ar. *raḥmet* + T. *-din* + < Far. *nevmîḑ* + T. *bolmış*) “şeytan” (5v/1)

raḥmetdin umınçsız (< Ar. *raḥmet* + T. *-din* + *umınçsız*) “şeytan” (234r/6)

şeyṭān (< Ar.) “şeytan” (265v/9)

vesvese ḳılıġlı (< Ar. *vesvese* + T. *ḳılıġlı*) “şeytan” (451r/7)

yek “şeytan” (19v/6)

2.13.6.3. Cin- Peri

cinn (< Ar.) “cin” (424v/8)

küçlüg pėrî “en kuvvetli cin, cinlerin en güçlüsü, ifrit” (277r/2)

perî (< Far.) “cin” (212v/4)

2.13.7. Kutsal Kitaplar

levḥ-i maḥfūẓ (< Ar.) “Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha” (435v/9)

örtüglüg “korunmuş levha” (387v/3)

taŋrı artuḳluḳ bėrmeki “Allah’ın lütfu olan kitap” (158v/40)

yaraġlıġ “ilahi kitaplar” (252v/4)

yaraşı “ilahi kitaplar” (264v/3)

yaruḳ bitig “ilahi bir kitap” (243r/3)

2.13.7.1. Kur’an-ı Kerim

aça belgürtmek “gerçeği ve en güzel açıklayan kitap, Kur’an” (264v/3)

açmak “açıklama, beyan, Kur’an” (51r/5)

açuḳluġ bitig “aydınlatıcı kitap, yol gösterici kitap, Kur’an” (300v/6)

aḍırġan “ayıran, seçen” (441r/1)

aḍırġan seçgen “kesin hüküm veren, ayırt eden, hak ve batılı ayıran” (441r/1)

aḍra sece belgürtmek bitigni “Kur’an” (157r/2)

aḍrıġlı “hak ile batılı ayıran” (262r/8)

aġır söz “ciddi ve insanlar tarafından önem verilmesi gereken bir söz, Kur’an” (426v/3)

aġırlanmış bitig “Kur’an” (435v/9)

aġırlıġ bitig “değerli hitap, Kur’an” (276v/1)

aġırlıġ oḳıġu “övgüye layık olan kitap, Kur’an-ı Kerim” (396v/1)

arıtılmış “Kur’an” (435v/9)

artuḳluḳ ḥikmet (T. a*rtuḳluḳ* < Ar. *ḥikmet*) “Kur’an” (390r/6)

ayrıt kemişgen “Kur’an” (38r/5)

bekütülmiş bitig “hüküm, haklıyı haksızdan ayıran Kur’an” (348v/8)

bekütülmiş ḳur’ān (T. *bekütülmiş* + < Ar. *ḳur’ān*) “hikmet sahibi olan Kur’an (321r/1)

bekütülmiş sūre (T. *bekütülmiş* + < Ar. *sūre*) “hükmü açık olan kitap, Kur’an” (374v/1)

belgü “Kuran” (367r/3)

belgülüg bitig “apaçık kitap, Kur’an” (358r/9)

belgülüg bütünlüg “apaçık delil, Kur’an” (446v/9)

belgülüg ḫüccet (T. *belgülüg* + < Ar. *ḫüccet*) “açık delil, kanıt” (131r/5)

belgürtü “Kur’an” (202v/5)

berkrek buçġaḳ “Kur’an, sağlam kulp” (300v/9)

bitig “1. kitap, Kur’an-ı Kerim 2. Kur’an vasfı olan ilim karşılığı kullanılan anlamıdır” (2v/2, 187r/2)

bitigniŋ aşlı ḳurʿān (T. *bitigniŋ* + <Ar. *aṣl* + T. *-ı* + < Ar. *ḳurʿān)* “ana kitap” (358v/1)

bu oḳıġu “Kur’an” (264v/1)

çındġarıġlı “emniyet ve itimat veren kitap, Kur’an” (86r/8)

çınlıḳ “doğruluğu ispatlanmış, doğru olan kitap, Kur’an” (337v/7)

eḍgülük “ hayırlara vesile olan kitap, Kur’an” (198v/7)

ḫaḳḳ söz (< Ar. *haḳḳ* + T. *söz*) “Kur’an” (44r/5)

ḫikmetlıġ ẕikr (< Ar. *ḫikmet* + T. *-lıġ* + <Ar. *zikr*) “hikmetli Kur’an” (43v/9)

ḫüccet (< Ar.) “doyurucu açıklamalar ve yeterli deliller bulunduğundan dolayı insanların doğruyu ve ileriyi görmelerine yardımcı olan kitap, Kur’an” (78v/7)

iḍiŋ niʿmeti (T. *iḍiŋ* < Ar. *niʿmet* + T. *-i*)“Allah’ın nimeti: Kur’an” (445r/8)

ʿilm (< Ar.) “birçok ilmin kaynağı olan kitap, Kur’an” (44r/3)

kėrtü yaraşı birle çındġarıġlı “Kur’an; müheymin” (8r/4)

ḳışṣalarda körklügreki (< Ar. *kışṣa* + T. *-lar* + *-da* + *körklügreki*) “kıssaların en güzeli olan kitap, Kur’an” (172r/9)

kitāb (< Ar.) “kitap” (51v/6)

ḳorḳıtmaḳ “tehdit, tehdit mevzusu, Allah’ın vahyinin insanlara ulaştıran kitap, Kur’an” (383v/8)

ḳorḳutuġlı “Kur’an” (348v/9)

köni yol “Allah’ın emir ve yasaklarına riayet eden kitap, Kur’an” (112r/3, 299r/5)

könike tutuġlı “Kur’an” (6r/2)

könilik “en sağlam söz, en güvenilir öğüt, Kur’an” (209v/8)

kötrülmiş “yüksek tutulmuş, kadri yüce kitap, Kur’an” (435v/9)

ḳuḍı ıḍmaḳ “Allah tarafından indirilmiş olan kitap, Kur’an” (396v/2)

ḳurʿān (< Ar.) “Hz. Muhammed’e gönderilen ve İslam dininin temel ilkelerini ihtiva eden Müslümanlığın temel kitabı Kur’an-ı Kerim” (186r/6)

ḳurʿān bitigniŋ aṣlı (< Ar. *ḳurʿān* + T. *bitigniŋ* <Ar. *aṣl* + T. *-ı*) “ kitapların anası olan Kur’an” (358v/1)

ḳurʿān oḳıġu (< Ar. *ḳurʿān* + T. *oḳıġu*) “Kur’an” (337v/2)

ḳutluġ “feyzi, cihanı tutacak derecede bereketli ve verimli olan kitap, Kur’an” (103v/8)

müselmānlıḳ yolı (< Ar. *müselmān* + T. *-lıḳ* + T. *yolı*) “Kur’an” (425v/3)

oḳıġu “Kur’an” (21v/5)

oḳımaḳ “Kur’an” (234r/4)

ol kelām (T. *ol* + < Ar. *kelâm*) “Kur’an” (206v/5)

ol kitāb (T. *ol* + < Ar. *kitāb*) “Kur’an” (45v/5)

ol yaruḳluḳ “Kur’an” (126v/8)

örtüglüg “öteki semâvî kitap mensuplarının kitaplarına tahrif ettiklerine dair haber veren kitap, Kur’an” (2v/3)

pend (< Far.) “öğüt ve nasihat veren kitap, Kur’an” (421v/7)

pend iḍisi (< Far. *pend* + T. *iḍisi*) “uyarıcı olan Kur’an” (330v/1)

raḥmān iḍi yāḍı (< Ar. *raḥmān* + T. *iḍi* + <Far. *yāḍ* + T. *-ı*) “Kur’an” (360v/4)

sewünç bėrigli “müjde veren, Kuran” (214r/3)

şıḫḫatlıḳ (< Ar. *ṣıḥḥat*+ T. *-lıḳ*) “sıhhat, sağlık, sıkıntılara şifa ve inananlara yol gösterici Kur’an” (158v/3)

söz “ayırt edici söz, Kur’an” (252v/2)

söznüŋ körklügreki “sözlerin en güzeli olan Kur’an” (337r/3)

taŋ oḳıġu “hayret verici derecede güzel kitap, Kur’an” (425r/1)

taŋrı urganı “en sağlam ip, Kur’an” (48r/1)

taŋrı yarlıġı “Tanrı emri, Kur’an” (377r/8)

taŋrınıŋ āyātı (T. *taŋrınıŋ* + < Ar. *āyāt* + T. *-ı*) “Kur’an” (47v/8)

tegürmek “Kur’an, belâğ (Kur’an insanlara yapmaları emredilen ve yapmaları yasaklanan her şeyi bildirdiğinden dolayı belâğ sıfatıyla tanımlanmıştır.)” (192r/7)

tüz köni “eğrilik olmayan dosdoğru olan kitap, Kur’an” (214v/4)

uluġ oḳıġu “şanı yüce olan kitap, Kur’an” (195v/1)

üzüklük “Kur’an” (214r/4)

yāḍ ḳılġu (< Far. *yāḍ* + T. *ḳılġu*) “insanlara mükellef oldukları vazifeleri tanıtan, Kur’an” (267v/2)

yāḍ ḳur’ān (< Far. *yāḍ* + < Ar. *ḳur’ān*) “zikir, Kur’an” (330v/7)

yaraġlıġ “ doğru olan kitap, batıl ile hiçbir ilgisi olmayan kitap, Kur'an” (318v/4)

yarlıġ “vahy yoluyla indirilen, Kur’an, vahiy” (238r/6)

yarlıġ uḍu sözler “vahyedilen sözler Kur’an” (388r/4)

yarlıḳamaḳ “Kur’an” (212r/6)

yaruḳ bitig “aydınlatıcı, hak yola ışık tutan kitap, Kur’an” (243r/3)

yaruḳluḳ “Kur’an-ı Kerim” (142r/2, 358r/3)

yaruḳluḳ belgülüg “Nur, semavî kitap, Kur’an-ı Kerim” (78v/8)

yaruḳluḳ bitig “Kur’an-ı Kerim” (82r/7)

2.13.7.1.1. Kur’an-ı Kerim’in Bölümleri

ülüş “cüz, parça” (194r/3)

2.13.7.1.1.1. Ayet- Sure

ʿabāsā (< Ar.) “Abese suresi (435v/3)

ʿādiyāt (< Ar.) “Âdiyât suresi” (447v/7)

ʿarāṣat (< Ar.) “Arasat suresi” (449v/4)

ʿaṣr (< Ar.) “Asr suresi” (448v/6)

āyāt (< Ar.) “ayetler” (47v/8)

āyet (< Ar.) “Kur’an surelerini meydana getiren cümlelerden her biri, ayet” (183r/3)

belgü “alâmet, nişan, belgi, ayet” (31r/9)

belgülüg “ayet, kitap” (165v/1)

beyyine (< Ar.) “Beyyine suresi” (446v/7)

el ḥāḳḳa (< Ar.) “hak ve hakikat suresi” (419r/7)

elḥamd (< Ar.) “övülmeye lâyık olma, Kehf suresi, Kur’an’da 18.sure” (214v/1)

ėlig iḍi ḥaḳḳı “ha- mim’in karşılığı olarak yazılmış” (341v/6)

enʿām (< Ar.) “En’âm suresi” (95v/1)

feth (< Ar.) “Fetih suresi” (375r/1)

furḳān (< Ar.) “Furkân suresi” (262r/6)

ḫicr sūresi (< Ar. *hicr* + *sūre* + T. *-si*)“Hicr suresi” (192r/8)

ḥucurāt (< Ar.) “Hucurât suresi” (379v/1)

ḥüccet (< Ar.) “delil, ayet” (52r/7)

hümeze (< Ar.) “Hümeze suresi” (448r/1)

iḫlāṣ (< Ar.) “doğruluk, bağlılık, İhlâs suresi” (450v/5)

ḳadr (< Ar.) “Kadir suresi” (446v/4)

ḳamer (< Ar.) “Kamer suresi” (390r/2)

küvviret (< Ar.) “Küvviret suresi” (436v/1)

leyl (< Ar.) “Leyl suresi” (444v/1)

mā’ide (<Ar.) “Maide suresi” (79r/6)

miʿrāc (< Ar.) “Miraç suresi” (421v/9)

muṭaffifîn (< Ar.) “Muttafin suresi” (437v/8)

mü’minūn (< Ar.) “Muminun suresi” (248r/2)

münāfıḳun (< Ar.) “Munafıkun suresi” (409r/7)

mürselāt (< Ar.) “Mürselat suresi” (431v/8)

müzzemmil (< Ar.) “Müzzemmil suresi” (425r/9)

nāzi’āt (< Ar.) “Naziat suresi” (433r/8)

nebe’ (< Ar.) “Nebe suresi” (432r/5)

necm (< Ar.) “Necm suresi” (387r/1)

nūḥ (< Ar.) “Nuh suresi” (423r/9)

nūr (< Ar.) “Nur suresi” (254r/2)

raʿd (< Ar.) “Rad suresi” (184r/1)

ṣaff (< Ar.) “Saffat suresi” (407v/7)

sūre (< Ar.) “Kur’an-ı Kerim’in ayrıldığı 114 bölümden her biri” (255r/3)

şems (< Ar.) “Şems suresi” (444r/2)

şūrâ (< Ar.) “Şurâ suresi” (352r/6)

ṭāhā (< Ar.) “Tâhâ suresi” (228v/1)

taḥrîm (< Ar.) “Tahrim suresi” (414v/7)

taŋrı belgüleri “Allah’ın ayetleri” (32r/2)

tebbet (< Ar.) “Tebbet suresi” (450v/1)

tevbe sūresi “Tevbe suresi” (138v/2)

tüzün iḍi ḥaḳḳı “ha- mim’in karşılığı olarak yazılmış” (368v/7)

vāḳı'a (< Ar.) “Vakıa suresi” (394v/3)

ve’ḍ-ḍuhā (< Ar.) “Ved Duha suresi” (444r/2)

ve’t ṭārıḳ (< Ar.) “Tarık suresi” (440v/3)

ve’t-tîn (< Ar.) “Vettin suresi” (445v/4)

yeti ėkkilegü “Fatiha suresi” (195v/1)

ẕāriyet (< Ar.) “Zâriyet suresi” (389v/9)

zelzele (< Ar.) “Zelzele suresi” (447v/1)

2.13.7.2. Tevrat

aḍrıġlı “Tevrat” (6v/9)

bāṭıldın aḍrıġlı (< Ar. *bāṭıl* + T. *-dın* + *aḍrıġlı*) “semavi kitap, Tevrat” (6v/9)

belgülüg bitig “Tevrat” (328v/4)

bilig “Tevrat” (238v/2)

bitig “Tevrat” (346r/4)

çın tutuġlı bitig “Tevrat” (369v/8)

çınnı bāṭıldın aḍrıġlı “doğruyu batıldan ayıran, hakkı şerden ayıran, Tevrat” (6v/9)

köni yol “Tevrat, doğru yolu gösteren kitap” (284v/3)

körgü “kalpleri aydınlatan kitap, Tevrat,” (284v/3)

körklügrek aḍırtmaḳ belgürtmek “Tevrat, her şeyi detaylı olarak açıklayan” (111r/7)

ḳulavuz (< Sogd.) “kılavuz” (346r/4)

mūsā bitigi (< Ar. *mūsā* + T. *bitigi*) “Tevrat” (164v/1)

öŋdün turuġlı “rehber” (164v/2)

tevrāt~ tevrît (< Ar.) “dört mukaddes kitaptan Hz. Musa’ya ineni, Tevrat” (44v/2, 408r/7)

yāḍ (< Far.) “ anlatan, hıfzeden kitap, Tevrat” (241v/7)

yarlıḳamaḳ “merhamet yağdıran Tevrat” (164v/1)

yaruḳ bitig “Tevrat” (318v/7)

yaruḳluḳ “aydınlık, yayılmış ışık, Tevrat” (85v/5, 238v/1)

yol başlaġlı “rehber, Tevrat” (369v/8)

2.13.7.3. İncil

bitig “İncil” (224v/5)

incîl (< Yun.) “Hz. İsa’ya indirilen kitabın adı, İncil” (44v/2)

köni yol “İncil” (86r/5)

könike tutuġlı “hidayet verme, doğru yola iletme, hidayet, doğru yol, tanıtan, irşat eden, yol gösteren, hidayet veren, doğru yola ileten, hidayete vesile olan İncil” (86r/5)

meryem oġlı belgüleri (< Ar. *meryem* + T. *oġlı* + *belgüleri*) “hikmet hazinesi, İncil” (32r/3)

pend (< Far.) “İncil, inananlar için öğüt olan kitap” (86r/3)

yaruḳ bitig “İncil” (318v/7)

yaruḳluḳ “aydınlık, aydınlık veren, yolunu aydınlatan kitap, İncil” (86r/3)

yaruḳluḳ “İncil” (86r/5)

2.13.7.4. Zebur

belgü “Zebur” (391v/4)

bitig “Zebur” (241v/7)

bitilmiş yaruḳ bitig “Zebur” (56r/4)

zebūr (< Ar.) “Hz. Davud’a Allah tarafından indirilen mukaddes kitap, Zebur” (77v/3)

2.13.8. Dinler

2.13.8.1. İslamiyet

boyun sügen “boyun eğen, Müslüman” (44v/5)

boyun sügli “Müslüman” (160v/9)

ḥaḳḳ dînke ḳışġan (< Ar. *ḥaḳḳ* + *dîn* + T. *-ke* + *ḳışġan*) “haktan yana olan, Müslüman olan” (44v/5)

islām (< Ar.) “İslamiyet” (176v/2)

islām dîni (< Ar. *islām* + *dîn* + T. *-i*) “Müslümanlık, İslamiyet” (64r/6)

ḳatıġsız dîn (T. *katıġız* + <Ar. *dîn*) “hâlis din, İslamiyet” (335r/1)

kitāb iyeleri “Müslümanlar” (44r/7)

köni dîn (T. *köni* + < Ar. *dîn*) “hak din, İslamiyet” (379r/3)

müselmān (< Ar.) “Müslüman” (248v/7)

müselmānlıḳ (< Ar. *müselmān* + T. *-lıḳ*) “Müslümanlık” (337r/2)

müselmānlıḳ dîni (< Ar. *müselmān* + T. *-lık* + < Ar. *dîn* + T. *-i*) “Müslümanlık” (447r/4)

müsülmān (<Ar.) “Müslüman” (182r/3)

müsülmānlıḳ (< Ar. *müsülmān* + T. *-lık*) “Müslümanlık” (107v/2)

müsülmānlıḳ dîni (< Ar. *müsülmān* + T. *-lık* + < Ar. *dîn* + T. *-i*) “Müslümanlık” (80r/3)

2.13.8.2. Hristiyanlık

arıġ tonluġ “Havari” (93v/7)

bilge “derinliğine ilmî araştırmalar yapan, dinde derinliğine bilgi sahibi olan keşiş, sadece ibadetle meşgul olan papaz” (319r/2)

bilge “ruhban” (88r/6)

incîl iḏileri (< Yun. *incîl* + T. *iḏileri*) “Hristiyanlar” (86r/6)

kitāb iyeleri (< Ar. *kitāb* + T. *iyeleri*) “kitap sahipleri, Hristiyanlar veya Yahudiler” (44r/7)

taġda tapunġan “rahip” (142r/5)

tersā (< Far.) “Hristiyan” (13v/2)

tersāk (< Far.) “Hristiyan” (82v/4)

yulduzḳa tapġanlar “Nasraniler” (243v/5)

zāhid (< Ar.) “rahip” (141v/9)

2.13.8.3. Yahudilik

bilge “Yahudilerin kalem erbabı derin, yüksek fıkıh âlimleri/hahamlar” (85v/6)

cuhūd (< Far.) “Yahudi” (13v/5)

ibrāhîm dîni (< Ar. *ibrāhîm* + < *dîn* + T. *-i*) “Yahudilik” (16r/2)

kitāb iyeleri (< Ar. *kitāb* + T. *iyeleri*) “Hristiyanlar veya Yahudiler, kitap sahipleri” (44r/7)

şenbe ademîleri (< Far. *şenbe* + < Ar. *ādem* + < Far. *-î* + T. *-ler* + *-i*) “cumartesi gününe saygı göstermeyen, günahlarından dolayı lanetlenen Yahudiler” (64v/2)

2.13.9. İbadet

ḥüccet (< Ar.) “ibadet, tapınma, kulluk görevi” (112r/5)

ʿibādet (< Ar.) “Allah’ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma” (331r/7)

ḳulluḳ “itaat, ibadet, kulluk” (228r/5)

ṭāʿat (< Ar.) “itaat ve ibadet” (383r/6)

tapġu “ibadet” (156r/8)

tapuġ “hizmet, ibadet” (330v/5)

tapuġ yol “hizmet yolu, kulluk etme yöntemleri” (15v/1)

tavraḳ “ibadet yahut hayırlı amel gibi Allah’ın rızasına yaklaştırıcı, Allah katında yakınlık, sağlayıcı husus” (379r/3)

yaḳın “ibadet yahut hayırlı amel gibi Allah’ın rızasına yaklaştırıcı, Allah katında yakınlık, sağlayıcı husus” (316r/6)

yawuḳ “ibadet yahut hayırlı amel gibi Allah’ın rızasına yaklaştırıcı, Allah katında yakınlık, sağlayıcı husus” (242r/2)

2.13.9.1. Takva

bîzār ḳılınmışlar (< Far. *bîzār* + T. *ḳılınmışlar*) “temize çıkarılmışlar, kötülükle alakası olmayanlar” (257r/5)

ferclerini küḏezigliler (< Ar. *ferc*+ T. *-ler -i -n -i* + *küḏezigliler*) “zinadan sakınanlar, zinaya yaklaşmayanlar” (422v/6)

ḫāliṣ (< Ar.) “samimi, seçkin, içten ve temiz” (336r/7)

ḳatıġsız iş ḳılıġlılar “bütün samimiyetiyle Allah’ın emri şeklinde hareket edenler” (16v/1)

ḳatıġsız ḳılıġlı “günahtan arınmış” (335r/1)

ḳatıġsız ḳılıġlılar “ihlaslı olanlar” (114v/9, 294r/1)

köp köni “Hanif Allah’ın emrine teslim olup, Allah’ın dininden olan hiçbir hususta cayma yapmayan ihlaslı kişi” (296v/2)

körüş iḏileri “basiret sahibi” (333r/5)

közler iyeleri “basiret sahipleri” (39r/5)

ḳutluġ ḳıwlıġ “mukaddes ve münezzeh olma, hissi yahut manevi hayrı bol olma, şanı yüce olma” (118r/1)

muḫliṣ (< Ar.) “samimi, temiz, ihlâs sahibi” (329v/7)

saḳınıġlı “anlayışlı, basiret sahibi” (282v/3)

saḳnuḳ “sakınan, çekinen, takva sahibi” (224r/1)

saḳnuḳluḳ “sakınma, çekinme, takva sahibi olma” (30r/9)

saḳnuḳluḳ iḍileri “Allah'ın dilediği Kur'an yolunu tercih edenler, kötülükten sakınanlar” (429r/3)

saḳnuḳluḳ ḳılıġlı “sakınan, çekinen, takva sahibi” (139r/1)

saḳnuḳluḳ ḳılmaḳ “sakınma (Allah’ın azabından korkup sakınma)” (118v/5)

tükel ḳılıġlı “ibadetlerinin muktezasınca (tamamen) yerine getiren, (gereğince) ifa eden” (20v/6)

ürük turuġlı “ibadete kapanan, ibadetten ayrılmayan” (233r/8)

yaḳın ḳılınmış “Allah katında yüksek bir dereceye ve ulvî bir mertebeye nail olmuş kimse” (268v/9)

yaraġsızlardın arıġ “temizlik, tertemiz olma, kutsilik, bütün noksan sıfatlardan uzak, münezzeh ve mukaddes” (405v/2)

yawutulmışlar “Allah katında yüksek bir dereceye ve ulvî bir mertebeye nail olmuş kimseler” (394v/9)

2.13.9.2. İbadete Hazırlık

2.13.9.2.1. Tövbe

tevbe (< Ar.) “işlenen bir günahtan pişman olma, tövbe” (46v/9)

tevbe bėrmek (< Ar. *tevbe* + T. *bėrmek*) “günahtan dönme, tövbe etme” (306v/3)

tevbe ḳılġan (< Ar. *tevbe* + T. *ḳılġan*) “tövbe eden” (151r/4)

tevbe ḳılıġlı (< Ar. *tevbe* + T. *ḳılıġlılar*) “tövbe eden” (150v/7)

yandaçı “yönelen, dönen, tövbe eden” (269r/7)

yanġan “yönelen, dönen, tövbe eden” (331r/7)

2.13.9.2.2. Abdest

arıġ “abdestli” (396v/2)

ḳatıġ arıġ “adetli kadının temizlenmesi” (27v/5)

mesḥ (< Ar) “mesh, silme, sığama, bir şeyi el ile sığama” (324r/6)

2.13.9.2.2.1. Abdestli Olmama

ap yunġuda erken “cünüplük, (dinen temiz olmama)” (63v/7)

cunūb (< Ar.) “İslam dinine göre ibadet yapamayacak durumda olan, cünüp” (80v/7)

ḫayż (< Ar.) “kadınlarda ay başı” (413v/5)

namāzsızlıḳ (< Far. *namāz* + T. *-sız* + *-lıḳ*) “kadınların ay hâli, adetli oldukları zaman” (27r/3)

üç namāzsızlıḳ ḳatıġ arıġınça “üç ay hâli (hayız veya temizlik müddetince)” (27v/5)

yunġu ḥāl “cünüp” (80v/7)

2.13.9.2.3. Dua

alḳış “alkış, dua” (153v/9)

daʿvî (< Ar.) “dua etme” (417r/5)

duʿā (< Ar.) “Allah’a yalvarma, dua” (42r/1)

ḍurūd (< Far.) “hayır, dua, kutsama, selam” (18v/3)

oḳımaḳ “dua, dua etme” (296r/3)

örtüglüg oḳımaḳ “dua ve münacatta bulunma, dua etme” (223r/4)

sipās (< Far.) “dua etme” (95v/2)

üstüvārraḳ oḳıġu (< Far. *üstüvār* + T. *-raḳ* + *oḳıġu*) “gece okunan dua” (426v/4)

2.13.9.2.4. Beddua- Lanet

defʿ (< Ar.) “baştan savma, uzaklaştırma, kovma”(54v/2

ḫorlanmış sürsükmiş (< Far. *ḫor* + T. *-la* + *-n* + *-mış* + *sürsükmiş*) “kovulmuş, zemmedilmiş, tahkir edilmiş” (113v/5)

ḳarġamaḳ “lanet (rahmetinden uzaklaştırma, azaba maruz bırakma)” (116v/8)

ḳarġış “lanet, beddua” (193v/7)

laʿnet (< Ar.) “beddua, lanet etme” (168r/5)

laʿnet sürülgen (< Ar. *laʿnet* + T. *sürülgen*) “lanet (rahmetinden uzaklaştırma, azaba maruz bırakma)” (168r/5)

sürmek “lanet (rahmetinden uzaklaştırma, azaba maruz bırakma)” (185v/7)

sürügli “lanet eden beddua eden, hakaret eden, sövüp sayan” (18v/8)

yawuz bėrilmiş açıġ “lanet” (171v/2)

yıratmaḳlıḳ “kovulup atılma, uzaklaştırılma” (325v/1)

2.13.10. Namaz

ėkki ḳat bolup turuġlı “başı eğen, eğilen, bükülen, rükua varan, huşu ve tevazuda bulunan, secde yapan, namaz kılan” (87v/2)

ḳıble (< Ar.) “kıble, secde edilen yer, yön, Kâbe” (17v/5)

kün orta namāznı (T. *kün* +*orta* + < Far. *namaz* + T. *-nı*) “ikindi namazı” (30r/3)

mescid (< Ar.) “namaz kılınan yer, mescit” (206r/1)

mezgit (< Far.) “namaz kılınan yer, mescit” (150r/7)

namāz (< Far.) “namaz” (6r/7)

namāz ḳılġu yer (< Far. *namāz* + T. *ḳılġu* + *yer*) “namaz kılma yeri, mescit” (15r/1)

rukūʿ (< Ar.) “rükû, namazda öne doğru eğilme” (41v/9)

rukūʿ ḳılġan (< Ar. *rukūʿ* + T. *ḳılġan*) “rükû kılan, eğilen, ibadet yapan, mümin” (42r/9)

rukūʿ ḳılıġlılar (< Ar. *rukūʿ* + T. *ḳılıġlılar*) “rükû kılanlar, eğilenler, ibadet yapanlar, müminler” (150v/8)

rukūʿ secde ḳılıġlı (< Ar. *rukūʿ* + *secde* + T. *ḳılıġlılar*) “rükûa varan, huşu ve tevazuda bulunan, secde yapan, namaz kılan” (244v/2)

secde (< Ar.) “secde” (303r/3)

secde ḳılıġlılar (< Ar. *secde* + T. *ḳılıġlılar*) “secde edenler” (150v/8)

sücūd (< Ar.) “secde etme, namazda alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan vaziyet” (248v/4)

taŋ namāzı (T. *taŋ* + < Far. *namāz* + T. *-ı*) “sabah namazı” (260v/8)

taŋda oḳımaḳ “sabah namazı Kur’an’ı [sabah namazında okunan Kur’an]” (212r/2)

tönǧütügli “eğilen, secdeye kapanan” (15r/3)

uçaŋur “rükû” (6r/5)

uçaŋur ḳılıġlı “rükû kılan, (namazda) ayaktayken sırt yere paralel olacak şekilde eğilen” (6r/5)

yatġu namāzı (T. *yatġu* + < Far. *namāz* + T. *-ı*) “yatsı namazı” (260v/9)

yük(ü)nügli “secde eden” (334r/6)

yüzleŋü “yüz çevirme, kıble” (17v/5)

2.13.10.1. Zikir

arıġ Taŋrı “suphanallah, Yüce Allah’ı her türlü arazdan, ayıp ve kusurlardan ve eksikliklerden, her çeşit beşerî niteliklerden tenzih ederim anlamına gelen zikir ve tesbihte çokca söylenen bir söz” (329v/6)

oḳıġan ferişteler ḥaḳḳı “zikr” (324r/6)

pend (< Far.) “yad etme, anış” (330r/1)

uluġlamaḳ “büyük tanıma, ululama, tazim etme” (340v/5)

żikr (< Ar.) “anma, zikretme, Kur‘an” (43v/9)

2.13.10.1.1. Takdis ve Tenzih Etme

arıġ “1. Allah’ı noksan sıfatlarından tenzih etme 2. münezzeh, takdis ve tenzih etme” (237r/2, 124v/9)

arıġlıġ “temizlik, saflık (Allah’ı noksan sıfatlardan tenzih etmek)” (195v/7)

arıġlıḳ “1. takdis etme, şanına yakışmayan şeylerden tenzih etme, temizleme, tertemiz yapma, 2. tesbih (Allah’ı takdis ve tenzih etme)” (5r/3, 253v/5)

tesbîḫ (< Ar.) “Allah’ı noksan sıfatlarından tenzih etme, yüceltme” (259r/8)

2.13.11. Farz

belgürtüp kesilmiş “Allah tarafından tayin, takdir ve beyan edilip farz kılınmış olan” (59r/8)

farîżа (< Ar.) “farz” (71b/3)

teŋeştürmek “Allah tarafından tayin, takdir ve beyan edilip farz kılınmış olan” (145r/4)

tutsurmaḳ “vasiyet /tavsiye (Allah tarafından yapılan tavsiye, emir ve farz kılma)” (93r/6)

tutturmaḳ “vasiyet/tavsiye (Allah tarafından yapılan tavsiye, emir ve farz kılma)” (30r/6)

2.13.12. Vacip

aġırlıġ “ihtiram gösterilmesi gereken, hukuku çiğnenmesi helal olmayan yahut Allah’ın hukukundan ikame edilmesi vacip olan, riayet edilmemesi haram olan husus” (23r/4)

vācib (<Ar.) “vacip, gerekli” (298r/2)

2.13.13. Sünnet

sünnet (< Ar.) “yasa, kanun, Allah’ın kanunu” (51r/4, 308r/7)

2.13.14. Oruç

aḍın yėti kün “Hac’da rahatsızlığından dolayı tıraş olan birinin evine döndükten sonra oruç tutmakla mükellef olduğu günler” (24v/4)

ėkki ay “kadınlarıyla zihar yapanların oruç tutmakla yükümlü oldukları süre” (400v/8)

rūze (< Far.) “oruç” (23v/2)

rūze tutmaḳ (< Ar. *rūze* +T. *tutmaḳ*) “oruç tutma” (21r/9)

rūze tutmaḳ ayı (< Ar. *rūze* +T. *tutmaḳ* + *ayı*) “ramazan ayı” (21v/5)

rūze tutuġlılar (< Ar. *rūze* + T. *tutuġlılar*) “oruç tutan” (150v/7)

2.13.15. Hac

ḥacc (< Ar.) “Kâbe’yi ziyaret etme, hac” (23v/3)

ḥacc işleri (< Ar. *ḥacc* + T. *işleri*) “hac ibadeti” (15r/8)

ḥācî (< Ar.) “hacı, hacca giden” (140v/2)

iḥrām (< Ar.) “hac için hazırlanan dikişsiz özel örtü” (79r/9)

taŋrı nişānları (T. *taŋrı* + Far. *nişān* + T. *-ları*) “Allah’ın nişanları (hac ibadetleri ve kurban ibadetleri)” (245r/8)

ṭavāf (< Ar.) “tavaf” (244v/2)

ṭavāf ḳılıġlılar (< Ar. *ṭavāf* + T. *ḳılıġlılar*) “tavaf edenler, Kabe’yi tavaf edenler” (244v/2)

tegre tezginigliler “tavaf edenler” (15r/2)

yülügli “Hac esnasında başlarını kökten tıraş eden müminler” (379r/1)

ziyāret (< Ar.) “ziyaret, Kâbe’yi ve Mekke’nin diğer kutsal yerlerini ziyaret etme, hac” (23v/2)

2.13.16. Kurban

boġuzlaġu “kurban” (79v/2)

ertüt boġazlaġu “kurban etme” (92r/3)

fidā (< Ar.) “fidye, kurban, feda etme” (398v/1)

ıḍġu ḳurban (T. *ıḍġu* + < Ar. *ḳurban*) “kurbanlık hayvan, kurban edilecek hayvan” (23r/9)

ḳan tökmek “kurban kesme” (247v/7)

ḳurbān (< Ar.) “kurban, kurbanlık hayvan” (23r/9)

ḳurbān ḳılmaḳ (< Ar. *ḳurbān* + T. *ḳılmaḳ*) “kurban kesme” (247v/7)

tafnaġu “kurban” (83v/4)

taŋrı nişānları (T. *taŋrı* + Far. *nişān* + T. *-ları*) “Allah’ın nişanları (hac ibadetleri ve kurban ibadetleri)” (245r/8)

yaḳınlıḳ tilemek “kurbanlık hayvan ve sair Allah’ın rızasına nail kılıcı şeyler” (371v/5)

2.13.17. Zekât

arıġlıḳ “zekât, doğruluk, düzen” (220v/9)

iş büt(ü)rügli “iş bitiren” metinde “zekât toplayan memur” (145r/2)

zekāt (< Ar.) “zekât, sahip olunan mal ve paranın kırkta birinin her yıl sadaka olarak dağıtılması” (422v/3)

2.13.18. Kader- Kaza

endāze (<Far.) “tayin ve takdir etme” (230r/2)

ḳażā (<Ar.) “kaza, Allah tarafından takdir olunan şeylerin meydana gelmesi” (163r/2)

kizlenmiş bitig “saklı bir kitap, Allah tarafından takdîr edilen şeylerin yazılı bulunduğu mânevî levha, levhü’l mahfuz” (396v/1)

küḍezilmiş bitig “Allah tarafından takdîr edilen şeylerin yazılı bulunduğu mânevî levha, levhü’l mahfuz” (381v/9)

küḍezilmiş taḫta “Allah tarafından takdîr edilen şeylerin yazılı bulunduğu mânevî levha, levhü’l mahfuz” (440v/2)

2.13.19. Sevap

ėkin “ekin, kazanç, mecazen dünya nimetleri yahut ahiret sevabı” (355r/5)

muyan (< Skr.) “sevap” (133v/9)

ş̱evāb (< Ar.) “sevap, mükâfat, karşılık” (54v/8)

ş̱evābraḳ (< Ar. *ş̱evāb* + T. *-raḳ*) “büyük mükâfat” (206v/5)

ter muyan (T. ter + < Skr. muyan)“ecir, ücret, mükâfat, sevap” (81r/8)

ter ş̱evāb (T. *ter* + < Ar. *ş̱evāb*) “ecir, mükâfat, sevap” (77r/9)

yanut muyan (T. *yanut* + < Skr. *muyan*) “sevap, ecir, mükâfat” (12v/6)

2.13.20. Sadaka

muyanlıḳ (< Skr. *muyan* + T. *-lıḳ*) “hayrat, sadaka” (181r/1)

ṣadaḳa (< Ar.) “sadaka, bağış” (72r/6)

2.13.21. Dinî Kurallar

2.13.21.1. Helal- Haram

açuḳ “avret yeri, muhafasız, açık” (305v/2)

açuḳluġ “açık, gizli olmayan, helâl” (216r/9)

ağır aylar “haram aylar (savaşılması yasak olan aylar; zilkade, zilhicce, muharrem, recep ayları)” (139r/2)

arıġ “helal, temiz” (204v/6)

arıġraḳ “daha saf, daha temiz” (169v/5)

arıġsız “kirli, pis, dinen yasaklanmış, haram” (110r/2)

ʿavret (< Ar.)“avret yeri” (261r/1)

ḥalāl ~ ḥelāl (< Ar.) “dinen yasak olmayan, helâl” (47r/4,406r/4)

ḥarām (< Ar.) “dinen yasaklanmış olan, haram” (204v/9)

tört ağırlıġ “haram aylar (savaşılması yasak olan aylar; zilkade, zilhicce, muharrem, recep ayları)” (142v/2)

yaḫşı ~ yaḳşı “temiz, helal, güzel, değerli” (55r/1, 364v/1)

yaŋsız iş “haram” (126v/5)

yıġıġ “yasaklanmış, haram” (264r/1)

yıġılmış “haram edilmiş, yasaklanmış” (207v/2)

2.13.21.2. Nefis

nefs (< Ar.) “kendi” (29r/9)

öz “kendi, nefis” (6v/1)

öz özi “kendi, kendisi, zat, nefis, ruh” (277r/5)

ten (< Far.) “kendi, nefis” (40v/1)

2.13.21.3. Günah- Günahkâr- Günahtan Kurtuluş

2.13.21.3.1. Günah

buyruḳdın çıḳmaḳ “fasıklık yapmak, açıktan açığa günah işlemek, açıkça Allah’a itaatten çıkmak” (37r/4)

ėsizlik “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük” (9v/8)

ezvā cehüm (< Ar.) “zina isnadında bulunmak” (255v/2)

fāsıḳlıḳ (< Ar. *fāsıḳ* + T. *-lıḳ*) “sapkınlık, Allah’ın emirlerini tanımama, kötülük etme” (380v/6)

ferc (< Ar.) “zina” (422v/6)

ḳatıġlı “vebal, bir eylemin kötü sonucu” (255r/7)

körksüz iş “çirkin ve çok ayıp olan günah, edepsizlik” (48r/6)

muŋluḳ “sıkıntı, metinde günah” (9v/9)

tarlıḳ “kusur, günah” (29v/5)

tayanmaḳ “günaha sokma, yoldan çıkarmaya çalışma” (53r/5)

yaŋluḳ “suç, günah” (213r/3)

yaraġsız yaḍılmaḳ “çirkin ve çok ayıp olan günahı yayma, edepsizliği yayma” (256v/1)

yarlıġdın çıḳmaḳ “fasıklık yapma, açıktan açığa günah işleme, açıkça Allah’a itaatten çıkma” (23v/7)

yawuz “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük” (68r/9)

yawuzluḳ “büyük küçük her türlü günah, kötü, zararlı, kötülük, edepsizlik, çirkeflik, zina” (49v/8, 413r/6)

yazuḳ “çirkinlik, kötü durum, kusur, günah, vebal” (18v/5, 378v/4)

yük “günah” (233v/2)

yüklüg “günah, günahkâr” (318r/8)

zėnî (< Ar. zinā) “zina, nikâhsız birleşme” (208r/8)

zinā (< Ar.) “zina, nikâhsız birleşme” (307r/8)

2.13.21.3.2. Günahkâr

eksük “hayırsız kimse, kendisinden hayır gelmeyen kişi, hayırlı işlerden uzaklaşmış olan, nesli kesilmiş, evladı olmayan adam” (450r/3)

fāsıḳ (< Ar.) “Allah’ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen, fesatçı, kötülük eden” (403v/6)

kāfir (< Ar.) “günahkâr, inanmayan” (132r/5)

ṭāʿatda ozġuçı (< Ar. *ṭāʿat* + T. *-da* + *ozġuçı*) “dinî emirlere riayet etmeyen, günahkâr, fasık” (394v/8)

yalġan sözlegli “isyankâr, açıkça günah işleyen” (255v/6)

yaŋılıġlı “günahkâr, günaha meyleden, kasten kötülüğe meyleden” (281r/9)

yarlıġdın çıḳıġlı “isyankâr, açıkça günah işleyen” (86r/7)

yazuḳ ḳılġan “günah işleyen, günahkâr, büyük hata işleyen” (37r/8)

yazuḳ ḳılıġlı “günah işleyen, günahkâr, büyük hata işleyen” (110r/8)

yazuḳ yüḍügli “günahkâr, günaha giren, günah sahibi olan” (335v/4)

yazuḳluġ “günahkâr, suçlu” (71v/3)

yazuḳluġ iḍisi “günahkâr, kâfir” (231v/8)

yazuḳluḳ “(metinde) pek günahkâr” (36r/1)

yüklüg “günah, günahkâr” (318r/8)

zinā ḳılġuçı (< Ar. *zinā* + T. *ḳılġuçılar*) “zina yapan” (255r/6)

2.13.21.3.3. Günahtan Kurtuluş

boyun bėrmek “sulh, necat, kurtuluş” (24v/9)

ḳıwun ḳurtuluġlılar “kurtulanlar, kurtuluşa erenler” (412v/9)

ḳurtuġlı “kurtulan, doğru yola giren” (254r/5)

ḳurtulġu “kurtuluş” (72v/9)

ḳurtulmaḳ “kurtuluş” (412r/8)

ḳurtulmaḳlıḳ “kurtuluş” (368r/3)

ḳutulġan “kurtulan, kurtuluşa eren, kazanan” (140v/5)

yanġu “dönme, kurtulma yolu” (357r/7)

yol “yol, doğru yol, kurtuluş yolu” (211v/9)

2.13.21.3.4. Günahsız

arıġ “günahsız, saf, temiz” (5r/5, 257r/5)

yazuḳḳa uġramadaçı “günaha uğramayan” (80r/4)

yazuḳsuz “günahsız, suçsuz” (220r/9)

2.13.21.4. Şükür

aymak “hamd, övgü” (294r/9)

aymaḳlıḳ “hamd getirme” (154r/1)

ögdi “hamd, övgü, sena” (266r/2)

ögdi aymaḳ “hamd, övgü” (295r/9)

şükr (< Ar.) “hamd, şükür” (301r/4)

şükr ḳılıġlı (< Ar. *şükr* + T. *ḳılıġlı*) “şükreden” (430r/9)

şükr ötegen (< Ar. *şükr* + T. *ötegen*) “şükreden” (301v/4)

şükr ötegli (< Ar. *şükr* + T. *ötegli*) “şükreden” (100r/2)

şükr ötemek (< Ar. *şükr* + T. *ötemek*) “şükretme” (275v/7)

2.13.21.5. Tevekkül

köŋül uruġlılar “tevekkül edenler, Allah’a dayananlar, işini Allah’a bırakanlar” (179r/3)

tevekkül (< Ar.) “Allah’a teslim olma, kadere razı olma, tevekkül” (50r/2)

tevekkül ḳılġanlar (< Ar. *tevekkül* + T. *ḳılġanlar*) “tevekkül edenler” (53v/5)

uruġlı “tevekkül eden, dayanan” (338r/8)

2.13.21.6. İnanç -İman

bitmek “iman” (54r/9)

bitmiş “iman, inanma, inanç” (47v/7)

bütmeklik “iman” (152r/8)

çınlıḳ “şeriat” (405v/8)

dîn (< Ar.) “din, şeriat” (23r/3)

îmān (< Ar.) “Allah’a inanma, iman etme” (381r/5)

iz “iz, yol” (61v/9)

kėrtgünmek “inanma, inanış” (358r/4)

saḳış “din, şeriat” (445v/9)

şerîʿāt (< Ar.) “şeriat” (42v/8)

Taŋrı dîni (T. *Taŋrı* + < Ar. *dîn* + T.-*i*) “yaratılış, şeriat” (16r/8)

yaraġlıġ “şeriat” (285r/2)

yaraşı “şeriat” (285r/9)

yaraşı “tevhid” (253v/3)

yaruk yol “şeriat” (86v/1)

yaruḳluḳ “nur (aydınlık veya iman yahut hakkı yakinen bilme, hidayet)” (32v/9)

yol “din” (359v/4)

yoruḳ “yol” (86v/1)

2.13.21.6.1. İmana Davet

oḳıġlı “okuyan, Allah’a, ibadete davet eden” (390r/8)

oḳımaḳ “imana davet, davet” (423v/6)

ündegçi “davetçi, davet eden” (233v/6)

ündemek “çağrı, davet” (262r/1)

2.13.21.6.2. İnanç Sahibi

āzād ḳılınmış (< Far. *āzād* + T. *ḳılınmış*) “çocuğu Allah’a itaate ve mescide hizmete tahsis etmiş, vakfetmiş” (41v/1)

bitgen “inanan, iman eden” (37v/3)

boyun bėrigli “boyun eğen, tabi olan, emir altına giren” (15v/5)

boyun bėrmek “taat, bağlılık” (67v/9)

boyun sügen “boyun eğen, itaat eden, Müslüman” (44v/5)

boyun sügliler “boyun eğenler, itaat edenler, Müslümanlar” (112r/6)

boyun sümek “Allah’a iman ve teslimiyet” (306v/1)

eḍgüler ~ ėḍgüler “çok itaatkâr olanlar, iyi kullar, doğru ve itaâtkar kullar” (57r/2, 241v/8)

fermān tutuġlı (< Far. *fermān* + T. *tutuġlı*) “boyun eğen, itaat eden, emir ve yasaklara uyan” (240r/3)

ıraḳ ḳılınmışlar “cehennemden uzaklaştırılmış olanlar” (241v/3)

ḳatıġlıḳ “huşuda bulunma, itaatkâr olma, iman hususunda mutmain olma, önünde eğilme” (165r/3)

ḳaytmış “dönme, Allah’ a dönüş” (442r/8)

kėrtgüngen “inanan, iman etmiş olan” (137r/4)

kėrtgüngüçi “inanan, iman eden” (411v/5)

kėrtgünigli “inanan, iman etmiş olan” (140r//2)

kėrtgünmek “Allah’a iman ve teslimiyet” (306v/1)

kėrtgünmiş “inanan, iman etmiş olan” (307v/9)

kėrtgünügli “inanan, inanmış” (69v/7, 146r/9)

ḳorḳıġlı ~ ḳorḳuġlı “dindar, mümin, korkan” (417r/2, 307v/5)

köndürülmiş “doğru yola yöneltilen, hidayete erdirilen” (321v/8)

köni sözlegliler “doğru olanlardan, doğru yolu bulanlar, hidayete erenler” (180r/9)

köni sözlügler “doğru olanlardan , doğru yolu bulanlar, hidayete erenler” (157r/5)

köni yol “doğru yol, hidayet” (12r/1)

köni yol bilmişler “hidayete erenler, doğru yolu bulanlar, erişenler, hidayette olanlar” (399v/8)

köni yol bilmişrek “hidayete daha çok eren” (417v/8)

köni yol bulmışraḳ “hidayete daha çok eren” (320r/8)

köni yol iḍileri “doğru yol sahipleri, hidayete erenler” (235v/1)

köni yolḳa kirigli “doğru yola giren, hidayete eren” (285v/5)

köni yolḳa köndürgen “doğru yola giren, hidayete eren” (444v/7)

köni yolḳa könilmişler “hidayete erenler, doğru yolu bulanlar” (115r/3)

köni yolḳa könmişrek “en çok hidayete eren, en doğru yolu bulan” (111v/3)

köni yolḳa könügliler “hidayete erenler, doğru yolu bulanlar” (103r/1)

köni yolluġ “doğru yolda olan, hidayete eren” (213r/7)

köni yolluġluḳ “doğru yolda olan, hidayete eren” (58v/1, 344r/8)

könügliler “hidayete erenler, doğru yola girenler” (361r/9)

körügli “istidlal ve bakış ile hak ve batılı birbirinden ayıran” (291v/7)

ḳutuluġlılar “Allah’ın rızasını isteyip başarıya erenler” (297r/5)

muṭ῾a (< Ar.) “itaat olunan, boyun eğilen, başkalarının kendisine itaat ettikleri” (309r/2)

muṭî῾ine uġanlar (< Ar. *muṭî῾ine* + T. *uġanlar*) “Allah’a itaat edenler” (359r/3)

mü’min (< Ar.) “mümin, iman eden” (258r/2)

mü’mine (< Ar.) “iman eden, inanan (kadın)” (376r/8)

oŋdın soldın yüknügliler “alçalan, boyun eğen, inkıyat edip bağlanan” (199r/8)

öknüp yanıġlılar “yüzünü Allah’a çevirenler, döndürenler, Allah’a yönelenler” (207v/9)

pārsālıḳ (< Far.) “sofu, dine bağlı, iffetli, namuslu” (261r/7)

rāst sözlügler (< Far. *rāst* + T. *sözlügler*) “hakkı doğrulayanlar” (326v/7)

sėziksiz biligliler “kesin olarak inananlar” (102r/7)

şehādet (< Ar.) “Allah’ın birliğini ve Allah’tan başka Tanrı olmadığını söyleme” (359r/2)

ṭāʿat ḳılġanlar (< Ar. *ṭāʿat* + T. *ḳılġanlar*) “Allah’ın huzurunda boyun büküp divanda duranlar” (39v/4)

tapġan “tapan, kulluk eden” (243v/5)

tapıġlı “tapan, kulluk eden” (415r/9)

tapınuġlı “hizmet eden, tapınan” (450r/6)

tapuġ ḳılġanlar “müminler, inananlar” (147r/7)

tapuġ ḳılmaḳ “tapma, Tanrı’ya tapma” (227v/7)

tapunġu iḍi “tapınılan Allah, tapınılacak olan Allah” (253v/4)

tapunmaḳ “tapmak, hizmet etmek” (346v/4)

tapunuġlı “tapınan, ibadet eden” (251v/3)

tėgme iḍike yanġan “daima Allah’a yüz tutan, onun buyruklarını koruyan” (383r/5)

uştmaḥ iḍileri “cennetlikler, makamları cennet olanlar” (10r/1)

ürük turuġlı “ibadete kapanan, ibadetten ayrılmayan” (233r/8)

yanıġlı “yüzünü Allah’a çeviren, döndüren” (252r/4, 331r/8)

yanış “dönme, Allah’a dönüş” (82v/7)

yanmış “kulun Allah’a dönmesi, Allah’tan gelen her şeye katiyetle inanmakla, hak ve hayır dairesine girmesi” (382r/3)

yolḳa köndürgenrek “en çok hidayete eren, en doğru yolu bulan” (285r/5)

yolḳa könmişler “hidayete erenler, doğru yolu bulanlar, irşat edilenler” (235v/2)

yolḳa könmişrek “en çok hidayete eren, en doğru yolu bulan” (212r/9)

yolḳa könügli “hidayete eren, doğru yolu bulan” (361r/9)

yolluġ “doğru yolda bulunan, bahtlı, kısmetli” (213r/7)

2.13.21.6. İnançsız- İnançsızlık

ʿāciz ḳılġuçılar (< Ar. *ʿāciz* + T. *ḳılġuçılar*) “etkisiz bırakmaya çalışanlar” (315r/6)

ʿāciz ḳılıġlı (< Ar. *ʿāciz* + T. *ḳılıġlı*) “etkisiz kılmaya çalışan” (246v/3)

arıġsız “ahlaksız, takva sahibi olmayan” (257r/4)

arḳa ewrügliler “arkasını dönüp gidenler” (298v/1)

boyunġalıḳ “haddi aşma, hududu çiğneme, itaatten çıkma” (417v/8)

buyruḳdın çıḳġanlar “itaatsizlik gösterenler, isyankâr olanlar, Allah'ın emir ve yasaklarına uymayanlar” (46r/6)

çın kertgünmegliler “tanımamazlıktan gelenler, tasdik etmeyenler” (70v/5)

ewrügli “dönen, yönelen, kâfir” (382v/8)

ewürmegü “Allah’a verilen sözden dönme” (305v/4)

ewürmek “inandığı şeylerden uzaklaştırma, Allah yolundan çevirme” (263v/4, 320v/2)

ẖilāf ḳılıġlı (< Ar. *ẖilāf* + T. *kılıġlı*) “geride kalan, arkada kalan” (334r/9)

iblîs yolı içinde (<Ar. *iblîs* T. *yolı* + *içinde*) “Tağut yolu” (67r/6)

kāfir (< Ar.) “günahkâr, inanmayan, Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan” (36r/1, 132r/5)

kafîrlıḳ (< Ar. *kāfir* + T. *-lık*) “küfür, inkâr, kâfirlik” (54r/9)

ḳaraġu “hakkı bilip de ikrar etmeyen” (185r/7)

ḳaraŋḳuluḳ “karanlık, şirk, cehalet” (259r/4)

ḳatıġ ḳarıḳ “inkârcı kâfirler” (381v/9)

ḳatıġraḳ “Allah’a karşı gelmede en aşırı giden” (227r/3)

kirig “arkada olanlar, takip edenler, geride kalanlar” (432r/6)

körksüz ḳılınmışlar “çirkinleştirilmiş, iğrenç kimse, her türlü hayırdan uzaklaştırılmış” (284v/2)

küçlüg boynaġular “peygamberlere karşı gelen, küfürde direnen inatçı ve mağrur kimseler” (189r/8)

küfr (< Ar.) “Allah’a inanmama, inkâr etme, dinsizlik, küfür” (67r/7)

küfr ketürgenler (< Ar. *küfr* + T. *ketürgenler*) “Allah’ı tanımamazlıktan gelenler, Allah’ı tasdik etmeyenler” (51r/9)

moġ (< Sogd.) “ateşe tapan” (243v/6)

münker (< Ar.) “inkâr edilen, kabul edilmeyen” (145v/7)

nū-sipās kişi (<Far. *nū-sipās* + T. *kişi*) “Allah’ın ayetlerini inkâr eden nankör kişiler” (301v/6)

ortaḳ “şirk” (108v/8)

ortaḳ ḳatıġlı “müşrik, ortak koşan” (112r/4, 139r/7)

ortaḳ ḳoşġan “şerik koşan, müşrik” (44v/5)

ortaḳ ḳoşuġlılar “şirk koşanlar, müşrikler” (12v/8)

öŋdün keçigliler “kâfirlerin peşinden gidenler” (361v/6)

tanġuçı “kâfir, inkâr eden, inanmayan” (411v/4)

tanıġlı “kâfir, iman etmeyen, inkâr eden” (124r/4, 238v/4)

tanıġlı iḍisi “kâfir” (265v/9)

tanıġlıḳ “kâfir, inkârcı, inanmayan” (427v/7)

tanmaḳ “inkâr etme” (301r/1)

tanmaḳlıḳ “inkârcılık” (140r/7)

ʿutebe (< Ar.) “inkârcı insan (436r/1)

yalġan tutġanlar “yalan isnat eden, inkâr eden, yalanlayan, inanamayanlar” (418v/5)

yandurġu “döndürülme, menetme, Allah yolundan alıkoyma” (134v/3)

yandurmaḳ “Allah yolundan dönme, alıkoyma, inkâr” (26r/4, 357v/3)

yarlıġdın çıḳıġlı “inkârcılar” (122r/4)

yarlıġdın çıḳıġlı boḍunlar “sapıklar, inkâr edenler” (83v/2)

yarlıġdın çıḳmaḳ “sapıklık, şirk koşma” (110r/2)

2.13.22. İbadet Yerleri

2.13.22.1. Kutsal Yerler

aḍaḳın turġu “(insanlar için) hayat ve güven durağı, kutsal ev” (92r/8)

aġırlıġ ėw “Kâbe (Beyt-i Harem)” (191r/6)

aġırlıġ mekke mezgîti (T. *aġırlıġ* + <Ar. *mekke* + *mezgît* + T. *-i*) “Kâbe” (17r/5)

aġırlıġ mescid (T. *aġırlıġ* + <Ar. *mescid*) “Kâbe” (206r/1)

aġırlıġ mezgit (T. *aġırlıġ* + <Ar. *mezgît*) “Kâbe” (17v/7)

arıtılmış yer “kutsal toprak” (83r/3)

emîn kend (< Ar. *emîn* + < Sogd. *kend*) “Mekke” (445v/6)

erkli ew “Kâbe” (244v/7)

ew “Beytullah, Kâbe” (134v/1)

ew “mescit” (292r/4)

ew yeri “Medine” (404r/5)

ḫelāl tutmaḳ (< Ar. *ḫelāl* + T. *tutmaḳ*) “mekân, yer, mevzi, Kâbe” (245r/3)

ibrāhîm turġu yer (< Ar. *ibrāhîm* + T *turġu* + *yer*) “Kâbe” (15r/1)

kaʿbe (< Ar.) “Kâbe” (92r/8)

kend (< Sogd.) “Medine-i Münevvere” (411r/3)

kend (< Sogd.) “Mekke” (443v/2)

kenîse (< Ar.) “namaz, dua, Yahudilerin ibadet ettikleri yer” (245v/6)

ḳıble (< Ar.) “kıble, secde edilen yer, yön, Kâbe” (17v/5)

kilisiye (< Ar.) “Hristiyanların ibadet yeri, kilise” (245v/7)

ḳorḳunçsız kent “Mekke” (15r/3)

ḳurulġan ewnüŋ ilki “Kâbe” (47r/8)

medenî (< Ar. medine) “Hicaz’da bir şehir, Medine” (214v/1)

medîne (< Ar.) “Hicaz’da bir şehir, Medine” (310v/7)

mekke (< Ar.) “Hicaz’da bir şehir, Mekke” (373v/5)

miḥrāb (<Ar.) “câmilerde mescitlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer” (313r/1)

şavmaʿa (< Ar.) “ibadet edilen küçük mescit” (223v/4)

Taŋrı ėwi “Kâbe” (92r/3)

Taŋrı ewi “Kâbe” (92r/3)

tapunġu yer “Meclisteki baş köşe veya en güzel yer, ibadethanenin ön kısmındaki girinti, mihrab, bölme, saray, taht odası” (331v/1)

toḳışġu yer “mihrap, ibadet hücresi” (223v/4)

yıraḳraḳ mezgit “uzak mescit (206r/1)

ziyānlıḳ mescid (< Ar. *ziyān* + T. *-lıḳ* + < Ar. *mescid*) “zararlı mescid” (150r/4)

2.13.23. Kutsal Gün ve Geceler

ḳadr tüni (< Ar. *ḳadr* + T. *tüni*) “Kadir gecesi” (446v/4)

ḳutluġ tün “Kadir gecesi” (363v/3)

şenbe (< Far.) “Yahudilerce mukaddes olan cumartesi günü” (127v/5)

üç kün “şeri günler” (91r/6)

2.13.24. Putlar

ba'l (< Ar.) "İslamiyet'ten önceki dönemde Arapların taptığı putlardan birinin adı" (328v/7)

balman "put" (124r/8)

burḫan "put" (79v/9)

but (< Far.) "put" (110r/3)

lāt (< Ar.) "İslam'dan önce Arapların Kâbe'de bulunan putlarından biri" (388v/1)

menāt (< Ar.) "Cahiliye döneminde Kâbe'de Hüzeyl ve Huzâa kabilelerinin mabudu olmak üzere konulan put" (388v/1)

nesr (< Ar.) "Nuh kavminin putlarından biri" (424v/2)

ortaḳ "şirk, put" (108v/8)

suvāʿ (< Ar.) "Cahiliye döneminde Hüzeyl kabilesinin taptığı put" (424v/2)

tapunġu "put" (91r/9)

ʿuzzā (< Ar.) "Cahiliye devrinde tapılan putlardan biri" (388v/1)

vedd (< Ar.) "Hz. Nuh'un kavminin taptığı putlardan birisinin adı" (424v/2)

yaġūṣ (< Ar.) "Arslan şeklinde olan eski bir putun adı" (424v/2)

yaʿūḳ (< Ar.)"Nuh kavminin putlarından, at şeklinde olan birinin adı" (24v/2)

2.13.25. Kutsallık

arıġ "mukaddes, kutsal" (229r/1)

ḳıwlıġ "devletli, kutlu, bahtlı" (118r/1)

ḳutluġ "kutlu" (103v/8)

ḳutluġluḳ "kutluluk" (167r/6)

2.13.25.1. Kutsal Yemin

ʿahd (< Ar.) "yemin, verilmiş söz, anlaşma" (48v/9)

and ~ ant "ant, yemin" (97v/9, 158r/7)

kök ḥaḳḳı yoluġ “düzgün ve güzel yolları bulunan semaya and olsun ki anlamında bir söz (384r/3)

kün ḥaḳḳı “güneşe ant olsun ki anlamında bir söz” (444r/4)

taŋ atmaḳ haḳḳı “fecre ant olsun (tan yeri ağarmasına) anlamında bir söz” (442v/2)

2.13.25.2. Adak

ıḍuḳ ıḍmışlar “kutlu, sahibinin yaptığı adak için saklanarak, yünü kırkılmayan, sütü sağılmayan yük vurulmayarak başıboş bırakılıp salıverilen hayvan” (92v/9)

neẕr (< Ar.) “adak” (35r/4)

2.13.26. Ölüm- Ahiret- Kıyamet

2.13.26.1. Ölüm

aḍrılmaḳ “ayrılık (ölüm)” (429v/8)

atalmış sanlıġ vaḳt “ecel (tayin edilen vaktin sonu)” (171v/8)

atanmış vaḳt “ecel (tayin edilen vaktin sonu) manasında” (36v/1)

cān tolmaḳ (< Far. *cān* + T. *tolmaḳ*)“boğma, öldürme, nefesini kesme” (434v/1)

ecel (< Ar.) “ecel, vade” (411r/9)

kėdinki “ölüm vakti” (206r/6)

öldürmek “öldürme” (310v/9)

öldürmişler “maktuller, öldürülenler” (20v/9)

ölgülüg “ölme” (327r/1)

ölmek “ölme” (266r/2)

ölüm “ölüm” (32v/1)

pūdeh (< Far.) “ölme, çürüme” (434v/5)

sėziksizlig “şüphe ve tereddütlerden uzak malumat, ölüm” (448v/4)

taşlamaḳ “öldürme” (364r/7)

tükel alġan “ruhunu kabzeden, öldüren, vefat ettiren” (43v/3)

uḍımaḳ “istirahat, rahatlık, sükûnet/ölüm” (433r/9)

urulmış vaḳt “ecel (tayin edilen vaktin sonu) manasında” (100v/6)

üḍ urmış “ecel (tayin edilen vaktin sonu) manasında” (187r/6)

vaḳt atalmış zamāne “ecel (tayin edilen vaktin sonu) manasında” (236r/2)

vaḳt urmışı (< Ar. *vaḳt* + T. *urmışı*) “ecel (tayin edilen vaktin sonu)” (423v/5)

vaḳtı belgülüg bolmış “ecel (tayin edilen vaktin sonu)” (51v/6)

2.13.26.1.1. Ölü

etözsüz “vücutsuz, cansız, ölü” (83r/4)

ölüçi “ölücü, fâni” (251r/8)

ölüg “ölü” (107r/4)

ölügli “ölen” (337v/5)

tenlig (< Far. *ten* + T. *-lig*) “cansız cisim, ceset” (125v/1)

uwut “ceset” (83r/3)

2.13.26.1.2. Mezar

ġūr (< Far.) “mezar” (147v/9)

kömgü “gömme” (84r/1)

uḍıġu yeri “uyku yeri, mezar” (23v/2)

2.13.26.1.3. Miras- Vasiyet

eḍgülük tutturmaḳ “vasiyet etme, vasiyette bulunma” (21r/4)

mîrāṯ (< Ar.) “miras” (397v/7)

mîrāṯ boluġlı (< Ar. *mîrāṯ* + T. *boluġlı*) “varis olan, mirasçı” (270r/8)

tutsuġ “vasiyet” (59r/7)

tutşu “vasiyet” (323r/9)

vaşiyyet (< Ar.) “vasiyet” (233r/2)

2.13.26.2. Ahiret

āḫiret (< Ar.) “ahiret, öbür dünya” (108v/3)

āḫiret sarāyı (< Ar. *āḫiret* + < Far. *sarāy* + T. *-ı*) “ahiret” (182v/5)

kėdinki ~ kėḏinki “ahiret” (147r/1, 206r/6)

kėḏinki ajun (T. *kėḏinki* + < Sogd. *ajun*) “ahiret, sonraki dünya, öte dünya” (62v/2, 128r/8)

kėḏinki kün “ahiret” (3r/1)

kėḏinki orun “ahiret” (10v/4)

kėḏinki sāray (T. *kėḏinki* + < Ar. *sāray*) “ahiret, cennet” (11v/4)

ḳıyāmet küŋ (< Ar. *ḳıyāmėt* + T. *küŋ*) “ahiret” (88v/1)

ḳopmaḳ kün “ahiret” (20r/7)

körmek “Allah’a kavuşma, ahiret günü” (108r/4)

ol ajun (T. *ol* + < Sogd. *ajun*) “ahiret, öte dünya” (26v/5)

ozaḳı dünyā “ahiret, öbür dünya” (327r/1)

saḳış küni “ahiret” (325v/8)

saḳış yanut küni “ahiret” (1v/3)

sarāy soŋı (< Ar. *sarāy* + T. *soŋı*) “ahiret” (185v/2)

tuşmaḳ “Allah’a kavuşma, ahiret günü” (98r/1)

2.13.26.2.1. Amel Defteri

ėḏgüler bitigi “iyilerin yazısı, İlliyin” (438v/1)

nişān ḳılınmış bitig “yazısı açık seçik olan yahut alâmet-i farikası bulunan, yazılmış, yazılı” (437r/5)

saġ yan iḍileri “amel defteri sağdan verilenler” (394v/7)

sol ḳol iḍileri “amel defteri soldan verilenler” (395v/1)

sol yan iḍileri “amel defteri soldan verilenler” (394v/8)

2.13.26.2.2. Sorgulama

ḫesāb (< Ar.) “hesap” (393r/2)

saḳış “hesap” (100v/8)

saḳış ḳılmaḳ “hesaplama, hesap” (439r/7)

sormaḳ “sorgu” (305r/2)

sorulġu “sorgu” (305v/5)

2.13.26.2.3. Azap- Eziyet

arıġsızlıḳ “eza, eziyet” (27r/4)

ʿaẕāb (< Ar.) “azap” (166v/2)

āzār (< Far.) “eziyet, azar, incitme, kötülük” (48v/7, 308v/8)

azġır “azaba götürücü husus, azabı gerektirici şey” (427v/5)

emgek “eziyet, sıkıntı, ıstırap” (34r/4)

emgetmek “incitme, eziyet çektirme” (310r/3)

ėrinçü ~ ėrünçü “sıkıntı, zahmet, eziyet” (61r/5, 26v/7)

ėsiz ḳın “şiddetli azap” (274v/8)

ėsizlik “azap” (112v/8)

eẕā (< Ar.) “eziyet, incitme” (34r/2)

ḳatıġ biçgeli “sürekli azap, sürekli işkence” (266v/3)

ḳatıġ ḳın “çetin, azap” (399v/6)

ḳın “1. azap, 2. ceza, eziyet, işkence” (336v/5, 46v/7)

ḳın iḍisi “acı ve azap sahibi olan Allah” (352r/4)

ḳınaġu “cezalandırma, azaba uğratma” (311v/3)

ḳınalġu “azaba uğrama” (315r/2)

ḳınamaḳ “cezalandırma, eziyet etme” (376v/1)

ḳınanmış “azap edilmiş” (327r/2)

ḳınlıġ ~ ḳınlıḳ “eziyet, işkence” (19v/2, 182v/7)

öçemek “azap, işkence” (107v/1)

taştın yaġmur “yağmur, taş yağmuru gibi yukarıdan inen azap” (120r/9)

uçuzlaġan “alçaltıcı azap” (76r/5)

uçuzlaġlı “alçaltıcı azap, zelil kılan, aşağılık eden” (11r/5)

2.13.26.2.4. Hüsran

ḳor “zarar, ziyan” (111v/5)

ḳor yas “sıkıntı, zarar, ziyan, bela” (414r/9)

ḳor yaslıġlıġ “zarara uğrama, ziyan içinde bulunma” (424r/9)

ḳorḳuġlı “ziyana uğrayan, zarar gören” (274v/8)

ḳorluḳ “zarar” (448v/8)

yas “zarar, ziyan” (269r/7)

yas ḳılıġlı “zarar verici, ziyana sokan, zayi eden” (401v/6, 434v/5)

yaslıġ “zarar, ziyan” (450v/3)

ziyān (< Ar.) “ziyan, zarar” (320r/2)

ziyān ḳılıġlı (< Ar. *ziyān* + T. *ḳılıġlı*) “zarar eden, zarara uğratan” (4v/7)

ziyān ḳılmaḳ (< Ar. *ziyān* + T. *ḳılmaḳ*) “zarar etme, ziyana uğrama, zayi etme” (243r/7)

ziyānlıġ (< Ar. *ziyān* + T. *-lıġ*) “zarara uğramış, zararlı” (87r/6)

ziyānlıḳ (< Ar. *ziyān* + T. *-lıḳ*) “zarara uğramış, zararlı” (150r/4)

2.13.26.3. Kıyamet

aḍaḳın turġu yer “uyanıklık alanı, uyanıklık yeri, mahşer yeri” (434v/6)

aḍırġu küni “kıyamet günü” (365r/2)

aḍırmaḳ küni “kıyamet günü, hak ile batılın ayrılma günü” (135r/4)

bir kün “kıyamet günü” (431v/4)

borġu “boru, sur borusu” (222r/4)

bu kün “kıyamet günü” (117v/1)

çıḳıġlılar “ortaya çıkanlar, kabirlerinden çıkanlar” (343r/1)

çıḳmaḳ küni “diriliş günü, mezarlardan kalkış günü” (383v/5)

ġāşiye (< Ar.) “kıyamet, örtü, zar, perde” (441v/5)

ḫaşr (< Ar.) “kıyamet, toplanma, cemetme, ölüleri diriltip mahşere çıkarma” (403r/4)

kelgü sāʿat (T. *kelgü* + < Ar. *sāʿat*) “kıyamet” (394v/5)

ḳıyāmet (< Ar.) “kıyamet” (98r/2)

ḳızġut küni “kıyamet” (168v/8)

ḳorḳutġu kıyamet” (382v/5)

könilik küni “kıyamet” (241r/6)

kün tuġmaġu ḳını “kıyamet saati veya kıyamet azabı” (247r/2)

maḫşer (< Ar.) “haşronulacak, toplanılacak yer, kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer” (434v/6)

meŋgülüg küni “kıyamet günü” (383r/6)

ol kün “kıyamet günü” (241v/5)

örtüglüg iş “taşkın, baskın, korkunç hadise, kıyamet” (435r/6)

saḳış “kıyametin koptuğu gün” (191v/4)

saḳış küni “kıyamet, kıyamet günü” (325v/8)

taŋrıḳa tuşmaḳ “Allah’a kavuşma, kıyamet günü” (289r/1)

tezġu yer “(kıyamet günü) kaçıp sığınılabilecek bir yer” (429v/1)

tuşġu kün “buluşma günü, surun üflendiği gün” (342v/9)

tüşügli “kıyamet (vaki olma manasında)” (420v/9)

tütün kök “kıyamet alameti” (363v/8)

yawlaḳ düşvār kün “çok çetin gün (kıyamet günü)” (390r/9)

yawuḳ kelmiş kün “kıyamet, kıyamet günü” (343r/3)

2.13.26.3.1. Dirilme

ewre ḳopruldaçı “diriltilen, tekrar ayağa kaldırılan” (97v/8)

ḳoparġu “kopma, meydana gelme, zuhur etme, dirilme” (298v/7)

ḳoparıldaçı “diriltilecek olan” (253r/6)

ḳoparılġu “diriltilme, haşredilme, gelme” (163v/4)

ḳoparılġuluḳ “dirilme” (412r/3)

ḳoparılmamaḳ “diriltmeme, haşretmeme” (412r/3)

ḳopmaḳ “dirilme” (242v/3)

ḳopruldaçı “haşrolan, diriltilen, ayağa kaldırılan” (97v/7)

tirilmiş “dirilme, canlanma” (270v/1)

2.13.27. Makam/ Mertebe- Cennet ve Cehennem

2.13.27.1. Makam/ Mertebe

ʿarş (< Ar.) “göğün en yüksek katı, arş” (32v/4)

derece (< Ar.) “derece, makam” (342v/8)

ibrāhîm ornı (< Ar. *ibrāhîm* + T *ornı*) “Hz. İbrahim’in makamı” (47v/1)

ʿilliyyîn (< Ar.) “cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası, yüksek yer, üst” (438v/1)

kötgiler iḍileri “Araf’ta kalanlar” (117r/4)

küngüre “yüksek yer, üst kat” (267r/4)

maḳām (< Ar.) “makam, durulacak yer” (159v/7)

mertebe (< Ar.) “derece” (54r/1)

sevāk (< Ar.) “cennette bir makam” (393v/4)

siccîn (< Ar.) “içerisinde şer ve fısk ve fücura ait divan bulunan mevki” (438r/4)

sidretʾül müntehā (<Ar.) “ulaşılabilen en son nokta, Peygamber’imize ilahî feyiz ve nimetlerin sunulduğu özel yerin adı” (388r/8)

ürük turġu “makam, mevki” (266v/3)

üsk “huzur, nezd, kat” (99v/4)

yaḳşı orun “cennetteki güzel makamlar” (364v/1)

yoḳlaġu “yüksek derece” (422r/3)

yüksek “çok yüksek, pek ulvî” (226r/7)

yüksekrek ḳurlar “Allah katında yüksek dereceler” (231v/9)

2.13.27.2. Cennet

ʿadn (< Ar.) “Adn cenneti” (146v/4)

ʿadn būstānı (< Ar. *ʿadn* + Far. *būstān* + T. *-ı*) “Adn cenneti” (332r/9)

ʿadn uştmaḫları (< Ar. *ʿadn* + Sogd. *uştmah* + T. *-lar* + *-ı*) “Adn cenneti” (319r/9)

aḳar ḫoş suw “cennettekilerin içecekleri” (395r/3)

amrulġuluḳ “cennette dinlenilen yer, sükûnet içinde kalınan yer” (264r/3

āsānlıḳ (< Far. *āsān* + T. *-lıḳ*) “huzur ve güven yeri, cennet” (107v/6)

ʿasel (< Ar.) “cennetteki dört sudan biri, bal” (373v/9)

būstān (< Far.) “cennet” (299v/4)

cāviḍāne ḳılınmışlar (< Far. *cāviḍāne* + T. *ḳılınmışlar*) “cennetliklerin etrafında dolaşan ölümsüz gençler” (431r/5)

ėḍgü yanış “güzel bir gelecek, hoşa gidecek bir yuva, Adn Cenneti” (333r/9)

eḍgülük būstān (T. *eḍgülük* + < Far. *būstān*) “cennet” (226v/3)

ėrinç būstānı (T. *ėrinç* + < Far. *būstān* + T. *-ı*) “cennet” (88v/4)

esenlik sarāyı (T. *esenlik* + < Far. *sarāy* + T. *-ı*) “esenlik yurdu, cennet” (155v/8)

ẖoş ʿadn (< Far. *hoş* + < Ar. *ʿadn*) “Adn cenneti” (146v/4)

ẖoş yer (< Far. *hoş* + T. *yer*) “cennet” (118r/6)

ẖoşnūdluḳ būstānı (< Far. *ẖoşnūd* + T. *-luḳ* + <Far. *būstān* + T. *-ı*) “cennet” (140v//6)

kėḍinki sāray (T. *kėḍinki* + < Far. *sāray*) “ahiret, cennet” (11v/4)

kevṯer (<Ar.) “cennette bir havuzun adı” (450r/2)

körklüg būstān (T. *körklüg* + < Far. *būstān*) “cennet” (185v/3)

körklüg saḳnuḳlar sarāyı (T. *körklüg* + *saḳnuḳlar* + < Far. *sarāy* + T. *-ı*) “cennet” (197v/9)

körklüg tayanġu orun “sırtını dayayıp oturulacak en güzel yer, cennet” (217r/7)

meŋgü uştmaḫçı (T. *meŋgü* + <Sogd. *uştmaḫ* + T. *-çı*) “ağaçlı bahçe, cennet” (263r/7)

meŋgülüg sarāy (T. *meŋgülüg* + < Far. *sarāy*) “cennet” (350v/9)

niʿmet (< Ar.) “nimetler yurdu, cennet” (42r/4-5)

niʿmet būstānları (< Ar. *niʿmet* + < Far. *būstān* + T. *-lar* + *-ı*) “cennet” (313r/8)

niʿmetlig (< Ar. *niʿmet* + T. *-lig*) “nimetli *mec*. (cennet)” (222v/4)

oŋ eligindin bitig bėrigliler “defteri sağ taraftan verilenler, cennetlikler” (439r/7)

oŋ ḳol boḍunları “defteri sağ taraftan verilenler, cennetlikler” (396v/8)

oŋ ḳol iḍileri “defteri sağ taraftan verilenler, cennetlikler” (395r/6)

sarāy (< Far.) “ahiret sarayı, cennet” (293v/8)

selsebîl (< Ar.) “tatlı ve hafif su, cennet pınarı” (431r/4)

soŋ sarāy (T. *soŋ* + <Far. *sarāy*) “ahiret sarayı, öbür dünyadaki cennet makamı, cennet” (288r/5)

şehîdler turġu yeri (< Ar. *şehîd* + T. *-ler* + *turġu* + *yeri*) “ağaçlı bahçe, cennet, ahiretteki, refah ve saadet yurdu, şehitlerin cennetteki mekânı” (388r/8)

tayanġu orun “dayanma yeri, sükûnet bulma yeri *mec.* (cennet)” (217r/7)

tesnîm (< Ar.) “cennette yüksek bir mevkide bulunan bir pınarın adı” (438v/5)

turġu sarāy “cennet yurdu” (319v/3)

turġuluḳ “kalma yeri, cennet” (232r/1)

uçmaḫ (< Sogd.) “cennet” (150v/4)

uçmaḫ boḍunları (< Sogd. *uçmaḫ* + T. *bodunları*) “cennetlikler, cennete girenler” (405r/6)

uçmaḫ oġlanı (< Sogd. *uçmaḫ* + T. *oġlanı*) “cennetliklerin hizmetine verilmiş gençler” (386v/9)

uçmaḳ (< Sogd.) “cennet” (56r/5))

uşmaḫ ~ uştmaḫ ~ uştmaḫ (< Sogd.) “cennet” (116v/5, 165r/3, 394r/3)

uştmaḫ boḍunı (< Sogd. *uştmaḫ* + T. *boḍunı*) “cennet halkı, cennetlikler” (323v/5)

uştmaḫ būstānları (< Sogd. *uştmaḫ* + T. *būstānları*) “yeşillik yer, güzel bahçe, bol nebatlı sulak, şirin, can alıcı çiçeklerle süslü alan, ravza” (295r/7)

uştmaḫ erkligleri (< Sogd. *uştmaḫ* + T. *erkligleri*) “saklayan, koruyan, bekçi; hazineye bakan, cenneti muhafaza eden melekler” (341r/8)

uştmaḫ iḍileri (< Sogd. *uştmaḫ* + T. *idileri*) “cennet ehline hizmet eden gençler” (10r/1)

uştmaḫ sarāyı (< Sogd. *uştmaḫ* + T. *sarāyı*) “cennet” (185v/5)

uştmaḫçı (< Sogd. *uştmaḫ*+ T. *-çı*) “cennet ehli” (263r/7)

ürük turġu yer “uzun müddet kalış, yerleşme veya yerleşme (ikamet) yeri, cennet” (108r/1)

ürüklük būstān (T. *ürüklük* + <Far. *būstān*) “cennet” (197v/9)

yanut yanġu yer “ebedi cennet” (263r/8)

yėm yėmiş “yiyecek *mec.* cennet yiyeceği” (395r/8)

yėmiş “meyve, yemiş, cennet yiyeceği” (436r/5)

2.13.27.3. Cehennem

cāviḍāne ḳını (< Far. *cāviḍāne* + T. *ḳını*) “ebedi cehennem ateşi” (303r/2)

cehennem (< Ar.)“cehennem” (295r/2)

çerāġluġ ot (< Far. *çerāġluġ* + T. *ot*) “cehennem ateşi” (263r/4)

çoġluġ “cehennem” (213v/1)

felaḳ tamusı (< Ar. *felaḳ* + T. *tamusı*) “cehennemde bir kuyu” (451r/3)

ġayy (< Ar.) “azap, (metinde) cehennem” (226v/2)

hāviye (< Ar.) “cehennemin yedinci katı, en şiddetlisi” (448r/9)

ḫor ḳılġan ḳın (< Far. *ḫor* + T. *ḳılġan* + *kın*) “alçaltan cehennem ateşi, küçük düşüren, zelil eden cehennem ateşi” (55r/9)

ḫuṭame (< Ar.) “cehennemin beşinci katı, inatçı münkirlerin yeri” (449r/3)

isig örteyür suw “sıcak, kaynar su, cehennem azabı” (333v/4)

isig suw “sıcak, kaynar su, cehennem azabı” (244r/3)

keldürülmişler “azabın içine getirilenler, cehenneme atılanlar” (295r/8)

kün tamusı “cehennem” (443r/4)

küyer ot “yakıcı ateş, cehennem ateşi” (311r/3)

küyürgen “kavurup soyan cehennem ateşi” (422r/9)

küyürgen ḳın “yakan ateş, cehennem ateşi” (313r/1)

mālik (< Ar.) “yedi cehennemin hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebanîleri idare eden melek” (362v/7)

ol töşek “cehennem” (24v/7)

ot “1. ateş (cehennem azabına uğratıcı günahlar), 2. dumansız, alevsiz cehennem katı” (20r/6, 444v/8)

ot iḍileri ~ ot iyeleri “cehennemlikler, cehennem halkı” (83v/8, 49r/8)

ot tamu “cehennem” (295r/2)

otŋun tamduḳı “cehennem yakıtı” (38v/8)

örtegen “1. yakan, yakıcı 2. yakılan, alevlendirilen” (440r/6, 317r/3)

örtüglüg ot “kapıları üzerine kilitlenen ateş, cehennem ateşi” (444r/2)

şaḳr (< Ar.) “cehennemin bir katmanı, Sakr cehennemi” (428r/4)

surā (< Ar.) “duvar, örtü, (metinde) cehennem” (217r/2)

tamduḳ “kuvvetli, alevli ateş, (metinde) cehennem” (4r/7)

tamturulmış Taŋrı otı “yakıcı, yok edici Huteme cehennemi” (449r/4)

tamu ~ tamuġ “cehennem, cehennem ateşi” (54r/1, 24v/7, 116v/6, 448v/5)

tamu boḍunı “cehennem halkı” (417r/4)

tamuġ boḍunları “cehennemlikler, cehennemde olanlar” (246v/3)

tamuġ ehli “cehennemlikler, cehennem halkı” (334r/1)

tamuġ iḍileri “cehennemlikler” (81r/9)

tamuluḳ “cehennemlikler, cehennem ehli” (333v/5)

tamuluḳ yārîçileri (T. *tamuluḳ* + < Far. *yārî* + T. *-çi* + *-leri*) “cehennemin muhafızları olan melekler, zebaniler” (428r/5)

taŋrınıŋ tamturulmış otı “Allah’ın tutuşturulmuş ateşi, cehennem” (449r/4)

tewe tikenü “cehennemliklerin yiyeceği zehirli bir yiyecek, deve dikeni” (441v/9)

tönŋderi kemişilgenler “cehenneme atılanlar” (270v/4)

turġu yer “uzun müddet kalış, yerleşme veya yerleşme (ikamet) yeri, *mec.* cehennem” (52r/8)

yatġu yer “ikamet etme yeri, *mec.* cehennem” (303r/4)

yawlaḳ yalıŋlıġ ot “cehennem ateşi, alevli cehennem ateşi” (450v/4)

yawuz amrulġu yer “cehennem” (333v/7)

yawuz ėsiz yanış yer “cehennem” (72r/9)

yawuz tayanġu orun “en kötü sırtını dayanılacak yer, cehennem” (217r/3)

yawuz yaḍım “kalınacak yer, cehennem” (185r/6)

yawuz yanġu yer “cehennem, kötü bir dönüş yeri” (146v/7)

yawuz yanış “varılacak en son yer” (415v/9)

yawuz yatḳu yer “kötü bir yer olan cehennem” (333v/4)

yawuz ẓulm ḳılġanlarnıŋ turġu yeri (T. *yawuz* + < Ar. *ẓulm* + T. *ḳılġanlarnıŋ* + *turġu* + *yeri*) “cehennem” (52r/8)

yawuzraḳ orunluġ “çok kötü yer (cehennem)” (264v/4)

yazuḳluġlar yėmi “günahkârların cehennemdeki yiyeceği (zakkum ağacı)” (365r/4)

ziyānlıḳ sarāyı (< Ar. *ziyān* + T. *-lıḳ* + < Far. *sarāy* + T. *-ı*) “kötü yurt, cehennem” (190v/2)

ẓulm ḳılġanlarnıŋ turġu yeri (< Ar. *ẓulm* +T. *ḳılġanlarnıŋ* + *turġu* + *yeri*) “cehennem” (52r/8)

Din ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 1232 kelime tespit edilmiştir. Din ile İlgili Kavramlar grubunda yer alan “Allah” bölümünde 2 Arapça, 8 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Allah” bölümünde yer alan “Allah’ın İsimleri- Esma-i Hüsna” başlığı altında 1 Arapça, 130 Türkçe, 13 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 5 Farsça + Türkçe kelime, 1 Soğdca + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe kelime bulunmaktadır. “Allah’ın

Özellikleri" bölümünde yer alan "Kudret" başlığı altında 9 Arapça, 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; "İrade" başlığı altında 1 Arapça, 16 Türkçe kelime; "Sübhaniyet" başlığı altında 2 Arapça, 20 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 2 Türkçe + Arapça + Türkçe kelime; Tevhid (Birlik) başlığı altında yer alan "Vahdaniyet" başlığı altında 3 Türkçe kelime; "Bilgi ve Hikmet" başlığı altında yer alan "İlim" başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime; "Deneme- İmtihan" başlığı altında 4 Türkçe kelime; "Hikmet" başlığı altında 1 Türkçe kelime; "Hidayet" başlığı altında 11 Türkçe kelime; "Adalet ve Merhamet" başlığı altında yer alan "Adalet" başlığı altında 1 Farsça+ Türkçe kelime; "Adalet" başlığının altında yer alan "Hükümdar" başlığı altında 33 Türkçe, 5 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 2 Türkçe + Arapça + Türkçe kelime, 1 Soğdca + Türkçe ek + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime; "Hüküm- Karar" başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 19 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Karşılık-Ceza- Ödül" başlığı altında 3 Arapça, 18 Türkçe kelime; "Ceza Aletleri" başlığı altında 2 Türkçe kelime; "Merhamet- Şefkat" başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 23 Türkçe, 4 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 4 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 2 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; "Merhamet- Şefkat" başlığı altında yer alan "Himaye" başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; "Bağışlama- Af" başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 13 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime bulunmaktadır. "Kabul Etme" başlığı altında 3 Arapça, 1 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "İcazet" başlığı altında 1 Farsça, 2 Türkçe kelime bulunmaktadır.

"Peygamber" bölümünde 2 Arapça, 1 Farsça, 18 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Peygamber bölümünde yer alan "Peygamber Adları, Sıfatları ve Dini Şahsiyetler" başlığı altında 33 Arapça, 1 Farsça, 31 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. "Halife" bölümünde 1 Arapça, 5 Türkçe kelime; Halife bölümünde yer alan "Halife Adları" başlığı altında 3 Arapça kelime bulunmaktadır. "Peygamberi Tanıyanlar" bölümünde yer alan "Sahabe" başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça + Türkçe kelime bulunmaktadır. "Peygamber ile İlgili Diğer Kavramlar" bölümünde yer alan "Ensar" başlığı altında 1 Farsça + Türkçe kelime; "Şefaat" başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe ek yapısında

kelime; “Mucize- Vahiy” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 4 Türkçe, 1 Arapça + Farsça kelime bulunmaktadır.

“Doğaüstü Varlıklar” bölümünde yer alan “Melek” başlığı altında 7 Arapça, 1 Farsça, 9 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Farsça kelime, 1 Arapça + Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Şeytan” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Farsça kelime + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Cin-Peri” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Kutsal Kitaplar” bölümünde 1 Arapça, 5 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Kutsal Kitaplar” bölümünde yer alan “Kur’an-ı Kerim” başlığı altında 4 Arapça, 1 Farsça, 56 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 6 Türkçe + Arapça kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe ek + Arapça kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Arapça kelime, 2 Türkçe + Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe + Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 2 Farsça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Arapça kelime bulunmaktadır. “Kur’an-ı Kerim’in Bölümleri” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Ayet- Sure” başlığı altında 48 Arapça, 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Tevrat” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 14 Türkçe, 1 Soğdca, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime; “İncil” başlığı altında 1 Farsça, 6 Türkçe, 1 Yunanca, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Zebur” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Dinler” bölümünde yer alan “İslamiyet” başlığı altında 3 Arapça, 3 Türkçe, 2 Türkçe + Arapça kelime, 3 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe ek + Arapça kelime + Türkçe ek yapısında kelime; “Hristiyanlık” başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 5 Türkçe, 1 Yunanca + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Yahudilik” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Arapça + Farsça ek + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır.

“İbadet” bölümünde 3 Arapça, 7 Türkçe kelime bulunmaktadır. “İbadet” bölümünde yer alan “Takva” başlığı altında 2 Arapça, 19 Türkçe kelime bulunmaktadır. “İbadete Hazırlık” bölümünde yer alan “Tövbe” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 3 Arapça +

Türkçe kelime; “Abdest” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Abdestli Olmama” başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Dua” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 3 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek + Türkçe kelime; “Beddua-Lanet” başlığı altında 2 Arapça, 6 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek + Türkçe kelime bulunmaktadır. “Namaz” başlığı altında 5 Arapça, 2 Farsça, 8 Türkçe, 3 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 3 Arapça + Türkçe kelime; “Zikir” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe kelime; “Takdis ve Tenzih Etme” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Farz” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Vacip” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Sünnet” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Oruç” başlığı altında 1 Farsça, 2 Türkçe, 3 Arapça + Türkçe kelime; “Hac” başlığı altında 5 Arapça, 3 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Kurban” başlığı altında 2 Arapça, 5 Türkçe, 1 Türkçe + Arapça kelime, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Zekat” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Kader- Kaza” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe kelime; “Sevap” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe, 1 Sanskritçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Arapça kelime, 2 Türkçe + Sanskritçe kelime; “Sadaka” başlığı altında 1 Arapça + 1 Sanskritçe + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır.

“Dini Kurallar” bölümünde yer alan “Helal- Haram” başlığı altında 2 Arapça, 12 Türkçe kelime; “Nefis” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Günah” başlığı altında 4 Arapça, 15 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Günahkâr” başlığı altında 2 Arapça, 11 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Günahtan Kurtuluş” başlığı altında 9 Türkçe kelime; “Günahsız” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Şükür” başlığı” altında 1 Arapça, 4 Türkçe, 4 Arapça + Türkçe kelime; “Tevekkül” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “İnanç- İman” başlığı altında 3 Arapça, 14 Türkçe, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “İmana Davet” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “İnanç Sahibi” başlığı altında 4 Arapça, 59 Türkçe, 3 Farsça + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe kelime; “İnançsızlık” başlığı altında 4 Arapça, 32 Türkçe, 1 Soğdca, 1 Farsça + Türkçe kelime, 5 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır.

“İbadet Yerleri” bölümünde yer alan “Kutsal Yerler” başlığı altında 9 Arapça, 14 Türkçe, 2 Soğdca, 2 Türkçe + Arapça kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe ek yapısında kelime,

1 Arapça + Soğdca kelime, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Arapça kelime bulunmaktadır.

"Kutsal Gün ve Geceler" bölümünde 1 Farsça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "Putlar" bölümünde 9 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; "Kutsallık" bölümünde 4 Türkçe kelime ;"Kutsallık" bölümünde yer alan "Kutsal Yemin" başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; "Adak" başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. "Ölüm- Ahiret- Kıyamet" bölümünde yer alan "Ölüm" başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 15 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe kelime, 2 Türkçe + Arapça kelime; "Ölü" başlığı altında 5 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; " Mezar" başlığı altında 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; "Miras- Vasiyet" başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; " Ahiret" başlığı altında 1 Arapça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime, 2 Türkçe + Soğdca kelime, 1 Arapça + 4 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Arapça kelime; "Amel Defteri" başlığı altında 5 Türkçe kelime; "Sorgulama" başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; "Azap- Eziyet" başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 20 Türkçe kelime; "Hüsran" başlığı altında 1 Arapça, 8 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime: "Kıyamet" başlığı altında 4 Arapça, 24 Türkçe, 1 Türkçe + Arapça kelime; "Dirilme" başlığı altında 9 Türkçe kelime; "Makam- Mertebe" başlığı altında 8 Arapça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; "Cennet" başlığı altında 6 Arapça, 2 Farsça, 15 Türkçe, 3 Soğdca, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 2 Arapça + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Türkçe kelime, 1 Arapça + Soğdca + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 2 Farsça + Türkçe kelime, 6 Türkçe + Farsça kelime, 1 Farsça + Türkçe ek + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 2 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Soğdca + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Farsça + Arapça kelime, 7 Soğdca + Türkçe kelime, 1 Soğdca + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. "Cehennem" başlığı altında 7 Arapça, 38 Türkçe, 3 Farsça + Türkçe kelime, 2 Arapça + Türkçe kelime, 1 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek + Farsça + Türkçe ek yapısında kelimeden oluşmaktadır. Din ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 1232 kelimeden 928 tanesi Türkçe, 186 tanesi Arapça, 25 tanesi Farsça, 15 tanesi Soğdca, 3 tanesi Sanskritçe, 2 tanesi Yunanca kökenli kelimedir.

2.14.1. Topluluk- Grup ile İlgili Kavramlar

2.14.1. Topluluk- Grup

arḳış “kervan, kafile” (181r/7)

barça “topluluk” (322r/8)

boḍ “boy, kabile” (170v/9)

boḍun “1. aynı hedefe yönelmiş birlik, taraftarlar, bölük 2. ehl 3. ümmet” (251v/9, 181r/7, 370v/4)

cemʿ (< Ar.) “toplama, bir araya getirme, topluluk, grup” (53r/4)

ėl “1. topluluk 2. Mekke halkı” (448r/1, 373v/5)

esbāṭ (< Ar.) “Yakup Peygamberin çocuklarından meydana gelen on iki kabile” (77v/2)

gürūh (< Far.) “1. topluluk, cemaat, takım, bölük 2. erkekler topluluğu, kavim, erkekler ve kadınlardan müteşekkil topluluk 3.aynı hedefe yönelmiş birlik, taraftarlar, bölük, parti 4. fırka, hemfikir gurup 5. aynı zamanın insanları, muasır olanlar” (97/7, 165r/7, 87v/3, 282r/2, 383r/7)

ʿisrāîlu’llāh (< Ar.) “Hz. Yakub’un soyu” (176v/2)

ḳabîle (< Ar) “kabile” (41r/8)

ḳamuġ “topluluk” (323v/4)

ḳatar “grup, sürü, dizi” (427r/5)

ḳatıḳ ḳarmaḳ “kozmopolit ahali, karışık halk kitlesi” (214r/2)

kėrü ḳalıġlılar “arkada kalanlar, bedevi topluluklar” (377r/1)

künke tapunġanlar “Sabiiler, Hz. İbrahim‘in dinini devam ettiren eski bir topluluk” (8r/4)

mekkelig (< Ar. *mekke* + T. *-lig*) “Mekke’ye ait olan” (348v/6)

orman iḍileri “Eyke halkı, Şuayb peygamberin halkı” (195r/4)

ögür “1. grup, topluluk 2. ileri gelenlerin oluşturduğu topluluk, lider 3. fırka, hemfikir gurup, 4. topluluk, grup, bölük” (281r/2, 276v/1, 282r/2, 39r/3)

sü “aynı hedefe yönelmiş birlik, taraftarlar, bölük” (402v/5)

taŋrı ḳulı oġlanı “İsrailoğulları” (89r/5)

taŋrı oġlanı “İsrailoğulları” (90r/3)

taŋrı yalavaçınıŋ oġlanları “İsrailoğulları” (14v/4)

tarık tarılmış “kozmopolit topluluk” (425v/1)

tėrnek “1. buluşma yeri, toplanma yeri 2. topluluk” (219v/4, 393r/3)

ümmet (< Ar.) “topluluk, cemaat” (205r/6)

yarlıġdın çıḳıġlı boḍunlar “doğru yoldan çıkmış topluluklar” (93v/6, 275r/7)

yarlıġdın çıḳıġlılar sārayı “ fasıklar diyarı” (125r/3)

yıġın “topluluk, küme” (107v/7)

yoruġlılar “gezici topluluk (kafile, kervan, yolcular)” (92r/6)

yüksek boḍunlar “böbürlenen, kibirlenen topluluklar” (251v/2)

2.14.2. Topluluk Adları

ʿād (< Ar.) “Âd kavmi” (118v/7)

ʿādlıġ (< Ar. *ʿād* + T. *-lıġ*) “Âd kavmi, Âd kavminden olan” (168r/6)

bitig iḍileri “kitap ehli, Allah tarafından gönderilen topluluklar” (73r/3)

kemi boḍunı “Hz. Nuh’un çağrısına uyarak gemiye binenler” (289v/8)

ḳuḍı iḍileri “Nuh, Ad ve Semud kavimleriyle birlikte peygamberi yalanlayan ve bu yüzden helak edilen kavim” (440r/1)

ḳuḍuġ boḍunı “Nuh, Ad ve Semud kavimleriyle birlikte peygamberi yalanlayan ve bu yüzden helak edilen kavim” (382r/7)

ḳuḍuġ iḍileri “Nuh, Ad ve Semud kavimleriyle birlikte peygamberi yalanlayan ve bu yüzden helak edilen kavim” (264v/8)

ḳureyş (< Ar.) “Kureyş Peygamber efendimizin mensup olduğu kabilenin adı” (449v/2)

meʿcūc (< Ar.) “Mecüc, Nuh peygamberin oğlu Yafis’in çocuklarından türemiş olan iki kabileden biri” (221v/6)

niġoşak (< Sogd.) “Mecusilere verilen ad” (243v/5)

oġul oġlanları “Esbat, Yakub’un torun kabileleri” (46r/9)

örtegen ot iḍileri “kızgın ateşe maruz kalanlar” (317r/3)

rūm (< Ar.) “Rumlar, Bizanslılar, Doğu Romalılar” (294r/9)

sala boḍunı “Mekke ve Kudüs dahil olmak üzere büyük şehirler için kullanılan kelime, yerleşim merkezindeki insanlar” (321v/1)

sebe (< Ar.) “Yemen’deki bir bölgenin yahut bir kabilenin adı.” (313r/6)

ş̲emūd (< Ar.) “Hz. Salih’in peygamber olarak gönderildiği eski bir Arap kavmi” (440v/1)

şemūdluġ (< Ar. *ş̲emud* + T. *-luġ*) “Semud kavmine mensup” (171r/7)

soŋ ḳalıġlılar “geride kalanlar, bedevi topluluklar” (377r/8)

tamu isleri “ alevli ateşe maruz kalanlar” (14r/9)

tėgme ḳaş üzele çıḳıġlılar “her tepeden akın eden Yecuc ve Mecuc kavmi” (241r/6)

tezik “Farslara verilen ad” (352r/5)

üŋür iḍileri “Kur’an- ı Kerim’ de bir mağarada 309 yıl uyuduktan sonra tekrar uyandıkları haber verilen gençler topluluğu, Ashâb-ı Kehf” (215r/1)

ye’cūc (< Ar. ye’cüc) “Yecüc kavmi” (221/6)

2.14.3. Millet- Vatandaş

ʿacemî (< Ar.) “Arap olmayan, yabancı” (203v/8)

ʿarab (< Ar.) “Arap, bedevi Araplar” (369v/8)

gürūh (< Far.) “fırka, millet” (227r/3)

millet “topluluk, bir din veya mezhepte bulunanların topu” (14v/1)

ögür “taraf, zümre, millet” (160r/7)

tāzî (< Far.) “Arap” (203v/8)

uġuş “millet, ırk” (381r/3)

Topluluk- Grup ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 59 kelime tespit edilmiştir. “Topluluk- Grup ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Topluluk- Grup” başlığı altında 5 Arapça, 1 Farsça, 22 Türkçe, 1 Arapça +Türkçe ek yapısında kelime; “Topluluk Adları” başlığı altında 7 Arapça, 13 Türkçe, 1 Soğdca, 2 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Millet- Vatandaş” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. Topluluk- Grup ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 59 kelimeden 38 tanesi Türkçe kökenli, 14 tanesi Arapça kökenli, 3 tanesi Farsça kökenli, 1 tanesi Soğdca kökenli kelimedir.

2.15.Sosyal Sınıf- Statü ile İlgili Kavramlar

2.15.1. Üst Düzey Sınıf

2.15.1.1. Soylu- Soysuz

ḥarām-zāde (< Ar.) “gayrimeşru, soysuz” (418v/7)

raġbet (< Ar.) “itibar, rağbet” (445v/4)

şerîf (< Ar.) “şerif, itibarlı, soylu” (42v/4)

2.15.1.2. Efendi- Sahip

begden “efendi; sahip” (201v/2)

eye “sahip” (36r/7)

ögür “efendi” (177r/4)

uluġ “efendi” (42r/2)

2.15.2. Alt Düzey Sınıf

2.15.2.1. Kul- Köle- Cariye

bėrimlig “borçlu; köle” (20v/6)

boyun “kul, köle” (20v/6)

boyun bėrmedük “cezalandırılan aleyhine hüküm verilen, kul edinilen, köle kılınan” (396v/5)

boyun içinde bėrimligler “köle, köleler” (20v/6)

ḳarabaş “köle, cariye (erkek veya kadın)” (69r/8)

ḳul “kul, köle” (20v/9)

küŋ “cariye” (26v/8)

mükāteb (< Ar.) “azat edilmek üzere bedele bağlanan köle” (258r/5)

uḍġan “hizmetçi” (257v/8)

yārîçi (< Far. *yārî* + T. *-çi*) “yardımcı” (229v/2)

yėgidme “besleme, cariye” (61r/3)

yinçge ḳız “odalık, cariye” (61v/3)

Sosyal Sınıf- Statü ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 19 kelime tespit edilmiştir. “Sosyal Sınıf- Statü ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Soylu- Soysuz” başlığı altında 3 Arapça kelime; “Efendi- Sahip” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Kul- Köle- Cariye” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Sosyal Sınıf- Statü ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 19 kelimeden 14 tanesi Türkçe, 4 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.16. Güç ile İlgili Kavramlar

2.16.1. Güç- Kuvvet

ḫüccet (< Ar.) “hakimiyet, galebe, güç ” (421r/7)

ḳatıġ ḳavî “kuvvetli, şiddetli” (425r/7)

ḳatıġ küç “çok güçlü” (377v/3)

ḳatıġlıḳ “güç, kuvvet” (236r/8)

ḳatıġraḳ küçlüg “daha kuvvetli, çok daha kuvvetli” (373v/5)

ḳavî (< Ar.) “kuvvetli, güçlü” (87r/8)

ḳavîraḳ (< Ar. *ḳavî* + T. *-raḳ*) “daha kuvvetli” (68r/8)

ḳuvvet (< Ar.) “kuvvet, güç, kudret, etki” (348v/1)

küç “kuvvet, güç, zor” (31v/4)

küç tölek iḍileri “güç ve kuvvet sahipleri, kuvvetliler, güçlüler” (333r/5)

küçlüg “güçlü, kuvvetli” (146r/2)

ṭāḳat (< Ar.) “güç, kuvvet” (147r/8)

tölek “kuvvetli, basiretli” (136v/8)

2.16.2. Hakimiyet

erk “saltanat, sözü ve buyruğu geçerli olmak, kudret, iktidar, gücü yeter” (211r/3)

kesüklüg “kesiklik, kopukluk (iki peygamber arasında peygambersiz geçen zaman)” (82v/8)

üzüklük “kesinti, fetret” (82v/8) “

2.16.3. Devlet

ẏėl “devlet, erk” (135v/5)

2.16.4. Meclis

olduruġ “meclis, oturacak yer” (401v/8)

2.16.5. Yönetenler

2.16.5.1. Başkan- Önder

başçı “önder, lider” (14v/8)

öŋdün başlaġlı “önder, rehber” (239v/3)

üḍründi “başkan, sözcü” (304r/6)

2.16.5.2. Hükümdar

ʿazîz-i mışr (< Ar.) “Mısır hükümdarı” (180r/1)

ėlig “hükümdar” (31r/3)

erkliglik “hakimiyet, saltanat, hükümranlık” (31r/3)

melik (< Ar.) “hükümdar” (177r/2)

2.16.5.2.1. Hükümdarlık Alametleri

2.16.5.2.1.1. Taht

taht (< Ar.) “taht, iktidar” (181v/5, 332v/3)

2.16.5.2.1.2. Emir- Buyruk- Ferman

buyruḳ “buyruk, emir” (52r/9)

emr (< Ar.) “emir” (391v/7)

iş “emir, buyruk” (52r/9)

yarlıḳ “buyruk, emir, ferman” (25v/3, 125v/5)

2.16.5.2.1.3. Damga- Mühür

tamġa “damga, mühür” (308v/1)

tamḳa “damga” (410v/3)

2.16.5.2.1.4. Rütbe- Makam- Mevki

eḍgürek yer “makam, mevki” (227r/7)

kiçig “mertebe olarak küçüklük” (218v/3)

ḳur “mertebe, derece” (27v/9)

orunluġ “makam ve mevki sahibi” (178r/1)

2.16.6. Yardımcılar

2.16.6.1. Kul- Köle- Cariye

bėrimlig “borçlu; köle” (20v/6)

boyun “kul, köle” (20v/6)

boyun bėrmedük “cezalandırılan aleyhine hüküm verilen, kul edinilen, köle kılınan” (396v/5)

boyun içinde bėrimligler “köle, köleler” (20v/6)

ḳarabaş “köle, cariye (erkek veya kadın)” (69r/8)

ḳul “kul, köle” (20v/9)

küŋ “cariye” (26v/8)

mükāteb (< Ar.) “azat edilmek üzere bedele bağlanan köle” (258r/5)

uḍġan “hizmetçi” (257v/8)

yārîçi (< Far. *yārî* + T. *-çi*) “yardımcı” (229v/2)

yėgidme “besleme, cariye” (61r/3)

yinçge ḳız “odalık, cariye” (61v/3)

2.16.7. Yönetilenler

2.16.7.1. Halk

boḍun “kavim, halk” (79v/4)

ehl (< Ar.) “halk, aile, topluluk, kavim” (50r/1)

ẖalḳ (< Ar.) “halk, yaratıklar, insanlar” (297v/1)

ḳavm (< Ar.) “kavim, halk” (321r/2)

2.16.8. Bağlılık

berāberlıḳ (< Far. *berāber* + T. *-lıḳ*) “aynılık, birliktelik” (14v/7)

birleki “birlikte olan, beraber olan, maiyet” (123v/5)

yarlıġ tutmaḳ “itaat, bağlılık, inkıyat” (260r/7)

yarlıġ tutuġlı “emirlere boyun eğen, itaatkâr” (62v/5)

2.16.9. Muhalefet

ẖaşm (< Ar.) “düşman, muhalif, karşı taraf” (331v/1)

muẖālif (< Ar.) “muhalefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, uygun olmayan, birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan” (384r/3)

2.16.10. İsyan

yazmaḳ “azma, sapma, karşı gelme, isyan” (380r/6)

yıġıġ “uyulması zorunlu kural, haddi aşma, isyan etme” (22r/9)

Güç ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 60 kelime tespit edilmiştir. Güç ile İlgili Kavramlar grubunda yer alan “Güç- Kuvvet” başlığı altında 4 Arapça, 8 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Hakimiyet” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Devlet” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Meclis” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Yönetenler” bölümünde yer alan “Başkan- Önder” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Hükümdar” başlığı altında 2 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Hükümdarlık Alametleri” bölümü altında yer alan “Taht” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Emir- Buyruk- Ferman” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Damga- Mühür” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Rütbe- Makam- Mevki” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Yardımcılar” bölümü altında yer alan “Kul- Köle- Cariye” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Yönetilenler” bölümünde yer alan “Halk” başlığı altında 3 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Bağlılık” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Muhalefet” başlığı altında 2 Arapça kelime; “İsyan” başlığı altında 2 Türkçe kelime bulunmaktadır. Güç ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 60 kelimeden 44 tanesi Türkçe, 14 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.17. Hukuk ile İlgili Kavramlar

2.17.1. Hak- Hukuk

ḥaḳḳlıḳ (< Ar. *ḥaḳḳ* + T. *-lık*) “müstehak olma, layık olma, hak etme” (334v/7)

2.17.1.1. Adalet

aḍaḳın ḳalıġlılar “(hakkı) ayakta tutanlar, (adaleti) ikame edip gözetenler” (81r/5)

ʿadl (< Ar.) “adalet, doğruluk” (40r/6)

çınlıḳ “adalet” (326r/9)

dād (< Far.) “adalet, hak” (85v/2)

dādlıḳ (< Far. *dād* + T. *-lık*) “adalet” (201v/3)

tüzlük “adalet, doğruluk, gerçek” (36v/5)

2.17.1.2. Adil- Adaletli

dādraḳ (<Far. *dād* + T. *-rak*) “daha âdil” (233v/4)

ėḍgülük “adaletli” (413r/9)

könirek “daha doğru, adalete daha yakın” (37r/1)

sezā (< Far.) “adaletli” (254v/7)

üstüvār (< Far.) “çok kıymetli, yüksek değere sahip, istikamet ve adalet yolunu takip eden” (447r/2)

2.17.1.3. Haksız- Haksızlık

arḳaḳsız “haksız” (83r/4)

bāṭıllıḳ (< Ar. *bāṭıl* + T. *-lıḳ*) “haksızlık” (62r/4)

ḥaḳḳsız (< Ar. *ḥaḳḳ* + T. *-sız*) “haksız” (90r/1)

ḥaḳḳsızın (< Ar. ḥaḳḳ + T. *sız* + *-ı* + *-n*) “haksız, haksız yere, haksız bir biçimde” (76v/5)

könisizlik “haksızlık” (22v/2)

yaraġsızın “haksız yere, hak etmeden” (349v/7)

yaraġsızlıḳ “haksızlık” (55v/7)

yėmek “haksızca alma” (77r/5)

2.17.2. Yargı

2.17.2.1. Hakem

aḍrıġlı seçigli kişi “hakem” (62v/9)

çoġı kesigli “hâkim, yetkili” (22v/2)

2.17.2.2. Dava

dāʿva (< Ar.) “dava, sorun, kavga” (228r/8)

2.17.2.3. Davacı

dāʿvaçı (< Ar. *dāʿva* + T. *-çı*) “davacı” (24v/4)

2.17.2.4. Tanık

baḳış “şahitlik, tanıklık” (306v/2)

oḳa “kefillik, kefalet, şahitlik” (419v/4)

tanuḳ “hazır olan, bilen, şahit, gözetleyici, yemin eden” (36v/6, 427r/1)

tanuḳ bėrigli “şahitlik eden, şahit” (140r/7)

tanuḳluḳ “şahitlik, tanıklık” (16v/4)

tanuḳluḳ bėrigli “şahitlik eden, şahit” (90v/5)

tutuḳ “tanık, şahit” (86r/8)

uġ “kefalet, tanık, şahit” (202v/9)

2.17.2.5. Suç

2.17.2.5.1. Suçlama

yala “töhmet, itham, biri hakkında kötü sanıda bulunma” (60v/6)

2.17.2.5.2. Suç Çeşitleri

2.17.2.5.2.1. Hırsızlık

oġrı “hırsız” (179r/9)

oġrılıḳ “hırsızlık, çalma” (180r/7)

2.17.2.5.2.2. Tehdit

ḳorḳmaḳ “tehdit, tehdit mevzusu” (382r/8)

yanıġ “tehdit” (234r/2)

2.17.2.5.2.3. Hile- Aldatma

al “hile, tuzak” (155r/5)

al ėtmek “tuzak kurma” (155r/4)

aldamaḳlıḳ “aldatma” (106r/5)

arġuç “aldanma metaı” (320r/5)

arışġu “karşılıklı, birbirini aldatma, karşılıklı aldanma” (412r/5)

armaḳ “aldatma, kandırma” (114r/3)

busuġ “pusu, tuzak” (139r/3)

destān (< Far.) “hile, düzen” (123r/2)

ḥîle (< Ar.) “hile, oyun, kandırmaca” (43v/2)

keyd (< Ar.) “hile, düzen” (67r/7)

mekr (< Ar.)“hile, tuzak” (107v/2)

teġābün (< Ar.) “birbirini aldatma” (411v/1)

yawuz uġraġ “pusu, hile” (320v/1)

2.17.2.5.2.4. Kaçma- Kaçış

ḳaçġu “kaçış, firar” (429v/1)

ḳaçmaḳ “uzaklaşma, kaçma” (305v/2)

2.17.2.5.3. Hapis

ḥabs (< Ar.) “bir yere kapatıp salıvermeme, alıkoyma” (35v/1)

taḥsuġ “kelepçe” (430v/1)

toḳımaḳ “zincirleme, zincire vurma” (372v/9)

tutsurmaḳ “hapsetme, serbest bırakmama, tutma” (93r/6)

yıġılġu “zindan” (206v/4)

zincîr (< Far.) “zincir, pranga, bağ” (421r/8)

zindān (< Far.) “zindan, hapishane” (176r/2)

2.17.2.5.4. İtiraf

muḳırr (< Ar.) “itiraf, kabul” (149v/5)

2.17.2.5.5. Suçsuzluk

arıġ “masum” (220r/8)

Hukuk ile İlgili Kavramlar grubunda 61 kelime tespit edilmiştir. “Hukuk ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Hak- Hukuk” başlığı altında 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Adalet” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Adil- Adaletli” başlığı altında 2 Farsça, 2 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Haksız- Haksızlık” başlığı altında 5 Türkçe, 3 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Yargı” bölümünde yer alan “Hakem” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Dava” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Davacı” başlığı altında “ Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Tanık” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Suç” bölümünde yer alan “Suçlama” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Hırsızlık” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Tehdit” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Hile- Aldatma” başlığı altında 4 Arapça, 1 Farsça, 8 Türkçe kelime; “Kaçma- Kaçış” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Hapis” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; “İtiraf” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Suçsuzluk” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Hukuk ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 61 kelimeden 40 tanesi Türkçe, 6 tanesi Arapça, 3 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.18. Yerleşim ile İlgili Kavramlar

2.18.1. Barınma- Yerleşim

amrılġu ~ amrulġu “ikamet yeri, mesken, konaklama yeri, karargâh” (163v/1, 190v/4)

çın köni orun “güzel yerleşim yeri” (161v/3)

köni aḍaḳ çın ėḍgü yer “güzel ve sürekli oturma yeri” (153r/3)

oldurġu “oturacak yer” (175v/6)

ornaġ “yerleşme, yer tutma, yer edinme” (236r/8)

ornaġu “yerleşme, yer tutma, yer edinme” (114r/9)

ornamış “yerleşmiş olan” (277r/4)

saḳınġu “barınak, saklanma yeri” (202r/3)

sıġınçu “sığınma, barınma” (357v/4)

sıġınġu “sığınak” (151v/3)

tayanġu “ikamet etme yeri, buluşma yeri” (249r/9)

tayanġuluḳ “oturmaya uygun” (251v/6)

turmaḳ “ikamet etme” (437r/5)

turuġlı “uzun müddet kalan, yerleşen, ikamet eden” (284v/6)

ürüklük “yerleşme, sükûnet bulma” (197v/9)

yanış “uzun müddet kalış, yerleşme veya yerleşme, ikamet yeri” (197v/7)

yatġu ~ yatķu “ikamet etme, yatma” (70r/6, 333v/4)

2.18.2. Makam- Mekân- Yer- Yurt

arıġ orun “İsrailoğullarının kaldıkları yer” (269v/2)

çimülgü “yıkanma, yıkanma yeri” (333r/1)

ėkki teŋiz tėrneki “Musa’nın varmak istediği iki denizin birleştiği yer” (219v/4)

ıraķ yer “Hz. Meryem'in hamile kaldıktan sonra çekildiği yer” (224r/5)

iklegü “ayak basılan yer” (151v/8)

ķazınçu “gidilecek yer, sığınılacak yer” (352v/5)

kent (< Sogd.) “mevki, yer” (383r/8)

kėŋlik “geniş yer” (215v/3)

kezgü “gezecek yer” (70r/9)

ķorķınçsız orun “emniyet içerisinde olan yer, emniyetli yer” (365r/7)

orun “makam, mekân, yer” (202r/2)

sarāy ew (< Ar. *sarāy* + T. *ew*) “yurt, mekân, yaşanılan yer” (406v/8)

tegre ~ tėgre “etraf, çevre, daire” (9v/8, 15r/2)

turuġlaġ “durma, yaşama yeri” (104v/5)

yėr “yer, bölge, kısım, yeryüzü, memleket, toprak, barınak” (399r/9)

yıraķ “en uzak yer, uç” (282v/2)

yüzike utru “çevre, muhit” (103v/9)

2.18.3. Ülke- Şehir

beled (< Ar.) “şehir, memleket” (443r/9)

ėl “memleket, il, yurt, ülke” (180r/8)

kend (< Sogd.) “1. kent, şehir, 2. Lut kavminin köyleri olup, alt- üst olmuş, tersine dönmüş kent, 3. ülke” (174v/7, 389v/7, 442v/4)

kent (< Sogd.) “1. Ashab-ı Kehf’in bulunduğu şehir (Efsus Tarsustur), 2. Hz. Musa ile beraberindeki zatın ahalisinden yiyecek istedikleri şehir (Antakya), 3. Hz. Salih’in kavmi olan Semud’un bulunduğu şehir, 4. kent, şehir, belde, 5. Lut Aleyhisselam’ın kavminin bulunduğu şehirlerden birisi, 6. Musa Aleyhisselam’ın mücadele ettiği Firavun’un zamanında Mısır’ın en büyük vilayeti, 7. Yusuf Aleyhisselam’ı köle olarak satın alan Mısır azizinin devrinde, Mısır’ın en büyük şehri ” (216r/1, 221r/1, 277v/7, 15r/4, 196v/8, 123r/3, 174v/4)

sala “kent, şehir, yerleşim yeri” (220v/2)

süçig yer “belde” (118r/6)

teggü yer “erişilen son nokta, hudut” (389r/1)

uluş “kent, şehir” (180r/8)

yurt “vatan, toprak” (404r/3)

2.18.3.1. Ülke- Şehir Adları

aḫḳāf (< Ar.) “Âd kavminin oturduğu bölgenin adı, kum tepeleri” (368v/5)

bābil (< Ar.) “Eski Mezopotamya’nın en büyük şehirlerinden biri, Babil” (12v/1)

bedr (< Ar.) “Medine’nin güneybatısında bir kasaba, Bedir” (50r/3)

medenî (< Ar. medine) “Hicaz’da bir şehir, Medine” (214v/1)

medîne (< Ar.) “Hicaz’da bir şehir, Medine” (310v/7)

medyen (< Ar.) “Medine ile Şam arasında bir şehir” (170r/3)

mekke (< Ar.) “Hicaz’da bir şehir, Mekke” (373v/5)

mıṣr (< Ar.) “Mısır şehri” (181v/4)

üstün iḍisi “bir şehrin adı, sütunlu İrem” (442v/4)

2.18.4. Kasaba

ėl “yer, belde” (121r/1)

turuġlaġ “kasaba” (127v/3)

2.18.5. Kale

ediz tam “sur” (398r/7)

ḫişār (< Ar.) “kale, etrafı istihkâmlı kale, bent” (403r/9)

sala “kale” (404v/7)

tam “kale, set” (398r/7)

2.18.6. Mimari

ābdān (< Far.) “bayındır, mamur, bakımlı” (140v/2)

awuşsuz tügnük “lamba koymak için duvarda açılan oyuk” (258v/2)

binā (< Ar.) “yapı, inşa” (294v/9)

bünyād (< Far.) “bina, temel, yapı” (197v/1)

ʿimaretlıġraḳ (< Ar. *ʿimaretlıġ* + T. *-raḳ*) “birçok bina ve benzeri eser” (348v/1)

ul “temel” (150v/1)

2.18.6.1. Mimari Ögeler

2.18.6.1.1. Tavan- Çatı- Dam

ḳuruġ “kurulmuş şey, dam, çatı tavan” (33r/7)

şiftā (< Tac.) “dam, çatı” (33r/7)

2.18.6.1.2. Dam- Duvar- Kapı

ḳapuġ “kapı”

tam “1. dam, 2. duvar” (220v/1, 404v/7)

2.18.6.1.3. Sütun- Direk

örek “direk, sütun” (449r/5)

2.18.6.1.4. Havuz

ḥavż (< Ar.) “havuz” (271v/3)

2.18.6.2. Ev- Konak

barḳ “bark, mülk” (138r/7)

ev ~ ew ~ ėw “ev” (175r/2, 227r/8, 269v/9)

sarāy (< Far.) “diyar, yurt, ev” (108v/3)

tüşgün “konak” (322v/7)

2.18.6.3. Saray- Köşk

karşı “saray, köşk” (119v/6)

köşk (< Far.) “1. saray, 2. yüksek sağlam yer, kule” (284r/5, 67v/3)

küngüre (< Far.) “köşk, saray” (336v/6)

yumşaḳ yėr “saray, köşk, şato” (119v/6)

2.18.6.4. Çadır

çadır “çadır” (394r/8)

2.18.6.5. Yapı Malzemeleri

açġu “anahtar” (100v/2)

eşik “kapı, kapı önü, kapının giriş kısmı” (215v/6)

ḳapuġ “kapı” (193r/1)

ḳazuḳ “kazık” (433r/9)

kerpiç “tuğla” (284r/5)

kilîd (< Far.) “kilit” (287r/8)

saḳsıḳ “kesek, tuğla” (392v/3)

taḫta (< Far.) “tahta, levha” (390v/3)

temür şiş “çivi, perçin” (390v/3)

2.18.6.5.1. Yapıların İç Bölümleri

ḥücre (< Ar.) “göz, odacık” (379v/9)

şator “merdiven, yükseğe çıkarma vasıtaları, katlar, merdivenler” (360v/1)

uyat yer “hela” (63v/9)

üzeŋü “üzengi, (metinde) yükselme vasıtası, merdiven” (98v/1)

2.18.6.6. Eşya

kābînsiz (< Far. *kābîn* + T. *-siz*) “güveyinin geline verdiği ağırlık, mal, eşya, mehir olmadan” (309r/7)

metāʿ (< Ar.) “eşya” (227r/8)

tawarlıġ “mal, eşya, mal sahibi, eşya sahibi” (315r/2)

2.18.6.6.1. Mutfak Eşyaları

awrıḳ “ibrik” (442r/3)

ayaḳ “çanak, kâse, kadeh” (313r/2)

bıçaḳ “bıçak” (175v/7)

bıççġu “bıçkı, bıçak” (433v/4)

ėḍiş “kadeh, tas, bardak, tencere gibi her nevi kap” (179v/4)

eşiç “tencere, kazan” (313r/2)

iyiş “kadeh, tas, bardak, tencere gibi her nevi kap” (431r/2)

kūzeh (< Far.) “kap, kadeh” (395r/2)

küp “küp, tabak” (395r/2)

saġraḳ “bardak, sürahi, kap” (395r/2)

2.18.6.6.2. Bebek Eşyası

bėşik “beşik ” (42v/5)

2.18.6.6.3. Oturma Eşyaları

saḳya (< Ar.) “çardak” (200v/5)

yaḍınç “çardak, çardaklı ve çardaksız üzüm bahçesi” (109r/7)

2.18.6.6.4. Diğer Eşyalar

ābgîne (< Far.) “sırça” (258v/3)

çerāġ (< Far.) “fitil, mum, lamba” (258v/2)

ḳaburçaḳ “sandık” (31r/7)

ḳowa “kova” (174v/4)

köt(ü)rüm “kerevet, seki” (347r/1)

nîhāli (< Far.) “halı, döşek” (442r/3)

orun töşek “serilecek, döşenecek şey” (202r/2)

örtüglüg ḳaplıġ “kılıf, perde” (76v/5)

sırça~ sırçḳa “sırça, fanus” (283v/3, 431r/2)

şiş “şiş” (390v/3)

tābūt (< Ar.) “sandık” (229v/6)

tannūr (< Ar.) “fırın, ocak” (250r/9)

tayanḳı “baston, dayanak, destek” (283v/3)

töşek “döşek” (202r/2)

töşeklig “döşek” (442r/3)

tügnük “kandil” (258v/2)

yaḍım “yayım, döşek” (24v/7)

yaşnaġan çerāġ (T. *yaşnaġan* + <Far. *çerāġ*) “lamba, ışık verici madde” (433v/2)

yatġu yer “yatak” (62v/7)

Yerleşim ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 127 kelime tespit edilmiştir. “Yerleşim ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Barınma- Yerleşim” başlığı altında 17 Türkçe kelime; “Makam- Mekân- Yer- Yurt” başlığı altında 15 Türkçe, 1 Soğdca, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Ülke- Şehir” başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe, 2 Soğdca kelime; “Ülke- Şehir Adları” başlığı altında 8 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Kasaba” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Kale” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Mimari” başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Mimari Ögeler” bölümünde yer alan “Tavan- Çatı- Dam” başlığı altında 1 Türkçe, 1 Tacikçe kelime; “Dam-Duvar- Kapı” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Sütun- Direk” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Havuz” başlığı altında 1 Arapça kelime; “Mimari” bölümünde yer alan “Ev- Konak” başlığı altında 1 Farsça, 3 Türkçe kelime; “Saray- Köşk” başlığı altında 2 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Çadır” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Yapı Malzemeleri” başlığı altında 2 Farsça, 7 Türkçe kelime; “Yapıların İç Bölümleri” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Eşya” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Eşya” bölümünde yer alan “Mutfak Eşyaları” başlığı altında 1 Farsça, 9 Türkçe kelime; “Bebek Eşyası” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Oturma Eşyası” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Diğer Eşyalar” başlığı altında 2 Arapça, 3 Farsça, 13 Türkçe, 1 Türkçe + Farsça kelime bulunmaktadır. Yerleşim ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 127 kelimeden 92 tanesi Türkçe kökenli, 13 tanesi Arapça kökenli, 11 tanesi Farsça kökenli, 3 tanesi Soğdca kökenli, 1 tanesi Tacikçe kökenli kelimedir.

2.19. Ordu ile İlgili Kavramlar

2.19.1. Asker- Ordu

aṭlıġ “atlı, süvari” (211r/1)

cünd (< Ar.) “ordu” (330v/6)

çerig “asker, asker dizisi, ordu” (31r/9)

çeriglik “asker, ordu” (227v/2)

ėkki ėḍgülük “gazilik ve şehitlik” (144r/7)

ġazāt ḳılġan (< Ar. *ġazāt* + T. *ḳılġan*) “harbe giden, savaşa çıkan, mücahit, savaşçı” (53r/7)

ġāzî (< Ar.) “gazâ eden, ordunun başına geçen, savaşan, savaştan sağ ve muzaffer dönen” (447v/9)

sü “asker” (417v/5)

şehîd (< Ar.) “şehit” (66v/3)

2.19.2. Savaş

aḍırmaḳ küni “Bedir savaşı” (135r/4)

ġarāt (< Ar.) “yağma, çapul” (447v/9)

ġazāt (< Ar.) “din uğruna yapılan savaş” (53r/7)

mücādele (< Ar.) “uğraşma, çekişme, savaşma” (400r/9)

toḳış ~ toḳuş “savaş, cenk” (30v/8, 136v/5)

toḳışmaḳ “ savaşma, çarpışma” (306r/6)

yas iḍileri “malları ve canlarıyla cihat edenler” (70r/1)

2.19.2.1. Savaşa Hazırlık

alum “tedbir” (66v/5)

ėtig “hazırlık” (143v/6)

saz (< Far.) “hazırlık, tedbir” (143v/6)

2.19.2.2. Savaş Malzemeleri

ḳalḳan “kalkan” (402r/9)

kübe “zırh” (312v/6)

süŋü “süngü, mızrak” (91v/9)

tulum “silah, tedbir” (70v/9)

yarıḳ “zırh, zırh ve kalkana verilen genel ad, dokuma” (240r/4)

yışıḳ “silah” (70v/8)

2.19.3. Zafer

açmaḳ “fetih, zafer” (133r/3, 271r/6)

açmaḳlıḳ “muzaffer olma, zafer kazanma” (75r/4)

ġalebe (< Ar.) “galip gelme” (294r/9)

ġālib (< Ar.) “galip, üstün” (373r/1)

uluġ ḳatıġlanmaḳ “müdafaa ve galip gelmekte gücü sarfetme, cihat etme” (265v/5)

utuġlı “yenen, galip gelen” (268v/8)

yeŋdeçi “yenen, galip gelen” (269r/2)

yėŋigli “yenen, galip gelen” (238r/6)

2.19.4. Ganimet

enfāl “ziyade, ganimet malı” (131v/1)

fāl (< Ar.) “ganimet” (131v/3)

ġanîmet (< Ar.) “ganimet, karşılık, mal” (135r/1)

olça (< Mog.) “ganimet” (135r/1)

2.19.5. Yenilgi

sınıḳmış “bozguna uğratmış, hezimete yenilgiye maruz bırakılmış” (331r/1)

sınmaḳ “yenilgi, mağlubiyet” (420v/8)

2.19.6. Fidye

tutuġ alınmış “rehin, rehin alınan”(37r/6)

fidā (< Ar.) “can kurtarma karşılığı verilen akçe” (398v/1)

tutuġ “fidye, rehin” (386v/7)

yuluġ “fidye, rehin” (10r/9)

yuluş “fidye” (185r/5)

2.19.7. Esir

bulun “esir, tutsak” (137v/3)

esîr (< Ar.) “esir, tutsak” (10r/9)

2.19.8. Hür Olma- Kurtuluş

āzād (< Far.) “hür, serbest” (20v/9)

çıḳış “kurtuluş”(212r/4)

Ordu ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 48 kelime tespit edilmiştir. “Ordu ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Asker- Ordu” başlığı altında 3 Arapça, 5 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Savaş” başlığı altında 3 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Savaşa Hazırlık” başlığı altında 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Savaş Malzemeleri” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Zafer” başlığı altında 2 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Ganimet” başlığı altında 2 Arapça, 1 Türkçe, 1 Moğolca kelime; “Yenilgi başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Fidye” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Esir” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Hür Olma- Kurtuluş” başlığı altında 1 Farsça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Ordu ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 48 kelimeden 32 tanesi Türkçe, 12 tanesi Arapça, 2 tanesi Farsça, 1 tanesi Moğolca kökenli kelimedir.

2.20. Dünya, Gökyüzü ve Astronomi ile İlgili Kavramlar

2.20.1. Astronomi

2.20.1.1. Güneş

kün “gün, güneş” (32r/9)

küneş “güneş” (436v/8)

2.20.1.2. Ay

ay “ay, kamer” (104v/3)

aylıḳ “ay, hilal” (312v/8)

yaŋı ay “yeni ay, hilâl” (22v/3)

2.20.1.3. Yıldız

arġuç “ateş alevi, yıldız” (193r/4)

şiʿrā (< Ar.) “şira yıldızı, parlak yıldız” (389v/5)

ṭārıḳ “tarık yıldızı” (440v/5)

ürger “ülker yıldızı, parlak yıldız” (388r/3)

yulduz “yıldız” (102r/8)

2.20.1.4. Gezegenler

ḫunnas (< Ar.) “astrolojide beş seyyâre zuhal (satürn), müşteri (jüpiter), merih (mars), zühre (venüs), utarid (merkür)” (436v/8)

küneş yulduz “gezegen” (436v/8)

2.20.2. Gökyüzü ve Gök Cisimleri

2.20.2.1. Astrolojik Burçlar

burcluġ “burçlu” (439v/9)

ükek “burç” (193r/2)

2.20.2.2. Gök- Gökyüzü

ʿarş (< Ar.) “gök” (253r/9)

belgülüg buçġaḳ “ufuk, yerden yahut gökten tarafta kalan uç” (437r/2)

buçḳaḳ “ufuk” (388r/5)

dünyā kökini (< Ar. *dünyā* + T. *kökini*) “gökyüzü, yakın gökyüzü” (324r/8)

felek (< Ar.) “gökyüzü, sema” (322v/9)

ḳalıḳ “hava, gök” (201v/7)

köge “tavan, çatı” (197v/1)

kök “gök, gökyüzü” (166v/8)

kök ḳalıḳ “gökyüzü” (201v/7)

tezginmek “medar, yörünge” (237v/1)

tirgüksüz “direksiz, desteksiz” (183r/5)

yaruḳ otlar “gökyüzündeki ışıklı gök cisimleri” (425r/7)

yėti ḳat kök “yedi kat gök” (433v/2)

2.20.3. Dünya- Kâinat

ajun (< Sogd.) “dünya, bu dünya” (390r/5)

ajun tiriglik (< Sogd. *ajun* + T. *tiriglik*) “dünya” (235r/5)

ʿālem (< Ar.) “kâinat, âlem” (41v/8)

cihān (< Far.) “dünya” (239v/2)

cihānlıġ (< Far. *cihān* + T. *-lıġ*) “dünya” (241r/1)

dünyā (< Ar.) “dünya” (24r/6)

ıraḳ yer “dünya” (316r/7)

taḫt (< Far.) “arş” (363r/3)

yaḳın ajun (T. *yaḳın* + < Sogd. *ajun*) “dünya” (205r/7)

Dünya, Gökyüzü ve Astronomi ile İlgili Kavramlar grubunda 36 kelime tespit edilmiştir. “Astronomi” bölümünün altında yer alan “Güneş” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ay” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Yıldız” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Gezegenler” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Gökyüzü ve Gök Cisimleri” bölümünde yer alan “Astrolojik Burçlar” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Gök-Gökyüzü” başlığı altında 2 Arapça, 10 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime bulunmaktadır. “Dünya- Kâinat” başlığı altında 2 Arapça, 2 Farsça, 1 Türkçe, 1 Soğdca, 1 Soğdca + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Soğdca kelime bulunmaktadır. Dünya, Gökyüzü ve Astronomi ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 36 kelimeden 23 tanesi Türkçe, 8 tanesi Arapça, 2 tanesi Farsça, 1 tanesi Soğdca kökenli kelimedir.

2.21. Hava ve Atmosfer Olayları ile İlgili Kavramlar

2.21.1. Hava

havā (< Ar.) “boşluk, hava” (183r/2)

hevā (< Ar.) “boşluk, hava” (190r/7)

2.21.2. Bulut

bulıt “bulut” (19r/7)

bulut “bulut” (264r/3)

2.21.3. Rüzgâr- Yel

esin “esinti, rüzgâr” (155r/7)

esmek “rüzgârın esmesi” (384r/1)

ewürmek “estirme” (366r/1)

ḳāriʿa (< Ar.) “şiddetli rüzgâr” (448r/5)

ḳasurġa “kasırga” (34v/5)

küyürgen “ekseriyetle gündüz vukua gelen sıcak rüzgâr, kavurucu rüzgâr” (395v/2)

ot içre küyürgen suw “sıcak rüzgâr, semûm” (395v/2)

rüzgār (< Far.) “yel” (398v/5)

yel ~ yėl “hiçbir şeyi sarsmadan süratli fakat yumuşak olarak hareket ediş, yumuşak rüzgâr, esinti” (332v/5, 245r/1)

2.21.4. Yıldırım- Şimşek

kök etmeki “gök gürültüsü” (3v/5)

kök kükremeki “gök gürültüsü” (184r/7)

kök otı “yıldırım” (76r/8)

kökdinki ot “yıldırım” (7r/4)

ḳuḍı inigli ḳın “şimşek, yıldırım” (349v/4)

yaruḳluḳ “şimşek, yıldırım” (259v/3)

yaşın “şimşek” (3v/7)

2.21.5. Yağmur

çiseŋ “ince ince yağan yağmur” (34v/2)

ḳatrelıġ (< Ar. *ḳatre* + T. *-lıġ*) “damlalı” (34r/7)

yaġmur “yağmur” (167v/3)

yaġmurluḳ “yağmurlu” (440v/9)

2.21.6. Dolu

tolı “gökten yağan dolu” (259v/2)

2.21.7. Kar

ḳar “kar” (49r/9)

2.21.8. Soğuk- Soğuk Hava

saġuḳ “soğuk” (239r/9)

sawuḳ “soğuk” (395v/2)

serin “serin” (442r/3)

sınġan “donduran, soğuktan dolayı helak eden” (349v/9)

soġıḳ “soğuk” (333r/2)

soġuḳ “soğuk” (433v/7)

sowuḳluḳ “soğukluk” (49r/9)

tumlıġ “soğuk” (390v/7)

2.21.9. Sıcak- Sıcak Hava

ḳuyaş “güneş, koyu sıcak, güneşin şiddetli vurması” (318v/2)

Hava ve Atmosfer Olayları ile İlgili Kavramlar grubunda 35 kelime tespit edilmiştir. “Hava ve Atmosfer Olayları” grubunda yer alan “Hava” başlığı altında 2 Arapça kelime; “Bulut” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Rüzgâr- Yel” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 7 Türkçe kelime; “Yıldırım- Şimşek” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Yağmur” başlığı altında 3 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Dolu” başlığı altında 1 Türkçe

kelime; “Kar” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Soğuk- Soğuk Hava” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Sıcak-Sıcak Hava” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Hava ve Atmosfer Olayları ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 35 kelimeden 30 tanesi Türkçe, 3 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.22. Coğrafya ile İlgili Kavramlar

2.22.1. Çamur

balçıḳ “balçık, çamur” (43r/1)

batıġ “kumlu çamur; ırmak veya ırmağa benzer olan şeylerin derin olan yeri” (174r/2)

çıŋrama “kuruluğundan dolayı ses çıkaran çamur, kuru çamur” (193v/6)

ḳara öyük “çamur, balçık” (193v/1)

öyük “balçık, çamur” (193v/1)

titig “çamur, balçık” (249r/9)

toy “çamur” (392v/3)

2.22.2. Taş- Kaya

beḏük taş “büyük kaya” (300r/8)

ḳaş “kaş, lekesiz beyaz veya kara taş” (319r/9)

ḳorum “kaya” (219v/7)

taş “taş; kaya” (41v/5)

2.22.3. Toz

toġ “toz” (155v/9)

toz “toz” (394v/6)

2.22.4. Toprak- Kum

ḳum “kum, kum yığını” (426v/9)

topraḳ “toprak” (233r/5)

2.22.4.1. Arazi

ḫālî (< Ar.) “boş, tenha, ıssız” (49v/6)

ḳurı olmış “kıraç, çorak, kupkuru” (242v/8)

otsuz “bitkisiz, bitki bitmeyen” (303v/9)

ölüg yer “ölü toprak” (322r/9)

suw tegmedük ḳaḳ yer “kurak, kurak arazi” (215r/1)

tarıġsız “ziraat yapmaya uygun olmayan yer” (191r/6)

tüz yaban “düz ve çıplak arazi” (420r/3)

2.22.5. Yeryüzü Şekilleri

2.22.5.1. Yüksek Yerler- Dağlar

beḍük tepe “yüksek tepe” (34v/1)

belgü “yüksek yer, sırt” (280v/6)

daġ “dağ, yüksek yer” (269v/6)

ediz “yüksek, yüce” (432v/2)

ḳaş “herhangi bir şeyin kıyısı, tepe, uç nokta” (241r/6)

kötgi “tepe, yüksek yer, araf” (117r/1)

taġ “dağ” (33v/6)

taġ sıŋarı “dağ yamacı” (284v/7)

tepe “tepe” (382r/1)

töpe “tepe, yüksek yer” (233v/6)

tüplüg “sabit” (193r/4)

yol üze “dağ, tepe” (271v/3)

yüksek “tepe” (251v/6)

yüksek orun “yüksek yer” (225r/7)

2.22.5.1.1. Dağ Adları

ʿarafāt (< Ar.) “Arafat dağı” (24r/1)

cūdî (< Ar.) “Cudi dağı” (166v/9)

demāvend (< Far.) “Demavend dağı” (12v/1)

ḳāf (< Ar.) “masallarda, zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivayet edilen dağ; şark kavimleri kozmolojisinde arzın etrafını çepeçevre kuşatan dağın adı” (381v/6)

körklüg taġ “Tur-ı Sina dağı” (249v/8)

merve (< Ar.) “Mekke’de bir dağ adı, Merve” (18v/4)

ṣafā (< Ar.) “Safa dağı” (18v/4)

soŋ öğür “Medine’nin kuzeyinde bir dağın adı” (52v/4)

ṭūr (< Ar.) “Sînâ yarımadasında Allah’ın tecelli ve Hz. Mûsâ ile tekellüm ettiği dağ” (385r/5)

ṭūr-ı sînîn (< Ar.) “Sînâ yarımadasında Allah’ın tecelli ve Hz. Musa ile tekellüm ettiği dağ” (445v/6)

2.22.5.2. Düz Yerler

orun “çukursuz, düzlük yer” (230v/8)

sıġanuḳ “dümdüz” (233v/5)

sıġanuḳ yer “ova” (233v/5)

yaban (< Far.) “kır, çöl, sahra, tenha, ıssız yer” (420r/3)

yazı “ova, boş ve açık yer” (104v/4)

yazı yaban “yazı, kır, ova, boşluk, açıklık alan” (155r/6)

yumşaḳ yėrler “ova” (119v/6)

2.22.5.3. Vadi

ḳol “vadi” (274r/9)

ögüz “vadi” (274r/9)

özek “vadi” (283v/1)

özi “vadi, yarık” (184v/9)

yıraḳ sıŋar “vadinin uzak yeri” (135r/5)

2.22.5.3.1. Vadi Adları

arıġ ḳol “vadi, Tuva vadisi” (434v/7)

arıġ öz “Tuva vadisi, kutsal vadi” (229r/1)

ḥuneyn (< Ar.) “Huneyn, Mekke ile Taif arasında bir vadi” (141r/5)

ṭuvā (< Ar.) “Şam’da bulunan bir vadinin adı” (229r/1)

2.22.5.4. Mağara

üŋür “mağara” (143r/3)

2.22.5.5. Uçurum- Çukur- Kuyu- Tünel

çuḳur “çukur” (48r/3)

kirgü “tünel” (144v/6)

ḳuḍı “kuyu” (440r/1)

ḳuḍuġ “kuyu” (174r/7)

tüp “oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü, dip” (390v/8)

ulını yar ḳırıġı “uçurum, yar” (150v/1)

yar “uçurum” (150v/1)

yaruḳ “yarık, çatlak” (382r/2)

2.22.6. Yeryüzü

ıraḳ yer “yer yüzeyinin içi” (98v/1)

yer “yer, yeryüzü” (5v/5)

yer suw “yer-su, yeryüzü” (19r/6)

yer yüzi “yer, dünya” (373r/8)

yėriŋ kün “yeryüzü” (77b/10)

2.22.6.1. Su

batıġ suw “dalgalı, derin su” (277v/1)

batıġ teŋiz “çok dalgalı ve çok derin su” (259r/4)

sıġġan ḳaynar yanġan suw “çok sıcak su” (393v/3)

suw “su” (259r/3)

yerke tėgigli “suyu çekilmiş” (418r/8)

2.22.6.1.1. Suya Batma- Boğulma

ġarḳ (< Ar.) “batma, boğulma” (155r/8)

ġarḳa (< Ar.) “boğma, boğulma”(250v/2)

2.22.6.1.2. Su Kaynakları

2.22.6.1.2.1. Çeşme- Pınar

aḳar mıŋarlar “kaynak, göz, pınar” (194r/4)

aḳar yul bulaḳ “pınar, çay, menba, kaynak” (212v/8)

biril “kaynak, göz, pınar, çay” (431r/4)

bulaḳ “çeşme, pınar” (212v/8)

mıŋar “pınar” (194r/4)

yul “pınar” (212v/8)

2.22.6.1.2.2. Akarsu- Nehir- Irmak

aḳar bulaḳ “akarsu, ırmak” (326v/3)

aḳar yul “akarsu, ırmak” (251v/6)

arıḳ “ırmak, nehir” (224r/8)

batıġdın taş “batık, ırmak veya ırmağa benzer olan şeylerin derin olan yeri” (174r/7)

kiçig arıḳ “dere” (224r/8)

kiçig arıḳ aḳar “küçük nehir, çay / akıntı, su kanalı, ark” (227r/8)

suw “akarsu” (282v/5)

2.22.7. Deniz

deryā (< Far.) “deniz, derya” (211v/1)

ėkki teŋiz “iki deniz Hint Okyanusu ve Kızıl Deniz” (317v/6)

teŋiz “deniz” (104v/4, 386r/6)

teŋiz ḳırıġı “deniz yahut nehir kıyısı, sahil” (229v/6)

teŋiz tėrneki “iki denizin birleştiği yer” (219v/4)

2.22.7.1. Dalga

ḳom “dalga” (166v/4)

2.22.7.2. Kıyı

ḳıḍıġ “kıyı, kenar, uç” (283v/1)

ḳırıġ “kenar, kıyı” (48r/3)

2.22.8. Doğal Afetler

2.22.8.1. Sel

ʿārim (< Ar.) “Arim seli” (313r/8)

ḳorḳınçlıġ suw “sel, tufan” (289v/7)

tüpilig “fırtınalı, tipili” (189v/2)

2.22.8.2. Tufan

aḳar suw “tufan” (395r/7)

ḳorḳınçlıġ suw “sel, tufan” (289v/7)

ṭūfān (<Ar.) “tufan” (289v/7)

Coğrafya ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 110 kelime tespit edilmiştir. “Coğrafya ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Çamur” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Taş- Kaya” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Toz” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Toprak- Kum” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Arazi” başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Yeryüzü Şekilleri” bölümünde yer alan “Yüksek Yerler- Dağlar” başlığı altında 14 Türkçe kelime; “Dağ Adları” başlığı altında 7 Arapça, 1 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Düz yerler” başlığı altında 1 Farsça, 6 Türkçe kelime; “Vadi” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Vadi Adları” başlığı altında 2 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Mağara” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Uçurum- Çukur- Kuyu- Tünel” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Yeryüzü” bölümünde 5 Türkçe kelime; “Yeryüzü” bölümünde yer alan “Su” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Suya Batma- Boğulma” başlığı altında 2 Arapça kelime; “Su Kaynakları” bölümünde yer alan “Çeşme- Pınar” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Akarsu- Nehir- Irmak” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Deniz” bölümünde 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; “Deniz” bölümünün altında yer alan “Dalga” başlığı altında 1 Türkçe kelime; Kıyı başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Doğal Afetler” bölümünde yer alan “Sel” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Tufan” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime bulunmaktadır. Coğrafya ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 110 kelimeden 93 tanesi Türkçe, 14 tanesi Arapça, 3 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.23. Felaket- Tehlike- Bela ile İlgili Kavramlar

baş “yara *mec.* felaket” (51r/7)

ḳorḳunçıġ “dehşetli, belalı” (390r/7)

muʿṣîbet (< Ar.) “bela, felaket” (429r/8)

ölüm aġırlıġları “zamanın felaketleri, bela” (387r/4)

taplamanç “yaman, dehşetli, belalı” (221r/9)

tegigli iş “felaket, musibet” (114r/4)

tezginç “devir, dönme, *mec.* dünyanın başında dönüp duran felaketler, musibetler” (149r/7)

tılamçıġ “dehşetli, belâlı” (390r/7)

tutuġ urulmaḳ “kendini veya başkasını tehlikeye atma” (101v/3)

ʿuḳūbet (< Ar.) “felaket, musibet” (259r/3)

uluġ iş “beklenmedik şey, korkunç durum, felaket, bela, musibet” (228r/2, 429v/7)

yoḏunluḳ “tehlike” (23r/7)

yürek toḳıġlı ḳorḳınç “büyük bela” (186r/9)

Felaket- Tehlike- Bela ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 13 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 11 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.24. Isı- Sıcaklık ile İlgili Kavramlar

2.24.1. Isı- Sıcaklık

isig “sıcak, sıcaklık, hararet” (147v/4, 221r/7)

isitgü “sıcaklık” (145r/3)

ḳaynamaḳ “kaynama, ısınma” (365r/5)

ḳaynar “kaynamış, sıcak” (365r/4)

2.24.2. Alev

çoġluġ “alevli” (213v/1)

çoġluḳ “alevli, yakıcı” (440r/1)

yalın “alev, alevli ateş” (393r/6)

2.24.3. Ateş- Yanma

çaḳmaḳ “ateş çıkarma” (447v/9)

kirigli “ateşe yaslanan, ateşle pençeleşen” (438r/9)

küyürgen “ateş, yangın” (243r/4)

ot “ateş” (34v/5, 396r/7)

yalın “alev, alevli ateş” (393r/6)

yalınlıġ ot “tutuşturulduğunda alevlenen ve mahveden büyük ateş” (328r/1)

yanġan “tutuşan, yanmış” (393v/3)

yanmaḳ “yanma” (434v/5)

yaşnaġlı ot çaḳmaḳı “ateş çıkaran” (447v/9)

2.24.4. Kıvılcım -Kor

arġuç ot “kor” (228v/9)

ot yaşnaġlı çaḳmaḳı “çıngı çıkartma, kıvılcım saçma” (447v/9)

toynaḳ “çıngı çıkartma, ateş elde etme, kıvılcım çıkartma” (447v/9)

uçġun “kıvılcım” (432v/4)

2.24.5. Duman

tütün “tütün” (349r/9)

tütünsüz “dumansız” (193v/2)

2.24.6. Yakacak

otuŋ “odun” (450v/4)

2.24.7. Sönme

kül “kül” (189v/2)

Isı- Sıcaklık ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 24 kelime tespit edilmiştir. “Isı- Sıcaklık ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Isı- Sıcaklık” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Alev” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Ateş- Yanma” başlığı altında 9 Türkçe kelime; “Kıvılcım- Kor” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Duman” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Yakacak” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sönme” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Isı- Sıcaklık ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen kelimelerin tamamı Türkçe kökenli kelimedir.

2.25. Maden- Değerli Taş ile İlgili Kavramlar

altun “altın” (85r/5)

baḳır “bakır” (217r/2)

ḳāfūr (< Ar.) “ıtırı kuvvetli bir madde” (430v/3)

kükürd “kükürt ” (415v/2)

kümüş “gümüş” (185r/5)

küykürd “kükürt” (415v/2)

ṣadef (< Ar.) “kabuk” (386v/9)

temür “demir” (221v/8)

tėwe “katran” (192r/5)

tuç “tunç” (312v/8)

türtgü ot “katran” (192r/5)

yāḳūt “değerli süs taşı” (394r/1)

yıḍıġ suv “katran” (192r/5)

yinçü “inci” (196v/7)

Maden- Değerli Taş ile İlgili Kavramlar grubunda 14 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 12 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.26. Bitkiler ile İlgili Kavramlar

2.26.1. Genel Kavramlar

bük “orman” (195r/4)

orman “orman” (273r/1)

ot “bitki, ot” (118r/7)

tikensiz “dikensiz” (395r/7)

yaş ot “çayır, ot, bitki” (436r/5)

yer otları “nebat, bitki” (155v/4)

yonça “yonca” (436r/5)

2.26.2. Bitki Çeşitleri

2.26.2.1. Ot

ot “bitki, ot” (118r/7)

otlaġ “otlak” (435r/4)

otluġ “otlu” (313r/9)

yaş ot “çayır, ot, bitki” (436r/5)

zarġunz “kokulu ot, fesleğen” (7v/7)

zencebîl (< Ar.) “zencefil” (431r/4)

2.26.3. Bitki Kısımları

2.26.3.1. Tohum- Tomurcuk- Çekirdek

butaḳ “tomurcuk” (104v/9)

ewin ~ ewün “tane” (104r/9, 33v/8)

hurma ḳabı “hurma çekirdeğinin zarı” (450v/5)

ispendān (< Far.) “hardal tanesi” (300r/7)

uruġ “1. çekirdek 2. tane, tohum” (104r/9, 73r/5)

2.26.3.2. Yaprak- Dal- Budak- Kabuk

butaḳ “1. dal, budak, 2. gövde” (322v/7, 231v/4)

butaḳlıḳ “budaklı” (393v/5)

ḳaʿb “kabuk” (318r/3)

satġanmış ot “kuru ot” (391r/6)

yapurġaḳ “yaprak” (229r/5)

yapurġaḳlıḳ “yapraklı” (392v/1)

2.26.4. Çiçek

çiçek “çiçek” (392v/1)

çiçek kabları “çiçek kapçığı, çiçek zarfı” (352v/2)

2.26.5. Ağaç

aġaç “ağaç” (393v/5)

aṣl (<Ar.) “ağaç” (396r/8)

yıġaç “ağaç” (196v/1)

2.26.5.1. Ağaç Adları

çeye “sedir ağacı” (313r/9)

ḥanẓala (< Ar.) “Ebucehil karpuzu da denilen, portakal büyüklüğündeki meyvesi çok acı bir bitki” (190r/9)

yılġun “ılgın ağacı” (313r/9)

zaḳḳūm (< Ar.) “zakkum” (327r/3)

2.26.6. Tarım

tarıġçılıḳ “tarım, ziraat” (24v/5)

2.26.6.1. Yetiştirme

ündürmek “çıkarma, bitirme, yetiştirme” (424r/6)

ündürügli “bitiren, yetiştiren” (396r/4)

ünmek “bitme, yetişme” (399r/4)

2.26.6.2. Hasat

biçgü “biçilecek olan, olgunlaşmış olan” (382r/4)

biçilmiş “biçilmiş, kökü kazınmış, yok edilmiş” (171v/3)

urulmış biçilmiş “hasat etme, biçme, kesme” (171v/3)

2.26.6.3. Bağ- Bahçe

būstān (< Far.) “bağ, bahçe” (34v/3)

Bitkiler ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 41 kelime tespit edilmiştir. “Bitkiler ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Bitki Çeşitleri” bölümünde yer alan “Ot” başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe kelime; “Bitki Kısımları” bölümünde yer alan “Tohum- Tomurcuk- Çekirdek” başlığı altında 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; “Yaprak- Dal- Budak- Kabuk” başlığı altında 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Çiçek” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ağaç” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Ağaç Adları” başlığı altında 2 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Tarım” başlığı altında 1 Türkçe kelime; Tarım bölümünde yer alan “Yetiştirme” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Hasat” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Bağ- Bahçe” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Bitkiler ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 41 kelimeden 36 tanesi Türkçe, 4 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.27. Hayvanlar ve İlgili Kavramlar

2.27.1. Genel Kavramlar

azıġlıġ “yırtıcı, canavar” (79v/8)

yılḳı “hayvan, hayvan sürüsü” (109r/3)

2.27.2. Omurgasız Hayvanlar

2.27.2.1. Sölenterler

uşaḳ yinçü “küçük inci, mercan” (392v/6)

2.27.2.2. Solucanlar

ḳurt “kurt, solucan” (313r/4)

2.27.2.3. Eklem Bacaklılar

arı “arı” (200v/5)

çekürge “çekirge” (123v/7)

çekürtge “çekirge” (390r/8)

çıpun “sinek” (4v/2)

ḳanatlıġ çekürge “ekin çekirgesi” (123v/7)

ḳarınçḳa “karınca” (275v/5)

kelebek “kelebek” (448r/7)

ḳuḍġu “sinek” (248r/9)

örümçük “örümcek” (292r/4)

siŋek “sinek” (248v/1)

yaḍaġ çekürge “1. buğday güvesi biti, bit 2. çekirge yavrusu 3. Tevrat’a göre at sineği” (123v/7)

yer ḳurtı “yer kurdu, böcek” (313r/4)

2.27.3. Omurgalı Hayvanlar

2.27.3.1. Kurbağalar

baḳa “kurbağa” (123v/7)

2.27.3.2. Balıklar

balıḳ “balık” (219v/7)

2.27.3.3. Sürüngenler

beḍük yılan “büyük yılan, ejderha” (122r/9)

yılan “yılan” (122r/9)

2.27.3.4. Kuşlar

buldurçın “bıldırcın” (127r/7)

ḳarġa “karga” (84r/1)

ḳuş “kuş” (43r/2)

taḳuḳu “tavuk” (447v/5)

übübük “hüdhüd kuşu” (275v/9)

2.27.3.5. Memeli Hayvanlar

arslan “arslan” (428v/9)

aṭ ~ at “at” (223r/5)

bėçin “maymun” (128r/1)

boḍ “yavru deve” (242r/8)

böri “kurt” (174r/5)

buzaġu “buzağı” (169r/2)

eçkü “keçi” (109v/3)

en’ām (< Ar.) “koyun, keçi, deve, sığır gibi hayvanlar” (318v/7)

eşek “eşek” (172r/1)

eşgek “eşek” (196r/8)

fîl (< Ar.) “fil” (448r/5)

inek “inek”(177r/2)

ingen “dişi deve” (116r/7)

it “it, köpek” (129r/2)

ḳatır “katır, yük hayvanı” (196r/8)

keçig “keçi” (39r/7)

keḍik “geyik” (436v/4)

ḳoç “koç” (328r/7)

ḳoy “koyun” (39r/7)

kölük “yük hayvanı” (359r/1)

köşek “deve” (196r/5)

ḳulan “yaban eşeği” (428v/9)

öküz “öküz” (60v/6)

saġlıḳ “dişi koyun” (109v/3)

semüz buzaġu “Hz. Yusuf kıssasında geçen besili buzağı” (384v/5)

sıġır “1.dişi sığır, inek, 2.sağmal hayvan” (8v/4, 39r/7)

tewe ~ tėwe “deve” (178v/7, 39r/7)

tilsiz yılḳılar “büyükbaş hayvan” (79r/8)

toŋuz “domuz” (79v/7)

uḍ “sığır, öküz” (8v/7)

ulaşıḳlıḳ “ikiz olarak doğan dişi davar” (92v/9)

yengen “fil” (449r/7)

yigit “sığır” (8v/4)

yunt “at, kısrak” (196r/8)

2.27.4. Hayvanların Çıkardığı Sesler

aġırmaḳ “anırma” (172r/1)

kükremek “kükreme” (391v/9)

solmaḳ “atın, ağzından kişnemeye benzeyen bir ses çıkarması, koşarken soluması, nefes nefese kalması” (447v/9)

2.27.5. Hayvan Uzuvları

aḍaḳlıġ “ayaklı” (244v/8)

coġda “devenin uzamış olan tüyü” (202r/1)

ḳanat “kanat” (98v/5)

ḳanatlıġ “atlı” (123v/7)

kön “gön, deri, at derisi” (60v/6)

köne “deri, gön” (8v/6)

müynüz “boynuz” (221v/5)

toynaḳlıġ “toynaklı” (110r/4)

2.27.6. Hayvanlara Ait Eşyalar/ Aletler

ġul (< Ar.) “zincir, kelepçe, halka” (183v/5)

ḳamçı “kamçı” (442v/7)

ḳatıġlıḳ “zincir” (126v/6)

kişen “köstek” (192r/5)

topuz “demir kamçı” (244r/3)

2.27.7. Hayvansal Ürünler

et ~ ėt “et” (249v/1, 380v/9)

süt “süt” (200v/2)

yaġ “yağ” (110r/5)

yaġlıġ baġarsuḳ “iç yağı” (110r/5)

yumurtḳa “yumurta” (326v/5)

2.27.8. Hayvanlar ile İlgili Diğer Kavramlar

aw “av” (79r/9)

ölügse “murdar, leş, kesilmeden ölen hayvan” (204v/7)

özi ölmiş “murdar hayvan, kesilmeksizin ölen hayvan, ölü, İslam kaidelerine göre yenmesi yasak olan hayvan” (20r/3)

semüz “besili, semiz” (177r/2)

süsüşüp boġulmış “boğmak suretiyle öldürülen canlı, İslam kaidelerine göre mundar olmuş yani yenilmesi yasak olan hayvan” (79v/7)

süsüşüp ölmiş “boynuzla öldürülmüş hayvan (süsülmekle veya toslanmakla ölen hayvan), İslam’a göre mundar olmuş yani yenilmesi yasak olan hayvan” (79v/8)

tezek “tezek, fışkı, hayvan pisliği” (200v/2)

yuwa “yuva” (292r/5)

Hayvanlar ve İlgili Kavramlar grubunda toplam 88 kelime tespit edilmiştir. “Hayvanlar ve İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Omurgasız Hayvanlar” bölümünde yer alan “Sölenterler” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Solucanlar” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Eklem Bacaklılar” başlığı altında 12 Türkçe kelime; “Omurgalı Hayvanlar” bölümünde yer alan “ Kurbağalar” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Balıklar” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sürüngenler” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Kuşlar” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Memeli Hayvanlar” başlığı altında 2 Arapça, 32 Türkçe kelime; “Hayvanların Çıkardığı Sesler” bölümünde 3 Türkçe kelime; “Hayvan Uzuvları” bölümünde 8 Türkçe kelime; “Hayvanlara Ait Eşyalar” bölümünde 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Hayvansal Ürünler” bölümünde 5 Türkçe kelime; “Hayvanlar ile İlgili Kavramlar” bölümünde 8 Türkçe kelime bulunmaktadır. Hayvanlar ve İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 88 kelimeden 85 tanesi Türkçe, 3 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.28. Sağlık ve Hastalık ile İlgili Kavramlar

2.28.1. Sağlık

2.28.1.1. Sağlıklı- Güçlü

esen “sağ, salim” (395r/6)

tendürüst (< Far.) “vücudu sağlam, sağlıklı kuvvetli” (8v/9)

2.28.2. Hastalık

emgek “dert, hastalık, belâ, bitkinlik verici husus” (333r/1)

iglig “hasta, hastalık” (21v/2)

ḳatıġlıḳ “sıkıntı, hastalık” (20v/7, 240r/8)

ḳatıġlıḳ vaḳtı “sıkıntı, hastalık zamanı” (20v/7)

sökellig “hastalık” (305r/8)

yig “hastalık” (152r/9)

yiglig “hastalık” (427r/7)

2.28.2.1. Hasta

esim “hasta, bitkin” (180v/4)

ılaŋķu “hasta, hâlsiz, bitkin, çökmüş” (180v/4)

ılaŋķu esim “hasta, halsiz, bitkin, çökmüş” (180v/4)

ig “hasta, ağrı, sancı” (136r/2)

sökel “hasta” (261r/8)

2.28.2.2. Hastalık Belirtileri

arış “aciz, bitkin” (416v/7)

armaķ “yorgunluk, yorulma hâli” (319v/4)

aruķluķ “şiddetli yorgunluk, yorulma, dermansız kalma” (383v/2)

emgek “yorulma, bitkin düşme” (219v/6)

kewreklik “zayıflık” (137v/1)

yinçge “yorgun” (244v/3)

żaʿîf (< Ar.) “zayıf, güçsüz, zavallı, hasta” (418v/6)

2.28.2.3. Hastalıklar

2.28.2.3.1. Psikolojik/ Psikiyatrik Hastalıklar

dîvānalıķ (< Far. *dîvāna* + T. *-lıķ*) “delilik, divanelik” (35v/6)

telwe ~ tėlwe “deli” (192v/5, 385v/6)

telwelig ~ tėlwelig “delilik” (129v/4, 252v/3)

2.28.2.3.2. Duyu Sistemi Hastalıkları

ağın “dilsiz, konuşamayan, sağır” (201v/1)

ķarağu “kör” (211v/4)

ḳaralġu “kör, körlük” (246r/7)

közsüz “kör, görmeyen” (184v/6)

közsüzlük “körlük” (350r/2)

ḳulaḳı aġır “sağır, kulağı duymayan” (98v/7, 165r/4)

saġır “sağır, kulağı duymayan” (3v/4)

suḳaḳ “sağır, duymayan” (89r/8)

tilsiz “dilsiz” (89r/8)

tuġa közsüz “doğuştan kör” (43r/2)

üz “sağır” (133r/8)

üzlük “sağırlık” (209r/9)

2.28.2.3.3. Deri ve Zührevi Hastalıklar

ala tenlig “alaca hastalığına tutulmuş, alaca tenli kimse” (43r/2)

ḳart “yara” (86r/2)

tuġa ala “doğuştan alacalı, alaca hastalığına yakalanmış” (93v/4)

2.28.2.3.4. Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları

aḫsaḳ “aksak, topal” (377v/6)

2.28.2.4. Tedavi

em “ilaç, şifa” (200v/7)

tusuş “tedavi” (429v/8)

Sağlık ve Hastalık ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 42 kelime tespit edilmiştir. “Sağlık” bölümünde yer alan “Sağlıklı- Güçlü” başlığı altında 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; “Hastalık” bölümünde 7 Türkçe kelime; “Hastalık” bölümünde yer alan “Hasta” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Hastalık Belirtileri” başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Hastalıklar” bölümünde yer alan “Psikolojik/ Psikiyatrik Hastalıklar” başlığı altında 1 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Duyu Sistemi Hastalıkları” başlığı

altında 12 Türkçe kelime; “Deri ve Zührevi Hastalıklar” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Kas ve İskelet Sistemi Hastalıkları” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Tedavi” bölümünde ise 2 Türkçe kelime bulunmaktadır. Sağlık ve Hastalık ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 42 kelimeden 39 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.29. Saflık- Temizlik- Kirlilik ile İlgili Kavramlar

2.29.1. Saf- Katıksız

ḳatıġsızlıḳ “katıksız, saf” (333r/6)

2.29.2. Temiz- Temizlik

alasız “lekesiz ve kusursuz bir hâlde” (229r/8)

arıġ “beyaz, temiz” (94r/7)

arıġ ḳılınmış “temizlenmiş, temiz” (39v/1)

arıġlıḳ “temizlik, saflık” (105r/3)

arındurulġan “arındırılan, temizlenen” (413r/1)

arıtmaḳ “temizleme, arıtma” (435v/7)

çimülgü “yıkanma” (333r/1)

ḳatıġsız “saf, temiz” (115r/6)

ürüŋ “berrak” (326v/4)

yunġu “yıkanma, temizlenme” (63v/8)

2.29.3. Kir- Pislik

arıġsızlıḳ “pislik” (307v/1)

arıġsuz “pislik” (322v/3)

çalpaḳ “kir, pislik” (60v/9)

ėgiş “maden eritildiği zaman çıkan pislik” (221/8)

kir “kir, pis” (211v/4)

murdār (< Ar.) “mundar, pis” (380v/9)

Saflık- Temizlik- Kirlilik ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 17 kelime tespit edilmiştir. “Saflık- Temizlik- Kirlilik ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Saf- Katıksız” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Temiz- Temizlik” başlığı altında 10 Türkçe kelime; “Kir- Pislik” başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe kelime bulunmaktadır. Saflık- Temizlik- Kirlilik ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 17 kelimeden 16 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.30. Tıp ile İlgili Kavramlar

2.30.1. İnsan Vücudu

boḍ “boy, beden” (281v/8)

endām (< Far.) “vücut, beden uzuvları” (422r/9)

etöz “vücut, beden, ten” (14v/6)

sın “boy” (281v/8)

ten (< Far.) “vücut, beden” (31r/5)

tenlig (< Far. *ten* + T. *-lig*) “tenli” (395r/4)

yin “vücudun esasını oluşturan parçalardan her biri” (114r/4)

2.30.2. İnsan Vücudunun Bölümleri

2.30.2.1. Baş

baş “baş” (169r/2)

2.30.2.1.1. Alın

alın “alın” (133r/3)

2.30.2.1.2. Yüz- Yanak

didār (< Far.) “yüz, çehre” (288v/4)

ėŋ “yüz, yanak, biçim” (94r/3)

eŋek “çene, yanak” (321r/4)

eŋlig “yüzlü, benizli” (113r/7)

ḳırtış “yüz, sima” (117r/2)

nişān (< Far.) “sima, çehre” (35v/2)

sîmā (< Far.) “çehre, görünüş” (117r/2)

yüz “çehre, surat” (223v/9)

2.30.2.1.3. Ağız

aġ(ı)z “ağız” (184v/2)

irn “dudak” (443v/5)

til “dil organı; dil, lisan” (225v/9)

tiş “diş” (86r/1)

2.30.2.1.4. Burun

burun “burun” (86r/1)

2.30.2.1.5. Çene

saḳaḳ “çene” (214r/5)

2.30.2.1.6. Göz

körmek “görme hassesi, göz” (367v/1)

köz “göz” (86r/1)

2.30.2.1.7. Kulak

ėşitgü “kulak” (193r/3)

ḳulaḳ “kulak” (86r/1)

2.30.2.2. Boyun

boyun “boyun” (208r/5)

yaḳa “yaka, boyun boşluğu, boyun” (257v/6)

2.30.2.2.1. Boğaz

boġursak “boğaz” (429v/7)

boġuş “boğaz” (342r/3)

boġuz “boğaz” (305r/6, 79v/2)

boġuz başı “boğaz, yutak” (396v/4)

buġuz “boğaz, gırtlak” (426v/8)

2.30.2.3. Gövde

tüp “gövde” (224r/6)

2.30.2.3.1. Göğüs

emçek “göğüs, meme” (434r/2)

ḳoyun “kucak” (61r/3)

kök(ü)s “göğüs” (229v/1)

köküz “göğüs” (204r/4)

köngük “koyun” (275r/6)

köŋ(ü)l “göğüs ” (140r/3)

2.30.2.3.2. Karın

ḳar(ı)n “karın” (41v/1)

2.30.2.3.3. Sırt

uça “arka, sırt” (110r/5)

2.30.2.4. İç Organlar

2.30.2.4.1. Dolaşım Sistemi Organları

ömgen “şah damarı” (421v/6)

öz “iç, kalp” (207v/9)

tamur “damar, şah damar” (382v/2)

yip “ip, *mec*. şah damarı” (231r/7)

yürek “kalp, yürek” (175v/4)

2.30.2.4.1.1. Dolaşım Sistemi Sıvıları

ḳan “kan” (79v/7)

2.30.2.4.2. Sindirim Sistemi Organları

bağarsuḳ “bağırsak, sakatat” (374r/2)

2.30.2.4.3. Genital Sistem Organları

ana oğulçanı “rahim” (242v/5)

ferc (< Ar.) “avret yeri, dişilik organı” (422v/6)

oğulça “rahim” (242v/5)

oğulçaḳ “rahim” (301v/9)

oğulçı “rahim” (430r/3)

oğulçuḳ “rahim” (184r/1)

raḥm (< Ar. raḥim) “döl yatağı, rahim” (38r/7)

2.30.2.4.4. Hemotoloji Organları

bağır “ciğer” (441r/7)

2.30.2.5. Duyu Organları

burun “burun” (86r/1)

köz “göz” (86r/1)

ḳulaḳ “kulak” (86r/1)

til “dil organı; dil, lisan” (225v/9)

2.30.2.5.1. Duyular

2.30.2.5.1.1. Görme

körgen közlüg “görme, gören” (318v/2)

körgü “görme, görüş” (3v/7)

közlüg “gözlü, gören, kör olmayan” (234v/6)

közün “seyir” (239r/3)

naẓar (< Ar.) “bakma, gözetleme” (96r/5)

2.30.2.5.1.2. Koku Alma

yıḍ “koku” (181r/8)

yıḍıġ “koku” (302v/3)

yıḍıġlıġ “kokulu” (396v/6)

yıḍlıġ “kokulu” (430r/3)

yıpar “koku” (438v/4)

2.30.2.5.1.3. İşitme

ėşitgü “işitme, duyma, duyma organı” (193r/3)

ėşitgüçi “işiten” (387v/1)

ėşitmek “işitme” (274r/3)

tıŋlaġu “dinleme” (425r/8)

2.30.2.5.1.3.1. Ses- Seslenme- Sessiz

aḳru “yavaş, hafif (ses için)” (300v/3)

aḳrun “alçak, yavaş (ses için)” (233v/7)

cebraʿil çağırġanı (< Ar. *cebraʾil* + T. *çağırġanı*) “sayha, çığlık” (168v/9)

cebraʿil üni (< Ar. *cebraʾil* + T. *üni*) “sayha, çığlık” (322r/5)

çağı “gürültü” (364v/7)

nidā (< Ar.) “çağırma, seslenme” (223r/3)

orlaġuçı “bağırıcı, tellâl” (179r/8)

sıġansız sıtġan “darmadağınık eden, kırıp geçiren/şiddetlice ve ses çıkararak esen” (155r/7)

sılķulmaķ “ıslık çalma” (134v/1)

tawışsız ~ tawışsuz ~ tawuşsız ~ tawuşsuz “sessiz” (362r/7, 339v/9, 183r/9, 247r/1)

tawuş “ses, (metinde) gizli ses” (228r/9)

tek “dek, sessiz” (224v/1)

tige “ses” (132r/5)

ulımaķ kişnemek “inilti” (172r/1)

ün “ses, korkunç ses, sayha, homurtu” (323v/3, 417r/1)

2.30.2.5.1.4. Dokunma

yawumaķ “temas, dokunma” (233r/7)

2.30.3. Vücut Sistemleri

2.30.3.1. Sindirim Sistemi

siŋiglig “sinme, hazmetme” (433r/1)

siŋilmek “sindirme” (317v/7)

siŋütlüg “sinme, hazmetme” (421r/5)

2.30.3.2. Sinir Sistemi

ög “akıl” (374v/2)

2.30.3.3. Solunum Sistemi

isig ot “sıcak ateş, sesli nefes verme, inilti, homurdanma, uğultu” (241v/1)

üf “üfürme” (451r/4)

2.30.3.4. Üreme Sistemi

2.30.3.4.1. Kadın Üreme Sistemi

2.30.3.4.1.1. Doğum

ʿalaḳ (< Ar.) “aşılanmış yumurta, pıhtılanmış kan” (445r/1)

ḳurtulmaḳ “doğum” (330v/3)

2.30.3.4.1.2. Doğum Sancısı

aġrıġ “ağrı, sancı; doğum sancısı” (224r/6)

ʿayāl tuġḳu aġrıġı igi (< Ar. *ʿayāl* + T. *tuġḳu* + *aġrıġı* + *igi*) “doğum sancısı” (224r/6)

2.30.3.4.1.3. Hamile

kesek ḳan “kan parçası, döllenmiş yumurta” (249v/1)

yük “hamile” (413v/6)

yüklüg “gebe” (242r/8, 118r/4)

2.30.3.4.1.4. Menstrüasyon

ḫayż (< Ar.) “kadınlarda ay başı” (413v/5)

namāsızlıḳ (< Far. *namāz* + T. *-sız* + *-lıḳ*) “kadınların ay hâli, adetli oldukları zaman” (27r/3)

üç namāzsızlıḳ ḳatıġ arıġınça “üç ay hâli (hayız veya temizlik müddetince)” (27v/5)

2.30.3.4.2. Erkek Üreme Sistemi

küçsüz nuṭfe “zayıf bir kök, sperm” (298v/3)

küçsüz yıḍıġ suw “adi bir su, sperm” (432r/8)

üregün “döl” (109r/4)

2.30.3.4.2.1. Erkek Üreme Sistemi Salgıları

arḳa suwı “bel suyu, meni, sperma” (217v/5)

çözülmiş titig balçıḳ “nutfe, meni, döl, öz, süzme” (249r/9)

ḫor yıḍıġ suw (< Ar. *ḫor* + T. *yıḍıġ* + *suw*) “meni” (302v/3)

nuṭfe (< Ar.) “döl suyu, sperm, meni” (298v/3)

oŋurḳa suwı “döl suyu, meni” (430r/2)

uça suwı “bel suyu, sperma” (196r/4)

yıḍıġ ḫor suw “meni” (302v/3)

yıḍıġ küçsüz suw “meni” (432r/8)

yıḍlıġ suw “meni” (430r/3)

2.30.3.4.2.2. Kısır- Kısırlık

ḳısır “çocuk doğuramayan, kısır” (41v/4)

ḳıyāmet (< Ar.) “akîm, nesli kesik, kısır, kupkuru, kuru” (247r/2)

tuġmaġu “kısır” (247r/2)

2.30.3.4.3. Diğer Kavramlar

cimāʿ (< Ar.) “cinsel ilişki, birleşme” (23v/7)

2.30.3.5. Kemik Sistemi

2.30.3.5.1. İskelet Sistemi

süŋük “kemik” (110r/6)

2.30.3.5.1.1. Gövdede Bulunan Kemikler

ėkki topu “aşık kemikleri” (80v/6)

köküz süŋüki “kaburga kemiği” (440v/8)

oŋurḳa “bel kemiği, omurga” (61r/5)

2.30.3.5.2. Kollar ve Bacaklar

2.30.3.5.2.1. Kol

2.30.3.5.2.1.1. Kolun Bölümleri

bilek “bilek” (283v/8)

çignek “dirsek” (80v/6)

ḳarı “kolun (parmaklardan bileğe kadar olan) bölümü” (421r/9)

ḳarış “(insanda) bilekten parmak uçlarına kadar olan kısım” (215v/6)

ḳoltuḳ “omuz başının altında kolun gövde ile birleştiği yer, koltuk” (229r/8)

2.30.3.5.2.1.1.1. El

el “el” (141v/6)

el(i)g~ ėlig “el” (83v/6, 427r/5)

2.30.3.5.2.1.1.1.1. Elin Bölümleri

awuç “el içi, avuç” (233r/5)

awuçmaḳ “el içi, avuç” (33r/3)

aya “avuç içi, aya” (184v/1)

barmaḳ “parmak” (3v/6)

ernek “parmak” (246r/5)

2.30.3.5.2.2. Bacak

baldır “bacak, baldır” (277v/2)

2.30.3.5.2.2.1. Bacağın Bölümleri

boyun “ayak ile diz kapağı arasındaki kısım” (332v/2)

tiz “diz” (227r/6)

yota “ayak ile diz kapağı arasındaki kısım” (379r/8)

2.30.3.5.2.2.1.1. Ayak

aḍaḳ “ayak” (58r/8)

adım “adım” (109v/2)

ayaḳ “ayak” (52r/2)

maŋım “adım” (19v/6)

2.30.3.5.2.2.1.1.1. Ayağın Bölümleri

2.30.3.5.2.2.1.1.1.1. Topuk

ökçe “topuk, ökçe” (17r/2)

soŋ “topuk” (252v/1)

topuḳ “topuk” (80v/6)

2.30.3.5.3. Eklem- Sinir

bağış “eklem, parmakların ve başka uzuvların ek yerleri” (133r/4)

siŋir “sinir” (168v/5)

2.30.3.5.4. Deri

teri “cilt, deri” (65r/5)

2.30.3.5.5. Saç- Kıl

bürçek “perçem” (446r/9)

kesme “kakül” (446r/9)

kesme bürçek “kakül” (446r/9)

ḳıl “kıl (insanda ve hayvanda)” (432v/5)

saç “saç” (125v/6)

saçlıġ “saçlı, kıllı, saça sahip, saçı olan” (427r/3)

saḳal “sakal” (233r/3)

2.30.4. Vücut Sıvıları

iriŋ “irin” (433v/8)

ḳan iriŋ “kan ve irin, kokuşmuş sıvı” (433v/8)

sarıġ suw “irin” (189r/8)

suw “pis su, irin” (217r/2)

yaş “gözyaşı” (148v/5)

2.30.5. Nöroloji

ımızġanmaḳ “uyuklama, hafif uyku, gevşeklik” (52v/7)

ḳatıḳ ḳarıḳ tüş “kâbus, karışık rüya” (235v/8)

pend (< Far.) “1.belleme, 2. hatıra getirip bilme, hatırlatma, ikaz, nasihat” (420v/6, 383r/9)

pend tutuġlı (< Far. *pend* + T. *tutuġlı*) “tezekkür eden, hatıra getiren” (390v/5)

salġım “serap” (259r/3)

tüş “1. düş, rüya 2. uyuma, uyku” (165r/2, 328r/4)

uḍıġlı “uyuyan” (121v/6)

uḍıġu “uyku” (265r/9)

uḍımaḳ “uyuma” (295v/8)

uyḳu “uyku” (121v/6)

yāḍ (< Far.)“anma, hatırlatma, hatıra getirme” (119r/2)

Tıp ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 176 kelime tespit edilmiştir. “Tıp ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “İnsan Vücudu” başlığı altında 2 Farsça, 4 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “İnsan Vücudunun Bölümleri” bölümünde yer alan “Baş” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Alın” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Yüz-Yanak” başlığı altında 3 Farsça, 5 Türkçe kelime; “Ağız” başlığı altında 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Burun” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Çene” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Göz” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Kulak” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Boyun” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Boğaz başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Gövde” bölümünde yer alan “Göğüs” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Karın” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sırt” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “İç Organlar” bölümünde yer alan “Dolaşım Sistemi Organları” başlığı altında 5 Türkçe kelime, “Dolaşım Sistemi Sıvıları” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sindirim Sistemi Organları” başlığı altında 1 Türkçe kelime, “Genital Sistem Organları” başlığı altında 2 Arapça, 5 Türkçe kelime; “Hemotoloji Organları” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Duyu Organları” bölümünde

yer alan “Duyular” başlığı altında bulunan “Görme” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Koku Alma” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “İşitme” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Ses- Seslenme- Sessiz” başlığı altında 1 Arapça, 12 Türkçe, 2 Arapça + Türkçe kelime; “Dokunma” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır.

“Vücut Sistemleri” bölümünde yer alan “Sindirim Sistemi” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Sinir Sistemi” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Solunum Sistemi” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Üreme Sistemi” bölümünde yer alan “Kadın Üreme Sitemi” başlığı altında bulunan “Doğum” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Doğum Sancısı” başlığı altında 1 Arapça, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Hamile” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Menstrüasyon” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; Erkek Üreme Sistemi bölümünde 3 Türkçe eklime; “Erkek Üreme Sistemi” bölümünde yer alan “Erkek Üreme Sistemi Sıvıları” başlığı altında 1 Arapça, 7 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Kısır- Kısırlık” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Diğer Kavramlar” başlığı atlında 1 Arapça kelime; “Kemik Sistemi” bölümünde yer alan “İskelet Sistemi” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Gövdede Bulunan Kemikler” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Kollar ve Bacaklar” bölümünde yer alan “Kolun Bölümleri” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “El” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Elin Bölümleri” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Bacak” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Bacağın Bölümleri” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Ayak” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Topuk” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Eklem” bölümünde 2 Türkçe kelime; “Deri” bölümünde 1 Türkçe kelime; “Saç- Kıl” bölümünde 7 Türkçe kelime; “Vücut Sıvıları” bölümünde 5 Türkçe kelime; “Nöroloji” bölümünde 2 Farsça, 8 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime bulunmaktadır. Tıp ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 176 kelimeden 152 tanesi Türkçe, 8 tanesi Arapça, 8 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.31. Renkler ile İlgili Kavramlar

2.31.1. Genel Kavramlar

çapınmış “boyalı ve renkli” (422r/6)

reng (< Far.) “renk” (8v/6)

2.31.2. Renkler

2.31.2.1. Kızıl- Yakut

ḳızıl “kızıl” (393r/7)

ḳızıl yāḳūt “yakut, yakut renginde” (394r/1)

2.31.2.2. Çakır- Yeşil

aḫżer (< Ar.) “yeşil” (441r/7)

çaḳır “çakır, gök (göz için)” (233a/3)

ḳoḍuġ ḳara “siyaha çalan yeşil veya yeşile çalan siyah” (441r/7)

kök “gök rengi, yeşil” (104v/8)

yaruḳ yaşıl “yemyeşil” (394r/3)

yaşıl “yeşil” (177r/3)

2.31.2.3. Ak- Beyaz

ürüŋ “ak, beyaz” (122v/1)

ürüŋlük “aklık, beyazlık” (223r/5)

2.31.2.4. Kara- Siyah

ḳapḳara “kapkara” (359r/7)

ḳara “kara renk” (22r/7)

ḳoḍuġ “koyu” (441r/7)

ḳoḍuġ ḳara “siyaha çalan yeşil veya yeşile çalan siyah” (441r/7)

tuman “duman, sis, (metinde) kara” (155v/9)

yawlaḳ ḳara “kapkara, simsiyah” (319r/1)

2.31.2.5. Sarı

sap sarıġ “sapsarı” (8v/6)

sarıġ “sarı” (8v/6)

2.31.2.6. Karışık Renkler

çigim ala “ayrı renk, karışık renk, alaca” (8v/9)

Renkler ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 21 kelime tespit edilmiştir. “Renkler ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” grubunda 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; Renkler bölümünde yer alan “Kızıl- Yakut” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Çakır- Yeşil” başlığı altında 1 Arapça, 5 Türkçe kelime; “Ak-Beyaz” başlığı altında 2 Türkçe kelime; Kara- Siyah başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Karışık Renkler” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Renkler ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 23 kelimeden 19 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.32. Giyim ile İlgili Kavramlar

2.32.1 Giyim- Giysi

burtaġ “elbise” (310v/5)

iç ton “elbise, gömlek” (192r/5)

keḏgü “giyim, kuşam” (29v/7)

keḏim “giyim, giyecek” (22r/4)

keḏim ėtmek “elbise, giyim kuşam” (240r/4)

köŋlek “gömlek” (181r/6)

köŋlek keḏim “gömlek yahut zırh cinsinden elbise” (202r/3)

naʿl (< Ar.) “ayakkabı” (229r/1)

ton “elbise” (174v/1)

tonluġ “elbiseli, giyimli” (409r/2)

2.32.2. Giysi Malzemeleri

barçın “ipekli kumaş” (431r/7)

bezek “süs, nakış” (161r/4)

ġarîlıḳ (< Ar. *ġarî* + T. *lık*) “ipek, kıymetli” (69v/7)

tawar “ipek” (217r/6)

torḳu “ipek kumaş” (244r/7)

tük “tüy” (202r/1)

tüy “tüy” (421v/4)

yuŋ “yün” (202r/5)

2.32.2.1. İp- İğne- Düğüm

egrik “eğrilmiş, eğrilmiş ip” (203r/1)

tügün “bağ, düğüm” (384v/8)

urġan “ip” (48r/1)

yigne “iğne” (116r/7)

yip “ip” (243v/3)

2.32.2.2. Örtü

bürünçek “örtü” (257v/5)

kilîm (< Far.) “aba, örtü” (426v/2)

müddeṣṣir (< Ar.) “elbiseye bürünen, örtünen” (427v/3)

örtgü “örtme, örtü” (337v/9)

örtüg “örtü” (116r/9, 117r/1)

2.32.3. Süs- Süs Eşyaları

asınġu “gerdanlık” (92r/8)

bilezük “bilezik” (217r/5)

ėtig “süs” (196v/7)

gevher (< Far.) “ziynet eşyası” (360v/2)

güher (< Far.) “mücevher” (394r/1)

teşevvüş ėtigi “süs, ziynet” (399r/2)

yāḳūt “değerli süs taşı” (394r/1)

yinçü “mücevher” (395r/1)

Giyim ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 36 kelime tespit edilmiştir. “Giyim ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Giyim- Giysi” bölümünde 1 Arapça, 9 Türkçe kelime; “Giysi Malzemeleri” bölümünde 7 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Giysi Malzemeleri” bölümünde yer alan “İp- İğne- Düğme” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Örtü” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 3 Türkçe kelime, “Süs Eşyaları” bölümünde 2 Farsça, 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. Giyim ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 36 kelimeden 30 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça, 3 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.33. Eğlence ile İlgili Kavramlar

2.33.1. Oyun- Eğlence

2.33.1.1. Oyuncu

oynaġlı “oynayan, oyuncu” (236v/1)

oynaġu “oynama, oynamalık” (91v/2)

oynaġuçı “şakacı, oyuncu, oynayan” (238v/7)

2.33.2. Şaka

ėlük “alay etme, maskaraya alma” (87v/6)

ėlük oyun “alay etme, maskaraya alma” (87v/4)

füsūs (< Far.) “alay etme” (8v/3)

füsūs tutuġlı (< Far. *füsūs* + T. *tutuġlılar*) “alay eden, eğlenen” (195v/5)

Eğlence ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 7 kelime tespit edilmiştir. “Oyun- Eğlence” bölümünde yer alan “Oyuncu” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Şaka” bölümünde 1 Farsça, 2 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime bulunmaktadır. Eğlence ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 7 kelimeden 5 tanesi Türkçe, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.34. Yemek ile İlgili Kavramlar

2.34.1. Yiyecek- İçecek

aş “yemek” (176r/8)

azıḳ “yol yiyeceği” (23v/8)

balıḳ “balık” (219v/7)

biril “içecek” (431r/4)

bor “içki, şarap” (91r/8)

esritgü “içki (sarhoşluk veren şey)” (200v/3)

et ~ ėt “et” (249v/1, 380v/9)

etmek “ekmek” (176r/7)

içgü “içilen şey, içki” (7v/4)

süt “süt” (200v/2)

şarāb (< Ar.) “içecek şey, şarap” (33v/1)

şeker (< Far.) “şeker” (127r/6)

ṭaʿām (< Ar.) “yemek, yiyecek” (7v/8)

un “un” (391r/6)

yaġ “yağ” (110r/5)

yaġlıġ “yağlı” (110r/5)

yandaḳ şeker(i) “kudret helvası” (127r/6)

yėgü “yemek” (313r/9)

yėm “rızk, yiyecek, yemek” (30r/8)

yėmek “yemek” (443r/2)

yumurtḳa “yumurta” (326v/5)

2.34.2. Yeme- İçme Durumu

2.34.2.1. Yeme

manġu “banma, yemeğe banma” (249v/9)

tuzġu “ziyafet” (395v/9)

yėgli “yiyen” (327r/5)

yėtürmek “yedirme” (421v/1)

2.34.2.2. İçme

içgülük “içme payı, içme hakkı, içme sırası” (272r/7)

içigli “içen” (395v/8)

içmek “içme, içim” (317v/6)

2.34.2.2.1. Sarhoşluk

esrük “sarhoş” (63v/6)

esrüklik ~ esrüklük “sarhoşluk” (382v/4, 195r/1)

2.34.2.3. Açlık- Susuzluk

açlıḳ “ açlık, tok olmama hâli” (151v/7)

suwsalıḳ “susuzluk çekmek, susamak” (151v/7)

2.34.2.4. Tat -Lezzet

açı “acı, ekşi” (420v/3)

açıġ “1. çok acı, 2. çok tuzlu” (391v/7, 396r/7)

açıġrak “çok acı” (391v/7)

mezālıġ (< Far. *mezā* + T. *-lıġ*) “tatlı, lezzetli” (373v/9)

meze (< Far.) “tat, lezzet” (373v/8)

siŋgen tatlıġ “boğazdan kolayca geçen, afiyet verici” (58r/7)

süçig “tatlı” (63v/9)

taŋsuḳ “mükemmel, nefis” (220r/6)

tatġu “tat, lezzet” (326r/5)

tatıġlı “tadan, tadına bakan” (237v/3)

tatḳu “tat, lezzet” (56r/4)

tattaçı “tadan, tadına bakan” (293r/8)

taturġu “tatma, tattırma” (297v/8)

tuzluġ “tuzlu” (317v/7)

yumşaḳ “yumuşak, hoş, tatlı” (119v/6)

2.34.3. Yemek İle İlgili Diğer Kavramlar

2.34.3.1. Sofra

māʿîde (< Ar.) “sofra” (79r/6)

tėrgi “sofra” (93v/9)

2.34.3.2. Sebze- Meyve

bor “meyve” (200v/3)

ḫıyār (< Ar.) “hıyar, salatalık” (7v/7)

ḫurmā (< Far.) “hurma” (200v/3)

incîr (< Far.) “incir” (445v/6)

ḳabaḳ (< Ar.) “kabak” (329r/8)

mîve (< Far.) “meyve” (4r/9)

mūz (< Ar.) “ muz” (395r/7)

nār (< Far.) “nar, meyve” (104v/9)

sidr (< Ar.) “Arabistan kirazı” (395r/6)

sidre (< Ar.) “Arabistan kirazı” (388r/8)

soġan “soğan” (7v/8)

üzüm “üzüm” (176r/6)

yemiş “meyve, yemiş” (374r/1)

zeyt (< Ar.) “zeytin” (249v/9)

zeytūn (< Ar.) “zeytin” (436r/5)

2.34.3.3. Tahıl

ėkin ~ ekin “ekin, mahsul ” (39r/8, 109r/8)

tarıġ “ekin, bitki (108v/9)

yürüngü “ekin” (355r/6)

2.34.3.3.1. Buğday- Darı- Mercimek

aşlıḳ “buğday, zahire” (178v/6)

baş “ekin başı, başak” (177r/9)

buġday “buğday” (7v/7)

buġday başı “buğday başağı” (33v/8)

üyür “darı” (382r/5)

yasmuḳ “mercimek” (7v/7)

Yemek ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 74 kelime tespit edilmiştir. “Yemek ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Yiyecek- İçecek” başlığı altında 21 Türkçe kelime; “Yeme- İçme Durumu” bölümünde yer alan “Yeme” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “İçme” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Sarhoşluk” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Açlık- Susuzluk” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Tat- Lezzet” başlığı altında 1 Farsça, 13 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Yemek ile İlgili Diğer Kavramlar” bölümünde yer alan “Sofra” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Sebze- Meyve” başlığı altında 7 Arapça, 4 Farsça, 4 Türkçe kelime; “Tahıl” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Buğday- Darı- Mercimek” başlığı altında 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. Yemek ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 74 kelimeden 60 tanesi Türkçe, 8 tanesi Arapça, 5 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.35. Ticaret ile İlgili Kavramlar

2.35.1. Alışveriş

bezirgenlik (< Far. *bezirgen* + T. *-lik*) “ ticaret” (410r/6)

satġın “satın” (3v/1)

satıġ “alışveriş, ticaret” (32r/9)

ticāret (< Ar.) “alışveriş, ticaret” (37r/2)

2.35.2. Pazar- Çarşı

bāzār (< Far.) “çarşı, pazar” (263v/6)

2.35.3. Satış

2.35.3.1. Satıcı

satıġçılıḳ “satıcılık, tüccarlık” (141r/2)

2.35.4. Sermaye

aḫriyān (< Far.) “sermaye” (180v/9)

baş “sermaye, mal” (36r/6)

bedel-i kāsid (< Ar. *bedel* + < Far. *î* + <Ar. *kāsid*) “değersiz sermaye” (180v/9)

keçürmeklig “ihtiyaç miktarından fazla mal, ihtiyaç dışında arta kalan mal” (26v/4)

kesek “mal, eşya, meta, parça, kısım” (387v/5)

māl (< Ar.) “varlık, mal” (58r/2)

metāʿ (< Ar.) “mal, servet” (57r/8)

mülk (< Ar.) “taşınmaz ve gelir getiren mal” (262v/1)

ne “ne; ne, nesne, şey, mal” (4v/8)

nek “şey, mal” (21v/1)

neŋ “nesne, şey, mal” (7v/8)

nerse “şey, nesne” (3v/9)

satġalı keltürmüş nek “sermaye, ana mal” (178r/9)

satġuluġ “satılacak mal” (174v/5)

taġar “mal” (399r/3)

tawar ~ tıwar “mal” (114v/2, 134v/2)

tawarlıġ “mal, eşya, mal sahibi, eşya sahibi” (315r/2)

tėwelig “develi, deve sahibi, devesi olan” (179r/8)

2.35.5. Gelir- Kazanç

alġu “elde eden, kazanan” (376r/9)

asıġ “fayda, kazanç” (95r/5)

asıġlıġ “faydalı, kazançlı” (3v/2)

ḳazġanç “kazanç” (217r/9)

ḳazġanġu “kazanç” (302r/1)

kesb (< Ar.) “çalışma, kazanma” (367r/5)

ḳurtulġan “kazanan, feraha eren” (48r/6)

ḳurtulmış “kazanan, feraha eren” (404r/8)

ḳurtuluġlı “kazanan, feraha eren” (2v/5)

temettüʿ (< Ar.) “kazanma, kar etme” (433r/2)

2.35.5.1. Riba

artġu “faiz” (297r/5)

artuḳluḳ “riba, faiz” (297r/5)

ribā (< Ar.) “faiz, artma” (35v/7)

ribām (< Ar.) “faiz” (152r/1)

yaramas artuḳluḳ “faiz” (77r/5)

2.35.6. Gider- Harcama

ḫarc (< Ar.) “harcama, masraf” (34r/5)

ḫazîne (< Ar.) “harcama” (144v/1)

isrāf (< Ar.) “gereksiz yere harcama, savurganlık” (160v/7)

oruḳdın keçigliler “savurganlar, israf edenler” (109v/1)

teŋde keçürmek “israflı bir şekilde saçıp savurma, lüzumsuz yere harcama” (208r/2)

2.35.7. Geçim- İhtiyaç

ḥācet (< Ar.) “ihtiyaç, dilek” (58r/1)

rūzî bėrgüçiler (< Far. *rūzî* + T. *bėrgüçiler*) “geçimlikler” (193r/6)

tiriglik “geçinilecek şey, geçimlik” (234v/5)

tirilgü “geçinilecek şey, geçimlik” (193r/5)

2.35.8. Para

ter “ter, (metinde) ücret, çalışana verilen para” (81r/8)

yarmaḳ “para” (62v/9)

yormaḳ “gümüş para” (215v/9)

2.35.8.1. Parasal İşler

2.35.8.1.1. Fiyat

bahā (< Far.) “değer, kıymet, fiyat” (93r/9)

2.35.8.1.2. Ücret

ḫarāc (<Ar.) “karşılık, ücret” (66r/7)

kāle (< Ar.) “ücret, mal” (165v/3)

yal “ücret, karşılık, mükafat” (167v/1, 308v/5)

2.35.8.2. Parasal İşlemler

2.35.8.2.1. Borç

bėrim “borç, verecek” (59r/7)

borç “borç” (36v/1)

ötnü bėrmek “ödünç” (398v/7)

ötünç “ödünç” (30v/4)

yanış “borç” (149r/6)

2.35.8.2.2. Borçlu

borçluġ “borçlu” (145r/3)

yüklüg “borç, borçlu” (420r/1)

2.35.9. Mal- Mülk

2.35.9.1. Hazine

genc (< Far.) “mücevher, hazine, define” (411r/2)

ẖazîne (< Ar.) “hazine” (193r/6)

kizlençü “gizli hazine” (165v/6)

2.35.9.2. Pay- Hisse

artuḳ “pay, hisse, taksim, paylaştırma” (391r/4)

ḥaḳḳ (< Ar.) “hak, pay, hisse” (36v/3)

ḳın “hisse, pay” (386r/1)

ḳısmet (< Ar.) “bölme, pay etme, hisselere ayırma” (306r/6)

oḳ “paylar ve toprak hisseleri üzerine üleşmek için atılan ok; çekilen kura, mirasta düşen pay” (42v/2)

üleşig “hisse, pay” (58v/7)

üleşmek “pay, hisse, taksim, paylaştırma” (388v/2)

ülüg “hisse, pay” (146r/3)

ülüş “hisse, pay” (45v/2)

ülüşlüg “üleştirilmiş, paylaştırılmış, dağıtılmış” (287v/7)

2.35.10. Vergi

çıḳış “vergi, ücret” (252v/6)

kezîd (< Ar.) “Müslüman olmayanlardan alınan vergi” (141v/5)

Ticaret ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 77 kelime tespit edilmiştir. “Ticaret ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Alışveriş” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Pazar- Çarşı” başlığı altında 1 Farsça kelime; “Satıcı” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Sermaye” başlığı altında 3 Arapça, 1 Farsça, 13 Türkçe, 1 Arapça + Farsça ek + Arapça kelime; “Gelir- Kazanç” başlığı altında 2 Arapça, 8 Türkçe kelime; “Riba” başlığı altında 2 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Gider- Harcama” başlığı altında 3 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Geçim- İhtiyaç” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; Para bölümünde 3 Türkçe kelime; “Parasal İşler” bölümünde yer alan “Fiyat” başlığı altında 1 Farsça kelime; “Ücret” başlığı altında 2 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Parasal İşlemler” bölümünde yer alan “Borç” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Borçlu” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Mal-Mülk” bölümünde yer alan “Hazine” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 1 Türkçe kelime; “Pay- Hisse” başlığı altında 2 Farsça, 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Vergi” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Ticaret ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 98 kelimeden 50 tanesi Türkçe, 22 tanesi Arapça, 6 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.36. Ulaşım ile İlgili Kavramlar

2.36.1. Yol

yıraḳ ėl “iki dağ arasındaki geniş yol” (244v/4)

yol yörimek “sefer, mesafe kat etme” (21v/2)

yoluġ “düzgün ve güzel yolları bulunan” (384r/3)

2.36.2. Yolcu

yol oġlanı “yolcu” (145r/4)

yolda keçigliler “gelip geçenler, yolcular, yoldan geçenler” (63v/7)

yorıġlı “geçip giden, yol alan, mesafe kateden” (184r/3)

yörigen “bir yerden bir yere giden, yolcu” (418v/7)

2.36.3. Yolculuk

sefer (< Ar.) “yolculuk, sefer” (37r/5)

sefer ḳılmaḳ (< Ar. *sefer* + T. *ḳılmaḳ*) “sefere çıkma, rıhlet” (449v/2)

2.36.4. Yürüme- Gezinme- Yaya

tezginmek “gezinme, dolaşma” (404r/1)

yaḍaġ “yaya, piyade” (244v/3, 211r/1)

yaḍġan “yayan” (385v/2)

yorıġan “yürüyen, gezip dolaşan” (399v/3)

2.36.5. Araç

kemi ~ kėme “gemi” (155r/6, 118v/6)

mingü ~ müngü “binme, binilecek araç, vasıta” (324v/1, 348r/6)

2.36.6. Ulaşma- Geçme

barġu “varma, ulaşma, vasıl olma, varılma, ulaşılma” (399v/5)

barıġlı “giden” (328r/2)

keçgü “geçilecek olan” (433v/6)

keçmek “geçme, gidiş” (354v/2)

teggü “değmek, ulaşmak” (389r/1)

tegigli “ulaşan, varan, eren” (284v/9)

ulanmaḳ “ulaşma, varma” (426v/5)

yėtmek “kaybolma, yetişme” (322v/8)

yörigli “giden” (420v/6)

2.36.7. Gelme- Getirme

keldeçi “gelen, gelici” (289r/2)

keldürmek “getirmek” (348r/4)

kelgen “gelen” (346v/2)

kelgüçi “gelme, bir şeyin gelecek olması” (243r/1)

kelgülük “gelmeye hak kazanmış, gelecek olan” (386r/6)

keligli “gelen, gelici” (228r/5)

kelmek “gelme” (448v/8)

2.36.8. Ulaştırma- Götürme- Gönderme

ėletmek “iletmek, götürmek” (249v/6)

erselnā (< Ar.) “gönderme, gönderilme, yollama, salıverme, koyuverme” (385r/6)

ıḍġu “gönderme” (391r/3)

ıḍıġlıġ “gönderilme” (321v/6)

ıḍu bėrmek “salma, gönderme” (307r/2)

ıymaḳ “gönderme” (334v/9)

köt(ü)rigli “taşıyan” (160v/7, 450v/4)

sürmek “sürme, sevk etme” (429v/9)

ulaşturġu “ulaştırma” (145r/3)

yanġu “varış” (72v/8)

2.36.9. Kavuşma- Karşılaşma

keldeçi “karşılaşan, kavuşan, müteveccih” (409v/9)

körmek “görme, karşılaşma” (310r/7)

oturuş “karşısına geçen, karşılıklı, karşı karşıya” (365r/8)

toġru keligli “karşılayan, yönelen” (371r/5)

tuşġu “kavuşma, karşılaşma” (342v/9)

tuşmaḳ “kavuşma, görüşme, karşılaşma” (303v/5)

tuşuġlı “karşılaşan, kavuşan” (439r/6)

yüz yüzke ḳoḍuġlı “karşısına geçen, karşılıklı, karşı karşıya” (395r/1)

2.36.10. Kalma- Durma

ḳalġuçılıḳ “kalma, arkada kalma” (125v/5)

langar kemişmeki (<Far. *langar* + T. *kemişmeki*) “yerleşme, sabit olma, durdurma, demir atma”(166v/3)

ürük “bir yerde bir müddet kalma, durma” (266v/3)

2.36.11. Ayrılma- Göç Etme

belgürügli “kıra çıkanlar, bedeviler” (306r/5)

ewdin aḍrılmışlar “muhacir, göç etmiş, göç eden” (256v/8)

ewlerindin yurtlarındın aḍrılmışlar “Muhacirler, Mekke’den Medine’ye hicret edenler” (404r/3)

ḥicr (< Ar.) “ayrılma, vazgeçme” (195r/5)

hicret (< Ar.) “göç” (304v/8)

köçgü “göç” (202r/1)

Ulaşım ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 58 kelime tespit edilmiştir. “Ulaşım ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Yol” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Yolcu” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Yolculuk” başlığı altında 1 Arapça, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Yürüme- Gezinme- Yaya” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Araç” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ulaşma- Geçme” başlığı altında 9 Türkçe kelime; “Gelme- Getirme”

başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Ulaştırma- Götürme- Gönderme” başlığı altında 1 Arapça, 9 Türkçe kelime; “Kavuşma- Karşılaşma” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Kalma-Durma” başlığı altında 1 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime; “Ayrılma- Göç Etme” başlığı altında 2 Arapça, 4 Türkçe kelime bulunmaktadır. Ulaşım ile İlgili Kavramlar gurubunda tespit edilen 58 kelimeden 52 tanesi Türkçe, 4 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.37. Matematik

2.37.1. Sayılar

bėşegün “beşi, beşinin tamamı” (401r/6)

cüft (< Far.) “çift ” (385v/3)

samaḳ “sayma” (309r/1)

san “sayı” (21v/9)

sanlıġ “1. birkaç 2. belirli 3. sayısı belli, sayılı” (9v/6, 163v/6, 171v/8)”

tek “tek, bir” (205r/6)

üç yolı “üç kez” (260v/8)

üçegü “üçü, her üçü” (151v/1)

yalŋuz “tek” (104r/6)

yana “ yine, tekrar, ikinci defa olarak” (2r/1)

2.37.1.1. Asıl Sayılar

altı “altı (6)” (153r/5)

altmış “altmış (60)” (383v/8)

altmış altı “altmış altı (66)” (95v/1)

altmış bir “altmış bir (61)” (388r/1)

altmış toḳuz “altmış dokuz (69)” (288v/5)

altmış tört “altmış dört (64)” (255r/2)

beş “beş (5)” (446v/2)

beş miŋ “beş bin (5000)” (50r/6)

bir “bir (1)” (312v/8)

ėkki “iki (2)” (8v/5)

ėkki miŋ “iki bin (2000)” (137v/2)

ėkki yüz yėgirmi altı “iki yüz yirmi altı (226)” (267r/7)

elig altı “elli altı (56)” (427v/3)

elig bir “elli bir (51)” (187v/4)

elig ėkki “elli iki (52)” (418r/9)

elig miŋ “elli bin (50000)” (289v/6)

elig yėti “elli yedi (57)” (363v/1)

ellig bėş “elli beş (55)” (390r/2)

ḳırḳ “kırk (40)” (124v/5)

ḳırḳ beş “kırk beş (45)” (184r/1)

ḳırḳ bir “kırk bir (41)” (435v/3)

ḳırḳ sekkiz “kırk sekiz (48)” (386r/3)

ḳırḳ tört “kırk dört (44)” (421v/9)

miŋ “bin (1000) ” (137v/2, 246r/9)

on “on (10)” (23v/4)

on beş “on beş (15)” (444r/2)

on bir “on bir (11)” (173v/2)

on ekki “on iki (12)” (81v/4)

on sekkiz “on sekiz (18)” (379v/1)

on tokuz “on dokuz (19)” (428r/4)

on tört “on dört (14)” (407v/7)

on üç “on üç (13)” (405v/5)

on yeti “on yedi (17)” (440v/3)

otuz “otuz (30)” (124v/4)

otuz altı “otuz altı (36)” (437v/8)

otuz bir “otuz bir (31)” (430r/5)

otuz toḳuz “otuz dokuz (39)” (429r/4)

otuz tört “otuz dört (34)” (299r/4)

otuz yėti “otuz yedi (37)” (365v/4)

sekkiz “sekiz (8) ”(109v/3)

seksen “seksen (80)” (219v/4)

seksen bėş “seksen beş (85)” (330r/8)

seksen ėkki “seksen iki (82)” (341v/4)

seksen sekiz “seksen sekiz (88)” (280v/7)

seksen toḳuz “seksen dokuz (89)” (358r/7)

seksen üç “seksen üç (83)” (320v/8)

toḳsan sekiz “doksan dokuz (99)” (223r/1)

toḳsan toḳuz “doksan dokuz (99)” (192r/8)

toḳsan tört “doksan dört (94)” (274v/3)

toḳsan yėti “doksan yedi (97)” (394v/3)

toḳuz “dokuz (9)” (216v/3)

tört “dört (4)” (27v/3)

üç “üç , sayı adı (3)” (58r/4)

üç miŋ “üç bin (3000)” (50r/4)

üç yüz “üç yüz (300)” (216v/3)

yėgirmi “yirmi (20)” (137r/8)

yėgirmi altı “yirmi altı (26)” (441v/5)

yėgirmi beş “yirmi beş (25)” (439r/2)

yėgirmi bir “yirmi bir (21)” (444v/1)

yėgirmi ėkki “yirmi iki (22)” (439v/7)

yėgirmi sekkiz “yirmi sekiz (28)” (424v/8)

yėgirmi toḳuz “yirmi dokuz (29)” (302r/2)

yėgirmi üç “yirmi üç (23)” (79r/6)

yėti “yedi (7)” (177r/3)

yetmiş “yetmiş (70)” (126r/5)

yėtmiş altı “yetmiş altı (76)” (131v/1)

yėtmiş bėş “yetmiş beş (75)” (242r/5)

yėtmiş ėkki “yetmiş iki (72)” (334v/7)

yėtmiş üç “yetmiş üç (73)” (304r/4)

yėtmiş yėti “yetmiş yedi (77)” (262r/6)

yüz “yüz (100)” (137r/9)

yüz miŋ “yüz bin (100.000.000)” (329r/9)

yüz on bir “yüz on bir (111)” (235v/2)

yüz on toḳuz “yüz on dokuz (119)” (249r/1)

yüz otuz “yüz otuz (130)” (138v/2)

yüz otuz ėkki “yüz otuz iki (132)” (228v/1)

yüz seksen bir “yüz seksen bir (181)” (324r/4)

yüz taḳı altmış altı “yüz altmış altı (166)” (95v/1)

yüz taḳı on “yüz on (110)” (205v/8)

yüz taḳı on bir “yüz on bir (111)” (173r/6)

yüz taḳı yėgirmi üç “yüz yirmi üç (123)” (79r/6)

yüz taḳı yeti “yüz yedi (107)” (152v/8)

yüz yėgirmi sekiz “yüz yirmi sekiz (128)” (195v/8)

2.37.1.2. Kesir Sayıları

altıda bir “altıda bir” (59r/5)

onda bir “onda bir” (315v/7)

törtde bir “dörtte bir” (59v/1)

üçde bir “üçte bir” (59v/6, 427r/5)

üçde ėkki “üçte iki” (59r/4)

2.37.1.3. Sıra Sayıları

altınç “altıncı (6.)” (216r/7)

beşinç “beşinci (5.)” (255v/6)

eŋilki “en ilk, birinci (1.)” (206r/6)

kėḏin “sonuncu” (153v/9)

onınç “onuncu (10.)” (442v/2)

seksinç “sekizinci (8.)” (216r/8)

törtinç ~ törtünç “dördüncü (4.)” (216r/7, 401r/6)

üçinç ~ üçünç “üçüncü (3.)” (388v/1, 89v/3)

2.37.1.4. Üleştirme Sayıları

ėkkiger “ikişer” (250r/9)

ėkkirer “ikişer” (315v/9)

törter “dörder” (316v/4)

üçer “üçer” (316v/4)

Matematik ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 110 kelime tespit edilmiştir. “Matematik ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Sayılar” bölümünde 1 Farsça, 9 Türkçe kelime; “Sayılar” bölümünde yer alan “Asıl Sayılar” başlığı altında 83 Türkçe kelime; “Kesir Sayıları” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Sıra Sayıları” başlığı altında 8 Türkçe kelime; Üleştirme Sayıları” başlığı altında 4 Türkçe kelime bulunmaktadır. Matematik ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 110 kelimeden 109 tanesi Türkçe kökenli, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.38. Ölçü ile İlgili Genel Kavramlar

2.38.1. Ölçü- Ölçek

aḍaḳın tegmek “dengeli, ölçülü” (266v/4)

awuçmaḳ “demet” (333r/3)

batman “bir ağırlık ölçüsü” (169r/5)

ėkki yā tutḳası “yay, arşın, arşın miktarı, arşının uzunluğu, yayın, kabzası ile ucu arası” (388r/5)

endāze (< Far.) “ölçü” (193r/6)

endāzelig (< Far. *endāze* + T. *-lig*) “ölçüsünde” (4v/2)

kebbān (< Far.) “terazi” (208v/4)

kiçig “miktar ve hacim itibariyle küçük” (152r/1)

köni ḳabbān “doğru ve adil terazi” (273r/5)

kün ẕerresi “zerrece, zerre kadar, zerre ağırlığınca” (312r/3)

kür “ağırlık ölçüsü” (63v/2)

küri “ağırlık birimi” (238r/9)

ölçek “ölçek, ölçü” (208v/4)

ölçgüçi “ölçen, ölçme işini yapan, tartan” (438r/1)

tartġu “tartı, ölçü” (113r/3)

temür ėgişi “demir kütlesi” (221v/8)

teŋ “miktar, muayyen ölçü” (422r/4)

teŋlig (< Far. *ten* + T. *-lig*) “ölçülü, eşit, müsavi” (358v/8)

terāzū (< Far.) “ölçü aleti, terazi, tartı” (254r/4)

uzunluķ “uzunluk” (208v/7)

ülgülegü “terazi” (178r/8)

yük “yük, hayvan üstündeki iki küfe ağırlık” (233v/2)

2.38.2. Miktar

belgürtülmiş “tayin edilmiş miktar” (29v/9)

ėkki ança “kat kat, iki katı kadar” (412v/9)

ėkki anıŋça “kat kat, iki katı” (307r/4)

ķat “1. kat kat, tabaka tabaka 2. misil, kat” (416v/4, 30v/5)

teŋlep kesilmiş “tayin edilmiş miktar” (61v/1)

2.38.2.1. Bütün- Tam

barça “bütün, hep, hepsi” (231r/5)

barçaġun “hepsi, tümü” (303r/1)

barınça “bütün, hep, hepsi” (340v/5)

cümle (< Ar.) “bütün, hepsi, tamamı” (105r/6)

eksüksüz “eksiksiz, tam” (172r/6)

ḳamuġ “bütün, hepsi, tümü” (1v/1, 270v/4)

ḳamuġ barça “hepsi, tamamı, bütünü” (333r/8)

tükel “bütün, eksiksiz, tam” (28v/9)

tükel ḳılınmış “tam, eksiksiz” (210v/9)

tükel ḳılmaḳ “tam” (28v/9)

tükelrek “bütün, eksiksiz, tam olarak” (389v/2)

2.38.2.2. Yarım

yarım “yarım, bir şeyin yarısı” (59r/4)

2.38.2.3. Parça

bölük “bölük, parça, kısım” (17v/3)

çaynam “parça, bölük, kısım” (242v/4)

gürūh (< Far.) “parça, kısım” (269v/6)

kes “parça” (222r/3)

kesek “parça” (33v/6)

ḳırı “parça, zerre, kırıntı” (447v/6)

ḳırıça “parça, zerre, kırıntı” (313v/8)

pāre (<Far.) “parça” (44v/7)

ẕerre (< Ar.) “zerre, çok küçük parça” (63v/2)

Ölçü ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 48 kelime tespit edilmiştir. “Ölçü ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Ölçü- Ölçek” başlığı altında 3 Farsça, 16 Türkçe, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Miktar” bölümünde 5 Türkçe kelime; “Miktar bölümünde yer alan “Bütün- Tam” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe kelime; “Yarım” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Parça” başlığı altında 1 Arapça, 2 Farsça, 6 Türkçe kelime

bulunmaktadır. Ölçü ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 48 kelimeden 39 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça, 5 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.39. İş- Eylem ile İlgili Kavramlar

2.39.1. İş

iş "amel, davranış, iş" (25r/3)

işlig "işli, amelli, davranışlı" (25r/2)

meşġūl (<Ar.) "oyalama, bir işle uğraşan, iş görmekte olan" (235v/6)

meşġūlluḳ (< Ar. *meşġūl* + T. *-luḳ*) "oyalanma, alıkoyma, meşguliyet" (323v/5)

2.39.2. İşi Yapan

'amel ḳılġan (< Ar. *'amel* + T. *ḳılġan*) "yapan, eden" (51r/3)

ėtigli "yapan, eden" (367r/3)

işlegli "işçi, çalışan"(173r/4)

işligrek "en iyi iş yapan" (416v/3)

ḳıldaçı "yapan, eden, çalışan" (338r/9)

ḳılġalı "yapan, eden" (401v/6)

ḳılġan "yapan, eden" (405v/2)

ḳılġuçı "yapan, eden, yapıcı" (315r/6)

ḳılıġlı "yapan" (250v/3)

ḳılınġu "yapılmış, yerine getirilmiş" (135r/7)

ḳılınġuluḳ "yapılmış, yerine getirilmiş" (64v/2)

ḳılmaḳ "yapma, etme"(277v/9)

2.39.3. İcra- Performans

yaŋı ilkisi "eşsiz olarak mevcut olan, icat edilen, yeni, bir şey meydana getiren" (369v/1)

2.39.4. Teşvik- Gayret

ḥarîżlıḳ (< Ar. *ḥarîz* + T. *-lıḳ*) “teşvik etmek, yönlendirmek” (68r/7)

ḳatıġlanmaḳ “çabalama, gayret” (248v/5)

saʿy (< Ar.) “çaba” (13v/9)

üsterişme “uğraşma, mücadele etme” (361v/8)

2.39.5. Usta- Sanat

ėtmek “sanat, iş, yapma” (240r/4)

özneklik “maharet, ustalık” (417v/8)

ṣunʿ (< Ar.) “yapma, yapış, sanat” (293v/8)

2.39.6. Görev- Yükümlülük

keffāret (< Ar.) “günah, suç veya kabahatin bağışlanması için yerine getirilmesi gereken görev” (91r/4)

yük “sorumluluk” (37v/7)

2.39.7. Zorluk- Meşakkat

artuḳluḳ “güç” (61v/2)

duşvār (< Far.) “zor, güç, çetin” (427v/7)

duşvārlıḳ (< Far. *duşvār* + T. *-lıḳ*) “güçlük, zorluk” (21v/9)

ḳatıġraḳ “daha güç, en güç, en zor, en meşakkatli” (186v/6)

küçeylik “zorluk, meşakkat” (143r/9)

küçgey “zorluk, meşakkat” (282v/1)

sėzik “darlık, güçlük, zorluk, meşakkat” (112v/5)

tamu “meşakkat” (428r/1)

teklîf (< Ar.) “birinden gücünün yetmeyeceği bir iş isteme” (37v/5)

ters “ters, güç olan” (26r/1)

ters düşvār (T. *ters* + < Far. *düşvār*) “güç, zor, zor olan, güç olan” (189v/5)

terslik düşvārlıḳ (T. *terslik* + < Far. *düşvār* + T. *-lıḳ*) “zorluk, güçlük” (220r/8)

tireşrek “çok güçlük çekmek, çok zorluk çekmek” (444v/6)

uluġraḳ “zor, çetin” (346r/8)

2.39.8. Kolaylık

āsān (< Far.) “kolay” (178v/7)

āsānlıġ (< Far. *āsān* + T. *-lıġ*) “kolaylık” (221v/1)

āsānraḳ (< Far. *āsān* + T. *-raḳ*) “daha kolay, daha basit” (296r/5)

oŋay “kolay” (208r/4)

yumşaḳlıḳ “kolaylık” (215v/1)

2.39.9. Fırsat- İmkân

yaraġ “fırsat, imkân” (169v/6)

İş- Eylem ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 46 kelime tespit edilmiştir. “İş- Eylem ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “İş” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “İşi Yapan” başlığı altında 11 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “İcra- Performans” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Teşvik- Gayret” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Usta- Sanat” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Görev- Yükümlülük” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Zorluk- Meşakkat” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 9 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 Türkçe + Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Kolaylık” başlığı altında 1 Farsça, 2 Türkçe, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Fırsat- İmkan” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. İş- Eylem ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 46 kelimeden 31 tanesi Türkçe, 5 tanesi Arapça, 2 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.40. Meslekler ve Kişileri ile İlgili Kavramlar

başçı “imam, önder, lider, kılavuzluk eden” (211v/2)

biçer “biçme işini yapan” (109r/9)

ėterçi “hayvanı avlamaya veya avlananı getirmeye alıştıran, yetiştiren, öğreten, avcı” (80r/6)

kizlegli “saklayan, koruyan, bekçi, hazineye bakan, muhafaza eden” (193r/8)

ḳoyçı “çoban” (282v/7)

tarıġçı “çiftçi” (399r/4)

terke “çoban” (283r/4)

utġanraḳ “usta” (24v/4)

uzanigli “usta, mahir” (272r/4)

yazı awı “kara avcılığı, karada yapılan avcılık” (92r/7)

Meslekler ve Kişileri ile İlgili Kavramlar grubunda 10 tane Türkçe kökenli kelime tespit edilmiştir.

2.41. Maddi Durum ile İlgili Kavramlar

2.41.1. Zengin- Zenginlik- Bolluk

bay “zengin” (29v/7)

bay iḍesi “zengin kişi” (414r/4)

baylıḳ “zenginlik, kâfi gelme, müstağni olma” (414r/4)

berekāt (< Ar.) “nimetler, bolluklar” (121v/4)

ėrinç “iyi yaşayış, nimet içinde geçiniş, nimet, bolluk” (92r/6)

ėrinç niʿmet “nimet, varlık, rahatlık” (339r/8)

māl tawar (< Ar. *māl* + T. *tawar*) “varlık, servet, mal mülk” (270v/1)

muŋsuz “ihtiyacı ve sıkıntısı olmayan, sıkıntısız, zengin” (47v/2, 58v/2)

muŋsuzluḳ “sıkıntısız olma, muhtaç olmama” (74r/1)

mülklig (< Ar. *mülk* + T. *-lig*) “mülk, servet, mülk ve servet sahibi” (247r/2)

niʿmet (< Ar.) “rahat yaşayış, refah” (364v/1)

2.41.2. Orta Hâl

ortaraḳ “orta hâlli, ortaya en yakın olan” (91r/5)

2.41.3. Fakirlik- Yoksulluk

açlıḳ “fakirlik, muhtaç olma” (404r/7)

çıġay “fakir, yoksul” (74v/1)

çıġaylıḳ “fakirlik, yoksulluk” (110v/7)

dervîş (< Far.) “fakir, yoksul” (35v/1)

dervîşlig (< Far. *dervîş* + T. *-lig*) “fakirlik, yoksulluk” (36r/7)

dervîşlig eyesi “fakir” (36r/7)

dervîşlik (< Far. *dervîş* + T. *-lik*) “fakirlik, yoksulluk” (49r/1)

ḳatıġlıḳ “fakirlik, sıkıntı içerisinde olma” (121v/1)

ḳolġuçı “dilenci” (20v/5)

ḳoluġ tilek iḍileri “yardıma muhtaç olanlar” (449v/9)

muŋluġ “fakir” (282v/9)

tilegüçi “ verilene razı olan, diretmeyen dilenci, başını kaldıran” (245r/9)

ülügsüz “nasipsiz, fakir” (384r/9)

yoḳsuz “fakir, yoksul, boş” (145r/2)

Maddi Durum ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 26 kelime tespit edilmiştir. “Maddi Durum ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Zengin- Zenginlik- Bolluk” başlığı altında 2 Arapça, 7 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Orta Hâl” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Fakirlik- Yoksulluk” başlığı altında 1 Farsça, 10 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime bulunmaktadır. Maddi Durum ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 26 kelimeden 18 tanesi Türkçe, 2 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.42. Fizik ile İlgili Kavramlar

2.42.1. Optik

2.42.1.1. Işık- Aydınlık

açuḳluġ “aydınlatan, ışık veren, aydınlatıcı, açıklığa kavuşturan, apaçık, nurlu, parlak” (300v/6)

çerāġluġ (< Far. *çerāġ* + T. *-luġ*) “parlak, aydın, alevli” (263r/4)

nūr (< Ar.) “ışık, ziya, nur” (340v/8)

oçuḳ “parlak, aydınlık” (429v/6)

tütünsüz “parlak, dumansız” (392v/3)

yalba ābgîne (T. *yalba* + < Far. *ābgîne*) “cilalı, parlamış, mücella” (277v/2)

yalınlıġ “yakıcı, parlayan” (450v/4)

yaruḳ “1. aydınlatıcı, hak yola ışık tutan, 2. aydınlık, parlak, ışık” (243r/3, 56r/4)

yaruḳluḳ “1. aydınlık, parlaklık, 2.aydınlatan, nura ileten” (78v/8, 399r/1, 103v/6)

yaruḳluḳ yaruḳluḳ üze “parıl parıl” (258v/5)

yarumaḳ “parıltı” (309v/2)

yarutuġlı ay “aydınlatan, ışık veren, aydınlatıcı, açıklığa kavuşturan, apaçık, nurlu, parlak” (266r/7)

yawuzsız ürüŋ “bembeyaz, parıl parıl” (275r/6)

2.42.1.2. Gölge

köletgeli “gölgeli” (273r/9)

kölige “gölge” (71r/5, 122r/6)

kölige içre ot tütüni “boğucu gölge” (395v/2)

köligelig “gölgelik” (65r/8)

köşig “gölge” (128v/2)

2.42.1.3. Karanlık

ḳaraḳuluḳ “karanlık” (352r/7)

ḳaranḳu “karanlık” (100v/3)

ḳaraŋḳuluḳ “karanlık” (156r/4, 335v/1)

Fizik ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 21 kelime tespit edilmiştir. “Fizik ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Optik” bölümü altında “Işık-Aydınlık” başlığı altında 1 Arapça, 10 Türkçe, 1 Türkçe + Farsça, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Gölge” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Karanlık” başlığı altında 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. Fizik ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 21 kelimeden 18 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.43. Hareketler- Davranışlar- Durumlar ile İlgili Kavramlar

2.43.1. Yavaş Hareket Etme

āheste (< Far.) “yavaş, ağır, yavaş yavaş” (426v/3)

aḳruḳına “çok yavaş” (233v/7)

azın azın “yavaş yavaş, ağır ağır” (129v/3)

2.43.2. Açma- Kapama

açılġu “açılma” (261r/1)

çüŋke “örtülü, kapalı” (193r/1)

örtüg “örtülmüş, örtülü” (221v/3)

örtüglüg “kapatılmış, örtülmüş, perdeli” (35v/4, 444r/2)

yümüklüg “yumma” (393v/9)

2.43.3. Alma- Verme

alġan “alan” (434v/1)

alınġu “alma, alınma” (259v/4)

almaḳ “alma, alış” (323v/7)

bėrgenlig “verme, vermek” (249v/3)

bėrgü “verme” (324v/4)

bėrgüçi “veren” (242r/8)

bėriçi “veren” (308v/6)

bėrigli “veren” (155r/5)

bėrmek “verme” (202v/6)

ʿiṭā (< Ar.) “verme” (351r/6)

2.43.4. Akıtma- Dökme

aḳar “akan, akar” (326v/3)

aḳġan “akan” (433v/3)

aḳıtmaḳ “akıtma” (430v/3)

revān (< Far.) “akan, akıp giden” (39v/9)

tökmek “dökme, akıtma” (247v/7)

2.43.5. Atma- Çıkarma- Koyma

çıḳarġu “çıkarmak” (433v/3)

kemşilgen “atılan” (270v/4)

kirigli “katlanan, atılan” (333v/5)

ḳoḍıġlıġ “koyulmuş” (442r/3)

2.43.6. Bitiştirme- Ekleme

bütün “birleştirme, bitiştirme, bitişik, bitiştirilmiş” (237r/6)

tam teg üstüvār ḳılınmış “bitiştirilmiş, bitişik” (408r/3)

ulaşıḳlıḳ “ulaşma, bitişme, eklenme” (92r/9)

ulaşılıḳ “ulaşma, bitişme, eklenme” (312v/7)

2.43.7. Bağlama

baġlanmış “bağlanmış” (88r/8)

baġlıġ “bağlı” (208r/4)

ḳoşulmış “bağlanmış, bağlı” (263r/6)

tügümsüz “sıkıca bağlama” (431v/4)

2.43.8. Buruşturma- Bükme

tügügli “buruşturma, şeklini değiştirme” (254r/6)

türülmiş “bükülmüş, katlanmış, dürülmüş” (340v/5)

2.43.9. Çarpma- Vurma

toḳıġlı “çarpan” (448r/6)

urġu “vurma” (163v/2)

urmaḳ “vurma, vuruş” (263r/9)

2.43.10. Çökme- Oturma

çökügli “diz çökmüş, çökmüş” (367v/8)

old(u)ruġlı “oturan” (69v/9)

olturuġlı “oturan, yerleşen” (395r/1)

tayanġuluḳ “oturmaya uygun” (251v/6)

tayanıġlı “yaslanan, dayanıp oturan” (333v/1)

tayanmışlar “dayananlar, yaslanarak oturanlar” (393v/7)

tayanu olturuġlılar “dayananlar, yaslanarak oturanlar” (386v/4)

tizin yüknü “diz üstü oturma, diz çökme” (227r/6)

2.43.11. Doldurma- Dolu

toldurġu “doldurma” (327r/5)

toldurġuçı “doldurma” (395v/7)

tolu “dolu, doldurulmuş olan” (60v/6)

tolu yüklük “dopdolu, yüklü” (323r/1)

toluġ “dolu” (434r/2)

tolulanmış “doldurulmuş, techiz edilmiş, yüklü, dolu” (271r/7)

2.43.12. Düşme

kemişmek “düşürme, atma” (91v/1)

tüşgü “düşme” (396r/9)

tüşmek “düşme, yıkılma” (247v/5)

tüşügli “düşen, yıkılan” (219r/1, 387v/5)

2.43.13. Girme- Sokma

kigürgü “girme, giriş” (376r/7)

kigürgülük “girme” (329v/8)

kigürmek “girme, sokma, dahil etme” (247r/6)

kirgülük “girme, giriş” (379r/1)

kirigli “giren, girecek olan” (333v/5)

kirmek “girme, giriş” (257v/1)

kiwrülmek “sokulma, girdirilme” (423r/3)

suḳuġlı “sokan, eğen, gizleyen” (302v/7)

2.43.14. Hareket- Hareket Etme- Ayağa Kalkma- Hareketsiz Kalma

dik “dik (durma)” (422r/7)

ḳalmaḳ “kalma, kalış” (428v/3)

ḳopġanlar “ayağa kalkanlar, hareket edenler” (422v/8)

ḳopġanlar “ayağa kalkanlar, hareket edenler” (422v/8)

ḳopmaḳ “ayağa kalkma, kalkış” (262v/3)

ḳopuġlılar “(sabah) erkenden kalkanlar, ayağa kalkanlar” (419r/1)

örü “ayakta, iki ayak üstünde, dik” (196v/3)

turġan “çökmeyen, ayakta kalan, duran” (426v/8)

turmaḳlıḳ “bulunma, durma” (159v/7)

turuġ “hareketsiz, duraklamış, sakin, durgun” (356v/2)

turuġlı “ayakta kalan, duran” (335v/9)

turuġun ḳalıġlı “sakin, durgun” (356v/2)

2.43.15. Kaldırma- İndirme

indürmek “indirme” (352r/2)

indürülmek “indirme” (264r/4)

kiterigli “gideren, uzaklaştıran, kaldıran” (345v/6)

kitermek “giderme, kaldırma” (245v/6)

2.43.16. Kuşatma- Kaplama

ḳaplıġ “kaplı, kılıflı” (76v/5)

ḳapsaġlı “kuşatılmış, kaplanmış” (293r/5)

ḳapsamış “kuşatılmış, kaplanmış” (440v/2)

örtmeklig “kaplama, sarma” (312r/5)

2.43.17. Katma- Eritme

ḳatġuluḳ “katma” (300r/4)

ḳatış “katışma, birleşme yeri” (219v/4)

ḳatmaḳ “katmak, katma” (437r/1)

ḳuymaḳ “koyma, çalkalama” (436r/4)

yumşatmaḳ “yumuşatma, eritme” (394v/6)

2.43.18. Parçalama- Kesme

aḍırmaḳ “1. ayırma, 2. parçalama, ayrılık çıkarma” (432r/2, 76r/2)

kes kes “parça parça, lime lime” (239r/1)

kes kes pāre pāre “parça parça, bölük bölük, parçalara ayırma” (124v/9)

kesüksüz “kesilmiş manasında, kırıntılar, kesintiler” (172r/4)

sınmaḳ “paramparça olma” (420v/8)

tanmaḳ tarmaḳ “parçalama, ayırma, ayrılık çıkarma” (150r/4)

tüwüş “kırıntı, ufantı” (209v/5)

uşanmış “ufalanmış” (399r/4)

2.43.19. Sarsma- Sarsılma

sarsıtmaḳ “sarsma” (324r/6)

tepremek “1. depreme, hareket, 2. sarsılış, sarsıntı” (120r/2, 126r/6)

teprenmek “1. depretme, sarsma, 2. sallanma, sarsılma” (394v/6, 305r/7)

tepretmek “sarsma, kımıldatma, depretme” (443r/3, 447r/3)

tezginmek “sarsılma, sallanma” (386r/7)

titremeklik “sarsıntı, titreme” (242r/7)

2.43.20. Sürme

türtgü “sürtme, çalma (koku, yağ vb. için)”

2.43.21. Toplama

birikmiş “toplanmış, bir araya gelmiş” (331r/8)

tėrdeçi “toplayıcı” (268v/6)

tėrgüçi “toplayıcı” (122v/3)

tėrigli “toplayan, bir araya getiren” (261v/7)

tėrilgü “bir araya toplama” (171v/7)

tėriligli “toplanan, bir araya getirilen” (268v/7)

tėrmek “toplama, bir araya getirme” (356r/7)

yıġılġu “toplanma, bir araya getirilme” (206v/7)

yıġmaḳ “toplama, bir araya getirme” (358v/2)

2.43.22. Yarma- Yıkma

infeṭāret (< Ar.) “yarılma, açılma” (437r/6)

inşiḳāḳ (< Ar.) “yarılma, çatlama, ikiye ayrılma” (439r/2)

pāre pāre boluġlı (< Far. *pāre* + T. *boluġlı*) “parçalanmış, yarılmış” (405r/8)

vîrān (< Far.) “harap olma, yıkılma, terk edilme” (245v/6)

vîrānlıḳ (< Far. *vîrān* + T. *-lıḳ*) “harap olmuş, yıkılmış” (13v/9)

yarılıġlı “yarılan, parçalanmış” (427r/3)

yarmaḳ “yarma, yarıp çıkarma” (436r/4)

yemrülgen “yarılan, yıkılmaya yüz tutan, uçacak ve kayacak dereceye gelen, çökecek, göçecek” (150v/1)

yėmrülgü “kayan, yıkılmaya meyli olan, yamuk” (192r/2)

2.43.23. Yükselme

kötrülmek “yükselme, çıkma” (258v/7)

kötrülmiş “yükseltilmiş, yüksek” (386r/6)

kötrüm “yükselti, yükseltilmiş şey” (4r/2)

2.43.24. Yürüme- Koşma

çıḳıġlılar “koşturanlar, saldıranlar” (241r/6)

yorıġan “yürüyen, gezip dolaşan” (399v/3)

yorımaḳ “yürüme” (313v/2)

yögürgü “yürüme” (328r/3)

yögürmek “yürüme, koşma” (448r/1)

yörimek “yürüme, yürüyüş” (386r/7)

2.43.25. Hâl -Durum

ḥāl (< Ar.) “hâl, durum” (80v/7)

iş “hâl, durum, vaziyet, husus” (414r/8)

oruḳ “durum, hâl” (134v/7)

orun “durum (179v/9)

yandurulġu kün “eski hâl, ilk vaziyet” (434v/4)

yol “durum, hâl” (219r/4)

2.43.25.1. Açıklık- Belirginlik

açuḥ “açık, görünen, gizli olmayan” (391r/2)

açuḳ “açık, görünen, gizli olmayan” (216r/9)

açuḳluġ “1. aynen, açıkça, 2. açık, gizli olmayan, helâl” (76r/8, 216r/9)

açuḳluḳ “açık, görülen, zahir” (253v/5)

āşkārā (< Far.) “aşikâr, açık, belli” (7r/4)

belgülüg “açık, belli, bilinen” (19v/6)

belgürtgü “belirtme” (416v/3)

körkütügli “açık delil yahut ahalinin görüp temaşa ettiği aşikâr göz önünde olan” (206v/9)

teŋlenmiş “belirlenmiş, belli, muayyen” (308r/8)

2.43.25.2. Kesinlik

zînhār ~ zinhār (< Far.) “sakın ha!, kesin, muhakkak” (139r/5, 435v/8)

zinhārā (< Far.) “zinhar, sakın ha!, kesin, muhakkak” (198v/5)

2.43.25.3. Vazgeçme- Terk Etme

ewürgü “vazgeçirme” (371r/3)

fedā (< Ar.) “feda, gözden çıkarma” (328r/7)

ḳoḍılmış “bırakılmış, terk edilmiş”(410v/5)

ḳoḍmaḳ “bırakma, terk etme” (261r/6)

ḳoḍulmaḳ “bırakma, terk etme” (430r/2)

2.43.25.4. Sunma- Arz Etme

ʿarż (< Ar.) “arz etme, sunma” (218r/9)

ʿarża (< Ar.) “arz etme, sunma” (311v/2)

keçürmek “arz etme, açığa çıkarma, sunma” (222r/5)

Hareketler- Davranışlar ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 160 kelime tespit edilmiştir. “Hareketler- Davranışlar ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Yavaş Hareket Etme” başlığı altında 11 Farsça, 2 Türkçe kelime; “Açma- Kapama” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Alma- Verme” başlığı altında 1 Arapça, 9 Türkçe kelime; “Akıtma- Dökme” başlığı altında 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; “Atma- Çıkarma- Koyma” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Bitiştirme- Ekleme” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Bağlama” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Buruşturma- Bükme” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Çarpma- Vurma” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Çökme- Oturma” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Doldurma- Dolu” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Düşme” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Girme- Sokma” başlığı altında 9 Türkçe kelime; “Hareket- Hareket Etme- Ayağa Kalkma- Hareketsiz Kalma” başlığı altında 12 Türkçe kelime; “Kaldırma- İndirme” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Kuşatma- Kaplama” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Katma- Eritme” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Parçalama- Kesme” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Sarsma- Sarsılma” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Sürme” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Toplama” başlığı altında 9 Türkçe kelime; “Yarma- Yıkma” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 4 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe kelime, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Yükselme” başlığı altında 3 Türkçe

kelime; “Yürüme- Koşma” başlığı altında 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Hâl- Durum” bölümünde 1 Arapça, 5 Türkçe; “Hâl- Durum” bölümünde yer alan “Açıklık- Belirginlik” başlığı altında 1 Farsça, 8 Türkçe kelime; “Kesinlik” başlığı altında 2 Farsça kelime; “Vazgeçme- Terk Etme” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Sunma- Arz Etme” başlığı altında 3 Arapça, 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Hareketler- Davranışlar ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 160 kelimeden 145 tanesi Türkçe kökenli, 7 tanesi Arapça kökenli, 6 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.44. Haber- Müjde ile İlgili Kavramlar

2.44.1. Genel Kavramlar

buştı (< Far.) “müjde, sevinçli haber” (308v/6)

buştu (< Far.) “müjde, sevinçli haber” (194r/8)

nebe’ (< Ar.) “haber” (433r/5)

sewünç ėşittürmek “müjde verme” (12r/1)

sewünç ėşittürügli “müjdeci” (130r/4)

sewünçi arḳış “müjdeci, sevinç habercisi” (181r/9)

2.44.1. Haber Verme

yumuş “hizmet, vazife, iki ve ikiden fazla kişi arasında elçilik” (120r/3)

Haber- Müjde ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 7 kelime tespit edilmiştir. “Haber- Müjde ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” başlığı altında 2 Farsça, 1 Arapça, 3 Türkçe kelime; “Haber Verme” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. Haber- Müjde ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 6 kelimeden 3 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 2 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.45. Nitelik ile İlgili Kavramlar

2.45.1. Genel Kavramlar

ṣıfat (< Ar.) “vasıf, hâl, nitelik, suret, şekil” (44r/1, 109r/4)

ṣıfatlıġ (< Ar. *ṣıfat* + T. *-lıġ*) “sıfatlı, vasıflı” (18v/3)

2.45.2. Sağlam- Dayanıklı

ağırlıġ “sağlam” (60v/7)

bek “kuvvetli, sağlam, sıkı” (135v/3)

bek bekümiş “sağlam, sabit” (190r/7)

berk “sağlam, kuvvetli” (169v/8)

berkitilmiş “muhkem, sağlam” (38r/8)

berkrek “daha sağlam” (32v/7)

irig “sağlam, kuvvetli” (76v/3)

ḳalınçuraḳ “daha dayanıklı, daha sağlam” (356v/5)

ḳatı “şiddetli, sert, sağlam, kuvvetli” (403r/8)

küçlüglüg “güçlülük, kuvvetlilik, sağlamlık” (110v/3)

küçlügrek “sağlam, çok güçlü” (32v/7)

muḥkemāt (<Ar.) “sağlamlaştırılmış, berkitilmiş” (38r/9)

ösey “sağlam olma, sapasağlam olma” (419v/8)

2.45.3. Bozuk

artaḳ “bozulmuş, bozuk, kötü” (258r/7)

2.45.4. Yeni

yaŋı “yeni” (189v/4)

2.45.5. Zayıf

aruḳ “zayıf, cılız” (177r/7)

yuwḳa “zayıf, ince” (431r/6)

2.45.6. Sivri- Keskin

ḥadîd (< Ar.) “demir, keskin” (397r/1)

üzme “keskin” (35r/2)

yitig “sivri, keskin” (382v/7)

2.45.7. Yüksek

aḍın “yüksek” (421r/4)

ālî (< Ar.) “yüksek” (282v/8)

uluġ “yüksek” (69v/6)

yükseklik “yükseklik” (209r/5)

yüksekrek “daha yüksek” (231r/8)

2.45.8. Mükemmel

keḍ “çok iyi, iyice” (85r/4)

tolun “tam, mükemmel” (228v/3)

tükelrek yanut “daha mükemmel olarak yerine getiren, daha iyi ifa eden” (389v/2)

tüz boḍluġ “yaradılışça mükemmel” (224r/1)

yėg “daha iyi, üstün, mükemmel, sağlam, doğru” (117v/3)

yegrek “daha iyi, en iyisi, mükemmel” (12v/6, 264r/3)

yėgrekrek “daha iyi, daha üstün, daha mükemmel” (66v/1)

yėtiz “tam, mükemmel” (66r/4)

Nitelik ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 35 kelime tespit edilmiştir. “Vasıf- Nitelik ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” başlığı altında 1 Arapça, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Sağlam- Dayanıklı” başlığı altında 1 Arapça, 12 Türkçe kelime; “Bozuk” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Yeni” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Zayıf” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Sivri- Keskin” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe kelime; “Yüksek” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Mükemmel” başlığı altında 8 Türkçe kelime bulunmaktadır. Nitelik ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 35 kelimeden 30 tanesi Türkçe, 4 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.46. Tezatlık- Denklik- Benzerlik- Farklılık ile İlgili Kavramlar

2.46.1. Tezatlık

2.46.1.1. Uzaklık- Yakınlık

bîzār (< Far.) “uzak, beri, alâkasını kesmiş” (102v/3)

ıraḳ “ırak, uzak” (65v/8)

ıraḳ yıraḳ “çok uzak” (251r/3)

ıraklıḳ “uzaklık” (166v/9)

saḳnuḳraḳ “uzak, daha uzak” (444v/9)

sėziksiz köz “yakının ta kendisi, gözle görürcesine kati” (448v/5)

yaḳıġ “yakın” (392v/5)

yaḳınraḳ “daha yakın” (37r/1)

yıraḳ “ırak, uzak” (135r/5)

yıraḳ ıraḳ “uzak, nerede, heyhât, ne kadar uzak” (251r/3)

yıraḳlıḳ “uzaklık” (417r/5)

yıraḳlıḳıça “uzaklık, uzaklığı kadar” (360v/6)

yıraḳraḳ “daha uzak” (206r/1)

2.46.1.2. Uzunluk- Kısalık

ġāyib (< Ar.) “uzun” (398v/5)

ḳısḳa “kısa, uzun olmayan” (70v/4)

ḳısḳa ḳılmış “çokça kısaltan” (379r/2)

uzun “uzun” (154v/4)

uzunçura “uzunca” (195v/1)

2.46.1.3. Küçüklük- Büyüklük

beḏük “büyük” (34v/1)

keçik “küçük” (268r/2)

kiçig “küçük” (152r/1)

kiçigrek “daha küçük” (159r/3)

uluġlıḳı ḥāl “büyük” (36v/9)

uluġraḳ “daha büyük” (26r/5)

uşaḳ “küçük, ufak” (34v/4)

2.46.1.4. Düzlük- Eğrilik

egrilik “eğrilik, bozukluk” (120v/5)

tüptüz “dümdüz, dosdoğru” (2v/6)

tüz “doğru, düz” (214v/4)

tüz köni “dosdoğru” (417v/9)

2.46.1.5. Darlık- Genişlik

alḳıġ “geniş” (7r/8)

ėn “en, yan tarafa olan genişlik” (50v/6)

kėŋ “geniş, bol, çok” (7r/8)

kėŋlik “genişlik” (31r/4)

tar “dar” (234v/5)

taru “dar” (414r/8)

2.46.1.6. Çok- Fazla, Az

aḍaḳ uḳmış kirçe “ufacık, zerre kadar” (211v/4)

arta ḳalmış “artan, arttırılan” (383r/4)

artuḳ “fazla, ziyade” (147r/7)

artuḳsı “fazla, ziyade, fazladan” (54v/4)

az “az, çok olmayan” (9v/5)

az eksük “düşük, eksik veya düşürülmüş, eksiltilmiş” (174v/5)

azḳına “azıcık, çok az” (394v/9)

azraḳ “daha az” (217v/7)

iŋen “pek çok” (70r/6)

key (< Sogd.) “çok” (8r/8)

kez “kez, defa, kere” (41v/6)

köp “çok” (135r/9)

küşüş “çok” (365r/6)

küşüşrek “üstün, çok” (217v/2)

sansız “sayısız, çok” (40v/6)

telim “pek çok, fazla” (219r/9)

uluġ “pek, çok” (282v/8)

üküş “çok, pek çok” (31v/5)

üküşleşmek “çokluk, üstünlük” (399r/3)

üküşlük “çokluk” (92r/4)

üküşrek “1.çoğunluk, 2. daha çoğu, çoğu, 3. daha çok” (362v/8, 401r/7, 30v/3)

üstün “büyük, fazla, daha fazla, çok, üstün” (4v/2)

ziyāde (< Ar.) “çok fazla, çok, aşırı” (383r/7)

2.46.1.7. Kuru- Islak

ḳaḳ “kuru” (215r/1)

ḳurı “kuru” (242v/8)

ḳuruġ “kuru” (100v/4)

öş “ıslak, nemli, yaş” (100v/4)

yava “boş, kuru” (222r/9)

2.46.1.8. Taze- Çürük

bışıġ “yaş, taze, sulu” (284r/5)

çürimiş “çürümüş, çürük” (434v/5)

kewrekrek “çok zayıf, çok çürük, çok yumuşak” (292r/4)

pūdeh (< Far.) “çürüme” (434v/5)

sarġarmış “sararmış” (298r/8)

tāze (< Far.) “taze, bayat olmayan” (196v/7)

tazelıḳ (< Far. *tāze* + T. *-lıḳ*) “taze, yaş” (430v/8)

yaş “taze” (196v/7)

2.46.1.9. Kalın- İnce

ḳalın ~ ḳalıŋ “kalın, yoğun, gür” (393v/5, 436r/5)

yufḳa “ince” (217r/6)

2.46.1.10. Ağır- Hafif

aġır “ağır, hafif olmayan” (233v/2)

aġruḳ “ağırlık, ağır yük” (289v/5)

yük “yük, hayvan üstündeki iki küfe ağırlık” (233v/2)

yüŋük “hafif, yeğni” (254r/5)

yüŋül “hafif” (36v/4)

yüŋültmek “hafifletme” (21r/2)

2.46.1.11. Güzel- Çirkin

arıġsız “çirkin görülen şey” (149r/2)

dîdārlıġ (< Far. *dîdâr* + T. *-lıġ*) “güzellik” (227r/8)

ėtiglik “güzel, süslü, hazır, düzenli” (278v/2)

kėŋ közlüg “iri gözlü, huri” (386v/5)

kėŋ közlüg ḳızlar “güzel gözlü kızlar, huriler” (365r/9)

körk “güzel” (196r/6)

körklüg “güzellik” (41v/5)

körklüglük “güzellik” (61v/5)

körklügrek “daha güzel, en güzel” (65v/5)

körksüz “çirkin” (224v/2)

taplamançıġraḳ “en çirkin, çok çirkin” (146v/1)

tılamçıġ “çirkin” (400v/5)

yaḫşı (< Far.) “iyi, güzel” (385v/2)

yaḫşılıḳ (< Far. *yaḫşı*+ T. *-lıḳ*) “güzellik” (48r/5)

2.46.1.12. Uygun- Uygunsuz

müstecāb (< Ar.) “lâyık, uygun” (187v/5)

nā-şāyeste (< Far.) “yaraşır olmayan, uygun olmayan” (56v/8)

teŋ tuş “uygun” (433v/8)

yaraşı “uygun, münasip” (17v/8)

yaraşıġsız “uygunsuz” (337v/3)

yaraşıḳ “uygun” (9r/1)

yaraşıḳlıḳ “uygunluk” (449v/2)

yaraşılıḳ “uygunluk” (189v/4)

yaraşınça “uygun, uygun bir şekilde” (248v/2)

yarışıraḳ “daha uygun, en uygun” (27v/7)

2.46.1.13. Yeterli- Eksik

bes ~ bės (< Far.) “yeter, yetişir, tamam, kâfi, çok” (249v/2, 304r/1)

eksük “eksik, noksan” (18v/1)

eksüklüg “eksik, noksan” (18v/1)

tap “kâfi, yeter, elverir” (238v/1, 50r/4)

tap boluġlı “kâfi olan, yeten, yeterli olan” (338r/2)

tegürmek “kifayet, yeterli oluş” (241v/8)

yaraġınça “tam anlamıyla, yeterince” (66r/7)

2.46.1.14. Düzen- Sıra- Dizi, Düzensiz- Dağınık- Karışık

bulġaşuḳ “karışık, karmaşık” (177r/5)

bulġayuḳ “karışık, karışmış” (235v/8)

ėtmek “yapma, etme, eyleme, kılma, düzenleme, yoluna koyma, hazırlama” (387v/3)

ḳatıḳ “karışmış” (214r/2)

ḳatıḳ ḳarıḳ “karışık şey” (235v/8)

pārekende (< Far.) “dağınık, darmadağın” (444v/4)

saçılmış “yayılmış, saçılmış” (431r/5)

ṣaff (< Ar.) “saf, sıra dizi” (329v/8)

ṣaff tutuġlı (< Ar. *ṣaff* + T. *tutuġlı*) “saf alan, sıra sıra dizilen” (259r/7)

tarılmaḳ “dağılma” (265v/1)

tarmaḳ “darmadağın etme, dağıtma” (432r/1)

tizekmişiklig “dizilmiş, sıraya konmuş, sıralanmış” (442r/3)

tizig “saf, sıra” (218r/9)

tizilip turġan “saf tutan, sıra yapan” (324r/5)

tüzilmiş “dizilen, sıralanan” (417v/4)

yaḍıġlı “yaymış olan, uzatmış olan” (83v/6)

yaḍıġlıġ “yayılı, yayılmış” (88r/8)

yaḍılmış “yayılmış olan, yayılan” (394v/6)

yaḍmaḳ “yayma” (427v/9)

yawlaḳ tarmaḳ “darmadağın etme, dağıtma” (313v/4)

yıratmış “saçılmış, dağılmış” (264r/2)

2.46.1.15. Fayda- Yarar, Faydasız- Yararsız

asıġsız “faydasız, boş, kötü” (437r/2)

menfaʿat (< Ar.) “fayda, yarar” (250r/1)

tusuġ “fayda, yarar” (324v/2)

yaraġlıġ “faydalı, yararlı, uygun” (40v/4)

yaraġlıġraḳ “daha yararlı” (138v/1)

yaraġlıḳ “fayda, yarar” (106r/9)

yaramaġu “yaramayacak olan, boş, faydasız” (249r/4)

2.46.1.16. Farklı- Çeşitli, Eş- Benzer

aḍaş “benzer, eş” (226v/9)

aḍaşıḳ “adaş, aynı adı taşıyan, benzer” (223r/8)

aḍın aḍın “türlü türlü, çeşitli, değişik” (176v/4)

ayrıt “ayırt, fark” (37v/4)

ayru “başka” (93v/2)

bėsre “başka, gayrı” (45v/9)

cüft (< Far.) “çeşit, tür” (230v/3)

ḳoş “çift, herhangi bir şeyin çifti, eşi” (183r/8)

meŋizligrek “daha çok benzer” (373r/9)

meŋzeg “benzer, eş” (212v/6)

meŋzeklig “benzeme, benzemek, benzer” (240v/1)

meŋzer “benzer” (23r/5)

meŋzeşig “benzer, eş, emsal” (45r/4)

meŋzeşmez “zıt, mukabil, ters” (227v/7)

meşel (< Ar.) “örnek” (399r/3)

mişl (< Ar.) “benzer, eş” (409v/4)

oḫşaşġan “benzer, benzeyen” (38v/1)

oḫşaşıġlı “benzeyen, benzer” (105r/1)

oḫşaşmaġlı “benzemeyen” (105r/1)

ortaḳ “ortak” (112r/6)

ortaḳlıḳ “ortaklık etmek” (313v/9)

ortuḳ “ortak” (331v/6)

ortuḳluḳ “ortaklık” (275v/1)

öŋdün “gayrı, başka” (202r/9)

öŋin “başka” (231v/3)

öŋin öŋin “ayrı ayrı, farklı” (261v/4)

teg “gibi, benzer” (3v/3)

türlüg “çeşitli, türlü” (122v/3)

türlüg türlüg “türlü türlü” (295v/7)

2.46.2. Eşitlik- Denklik

2.46.2.1. Eşit- Denk

berāber (< Far.) “eşit, aynı, denk” (49r/3)

rāst tüp tüz (< Far. *rāst* + T. *tüp* + *tüz*) “eşit” (184r/3)

teŋ “denk, eşit” (29v/7)

teŋ tuş “1. eş, benzer, denk 2.eşit” (190v/4, 6v/2)

teŋçe “eşit” (249v/6)

teŋeşig “denk” (23r/4)

tėŋlemek “iki şeyi birbirine denkleme, denk etme, denkleştirme” (322v/6)

tuş “denk, benzer” (6v/2)

tüz yol “eşit” (379r/3)

tüzlük “denklik, eşitlik” (20v/9)

Tezatlık- Denklik- Benzerlik- Farklılık ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 177 kelime tespit edilmiştir. Tezatlık bölümü altında yer alan “ Uzaklık- Yakınlık” başlığı altında 1 Farsça, 12 Türkçe kelime; “Uzunluk- Kısalık” başlığı altında 1 Arapça, 4 Türkçe kelime; “Küçüklük- Büyüklük” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Düzlük- Eğrilik” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Darlık- Genişlik” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Çok- Fazla, Az” başlığı altında 1 Arapça, 21 Türkçe, 1 Soğdca kelime; “Kuru- Islak” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Taze- Çürük” başlığı altında 2 Farsça, 5 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Kalın- İnce” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ağır- Hafif” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Güzel- Çirkin” başlığı altında 1 Farsça, 11 Türkçe, 2 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Uygun- Uygunsuz” başlığı altında 1 Arapça , 1 Farsça, 8 Türkçe kelime; “Yeterli- Eksik” başlığı altında 1 Farsça, 6 Türkçe kelime; “Düzen- Sıra- Dizi, Düzensiz- Dağınık- Karışık” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 18 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Fayda- Yarar, Faydasız- Yararsız” başlığı altında 1 Arapça, 6 Türkçe kelime; “Farklı- Çeşitli, Eş- Benzer” başlığı altında 2 Arapça, 1 Farsça, 26 Türkçe kelime; “Eşitlik- Denklik” bölümünde yer alan “ Eşit-Denk” başlığı altında 10 Türkçe kelime bulunmaktadır. Tezatlık- Denklik- Benzerlik- Farklılık ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 177 kelimeden 157 tanesi Türkçe, 7 tanesi Arapça, 8 tanesi Farsça, 1 tanesi Soğdca kökenli kelimedir.

2.47. Yön ile İlgili Kavramlar

2.47.1. Taraf- Yön

ḳol “taraf, yön, tabaka” (226v/2)

naru “taraf” (220r/1)

yan “yan, taraf” (215v/3)

yaru “taraf” (12r/7)

yėn “yan, taraf, kısım” (257v/9)

yıŋaḳ “taraf, yön” (226r/2)

yön “taraf, yön” (93v/5)

2.47.2. Coğrafi Yön

2.47.2.1. Ana Yön

2.47.2.1.1. Doğu- Doğuş

ilgerü “doğu, ileri” (156v/2)

kün tuġarda “doğu” (269v/3)

kün tuġusıġ “gün doğusu, doğu” (14r/2)

kün tuġuşı “gün doğusu, doğu” (20v/2)

kün tuġuşuġ “gün doğusu, doğu” (124r/4)

maşrıḳ (< Ar.) “güneşin doğduğu yer, doğu” (426v/5)

şarḳ (< Ar.) “doğu” (392v/4)

tuġuş “doğuş” (20v/2)

tuġuşuġ “doğu” (360v/6)

2.47.2.1.2. Batı- Batış

batış “batma (güneş)” (20v/3)

batışıġ “batı (güneşin battığı yön)” (124r/5)

batsıġ “batı (güneşin battığı yön)” (33r/5)

ġarb (< Ar.) “güneşin battığı taraf, günbatısı, batıya ait, batı tarafında, batılı” (392v/4)

kün batışı “gün batısı, batı” (20v/3)

kün batışıġ “batı (güneşin battığı yön)” (14r/2)

kün batsıġ “batı (güneşin battığı yön)” (33r/5)

maġrıb (< Ar.) “batıya ait, batı tarafında, batı” (426v/5)

2.47.3. Aşağı- Alt

alt “aşağı, alt” (416r/3)

altın “alt” (351r/2)

ast “alt taraf , alt” (169r/2)

astın “alt, alt taraf” (4r/8)

astın ḳol “dip, aşağı” (75v/4)

astınḳı “daha aşağı, en alt, en düşük” (351r/2)

ḳoḍu “aşağı, aşağıya” (139r/4)

ḳuḍı “aşağı” (106r/1)

ḳuḍılarda ḳuḍıraḳ “aşağıların en aşağısı” (445v/8)

ḳuḍıraḳ “en aşağı, dip” (135r/5)

ḳuḍu “aşağı” (440r/1)

ot “sarp yokuş” (443v/6)

tamu içindeki taġlar “ sarp yokuş” (428r/1)

töben “alt, aşağı, baş aşağı” (69r/5)

2.47.4. Yukarı -Üst

arḳa “üst yüzey, üzeri” (320v/6)

öŋin “üst” (431r/6)

öre/ örü “yukarı doğru” (41v/1)

üsd “üst” (272r/5)

üst “üst” (225r/7)

üstün “üst” (146r/7)

yoḳaru “yukarı” (184v/9)

2.47.5. Sağ

oŋ “sağ, sağ taraf” (326r/3)

oŋ elig “sağ el” (201r/2)

oŋ yaru “sağ, sağ cihet” (215v/2)

oŋ yınġaḳı “sağ, sağ cihet” (232r/6)

oŋı sıŋar “sağ taraf” (283v/1)

saġ “sağ, sağ taraf” (326r/3)

2.47.6. Sol

sol “sol” (113v/4)

sol yaruḳ “sol taraf” (215v/6)

2.47.7. Ön- Karşı

eberü “ön, uç” (283v/4)

iley “ön, ön taraf” (38r/3)

ḳarşı “karşı” (385r/5)

ozġuçı “öndekiler, önde olanlar” (394v/8)

ozuġlı “öne geçen” (322v/8)

öŋ “ön” (119v/1)

tuş “karşı” (282v/4)

utru “karşı” (79v/3)

2.47.8. Orta- Ara

araḳı “arada olan, aradaki” (368v/8)

ortaġu “iki şeyden birisi olup; diğeri, ötekisi” (427r/7)

2.47.9. Arka- Geri

arḳa “arka, sırt, arka taraf” (224r/8)

arḳaru “arka taraf” (175v/1)

art “art, arka, arkasında” (310r/2)

ewre “ters, geri” (87r/6)

uḍı “arka” (325v/2)

2.47.10. Dış- Dışarı

taş “dış” (149v/3)

taşra “dışarı” (87r/9)

2.47.11. İç- İçeri

iç “iç” (110r/5)

içre “içinde, içerisinde” (67v/3)

2.47.12. Köşe- Yan

buççaḳ ~ buçḳaḳ “köşe” (393r/4, 187r/8)

buluŋ “köşe, taraf” (169v/7)

burçḳaḳ “uç, bucak, köşe” (236r/4)

eyegü “yan, yan taraf” (245r/9)

ḳaya “yan, yan taraf” (75v/2)

2.47.13. Çapraz

saġdın soldın “çaprazlama” (382v/2)

saġdın taḳı soldın “çaprazlama” (313r/6)

şaşru “çapraz” (83r/9)

Yön ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 80 kelime tespit edilmiştir. “Yön ile İlgili Kavramlar grubunda” yer alan “Taraf- Yön” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Coğrafi Yön” bölümünde yer alan “Doğu- Doğuş” başlığı altında 2 Arapça, 7 Türkçe kelime; “Batı- Batış” başlığı altında 2 Arapça, 6 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Aşağı- Alt” başlığı altında 14 Türkçe kelime; “Yukarı- Üst” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Sağ” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Sol” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Ön- Karşı” başlığı altında 8 Türkçe kelime; “Orta- Ara” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Arka- Geri” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Dış- Dışarı” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “İç- İçeri” başlığı altında 2 Türkçe kelime; “Köşe- Yan” başlığı altında 5 Türkçe kelime; “Çapraz” başlığı altında 3 Türkçe kelime bulunmaktadır. Yön ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 80 kelimeden 76 tanesi Türkçe, 4 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.48. Zaman ile İlgili Kavramlar

2.48.1. Genel Kavramlar

açılġu vaḳt “kadınların giyimlerini açabileceği üç vakit” (261r/1)

amrulġu “istirahate çekilme zamanı” (104v/2)

bir ançaḳa tėgi “uzun zaman” (225v/5)

dehr (< Ar.) “dünya, zaman, devir” (429r/5)

ʿiddet (< Ar.) “boşanmış veya kocası ölmüş kadının tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken zaman” (29v/4)

kėç “geç, geç vakit” (231v/4)

rüzgār (< Far.) “zaman, devir” (251r/5)

sāʿat (< Ar.) “saat, vakit, an” (200r/4)

uġur “zaman, vakit” (5r/9)

üd “zaman, vakit, süre” (158r/1)

vaḳt (< Ar.) “zaman, vakit” (213v/4)

yıl “uzun müddet” (433v/6)

yıraḳ oruḳ “zaman, uzun süre, nihayet” (41r/4)

zamān (< Ar.) “müddet, zaman” (367v/3)

zamāne (< Ar.) “zaman, süre” (367v/3)

2.48.2. Dönem- Çağ

cāhilliyyet (< Ar. cāhiliyye) “Cahiliye dönemi, Hz. Muhammed’in peygamberliğinden önceki dönem” (52v/8)

yaşlıġ “yaş, dönem, çağdaş” (333v/2)

2.48.3. Mevsim

2.48.3.1. Yaz

yay “yaz, yaz ayı” (449v/2)

2.48.3.2. Kış

ḳış “kış” (449v/2)

2.48.4. Yıl

sene (< Ar.) “yıl” (282r/5)

yıl “yıl, sene” (142v/5)

2.48.5. Ay

ay “yılın on iki bölümünden her biri, ay (30) gün” (23r/4)

ẕî’l-ḥicce (< Ar.) “Arap aylarının on ikincisi”(442v/2)

2.48.6. Gün ve Gece

2.48.6.1. Gün

āẕîne (< Far.) “cuma” (410r/2)

bir kün “Allah katında takdir edilmiş gün” (246r/9)

bitilmiş vaḳt urulmış “vakitlenmiş, vakitli, malum vaktin günü” (71r/6)

bu kün “şimdi, bugün” (197v/4)

bükün “bugün” (31v/4)

cumʿa (< Ar.) “cuma” (409r/5)

körnüşür kün “tatil günü, cumartesi” (127v/4)

kündüz “gündüz” (19r/5)

künki “güne ait olan” (303r/1)

yarın “yarın, ertesi gün” (391r/3)

2.48.6.1.1. Gün İçerisindeki Vakitler

2.48.6.1.1.1. Seher Vakti

seḥer (< Ar.) “seher” (39v/5)

seḥer vaḳtı (< Ar. *seḥer* + T. *vaktı*) “seher” (391r/8)

taŋ “1.şafak vakti, 2.sabah” (99v/8, 331r/8)

taŋ başı “sabahın ilk saatleri” (195r/7)

2.48.6.1.1.2. Sabah

ėrte “sabah, yarın” (131v/8)

felaḳ (< Ar.) “sabah aydınlığı” (451r/3)

2.48.6.1.1.3. Öğle Vakti

kün ortası “öğle vakti” (260v/9)

2.48.6.1.1.4. İkindi Vakti

ėkindi ~ ėkindü “ikindi vakti ” (332r/9, 448v/8)

2.48.6.1.1.5. Kuşluk Vakti

kėçe azu taŋdaşı “güneşin doğmasından takriben 45-50 dakika geçmesinden, zeval vaktine kadar olan süre, kuşluk (dua) vakti” (435v/2)

kündelü “kuşluk vakti” (121v/7)

taŋdalıḳ “kuşluk vakti” (219v/6)

taŋdaş “kuşluk vakti” (435v/3)

2.48.6.1.1.6. Akşam

keçe “gece karanlığının başlangıcı, akşam” (131r/8, 174r/9, 435v/2)

kün ḳızılı “şafak (akşamleyin zuhur eden ufuktaki kızıllık)” (439v/2)

künnüŋ evvelinde “akşam üzeri” (45r/2)

yatġu namāzı vaḳtı (T. *yatġu* + <Far. *namāz* + T. *-ı* + *vaḳtı*) “gündüzün sonu, akşam” (295v/1)

2.48.6.2. Gece

kėçe “gece” (331r/8)

kėçelik “gece, gece boyunca, gece süresince” (312v/8)

tün “gece” (19r/5)

tün ḳaraŋḳuluḳı “tutulmuş haldeki ay, karanlığı çöken gece” (451r/3)

tün yoġru “gece, geceleyin” (335v/9)

tünle “gece vaktinde, geceleyin” (35v/4, 184r/3)

2.48.7. Süre- Süreç

bir kün “24 saatlik müddet” (33r/9)

direng (< Far.) “mühlet, süre” (304r/3)

küḍülmiş “mühlet verilen, müsamaha gösterilen” (334v/3)

küymek “mühlet verme” (36r/7)

tartmaḳ “mühlet verme, süresini uzatma” (434v/1)

2.48.7.1. Uzun Süre- Devamlı

hemîşe (< Far.) “devamlı, sürekli, daima” (233v/9)

kėç ḳalġanraḳ “daha sürekli olan, daha kalıcı olan” (231v/4)

kėç ḳalıġlıraḳ “daha sürekli, daha kalıcı” (234v/8)

kesüksüz “devamlı, sürekli” (395r/8)

peyveste (< Far.) “devam eden, kalıcı, daima koruyan, idare edip ayakta tutan” (38r/2)

peyvestelik (< Far. *peyveste* + T. *-lik*) “devamlılık” (51r/1)

turulġan “devam eden, süregelen” (390r/5)

tutaşı “her zaman, daima” (26r/6, 172r/2)

ulamtılıḳ “devamlı” (45r/8)

ulaşı “daima, devamlı, sürekli” (11v/5)

ulaşu “daima, devamlı, sürekli” (65r/8)

üzüksüz “kesintisiz” (172r/4)

yıllar “uzun müddet, uzun süre” (433v/7)

yıraḳ oruḳ “zaman, uzun süre, nihayet” (41r/4)

2.48.7.2. Şimdiki Zaman

bu kün “şimdi, bugün” (197v/4)

bükün “bugün” (31v/4)

emdi ~ ėmdi “şimdi” (8v/9, 374r/4)

2.48.7.3. Kısa Zaman

terk “tez, çabuk” (24r/9)

2.48.7.4. Hiçbir Zaman

hergiz (< Far.) “asla, hiçbir zaman” (4r/6)

2.48.7.5. Ertelenmiş Zaman

kėniktürmek “erteleme, ertelenen husus” (142v/4)

te’ḫîr (< Ar.) “erteleme, geciktirme” (115v/1)

2.48.7.6. Belirsiz Zaman

bir ança “ansızın, birdenbire” (340v/8)

ıraḳ “zaman olarak çok geçmeden anlamında” (276r/2)

köz yumup açġınça “çok kısa bir süre içinde, aniden” (392r/1)

köz yumup açınça “hemen, kısa sürede” (201v/4)

kün tuġmazda aşnu taḳı batmazında aşnu “göz açıp kapanıncaya kadar, tarf” (383v/3)

tawuşsız “sessiz, ansızın” (183r/9)

yawuḳ “zaman yönünden yakınlık” (404v/9)

2.48.7.7. Geçmiş Zaman- Önce

aşnu “önce, evvel” (108r/9)

aşnuḳı “önceki, evvelki” (229r/7)

burun “önce” (56r/1)

burunḳı “önceki ”(392r/7)

burunraḳ “en önceki, en öndeki” (327r/7)

eski “eski, eskimiş, geçmiş” (181r/9)

evvel (< Ar.) “ilk, önce, evvel” (45r/2)

ilki “ilk, her şeyin evveli” (6r/3)

ilki yolı “ilk, birinci, önceki” (324v/7)

keçki ~ **kėçki** “geçmiş” (322v/7, 369v/7)

oza “önce, daha önce” (241v/2)

ozaḳı “önceki, evvelki” (230v/1)

öŋdin ~ öŋdün “önce, önceden, önden, ilk, evvel” (389v/6, 24r/3)

öŋdün ḳalmış “fani” (172v/5)

öŋdünki “önceki, evvelki, en öndeki” (236v/8)

tünle “dün, *mec.* geçmiş zamanı ifade için de kullanılır” (155v/6)

2.48.7.8. Gelecek Zaman- Sonra

kedin ~ kėḍin “sonra” (226v/1, 45v/5)

kelgü “gelme zamanı, geliş, gelecek” (379r/8)

kėrü “sonra” (24v/2)

soŋra “sonra” (46v/4)

Zaman ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 111 kelime tespit edilmiştir. “Zaman ile İlgili Kavramlar” grubunda yer alan “Genel Kavramlar” başlığı altında 6 Arapça, 1 Farsça, 11 Türkçe kelime; “Dönem- Çağ” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Mevsim” bölümünde “Yaz” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Kış” başlığı altında 1 Türkçe kelime bulunmaktadır. “Yıl” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Ay” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Gün ve Gece” bölümünde “Gün” başlığı altında 1 Arapça, 1 Farsça, 8 Türkçe kelime; “Gün İçerisindeki Vakitler” bölümünde yer alan “Seher Vakti” başlığı altında 1 Arapça, 2 Türkçe, 1 Arapça + Türkçe kelime; “Sabah” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Öğle Vakti” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “İkindi Vakti” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Kuşluk Vakti” başlığı altında 4 Türkçe kelime; “Akşam” başlığı altında 3 Türkçe, 1 Türkçe + Farsça + Türkçe ek + Türkçe kelime; “Gece” başlığı altında 6 Türkçe kelime; “Süre-Süreç” bölümünde 1 Farsça, 4 Türkçe kelime; “Süre-Süreç” bölümünde yer alan “Uzun Süre- Devamlı” başlığı altında 2 Farsça, 11 Türkçe, 1 Farsça + Türkçe ek yapısında kelime; “Şimdiki Zaman” başlığı altında 3 Türkçe kelime; “Kısa Zaman” başlığı altında 1 Türkçe kelime; “Hiçbir Zaman” başlığı altında 1 Farsça kelime; “Ertelenmiş Zaman” başlığı altında 1 Arapça, 1 Türkçe kelime; “Belirsiz Zaman” başlığı altında 7 Türkçe kelime; “Geçmiş Zaman- Önce” başlığı altında 1 Arapça, 15 Türkçe kelime; “Gelecek Zaman- Sonra” başlığı altında 4 Türkçe kelime bulunmaktadır. Zaman ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 111 kelimeden 88 tanesi Türkçe, 14 tanesi Arapça, 4 Farsça kökenli kelimedir.

2.49. Kişi Adları ile İlgili Kavramlar

abdullaḫ bin sālām (< Ar.) “Hz. Muhammed döneminde yaşayıp sonradan Müslüman olan Yahudi alim” (369v/4)

abdullah bin savel (< Ar.) “Hz. Muhammed döneminde yaşayıp cariyesini zorla zinaya sevk eden münafık” (257r/7)

ʿāyşe (< Ar.) “Hz. Ayşe” (414r/3)

āzer (< Ar.) “Hz. İbrahim’in babasının adı, Azer” (102r/5)

ʿazîz-i mıṣr (< Ar.) “Hz. Yusuf’u kul olarak satın alan kişi” (180r/1)

ʿazîz-i mıṣr ḫatunı (< Ar. *ʿazîz-i mıṣr* + T. *ḫatunı*) “Mısır hükümdarının eşi, Zeliha” (175v/4)

belḳıs (< Ar.) “Seba melikesi Belkıs” (276v/4)

buzağı heykeline tapmaya teşvik eden kişi” (232v/2)

cālūt (< Ar.) “Hz. Davud ile savaşıp ordusu bozguna uğratılan ve Hz. Davud tarafından öldürülmüş, cüssesi ile meşhur Filistinli savaşçı” (31v/8)

ebū cehl (< Ar.) “Ebu Cehil” (429v/9)

ebū leheb (< Ar.) “Hz. Peygamberin amcası ve en azılı düşmanlarından biri” (450v/3)

firʿavn (< Ar.) “Firavun” (122r/6)

firʿavnî (< Ar.) “Firavun” (331r/2)

ḫafṣa (< Ar.) “Hz. Muhammed’in zevcelerinden biri ve Hz. Ömer’in kızı” (415r/4)

ḫalîluʿllāh (< Ar.) “Hz. İbrahim” (176v/1)

hāmān (< Ar.) “Firavun'un veziri veya saraydaki üst düzey yetkililerden biri, Hâmân” (281r/9)

hay bin aḫṭab (< Ar.) “Ehl-i kitaptandır. Medine’den Mekke’ye gelerek müşrikleri Hz. Peygamber ve Müslümanlar aleyhine kışkırtarak beraber mücadeleye çağıran kişi, Hay bin Ahtab.” (64v/7)

hilāl bin ümeyye (< Ar.) “Tebük seferine katılmadıkları için pişmanlık duyan ve dünya kendilerine zindan olan üç Müslümandan biri, Hilal bin Ümeyye.” (151v/1)

ilyās (< Ar.) “Hz. İlyas” (103r/5)

ʿimrān (< Ar.) İmrān. Hz. Meryem’in babasının adı, İmrân” (41r/8)

ʿimrānnıŋ tişisi (< Ar. *ʿimrān* + T. *-nıŋ* + *tişisi*) “İmran’ın hanımı, Hanne” (41r/9)

kāʿb bin eşref (< Ar.) “Hz. Muhammed’in muhaliflerinden olan ve yazdığı şiirlerle Kureyşlileri ona karşı ayaklandırmaya çalışan kişi” (64v/7)

kaʿb bin mālik (< Ar.) “Tebük seferine katılmadıkları için pişmanlık duyan ve dünya kendilerine zindan olan üç Müslüman’dan biri” (151v/1)

ḳārūn (< Ar.) “Benî İsrail’de zenginliğiyle meşhur olan bir insan” (287r/7)

loḳmān (< Ar.) “Hz. Lokman” (300r/1)

meryem (< Ar.) “Hz. Meryem” (41v/4)

mūsā anası (< Ar. *mūsā* + T. *anası*) “Hz. Musa’nın annesi, Yuhabid” (281r/6)

sāmirî (< Ar.) “Hz. Musa zamanında yaşayan ve Yahudileri altından yapılmış olan buzağı heykeline tapmaya teşvik eden kişi, Sâmirî” (232v/2)

sāre (< Ar.) “Hz. İbrahim’in yaşlı karısı, Sâre” (384v/7)

ṭālūt (< Ar.) Talut. İsrailoğullarının hükümdarlarından olan ve kendisinden sonra hükümdarlığı Hz. Davud’un sürdürdüğü kişinin adı, Tâlut” (31r/2)

ʿüzeyr (< Ar.) “Yahudilerin mukaddes kitabını bir bütün hâlinde ortaya çıkaran kişinin adı, Üzeyr” (141v/6)

yāfi̱z (< Ar.) “Hz. Nuh’un üçüncü oğlu, Yâfîz” (241r/6)

ẓelîḫā (< Ar.) “Mısır azizinin (maliye nazırının) eşi, Zelîhâ” (175r/4)

zeyd (< Ar.) “Hz. Muhammed’in peygamber olmadan önce Arap geleneğine uygun şekilde aldığı kölenin adı, Hz. Zeyd” (308r/4)

2.49.1. Unvan- Lakap

ad “ad, isim” (214r/7)

at “ad, isim, unvan, lâkap” (110r/3)

ataġ “lakap, unvan, çağırma, söyleme” (380v/5)

atlıġ “adlı, adında, isimli, adıyla” (230r/1, 313r/8)

ėkki müynüz “Büyük İskender’in lâkabı, Zü’l-karneyn” (221v/5)

ʿisrā’îl (< Ar.) “Hz. Yakub’un lâkabı” (226r/9)

ḳazġuḳlar iḍisi “Firavun’un lakabı” (442v/5)

ḳazuḳlar iḍisi “Firavun’un lakabı” (331r/3)

tubbaʿ (< Ar.) “eski çağlarda Yemen kıtasında saltanat süren eski Arap hükümdarlarının unvanı” (381r/8)

ẕü’l-ḳarneyn (< Ar.) “Büyük İskender’in lakabı, iki boynuz sahibi” (221r/7)

Kişi Adları ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 44 kelime tespit edilmiştir. “Kişi Adları” bölümünde 30 Arapça, 3 Arapça + Türkçe kelime, 1 Arapça + Türkçe ek yapısında kelime; “Unvan- Lakap” bölümünde ise 3 Arapça, 7 Türkçe kökenli kelime bulunmaktadır. Kişi Adları ile İlgili Kavramlar grubunda tespit edilen 44 kelimeden 7 tanesi Türkçe, 33 tanesi Arapça kökenli kelimedir.

2.50. İşaret- Belirti ile İlgili Kavramlar

açuḳman “belgi, işaret, alâmet” (47v/1)

belgülüg “iz, emare” (321r/9)

belgüsüz “belgisiz, işaretsiz, gizli, görünmeyen” (86v/7) .

belgüsüzlüg “alâmetsiz, nişansız” (399v/7)

daġ (< Far.) “dağlama, belirti, iz” (418v/9)

işāret (< Ar.) “işaret, alamet” (41v/6)

nişān (< Far.) “iz, emare” (343r/9)

nişān ḳılınmış (< Far. *nişān* + T. *ḳılınmış*) “işaretlenmiş, belirlenmiş” (385r/1)

nişānlıġ (< Far. *nişān* + T. *-lıg*) “işaretli” (39r/7)

İşaret- Belirti ile İlgili Kavramlar grubunda 9 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 4 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 2 tanesi Farsça, 1 tanesi Farsça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 tanesi Farsça + Türkçe kökenli kelimedir.

2.51. Bahane- Sebep ile İlgili Kavramlar

bulġaḳ "bahane" (97r/7)

ḳapuġ "vesile, çare, sebep" (344v/8)

sebeb (< Ar.)"sebep" (221r/6)

sebeb ulaġ (< Ar. *sebeb* + T. *ulaġ*) "vesile, çare, sebep" (221v/2)

tıltaġ "bahane" (203r/2)

ulaşıḳlıḳ "vesile, yaklaşma vasıtası" (84v/3)

yol yaraġı "vesile, çare, sebep" (221v/4)

Bahane- Sebep ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 7 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 5 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 1 tanesi Arapça + Türkçe kökenli kelimedir.

2.52. Başlangıç ile İlgili Kavramlar

āġāz "bir şey yapmaya başlama" (256r/1)

baş "başlangıç" (195r/7)

Başlangıç ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 2 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler Türkçe kökenlidir.

2.53. Kanıt- Delil ile İlgili Kavramlar

ḥüccetsiz (< Ar. *ḥüccet* + T. *-siz*) "delili ve ispatı olmayan, delilsiz, ispatsız" (329r/6)

körüp bilig arıtġu "beyan, açık hüccet, ibret, şahit" (213v/8)

nelüklüg "bahane, delil" (9v/1)

neteglik "maksadı açıklayan vazıh, beyyine, hüccet, kuvvetli delil" (18r/2)

söz "maksadı açıklayan vazıh, beyyine, hüccet, kuvvetli delil" (354v/9)

yaruḳluḳ “hakka götüren deliller” (107r/4)

yolçı “delâlet eden, gösteren, gösterici, delil” (265r/8)

Kanıt- Delil ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 7 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 6 tanesi ise Türkçe kökenli, 1 tanesi Arapça + Türkçe ek yapısında kelimedir.

2.54. İbret ile İlgili Kavramlar

ʿibret (< Ar.) “ders, ibret” (39r/5)

körgü “ibret, ibret alma” (284v/3)

körüş “görüş, ibret, ders alma” (200v/1)

İbret ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 3 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler Türkçe kökenlidir.

2.55. Gözetleme- Bekleme ile İlgili Kavramlar

ėtgülük “bekleme, gözetleme” (425r/9)

küḍezigli “gözetleyen, bekleyen, koruyan” (307v/7)

küḍezmek “gözetme, gözetleme, bekleme” (150r/5, 400r/3)

küḍmek “bekleme, gözleme” (331r/5)

küḍügli “koruyan, saklayan, gözetleyici” (309v/7)

Gözetleme- Bekleme ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 5 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler Türkçe kökenlidir.

2.56. Soyut Engel ile İlgili Kavramlar

arḳa “berzah; iki şey arasındaki engel, aralık perde” (254r/3)

örtüg “manevi perde” (222r/6)

örtüglüglük “örtü, perde” (219r/8)

perde (< Far.) “1. engel, 2. hissi olsun, manevî olsun umumî manada perde, örtü ” (217r/2, 117r/1)

Soyut Engel ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 4 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 3 tanesi Türkçe, 1 tanesi Farsça kökenli kelimedir.

2.57. Biçim ile İlgili Kavramlar

boḍluġ "boylu, boylu poslu" (224r/1)

ṣūret (< Ar.) "suret, şekil" (43r/1)

ṣūretlıġ (< Ar. *ṣūret* + T. *-lıġ*) "suretli" (388r/4)

tüz "biçim, suret" (111r/3)

Biçim ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 4 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 2 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 1 tanesi Arapça + Türkçe ek yapısında kelimedir.

2.58. Rızık- Nimet- Bereket ile İlgili Kavramlar

arıġ "nimet, rızık" (153v/8, 211v/1)

bereketlig (< Ar. *bereket* + T. *-lig*) "bereketli" (394v/2)

ėḍgülük "nimet" (119v/7)

ėrinçlig "rızk, nimet" (167r/7)

ėtig "yük, *mec*. (nimet)" (178r/6)

içim "içim, rızk, nimet" (58v/7)

ḳutluġ "bereket, hayır ve bolluk" (167r/6)

niʿmet (< Ar.) "iyilik, nimet" (191r/2)

niʿmet ėrinç (< Ar. *niʿmet* + T. *ėrinç*) "nimet" (339r/8)

rūzî (< Far.) "nimet, rızk" (4r/9)

rūzîsiz (< Far. *rūzî* + T. *-siz*) "rızıksız, nimetsiz" (396r/5)

yemlük "yiyecek, Allah'ın verdiği rızık" (216r/1)

Rızık- Nimet- Bereket ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 12 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelerden 7 tanesi Türkçe, 1 tanesi Arapça, 1 tanesi Farsça, 1 tanesi

Arapça + Türkçe kelime, 1 tanesi Arapça + Türkçe ek yapısında kelime, 1 tanesi Farsça + Türkçe ek yapısında kelimedir.

2.59. Soru- Cevap ile İlgili Kavramlar

cevāb (< Ar.) “karşılık, yanıt” (120r/7)

su’āl (< Ar.) “soru” (233v/5)

Soru- Cevap ile İlgili Kavramlar grubunda toplam 2 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler Arapça kökenlidir.

2.60. Uyarı ile İlgili Kavramlar

bîzārlıḳ (< Far. *bîzār* + T. *-lık*) “ihtar, uyarı, bildiri” (138v/3)

Uyarı ile İlgili Kavramlar grubunda Farsça + Türkçe ek yapısında olan 1 kelime bulunmaktadır.

2.61. Köpük ile İlgili Kavramlar

köpük “köpük” (185r/2)

törpig “köpük” (185r/2)

Köpük ile İlgili Kavramlar grubunda 2 kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimeler Türkçe kökenlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk dilinin söz varlığının zenginliğini ve yabancı kavramlar yerine kullanılan Türkçe kavramların durumunu göstermesi bakımından Kur'an tercümeleri son derece önemlidir. Karahanlı Türkçesi dönemine ait Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73) esas alınarak hazırlanan bu tez çalışmasına Abdullah Kök' ün *"Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2) Giriş-İnceleme-Metin-Dizin"* adlı doktora tezi ile Suat Ünlü' nün *"Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 235v/3-450r7) Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin"* adlı doktora tezleri kaynaklık etmiştir. Neşrin söz varlığının esas alındığı bu tezde, Karahanlı Devleti'nin tarihi, adı ve kökeni, etnik yapısı, Karahanlı Türkçesi, Kur'an'ın Türkçeye tercümesi, Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümeleri ile sözlük ve sözlük türleri, kavram alanı ve kavram alanı sözlüğü üzerine kısa bilgiler verilerek Kur'an tercümesinin söz varlığı kavram alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

Karahanlı Türkçesi Kur'an tercümelerinden olan TİEM 73 nüshasından taranan isimlerin kavram alanlarına göre oluşturulan tematik söz varlığı çalışmasında, 61 genel başlık ve 724 alt başlık bulunmaktadır. Her bölümde, kelimelerin genel bir dökümü verilmiş ve eserin içerik açısından hangi kavram alanlarından meydana geldiği ortaya konulmuştur. Ayrıca her bölümün sonunda, kavram alanlarını oluşturan kelimeler hakkında değerlendirmeler yapılmış, kelimelerin kökeni ve sayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

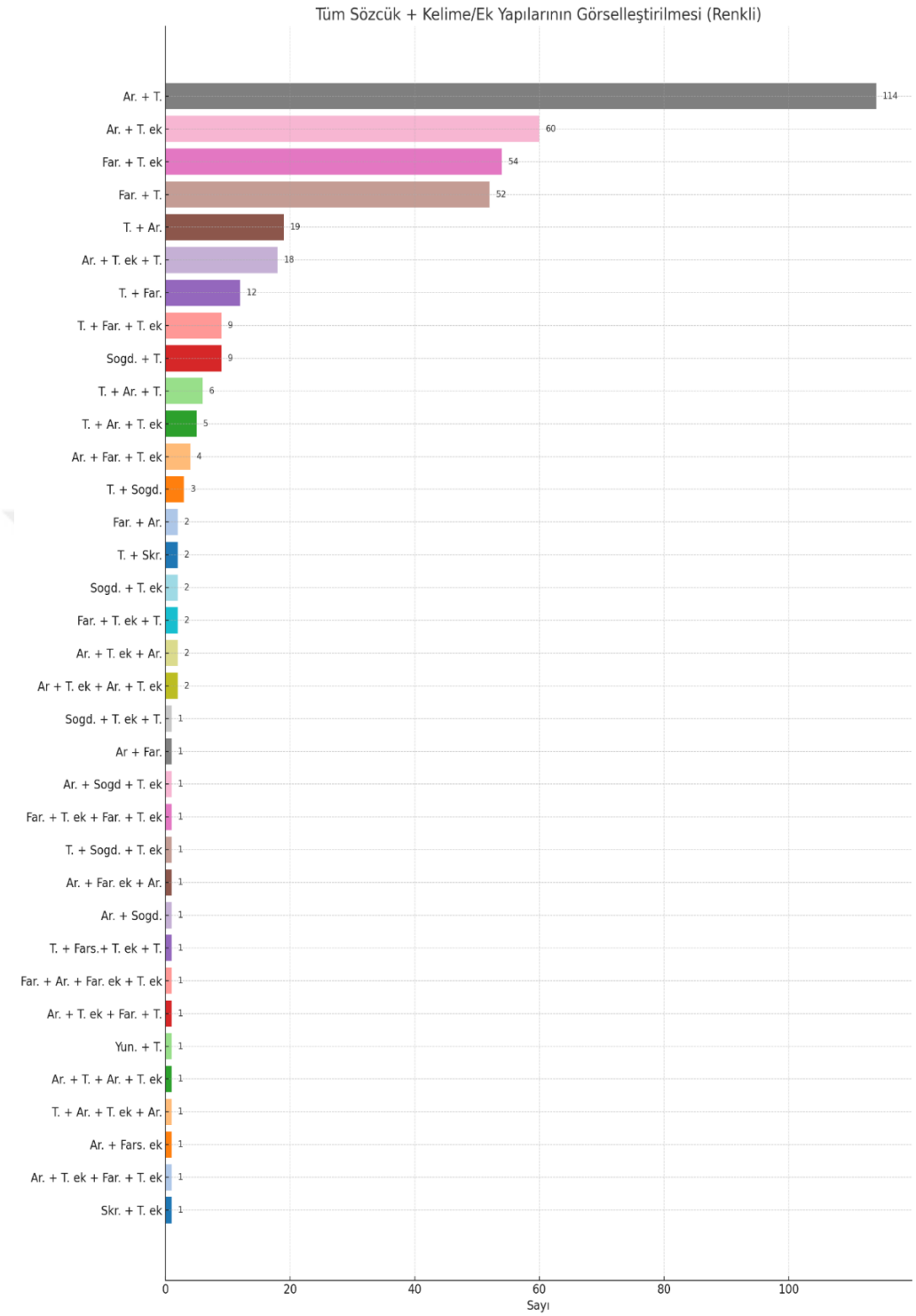
Bu çalışmada, TİEM 73 numaralı nüsha isimler yönünden incelenmiş ve 4802 isim üzerinde çalışılmıştır. Özel isimler de dâhil olmak üzere tüm isimler köken tahliline tabi tutulmuştur. İncelenen isimler arasında Türkçe kökenli kelimeler yoğunluktadır. Bu durum, İslamiyet'in anlaşılmasını kolaylaştırma ve halk arasında yayılmasını sağlama amacını taşıdığı gibi, tercümeleri yapanların metnin tamamına Türkçe karşılıklar bulma çabasıyla da açıklanabilir. Nüshada 3570 Türkçe kökenli kelime tespit edilmiştir. Bunun

yanında 560 kelimenin Arapça, 176 kelimenin Farsça, 21 kelimenin Soğdca, 2 kelimenin Moğolca, 1 kelimenin Yunanca ve 1 kelimenin Tacikçe kökenli olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen kelimelerin yaklaşık %76,2'si Türkçe, %11,9' u Arapça, %3,8'i Farsça kökenlidir. Geriye kalan %8,1'lik kısım ise diğer (Soğdca, Moğolca, Yunanca, Tacikçe) kökenlidir. TİEM 73 nüshasında Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin az oranda kullanılması eserin eksiksiz bir nüsha olmasına ve her kelimenin tam bir çeviri niteliği taşımasına bağlanabilir.

Eserde birleşik yapıda kelimeler de vardır. Bunların sayısı ise tabloda gösterilmiştir. En çok türetmenin Arapça kökenli kelimeler ile Türkçe kökenli kelimelerin birleşmesiyle oluştuğu görülmektedir.

Sözcük + Kelime/ Ek	**Sayısı**
Ar. + T.	114
Far. + T.	52
T. + Ar.	19
T. + Far.	12
Sogd. + T.	9
Ar. + Sogd.	1
Far. + Ar.	2
Ar + Far.	1
T. + Skr.	2
T. + Sogd.	3
Yun. + T.	1
Ar. + T. ek	60
Far. + T. ek	54
Sogd. + T. ek	2
Ar. + Fars. ek	1
T. + Ar. + T.	6
Ar. + T. ek + T.	18
Far. + T. ek + T.	6
Sogd. + T. ek + T..	1
T. + Ar. + T. ek	5

Ar. + T. ek + Far. + T.	1
Ar. + T. ek + Far. + T. ek.	2
T. + Ar. + T. ek + Ar.	1
Ar. + T. ek + Ar.	2
Ar. + T. + Ar. + T. ek	1
Ar + T. ek + Ar. + T. ek	2
Far. + Ar. + Far. ek + T. ek	1
Far. + T. ek + T.	2
T. + Fars.+ T. ek + T.	1
Ar. + Far. ek + Ar.	1
Ar. + T. ek + Far. + T. ek	1
T. + Sogd. + T. ek	1
Far. + T. ek + Far. + T. ek	1
Ar. + Sogd + T. ek	1
Ar. + Far. + T. ek	4
T. + Far. + T. ek	9
Skr. + T. ek	1

Kavram alanı çalışmaları yalnızca dönemin dilsel yapısını ortaya çıkarmakla kalmayıp dönemin yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmalar barınma ve mimariye dair unsurlar, toplumsal âdet ve inançlar, hukuk sistemi, ordu teşkilatı, matematik, edebiyat ve felsefe gibi pek çok alana dair bilgiler içermesi sayesinde, dönemin sosyal, kültürel, dini yapısını çok yönlü biçimde anlamamızı sağlamaktadır.

Ev, yapı malzemeleri ve eşya gibi mimari ögelerle ilgili kavramlara dair söz varlığı, Türklerin barınma tercihleri hakkında çıkarımlarda bulunmamızı sağlamaktadır. Bu tür kelimelerin Kur'an tercümelerinde yer alması, günlük yaşamın dinsel metinlere nasıl yansıdığını göstermektedir.

Sermaye, para, fiyat, ücret gibi ticaretle ilgili kavramlara dair söz varlığı, ticari faaliyetlere tarih boyunca önem verildiğini, insan yaşamında aktif olarak yer aldığını göstermekte ve dönemin toplumsal yapısında ticaretin etkin rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Din başlığı altındaki kavramlar çalışmamızda en çok kelimeye sahip olan bölümdür. Çünkü Kur'an tercümeleri dini bir metindir. Bu tercümelerin temel amacı, dini öğretmek ve Kur'an'ı anlaşılır kılmaktır.

Söz varlığı içerisinde olumlu ve olumsuz kişilik özelliklerine de yer verilmiştir. Olumsuz kişilik özelliklerine dair kelimelerin sayıca daha fazla olması dikkat çekmektedir. Bu durum, metnin dini içerik taşımasıyla ilişkilendirilebilir. Zira Kur'an'da olumsuz davranışların cezalandırılacağı, bu tür özellikleri taşıyan kişilerin karşılaşacakları sonuçlar açıkça belirtilmektedir. Aynı şekilde ceza kavram alanında yer alan kelime sayısı, ödül kavram alanındaki kelime sayısına oranla daha fazladır. Ceza aletleriyle ilgili kavramlara da yer verilmiş olması, bu görüşe somut bir örnektir. Tüm bu veriler, Kur'an'ın eğitici ve uyarıcı yönünü yansıtan önemli unsurlardır.

İlk Türkçe Kur'an tercümelerinde, Arapça ve Farsça kelimelere oranla Türkçe kelimeler yoğun bir şekilde görülmektedir. Bu durum, tercümelerin temel amacının dini doğru bir şekilde öğretmek ve Kur'an'ı anlaşılır kılmak olduğunu göstermektedir. Çalışmamızın temelini oluşturan TİEM 73 nüshası da en eski Kur'an tercümelerinden biri olup her yabancı kelimeye bir Türkçe karşılık verilmeye çalışılmıştır. Burada Kur'an'ın ilk Farsça tercümesi örnek alındığını anlayarak her kavramın Türkçe karşılığının verilmeye çalışıldığını görüyoruz. TİEM 73 nüshasında da Türkçe kelimelerin sayıca fazlalığı, sadece öğreticilik yönünü değil, aynı zamanda Türkçenin kavramsal zenginliğini ve farklı dil yapıları karşısında anlam üretme gücünü de ortaya koymaktadır. Bu yolla Türkçenin ifade gücü ve Arapçadan geri kalmayan zengin kelime hazinesi ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

Akalın, Ş. H. (2010). Sözlüğün tarihi. *Türk Dili – Dil ve Edebiyat Dergisi, 98* (699), s. 268– 279.

Akar, A. (2005). *Türk dili tarihi.* İstanbul: Ötüken Yayınları

Akar, G. (2015). *Karahanlı Türkçesiyle yazılmış Kur'an tercümesi (TİEM 73) üzerine bir dil incelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Akçeşme, F. (2019). *Karahanlı Türkçesinin söz varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale.

Akdemir, Y. (2020). *Senglâh'ın tematik sözlüğü (İsimler)*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Aksan, D. (2009). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil*. Cilt III, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Argunşah & Sağol Yüksekkaya, M. (2021). *Tarihi Türk lehçeleri Karahanlıca Harezmçe Kıpçakca dersleri.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Bozkurt, F. (2022). *Karışık dilli Kur'an tefsiri söz varlığının kavram alanları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çankırı.

Böler , T. (2006). Türkçe sözlük (TDK) ile örnekleriyle Türkçe sözlük'ü (MEB) karşılaştırma denemesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1*, s. 101– 118.

Çağma, Ş. D. (2020). *Babürnâme'de isimlerin kavram alanlarına göre sınıflandırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Çelikten, E. K. (2023). *Karahanlı Türkçesinin inançla ilgili söz varlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Çökmez, H. (2016). *Doğu Türkçesi Kur'an tercümelerinde isim*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Doğan, A. (1971). Kavram alanı– kelime ailesi ilişkileri ve Türk yazı dilinin eskiliği üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, 19*, s. 253- 262.

Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Erdoğan, A. (1938). Kur'an tercemelerinin dil bakımından değerleri. *Vakıflar Dergisi, tek sayıdan ayrı basım*, 47- 51.

Güner, G. (2021). *Karahanlı Türkçesinde fiil.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hamidullah, M. (1964). Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe yazma tercümeleri. *Türkiyat Mecmuası, 14*, s. 65- 80.

https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 18 Haziran 2025)

İlbaş, Ö. (2021). *Karahanlı Türkçesi Kur'an Tercümelerinde Türkçe Dinî Kavramlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

İnan, A. (1961). *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe tercemeleri üzerine bir inceleme.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Karadüz, A. (2019). Sözlük, sözcük anlamı ve öğrenme üzerine. *Turkish Studies, 4* (4), s. 636– 649.

Karçığa, S. (2015). *Dede Korkut kitabı'nın anlam bilimsel çözümlenmesinde kavram alanının rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul.

Kocapınar, P. (2020). Sözlük nedir? *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi, 17*(68), s. 1089- 1101.

Kocapınar, P. (2021). *Kavram alanı sözlüğü olarak Dîvânu Lugâti't Türk.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Kocapınar, P. (2014). *Kavram sözlükleri ve Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi söz varlığı üzerine bir deneme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi . Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Kök, A. (2004). *Kur'an tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2) giriş-inceleme-metin- dizin.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

Köprülü, M. F. (1980). *Türk Edebiyatı tarihi*. Ankara: Ötüken Yayınları

Kurt, Y. T. (2018). *Harezm Türkçesi metinlerinde dinî terimler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Kuyma, E. (2017). *Eski Anadolu Türkçesi Kur'an tercümelerinde inançla ilgili söz varlığı incelemesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Necef, E. (2005). *Karahanlılar.* İstanbul: Selenge Yayınları.

Paçacıoğlu, B. (2016). *VIII.-XVI. yüzyıllar arasında kelime dağarcığı*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Saz, M. (2023). *Alî Şir Nevâyî'nin eserlerinde tematik söz varlığı incelemesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Sökmen, İ. (2016). *Satıraltı Türkçe Kur'an tercümelerinin karşılaştırmalı söz varlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şenata, N. (2020). *Divânü Lugâti't-Türk'te tematik söz varlığı ve çok anlamlılık*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.

Şimşek, Y. (2021). *Türkler ve Kur'an*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Tekin, T., & Ölmez, M. (2003). *Türk dilleri giriş*. İstanbul: Bilgesu Yayınları.

Togan, Z. V. (1959- 1960). Londra ve Tahrandaki İslâmî yazmalardan bazılarına dair. *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, s. 133- 160.

Tuğuz, Z. (2023). *Ermeni harfli Kıpçak Türkçesinin tematik sözlüğü (isimler)*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Tüngüç, K. (2016). *Karahanlı Türkçesindeki deyimler üzerine anlam bilimsel bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Uygur, C. V. (2022). Rylands satır altı Kur'an tercümesi ile Kırgız ve Türkiye Türkçesi Kur'an tercümelerindeki söz varlığı ve tercüme yöntemi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (4). s. 1321- 1338.

Ünlü, S. (2004). *Karahanlı Türkçesi satır arası Kur'an tercümesi (TİEM 73 235v/3 450r/7) giriş-metin-inceleme-analitik dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Ünlü, S. (2007). İlk Türkçe Kur'an tercümelerine göre Esmâ-i Hüsnâ. *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*. 16 (2). s. 215–285.

Ünlü, S. (2007). Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye çevrilmesi ve ilk Türkçe Kur'an tercümeleri. *Dinî Araştırmalar*. 9 (27). s. 9–56.

Ünlü, S. (2012). *Karahanlı Türkçesi sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Üşenmez, E. (2006). *Karahanlı Türkçesi sözlüğü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.

Üşenmez, E. (2006). Türkçe ilk Kur'an tercümesi ve tercümedeki İslami terimlerin Türkçe karşılıkları üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1* (1), s. 89- 99.

Üşenmez, E. (2010). Eski bir Kur'ân tercümesinin (Özbekistan nüshası) 15. yüzyıla ait bir Osmanlı dönemi Kur'ân tercümesiyle karşılaştırılması. *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları (13–18. Yüzyıllar)* (s. 363- 383). İstanbul: İlim Yayma Vakfı Kur'an ve Tefsir Akademisi.

Üşenmez, E. (2013). *Türkçe ilk Kur'an tercümelerinden Özbekistan nüshası satır arası Türkçe- Farsça tercümeli (giriş- inceleme- metin- sözlük- ekler dizini- tıpkıbasım).* İstanbul: Akademik Kitaplar.

Yelten, M. (2014). Anadolu sahasında yapılmış sure tefsirleri ve bu tefsirlerin Türk dili açısından önemi. *İlmî Araştırmalar* (9), s. 249– 254.